

GEOPOLITIKA MULTIPOLARNOGA SVIJETA

ALEKSANDAR
GELJEVIĆ
DUGIN

BIBLIOTEKA ALELON

BIBLIOTEKA "ALELON"

GEOPOLITIKA MULTIPOLARNOGA SVIJETA

ALEKSANDAR GELJEVIĆ DUGIN

Naziv originala:

Дугин А. Г. «Теория многополярного мира.»

Евразийское движение, Москва, 2012.

Na naslovnici slika: Carstvo prezbitera Ivana [Алексей Беляев-Гинтовт]

Aleksandar Geljevič Dugin

GEPOLITIKA MULTIPOLARNOGA SVIJETA

Zadruga Eneagram
Zagreb, 2017.

Aleksandar G. Dugin: Geopolitika multipolarnoga svijeta

Izdavač

Eneagram zadruga za izdavaštvo

Zagreb, Hrvatska

e-mail: eneagram9@gmail.com

Odgovara: Marina Kralik

Naslov izvornika

Autorizirani prijevod na engleski jezik izabranih djelova

počasne doktorske dizertacije prof. A.G. Dugina: Дугин А. Г.

«Теория многополярного мира.» Евразийское движение,

Москва, 2012. © za hrvatski jezik Zadruga Eneagram 2017.g.

Urednik

Branimir Vidmarović

Prijevod s engleskoga jezika

(uz usporedbu s izvornikom na ruskom jeziku)

Šimun Uremović

Lektura

Marina Kralik

Grafičko oblikovanje

Artikula studio j.d.o.o.

Tisak

Tiskara Zelina d.d.

(tiskano u studenome 2017.g.)

ISBN 978-953-7864-15-6

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000977347.

Ova knjiga objavljena je uz novčanu potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

Sadržaj

O autoru ove knjige (Alen Horvat)	9
---	---

1. POGLAVLJE – ČETVRTA POLITIČKA TEORIJA – POLAZIŠTE ZA OBLIKOVANJE SVIJETA MULTIPOLARNOSTI	17
--	-----------

2. POGLAVLJE – MULTIPOLARNOST KAO OTVORENI GEOPOLITIČKI PROJEKT KOPNA.....	21
---	-----------

§ 1. Kopno i multipolarnost	21
Geopolitika i globalizirani svijet s pozicije Kopna	21
Osnovna polazišta „geopolitike Kopna“	24
Multipolarnost kao svjetski poredak	27
§ 2. Multipolarni svijet i unipolarni trenutak povijesti	32
Odsutnost teorije multipolarnosti.....	32
Kopno kao geopolitička orijentacija	33
Tumačenje <i>Heartlanda</i> s obzirom na tri tipa geopolitike	35
§ 3. Novo euroazijstvo i multipolarni svijet.....	37
Novo euroazijstvo kao svjetonazor	37
Raznovrsna „čovječanstva“ (<i>The West and the Rest</i>)	40
Savezništvo nacija protiv nametnutoga globalizma (Nikola Trubecki).....	43

3. POGLAVLJE – MULTIPOLARNOST I NJENE TEORIJSKE OSNOVE	45
---	-----------

§1. Filozofija pluralnosti kao osnova za oblikovanje multipolarnoga svijeta	45
Pluriverzum umjesto univerzuma – GRECE.....	45
Idealni izvori filozofije pluralnosti.....	46
Jednaka prava svih kultura (F. Boas)	49
Važnost filozofije pluralnosti.....	50
§2. Pluralnost postojanja	50
Različita jedinstva	50
Potraga za cjelinom u „autentičnome tubitku“ (Marin Heidegger)	53

„Europski humanizam“ (E. Husserl i A. Malraux)	54
Odmicanje od horizonta čovječanstva	55
§ 3. Od pluralnosti mjesta do pluralnosti vremena	56
Filozofija i antropologija mjesta	56
Vrijeme kao sociološki fenomen (G. Gurvič)	58
Pluralnost vremena kao norma	59
4. POGLAVLJE – STRATEŠKE OSNOVE ZA STVARANJE	
MULTIPOLARNOGA SVIJETA	61
§ 1. Polovi i „veleprostori“	61
Koncept pola iz perspektive multipolarnoga svijeta	61
Operativni koncept „veleprostora“	65
Status „civilizacije“ i princip „carstva“	66
§ 2. Struktura identiteta u multipolarnom svijetu	70
Novi nazivi sudionika	70
Logika mjesta (jap. <i>bašo</i>) i pitanje identiteta (Kitaro Nišida)	73
Nacionalna država i multipolarni svijet	75
§ 3. Kvadripolarni raspored četiriju „svjetskih veleprostora“	78
Kvadripolarnost – poziv na panideju	78
Rusija kao <i>Heartland</i> – Euroazija	82
Mjesto i uloga Rusije u multipolarnom svijetu	82
5. POGLAVLJE – PRAKTIČNI KORACI I VEKTORI ORIJENTACIJA	
U SVIJETU MULTIPOLARNOSTI	85
§ 1. Reorganizacija <i>Heartlanda</i>	85
Ciljevi	85
§ 2. Zapadna strategija Kopna: pregled ciljeva i prioriteta	86
<i>Heartland</i> i SAD	86
<i>Heartland</i> i Europa	89
Projekt „Velike Istočne Europe“	90
<i>Heartland</i> i zemlje zapadnoga ZND-a	92
Osnovni zadatci <i>Heartlanda</i> – zapadna orijentacija	94
§ 3. Južna strategija Kopna: pregled ciljeva i prioriteta	95
Bliski istok i uloga Turske	95
Osovina Moskva–Teheran	97

Štete od nacionalne sebičnosti u rusko-iranskim odnosima i instrumentalizacija mitova globalizma.....	99
Afganistanski problem i uloga Pakistana	100
Geopolitički romb Srednje Azije	101
Osnovni zadatci <i>Heartlanda</i> – južna orijentacija	103
§ 4. Istočna strategija Kopna: opći pregled ciljeva i prioriteta	104
Osovina Moskva – New Delhi	104
Geopolitička struktura Kine	106
Uloga Kine u multipolarnom prijektu	108
Geopolitika Japana i mogućnosti za multipolarni svijet	109
Sjeverna Koreja kao primjer geopolitičke autonomije kontinentalne države.....	111
Osnovni zadatci <i>Heartlanda</i> – istočna orijentacija	111
§ 5. Geopolitika Arktika.....	112
Važnost Arktika.....	112
Strateška sigurnost Rusije na sjeveru.....	113
6. POGLAVLJE – INSTITUCIONALIZACIJA MULTIPOLARNOGA SVIJETA.....	115
§ 1. Preoblikovanje suvremene strukture međunarodnog prava	115
Razine sustava međunarodnog prava.....	115
Prijelazno stanje sustava međunarodnog prava.....	116
K pravnom statusu multipolarnosti.....	118
§ 2. Multipolarni svijet i ruska nacionalna sigurnost	119
Rusko-kineska deklaracija multipolarnosti iz 1997.g.	119
Strategija nacionalne sigurnosti Ruske Federacije do 2020. godine.....	119
Kritika unipolarnoga svijeta od strane V. V. Putina i euroazijska teza ...	121
Nagovještaji multipolarnosti u ruskoj stručnoj javnosti.....	123
§ 3. Međunarodne organizacije i legalizacija jezgri u multipolarnom svijetu.....	124
Geopolitička analiza današnje uloge Ujedinjenih naroda	124
BRIC skupina – geopolitika „Drugog svijeta“	126
Šangajska organizacija za suradnju i njene geopolitičke funkcije	129
Integracijske organizacije u postsovjetskome prostoru	131

7. POGLAVLJE – MULTIPOLARNI SVIJET I POSTMODERNA.....	135
§ 1. Vizija multipolarnoga svijeta i postmoderna Kopna	135
Multipolarnost kao inovativni koncept „izvan kalupa“	135
Multipolarni svijet u postmodernome društvu.....	137
Unipolarni (globalistički/antiglobalistički) postmodernizam nasuprot multipolarne postmoderne	139
§ 2. Teorija multipolarnosti i globalizam.....	140
Multipolarni svijet protiv globalne politike	140
Multipolarnost u globalnoj i u lokalnoj kulturi	140
Zaključci o multipolarnosti iz analize teorije „svjetskoga sustava“ (World-System Theory)	141
§ 3. Otrov kao lijek.....	144
Mrežni ratovi i multipolarni svijet.....	144
Dijalektika kaosa u multipolarnome svijetu	146
Globalna mreža multipolarnosti: Osedlati tigra!	148
 8. POGLAVLJE – EUROAZIJSKA MISIJA:	
PROGRAMSKA NAČELA I STRATEGIJA	151
Slika normalnog svijeta	151
Imperativ revolucije.....	156
Propast Zapada: Sjedinjene Države kao zemlja apsolutnog zla.....	158
Ratovanje	163
Struktura „Globalne revolucionarne alijanse“ (GRA)	166
Vizija budućnosti: svijet multipolarnosti i ravnopravne mogućnosti.....	172
 9. POGLAVLJE – HORIZONTI IDEALNOGA CARSTVA (prev. M. Kralik)	175
 BIBLIOGRAFIJA	181

O autoru ove knjige

Euroazijci su sve slobodne stvaralačke osobe koje priznaju vrednote tradicije, uključujući i predstavnike u regijama koje objektivno predstavljaju bazu atlantizma. (Manifest Euroazijskog pokreta – ЕВРАЗИЯ)

Aleksandar Geljevič Dugin rođen je 7. siječnja 1962. godine u Moskvi u obitelji Geliya Aleksandroviča, službenika u Crvenoj armiji, i majke Galine po zanimanju liječnice. Njegovi roditelji razveli su se kad je imao tri godine. Po vjeroispovjedi Dugin je starovjerac, što je zbirni naziv za različite skupine koje u 17. stoljeću nisu prihvatile reforme Ruske pravoslavne crkve. A. Dugin je oženjen i ima dvoje djece.

Otpadnik od sovjetskog sustava

Poslije srednje škole Aleksandar Dugin upisao se na prestižni Moskovski zrakoplovni institut, ali poslije nekoliko godina bio je izbačen zbog antisovjetskih aktivnosti. Izjavio je da je svoje probuđenje doživio na sljedeći način: „Koncem 70-ih, kad sam imao sedamnaest ili osamnaest godina, probudio sam se u odbojnom i ispraznom svijetu. Kroz moje egzistencijalno odbacivanje tog svijeta, došao sam i do odbacivanja paradigme na kojoj se temelji. Zatim sam krenuo u potragu za alternativnim paradigmama.“ Duginovo odbacivanje sovjetskog realsocijalizma dovelo ga je na put proučavanja mističizma, ezoterijskih filozofija i različitih marginalnih subkultura.

Početkom 1980.-tih godina pridružio se disidentskom intelektualnom krugu uz ruskoga pjesnika Evgenija Golovina, eksperta za istočnu filozofiju, orfičke misterije i alkemiju. Skupina nezavisnih intelektualaca oko Golovina sastajala se od 1960.-tih godina privučena zajedničkim

interesima za tradicionalizam i autore poput Réne Guénona i Juliusa Evole. U početku je tom krugu pripadao književnik Jurij Mamljev, koji je iz SSSR-a emigrirao uslijed straha od KGB-a, a također i Džemal Gajdar koji je danas pročelnik Islamskoga komiteta Rusije i jedan od najpoznatijih ruskih tradicionalističkih filozofa. Dugin se još u mladosti priključio Golovinu i Gajdaru, čija je redefinicija tradicionalizma iz Lenjinove knjižici već dobro uzapredovala.

Tradicionalizam je toj skupini pružio intelektualno zadovoljavanje objašnjenje sovjetske realnosti koju su odbacili. Utamničenje i zatvaranje ljudi u mentalne ustanove bilo je uobičajeni način kontrole disidenata toga vremena te razlog zbog kojeg je Mamljev napustio SSSR. Dugin je 1981. godine preveo na ruski jezik knjigu Juliusa Evole *Poganski imperijalizam*. Vlasti su 1983. godine saznale za slikarski studio gdje je Dugin svirao gitaru i pjevao „mistične antikomunističke pjesme“ (kako ih je sam nazvao). KGB ga je zatvarao u nekoliko navrata, jer su se u njegovoj sobi nalazili zabranjene knjige Jurija Mamljeva i najpoznatijega sovjetskoga emigranta Aleksandra Solženjicina. Bio je to dostatan razlog da se Duginu onemogući studij na Moskovskom zrakoplovnom institutu. Poslije izbacivanja radio je kao čistač ulica te kao privatni učitelj engleskoga i francuskoga jezika koje je sam savladao. Mladenački talent za jezike nije ga napustio i Dugin je do danas savladao devet stranih jezika, među kojima su njemački, latinski, talijanski, španjolski i portugalski. Uslijed izbacivanja izgubio je studentsku poštedu od vojne službe, a novačenju je uspio izbjeći na ime „emocionalnih problema“. U Lenjinovoj knjižnici ipak je nastavio proučavati rijetke knjige, makar s krivotvorenom članskom iskaznicom.

Razdoblje „Perestrojke“ (1986.-1991.g.) donijelo je mogućnost otvorenijeg istupa cijeloj jednoj generaciji antisovjetskih intelektualaca, pa tako i A. Duginu. Godine 1987. zajedno s Dž. Gajdarom uključio se u organizaciju „Pamjat“, koju je kasnije opisao kao „najdostupniju reakcionarnu organizaciju“. Organizacija je bila osnovana 1974. godine s ciljem očuvanja ruskog kulturnog identiteta, a tek u doba Perestrojke postala je političkom organizacijom. Godine 1988. Dugin je prihvatio dužnosti u Središnjem vijeću te organizacije, ali ju je već

sljedeće godine razočaran napustio. njene članove poslije je opisao kao histerike, suradnike KGB-a i šizofreničare. Pošto se s Perestrojkom ukazala mogućnost da posjeti Zapad, Aleksandar Dugin je proputovao Europom 1989. godine te učvrstio je svoje veze s vodećim osobama europske *Nove desnice*, poput Francuza Alaina de Benoista, Belgijanca Jean-Francoisa Thiriarta i Rumunja Jeana Parvulescua.

Nakon što je sav svoj život vjerovao da je sovjetska realnost najgora moguća, A. Dugin se iznenadio otkrivši da je zapadna realnost kudikamo gora. Pod utjecajem Renéa Guénona i Juliusa Evole smatrao je buržujsko i zapadno društvo utemeljeno na trgovačkoj kasti za stupanj boljim od proletersko-sovjetskog modela. Međutim, na Zapadu se suočio s „društvom otpadnika“ i dokraja razarajućim liberalnim svjetonazorom. Poslije je ublažio svoj stav spram Lenjinova nasljeđa i sovjetskoga modela te ga je počeo analizirati s nove pozicije i vrednovati ga kao stupanj iznad liberalnoga Zapada i kao „manje zlo“.

Početkom 1990-ih osniva mjesečnik „Elementi“ i almanah „Mili andeo“. Sve češće počeo se pojavljivati na ruskim radio postajama. Osnovao je istraživački centar i nakladničku kuću pod nazivom „Arctogaia“ (Sjeverna zemlja), gdje je objavljivao stručne radove i prijevode stranih autora. B. Prohanov, A. Dugin i ostali desni aktivisti okupljeni oko časopisa „Den“, i sličnih projekata, osnivaju „Frontu nacionalnog spasa“ u koju je bilo uključeno oko 3000 komunista. Najpoznatiji među njima bio je Genadij Zjuganov. „Fronta“ je protestirala protiv Borisa Jeljcina 1993. i organiziran je tijekom ustavne krize pokušaju puča. Rat u Čečeniji i neuspjeh doveli su „Frontu“ do raspada, a Dugin i Limonov izdvajaju se pod okrilje Nacional-boljševičke partije. Zjuganov osniva Komunističku partiju Ruske Federacije (KPRF), a neki ostali članovi „Fronte“ staju uz B. Jeljcina i njegov angažman u Čečeniji.

Etiketa nacional-boljševizma i novo euroazijstvo

Mnogi navode važan utjecaj A. Dugina i B. Prohanova na Zjuganova, koji je spojio sovjetizam s euroazijskom doktrinom. Vodstvo Nacional-boljševičke partije preuzeo je Eduard Limonov, disident i emigrant u vrijeme SSSR-a. Povratak Limonova u Rusiju bio je popraćen intervjuima u tisku i na televiziji. U SAD-u i Francuskoj Limonov je razvio odbojnost prema zapadnom sustavu, a ruski liberali dočekauju ga razočarani jer se poznati neprijatelj Sovjetskoga Saveza pridružio opoziciji, umjesto liberalnim vlastima. Dugin i Limonov zadržali su kritiku prema marksizmu, a zapadni liberalni sustav još snažnije su napadali zbog njegovog uvođenja u Rusiju. Bio je to pokušaj sagledavanja stvari iz treće pozicije, koja nije ni marksistička ni liberalna, a koja bi bila u stanju prevladati obje političke paradigme. Parole nacional-boljševika bile su „Jenkiji van iz Rusije!“ i „Pijmo kvas, a ne colu!“. Treći istaknuti član Nacional-boljševičke partije bio je Jegor Letov, frontmen punk-rock skupine „Građanska obrana“. Unatoč očekivanjima i svim propagandnim naporima Nacional-boljševička partija doživjela je debakl na izborima za Dumu 1995. godine.

Do 1995. godine Dugin je objavio četiri knjige: *Put apsoluta*, *Konspirologija*, *Hiperborejska teorija* i *Konzervativna revolucija*. Poslije političkoga neuspjeha na izborima A. Dugin se sve više okreće pisanju, pa 1996. godine objavljuje *Templare proleterijata*, *Misterije Euroazije* i *Metafiziku evanđelja*. U *Templarima proleterijata* donosi ideološku pozadinu nacional-boljševizma, koji opisuje kao pogled na marksizam s desna i na tradicionalizam s lijeva.

Dolazak Vladimira Putina i novi milenij

Dolaskom na vlast Vladimira Putina započinje Duginova tranzicija od opozicionara do centra. Početkom milenija Dugin osniva *Euroazijski pokret – EBPAZIЯ*, međunarodnu organizaciju koja promiče ujedinjenje bivšeg sovjetskoga prostora u jedinstvenu kulturno-civilizacijsku cjelinu. Organizacija se danas sastoji od različitih slojeva ljudi: *komunista*, *tradicionalista*, *nacional-boljševika*, *uglednih politologa*, *profesora*, *teologa* i *pripadnika vojno-političkih krugova* (generali,

ministri i parlamentarci). Dugin pozdravlja promjene koje donosi Vladimir Putin, posebice izlazak iz krize, rješavanje čečenskog problema, jačanje Ruske Federacije te „pogrom“ oligarha poput Berezovskog, Hodorkovskog i Gusinskog. Dugin je tada izjavljivao: „Putin je sve... Putin je apsolutan... Putin je nezamjenjiv!“ Dugina su u medijima tada opisivali i kao „radikalnoga centraša“ i kao nacional-boljševika. Uz podršku generala Igora Rodionova (tada ministra obrane) Duginova knjiga „Osnove geopolitike“ pobudila je veliki interes u vojnom i političkom vrhu Ruske Federacije poslije 2000. godine. U periodu od 1999. do 2004. godine objavio je brojne radove, među kojima su istaknuti: *Filozofija tradicionalizma*, *Osnove euroazijstva*, *Apsolutna domovina*, *Ruska stvar*, *Euroazijski put*, *Geopolitika terorizma*, *Islamska prijetnja ili prijetnja islamu?* (Duginov govor na međunarodnoj konferenciji u Moskvi), *Pravoslavna crkva u Euroaziji*, *Evolucija znanstvenih paradigmi* (doktorska disertacija), *Filozofija rata*, itd. U Rusiji i svijetu pozicionira se kao društveno-politički komentator, filozof i ideolog. U međunarodni pokret pridružuje se i velik broj ljudi iz različitih sfera djelovanja i ne samo iz Rusije. Dugin postaje najznačajniji zagovornik koncepta *Euroazijske ekonomske unije*, s naglaskom na uključivanje Turske u proces reintegracije Središnjeg svjetskog otoka, civilizacije Kopna.

Godine 2005. pogađa ga gubitak Ukrajine, tj. dolazak „narančastih“ revolucionara na vlast. Uslijed revolucija u Gruziji (2003.) i Kirgistanu (2005.) bile su osnovane „Euroazijske inicijative mladih“. Od 2001. godine pokrenuti su analitički internetski portali, brojne nove podružnice i tisak novina. Međunarodna organizacija profilirala se kao zagovornik alternativnih modela globalizacije, utemeljenih na očuvanju kultura, civilizacija i naroda Euroazije i šire od toga. U Manifestu organizacije navodi se: „Euroazijsci su sve slobodne stvaralačke osobe koje priznaju vrednote tradicije, uključujući i predstavnike u regijama koje objektivno predstavljaju bazu atlantizma“. Godine 2004. na Sveučilištu u Rostovu Dugin je obranio doktorsku disertaciju u području filozofije. Od tada Dugin objavljuje priručnike i udžbenike, među kojima su *Društvene znanosti za građane Nove Rusije* i *Postmoderna geopolitika* najistaknutije.

Od 2008. godine Dugin je imenovan za profesora na Odsjeku za sociologiju Moskovskog državnog sveučilišta Lomonosov, gdje vodi Centar za konzervativne studije. Od 2009. godine postao je pročelnikom katedre za Sociologiju međunarodnih odnosa na istom Sveučilištu. U tom su razdoblju bili objavljeni njegovi sljedeći radovi: *Geopolitika multipolarnoga svijeta* (počasni doktorat), *Postfilozofija*, *Radikalni subjekt*, *Četvrta politička teorija*, *Kriza – kraj ekonomske teorije*, *Martin Heidegger – filozofija drugog početka*, *Martin Heidegger – mogućnost ruske filozofije*, *Arheomoderna*, *U potrazi za tamnim Logosom*, *Strukturalna sociologija*, *Logos i Mit – dubinske regionalne studije*, *Rusija između kaosa i logosa*, *Sociologija imaginacije*, *Etnosociologija*, *Sociologija geopolitičkih procesa*, itd.

Od spomenutih istaknimo *Geopolitiku multipolarnoga svijeta* i *Četvrtu političku teoriju*. Riječ je novoj doktrini Euroazije odnosno euroazijskoj geopolitičkoj orijetaciji. Ona podrazumijeva i napuštanje liberalizma, kao i svih njenih podvarijanti sadržanih u komunizmu i fašizmu. Sve tri ideologije osvanule su sa zorom moderne te zajedno predstavljaju umjetne ideološke konstrukte ljudi. Svaka od njih posebno odražava „smrt Boga“ (Nietzsche), „demistifikaciju svijeta“ (Weber) i „kraj sakralnoga“. Usto, one čovjeka postavljaju na mjesto Boga, znanost i filozofiju na mjesto religije i tradicije, a na mjesto „otkrivenja“ racionalne, voljne i tehnološke konstrukte. U *Poganskom imperijalizmu* Julius Evola navodi da i fašizam ima pogrešan korijen te da se poput zmije nastoji *odozdo* uzdići, jednako kao komunizam ili liberalizam. Evola tu nastavlja: „Iz naših razmatranja proizlazi da se načela moraju braniti, jer su ona apsolutno ista nalazili se mi u fašističkom ili komunističkom, u anarhističkom ili u demokratskom režimu.“ (P. Furlong, *Social and Political Thought of Julius Evola*, Routledge, 2011. g.). Izloženu ideju usvaja i A. Dugin te euroazijskoj doktrini dodaje specifičnu metafizičku i religijsku vrijednost, odnosno perenijalnu dimenziju – *philosophia perennis*. U svojim se brojnim radovima Dugin posvetio „kraju svih kompromisa“ (tzv. *status quo*), radi uspostave teoretskih i praktičnih dimenzija „multipolarnoga svijeta“. Godine 2013.-2018. objavljivan je njegov autorski niz u više svezaka na

temu suvremenoga tumačenja triju *logosa* (Apolonijski, Dionizijski i Kibelin), a s obzirom na dubinsko sociološko istraživanje euroazijskih i svjetskih kulturnih cjelina pod nazivom „Noomahija“.

Uz podršku generala Igora Rodionova (tada ministra obrane) knjiga „Osnove geopolitike“ A. Dugina pobuđuje velik interes u vojnom i političkom vrhu Ruske Federacije prije 2000. godine. Nedugo zatim Dugin je postao savjetnik za strateška i geopolitička pitanja predsjednika ruske Dume Genadija Selezneva. Njegova euroazijska doktrina i njen „multipolarni“ model u bitnom se razlikuje od zapadne „unipolarne“ globalizacije te podrazumijeva novu geopolitičku orijentaciju Kopna. Euroazijstvo je na taj način suprotstavljeno rasizmu i svim drugim oblicima uništavanja i međusobnog potčinjavanja naroda, kultura i civilizacija. U Rusiji i inozemstvu Dugina smatraju najistaknutijim predstavnikom ruske konzervativne revolucije, a zanimljivo je da ga u francuskom časopisu „Actuel“ 1995. godine oslovljavaju „najutjecajnijim ruskim ideologom postsovjetske ere“. Od ožujka 2012. godine Dugin je član Savjetodavnog odbora predsjednika ruske Dume Sergeja Nariškina.

Alen Horvat

1. POGLAVLJE

ČETVRTA POLITIČKA TEORIJA

– POLAZIŠTE ZA OBLIKOVANJE

SVIJETA MULTIPOLARNOSTI

Multipolarni svijet karakteriziraju neke posebne pretpostavke, baš kao i unipolarni svijet (globalizam i mondijalizam), štoviše multipolarnost zagovara (meta)ideologiju suprotnu liberalnoj ideologiji. Ali ne zato što su stare ideologije, koje su se suprotstavljale liberalizmu (fašizam i komunizam), povijesno kolabirale, ni zato što su one izgubile, nego jer one u svojoj strukturi sadrže jednu vrst ideološkog virusa koji je – zajedno s pritiskom (liberalizma) izvana – naposljetku označio poraz svih triju ideologija. U politologiji je za sve varijante liberalizma, također i za liberalnu demokraciju, prihvaćen naziv „prva politička teorija“. Komunizam je „druga“, a spektar ideologija koje su na bilo koji način bliske europskom fašizmu i „trećem putu“ općenito se naziva „trećom političkom teorijom“.

Suvremena globalizacija konstruirana je na polazištima prve političke teorije koja je bila izdignuta do razine civilizacijske matrice – paradigme čiji je čisti izraz suvremeni atlantizam i „civilizacija Mora“. Stoga globalizacija podrazumijeva transformaciju liberalizma u neku još općenitiju strukturu – različitu i od klasične ideologije, i od političke teorije, liberalizam (ili točnije neoliberalizam) prometnuo se u planetarnu (meta)ideologiju koja se, s jedne strane, stopila s atlantištičkom sociološkom matricom „civilizacije Mora“, a s druge strane, sa čisto ideološke razine, ta se ideologija srozala na puki objekt u globalizirajućem svijetu. Nositeljima te (meta)ideologije postali su danas, ne toliko intelektualci, političari i javne osobe, ni masovni mediji, koliko sama tehnologija i oblici financijskoga platnog prometa, individualni

elektronski brojevi, maloprodajni lanci, modne marke i kućanski aparati. Teško je naći boljeg promotora neoliberalne (meta)ideologije od McDonaldsovih lanaca restorana brze prehrane, Windows operativnog sustava, Google pretraživača, kreditnih kartica i mobitela. Svi ti predmeti i tehnologije emitiraju ideološku energiju objekta koji poziva na „konektiranje“, „surfanje“, „povođenje za najnovijim trendom“ itd. Suvremeni liberalizam nikoga ne uvjerava, ne obrazlaže, ne dokazuje svoju ispravnost i konzistentnost – on svakodnevne radnje hvata u svoju globalnu mrežu, koja također postaje nužna i koja se instalira u hardver baš poput kompjuterskog programa.

Međutim i multipolarni svijet također se treba smjestiti unutar određene ideološke teorije, odnosno na polazištima koja se djelotvorno mogu suprotstaviti neoliberalizmu – na način da ta teorija odražava (meta)ideologiju i drugačiju paradigmu, odnosno jedan drugi tip civilizacije, kontinentalnu orijentaciju a ne morsku. Da bi bila precizna, ta se politička teorija mora oblikovati što je moguće više općenito, fleksibilno i tako da bude sposobna obuhvatiti najrazličitije – povremeno proturječne – sustave ideja. Multipolarnost pretpostavlja vrijednosti u raznovrsnosti, koju uzima kao pozitivan fenomen. Zato multipolarnost kao posve autentična (meta)ideologija ne može postati ni dogmatskom, ni kruto strukturiranom. Njena glavna i opća osobina bit će upravo zagovor širokog spektra autentičnih, lokalnih i regionalnih, socioloških, kulturnih, političkih i ekonomskih mogućnosti, s obzirom na njenu suprotstavljenost liberalnoj jednoobraznosti i standardizaciji u globalnom, univerzalnom čovječanstvu.

Iako *druga* i *treća* politička teorija postoje u drugačijim povijesnim okolnostima, već danas podjednako neprihvatljive i nedjelotvorne, potrebno je zapitati se o razvoju „četvrte političke teorije“. Upravo u tom smjeru kreće se razmatranje suvremenih ruskih sociologa, politologa i filozofa¹, također i jednog spektra europskih intelektualaca u kontinentalnim središtima.²

1 Dugin, A. *Četvrta politička teorija*. Амфора, Sankt-Peterburg, 2009.g.

2 De Benoist, A. *Protiv liberalizma*. Амфора, Sankt-Peterburg, 2009.g.

U svojem najopćenitijem obliku „četvrta politička teorija“ ima sljedeća polazišta:

- glavno načelo je *sloboda društvenih zajednica*, odnosno slobodan izbor dinamike i smjera u njihovom povijesnom razvoju, stvaranje različitih društveno-političkih i kulturalnih oblika;³
- afirmacija *vremenskog pluraliteta* između linearnog vremena i „napretka“, jer vrijeme je nešto više od lokalnoga sociološkog fenomena u civilizaciji Zapada.⁴
- priznavanje potpune jednakosti zapadnih i istočnih, modernih i arhaičnih, tehnološki i ekonomski razvijenih i tzv. „zaostalih“ naroda;
- odbacivanje svakog oblika (eksplicitnog i implicitnog) rasizma (rasizam kulturalni, ekonomski, tehnološki, civilizacijski itd.);
- priznavanje prava društvenih zajednica da stvaraju *vjerske* političke sustave, jednako kao i *sekularne*, ili da ih uopće ne stvaraju; teologija i dogmatika (čak i mitologija) mogu služiti kao ozbiljno tlo za donošenje političkih odluka, jednako kao i sekularna logika i racionalni interesi;
- obavezno povezivanje društveno-političkih i kulturalnih oblika, kako u *prostoru* tako i u povijesti kao specifičnom semantičkom polju izvan kojega raznovrsna društva gube svoju svrhu;
- naglašavanje pojmova poput *Dasein*, ili tubitak, koji je različit za predstavnike raznovrsnih društava; ustvari je osnovni dionik u stvaranju „četvrte političke teorije“;⁵
- priznavanje pluraliteta i raznovrsnosti kao najviše životne vrijednosti, tako da svaki izvanjski nasrtaj (osobito globalizma) mora rezultirati sankcijama od strane nadležnih političkih i strateških tijela koja priznaju *četvrtu političku teoriju* i multipolarni svijet.⁶

3 Zharinov, S. „Sloboda kao osnova 4PT“. // Четвертая политическая теория. Moskva, 2011. № 1.

4 Dugin, A. *Sociologija imaginarnoga. Uvod u strukturalnu sociologiju*. Moskva, 2010.g. Usp. također Dugin, A. *Sociologija ruskog društva*. Moskva, 2010.g.

5 Dugin, A. *Martin Heidegger i mogućnost ruske filozofije*. Академический проект, Moskva, 2011.g.

6 Dugin, A. *Četvrta politička teorija*. Op. cit.

Podsjetimo se također teorije Karla Schmitta o „Zemljinom *Nomосу*“, iz koje se mogu izvesti sljedeći najvažniji zaključci, prema navodu suvremenoga francuskog filozofa Alaina de Benoista:

«Schmitt je ustanovio da su na Zemlji dosad postojala tri *Nomosa*. Prvi *Nomos* je *Nomos* antike i srednjovjekovlja, kada su civilizacije živjele u stanovitoj izolaciji jedna od druge. Katkad je bilo pokušaja imperijalnog povezivanja u primjerice Rimsko, Njemačko ili Bizantsko Carstvo. Drugi *Nomos* je nastao početkom moderne, kada su se pojavile moderne države i nacije poslije 1648. godine i Westfalskoga sporazuma, a završio je s dva svjetska rata – to je *Nomos* „nacija-država“. Treći Zemljin *Nomos* podudara se s bipolarnom regulativom za vrijeme „hladnoga rata“, kada je svijet bio podijeljen između istočnog i zapadnog; taj *Nomos* završio je padom Berlinskoga zida i raspadom Sovjetskoga Saveza.»⁷

Autor dalje nastavlja:

«Pitanje je koji će novi Zemljin *Nomos* biti četvrti? Tu se, dakle, približavamo temi četvrte političke teorije koja se tek treba roditi. Taj „četvrti Zemljin *Nomos*“ upravo pokušava doći na svijet. Mislim, i duboko se nadam, da će taj četvrti *Nomos* postati velika kontinentalna logika euroazijstva, euroazijskoga kontinenta.»⁸

7 De Benoist, A. *Protiv liberalizma*. Амфора, Sankt-Peterburg, 2009.g.

8 Isto.

2. POGLAVLJE

MULTIPOLARNOST KAO OTVORENI GEOPOLITIČKI PROJEKT KOPNA

§ 1. Kopno i multipolarnost

Geopolitika i globalizirani svijet s pozicije Kopna

Donedavno se temi globalizma, globalizacije i mondijalizma, pristupalo s jednog gledišta koje se općenito smatra prihvaćenim, „konvencionalnim“. Prema suvremenoj geopolitičkoj analizi pokazalo se, međutim, da je riječ o jednoj od dvije temeljne geopolitičke orijentacije – a to su telurokracija („civilizacija Kopna“) te „civilizacija Mora“, koja za sebe isključivo tvrdi da je univerzalna, apsolutna i normativna te se želi nametnuti kao jedina moguća opcija, odnosno kao sociološki i geopolitički uvjet.

Također vidjeli smo da se *zapadni globalizam zasniva na unutrašnjem uvjerenju u univerzalizam zapadno-europskoga sustava vrijednosti, za koji se misli da je sukus raznovrsnih iskustava u svim ljudskim kulturama i na svim stupnjevima povijesti.*

To podrazumijeva da globalizacija u svojim korijenima ima ideologiju (mondijalizam) koja aktivno obrazuje suvremene strukture moći u svijetu, zagovorom i provođenjem isključivo svoje vizije. Uzme li se u obzir da su te strukture najautoritarnija intelektualna središta u Sjedinjenim Državama (primjerice CFR i neokonzervativci), ustvari strukture američkoga vojnog vrha te da su u tom taboru ne samo analitičari (Owens, Siburowsky, Barnett, Garstka) i internacionalni oligarsi (npr. Georg Soros), nego cijeli niz međunarodnih organizacija (Klub Bilderberg, Trilateralna komisija, i dr.) i političari, novinari, znanstvenici, ekonomisti, kulturnjaci, umjetnici, zaposlenici IT sektora

rasprostranjeni po cijelom svijetu itd., shvatit ćemo zašto ta ideologija može izgledati neupitnom: iako ta elita globalizmu pristupa kao „objektivnom procesu“, on je ipak rezultat nesmiljenog informacijskog rata i goleme manipulacije javnim mnijenjem.

U ovome radu opisat ćemo jedan posve drugačiji pristup globalizaciji, temeljem gledišta kakvo je donedavno bilo nemoguće zauzeti u okruženju „globalnoga svijeta“, unutar „civilizacije Mora“. Međutim to se gledište pokazalo širim od antiglobalizma, također i od alterglobalizma, koje ne uzimamo u obzir jer *multipolarnost* odbacuje najosnovnije filozofske i ideološke temelje eurocentrizma; također i vjeru u neke od glavnih globalističkih pretpostavki:

- univerzalizam zapadnih vrijednosti, tj. da su zapadna društva u svojoj povijesti prošla put, univerzalan ili jedino mogući, kroz koji moraju proći i sve druge zemlje;
- napretka kao neupitnoga kretanja prema naprijed, kako u povijesnom, tako i društvenom razvoju;
- neograničenoga tehnološkog, ekonomskog i materijalnog probitka, kao odgovor na takoreći sve životne potrebe u cijelom čovječanstvu;
- da su ljudi iz svih kultura, religija, civilizacija i etnosa u načelu jednaki ljudima Zapada, odnosno da su svi vođeni identičnim antropološkim motivima;
- da je kapitalizam apsolutno superioran svim drugim društveno-političkim formacijama;
- isključiva prevlast tržišne ekonomije;
- liberalna demokracija kao jedina prihvatljiva za političko organiziranje društva;
- jednakost svih u individualnim slobodama i identitetu, kao najviša vrijednost u svih ljudskih bića;
- neizbježnost historijskoga liberalizma, kao vodeće i svima zadovoljavajuće ideologije.

Drugim riječima, okrenemo li se k poziciji „civilizacije Kopna“, tako da sadašnji trenutak svjetske povijesti pogledamo s kontinentalnog motrišta – u „velikom ratu kontinenata“ geopolitika talasokracije

izgledat će tek kao jedna *epizoda*, a ne kao zaključak za sva vremena i za sva društva. Međutim bilo bi teško zaniijekati interpretaciju da su određena specifična obilježja globalizacije doprinijela pobjedi „Mora“ nad „Kopnom“, Kartage nad Rimom, Levijatana nad Behemotom. Doista nikad u povijesti „civilizacija Mora“ nije imala tako golem uspjeh, moć i utjecaj, odnosno ta paradigma nikad prije nije bila globalna kao danas. „Geopolitika Kopna“ priznaje tu činjenicu i njene posljedice, međutim ona također shvaća i to da se globalizaciju treba tumačiti kao niz pobjeda i poraza, odnosno kao sukob koji ni približno nije zaključen.

Tu može poslužiti analogija sa sljedećim povijesnim događajem: kada su se njemačke postrojbe 1941. godine približavale Moskvi, moglo se pomisliti da je sve izgubljeno, da je kraj SSSR-a i propast na vidiku. Nacistička propaganda komentirala je tijekom rata upravo tako. „Novi poredak“ bio je stvoren na okupiranom teritoriju, a vlast je funkcionirala prema ustroju ekonomske i političke hijerarhije u društvu. No sovjetski narod nastavio se žestoko opirati – iako je na svim frontama bio u raljama neprijatelja – sustavno se krećući prema svojem cilju i pobjedi. Današnje stanje stvari približno je jednako, odnosno nastupio je trenutak za geopolitičko razmještanje sila Mora i sila Kopna. Politika informiranja unutar „civilizacije Mora“ ne dopušta nikome da osporava prevlast globalne elite te izgleda kao da su sve njihove prepreke isključivo tehničke naravi. Ipak s određene konceptualne, filozofske, sociološke i geopolitičke pozicije to se mora osporavati – odnosno treba primijeniti radikalno drugačiju strategiju.

Iako to bitno ne utječe na pozicije Kopna, mijenja dublji smisao kontinentalne strategije. A to je ovdje, kao i u mnogim drugim slučajevima, od najveće važnosti. U nastavku izlažemo shvaćanje sukoba na temelju analize Kopna i Mora – suprostavljenost između globalizma i multipolarne globalizacije s geopolitičkih, socioloških, filozofskih i strateških pozicija „geopolitike Kopna“.

Osnovna polazišta „geopolitike Kopna“

Kako da potkrijepimo već i samu mogućnost otpora globalizaciji sa stanovišta Kopna, znajući da su strukture u globalnom svijetu, kako smo pokazali, orijentirane k marginalizaciji i fragmentaciji Kopna?

U toj argumentaciji navodimo sljedeća četiri uporišta:

1. *Ljudski duh (svijest, volja, vjera)* uvijek je u stanju formulirati svoj stav prema bilo kojem fenomenu, pa čak i kada taj fenomen izgleda nepobjediv, dosljedan i „objektivniji“, njega se može promotriti s druge strane – prihvatiti ili odbaciti, potvrditi ili osuditi. U tome je najviše ljudsko dostojanstvo, ono po čemu se razlikujemo od životinja. Ako čovjek štogod odbaci i osudi, on ima pravo graditi strategije da to prevlada, i to u ma kakvim najtežim i nesavladivim situacijama. Napredovanje globalnog društva može se prihvaćati i odobriti, a može se odbacivati i osuditi. U prvom slučaju plovimo na valovima povijesnih trendova, a u drugom tražimo uporište da spriječimo negativne implikacije tog procesa. Iako povijest čine ovakvi i onakvi ljudi, uvijek duhu pripada glavna riječ. Moguće je stoga, barem teoretski, oblikovati teoriju radikalno suprotnu gledištima koja zagovara „civilizacija Mora“ – danas osnovne paradigme u svjetonazoru zapadnjaka, kako s obzirom na moderni tijek povijesti, tako i s obzirom na logiku promjene društveno-političkih formacija.
2. *Geopolitička metoda dopušta da se globalizaciju označi kao proces raznovrsnih subjekata* koje povezuje uspjeh jednog ili drugog civilizacijskog tipa, globalne velesile. Ako je Kopno bilo „marginalizirano i fragmetizirano“, za to postoje ozbiljni povijesni, sociološki i civilizacijski razlozi. Međutim „geopolitika Kopna“ nije nastala u zrakopraznom prostoru – riječ je o generalizaciji osnovnih stremljenja u tijeku povijesti, o njenoj geografskoj i strateškoj osobitosti kao posebne civilizacije. Makar i na teorijskoj razini, procjena globalizacije s pozicije Kopna od apsolutnog je značaja. Isto kao što globalizam u svojem središtu ima svoje „subjekte“ (mondijalizam i njegove strukture), tako i „geopolitika Kopna“ ima svoj „subjekt“. Ovdje nas, sukladno opširnim i golemim pokušajima

da se protumači suvremeni svijet, prvenstveno zanimaju koncepti, teorije i ideje duhovno raznovrsnih civilizacija, a tek potom njihova materijalna bogatstva, oruđa, tehnologija, oružje, financije itd.

3. *Proces odricanja suvereniteta nacionalnim državama dosad još nije postao nepovratan*, ponegdje gdje su još očuvani elementi westfalskoga sustava. To znači da cijeli niz nacionalnih država, uz određena odstupanja, još stigne pridružiti se oblikovanju kontinentalne strategije, odnosno da se u cjelini ili djelomično odbaci paradigmu koju nameće globalna „civilizacija Mora“. Kao uspješan primjer može poslužiti Kina: ona balansira između globalizacije i vlastitoga kontinentalnog identiteta, strogo pazeći da održi ravnotežu, tako što će strateški preuzimati iz globalizacije ono što Kinu može konsolidirati na geopolitičkom planu. Isto se može reći i za pojedina društva koja Sjedinjene Države izjednačuju s „osovinom zla“ – Iran, Kuba, Sjeverna Koreja, Venezuela, Sirija itd. Dakako, prijetnja izravne vojne invazije Sjedinjenih Država u tim je zemljama postavljena poput Damoklova mača (prema modelu Iraka i Afganistana), a one su iznutra izložene mreži neprestanih političkih napada. U ovom trenutku njihov suverenitet nije narušen, i ta područja prikladna su za daljnji razvoj vlastite „geopolitike Kopna“. Može se ovdje spomenuti i neke zemalje koje su još do nedavno odolijevale, poput Indije i Turske. Iako su te zemlje bile radikalno uvučene u orbitu globalizacije – i to bez suglasnosti službenih institucija, tj. u njima su bili porušeni vladajući režimi – svejedno su zadržale svoja originalna društvena obilježja u društvu. Ista je situacija karakteristična i u mnogim drugim azijskim, afričkim i latinoameričkim državama.
4. Naposljetku, u najopćenitijem smislu, *kontinentalne jezgre od najveće su važnosti za stratešku konsolidaciju geopolitike Kopna*. Znamo da o njima doista ovisi i ostvarenje i odbijanje unipolarne globalizacije. Tijekom 1980.-ih i 1990.-ih godina kontinentalna jezgra značajno je reducirala područja svojeg izravnog utjecaja. Dva su najvažnija geopolitička pojasa tih procesa – Istočna Europa (zemlje u sastavu „socijalističkoga bloka“, „Varšavskoga pakta“, Vijeća za uzajamnu ekonomsku pomoć itd.), i savezne republike koje su

se naposljetku povukle iz SSSR-a. Do sredine 1990.-ih u Čečeniji je trajalo krvavo testiranje mogućnosti za daljnje slamanje Rusije u „nacionalne republike“. Fragmentacija Kopna sve do mozaika marionetskih, zavisnih država, trebala je na područje Rusije udariti završnim akordom pri stvaranju globalnoga svijeta te označiti „kraj povijesti“, poslije kojeg bi mnogo teže bilo uopće govoriti o „geopolitici Kopna“. Da su procesi koji su se u Rusiji odvijali tijekom 1990.-ih nastavili u istom smjeru dezintegracije, bilo bi mnogo teže suprotstaviti se globalizmu. No koncem 1990.-ih i početkom 2000.-ih, u Rusiji se dogodio obrat, dezintegracija je zaustavljena: savezne vlasti ponovno su uspostavile kontrolu nad pobunjenicima. Tada je Vladimir Putin uveo reforme zakonskih odredbi o subjektima Federacije (ukidanje članka o „suverenitetu“ i imenovanju guvernera iz centra itd.) što je konsolidiralo vlast po vertikali u cijeloj Rusiji. Integracijski procesi u zemljama ZND-a počeli su dobivati zamah. U kolovozu 2008. godine, tijekom petodnevnog sukoba Rusije i Gruzije, Rusija je preuzela izravnu kontrolu nad područjima izvan granica Ruske Federacije (Južna Osetija, Abhazija) i priznala je njihovu nezavisnost unatoč golemoj potpori NATO članica i Sjedinjenih Država u Gruziji, unatoč pritiscima međunarodne javnosti. Općenito od početka 2000.-ih Rusija preuzima ulogu „jezgre kontinenta“, i zaustavljen je proces dezintegracije. Istodobno je osnažena energetika, a Rusija je s inozemstvom normalizirala pitanja opskrbe i odstupilo se od prakse unilateralnoga smanjenja naoružanja te je očuvan nuklearni potencijal Kopna. Pritom se paralelno smanjio utjecaj mreže geopolitičkih agenata atlantizma, globalizma i mondijalizma na političku vlast i donošenje strateških odluka. Na prvo mjesto postavljen je cilj reorganizacije i suvereniteta država, tako je u Rusiji bio zaustavljen prodor struktura globalizma.

Drugim riječima i Kopno nastavlja u pravcu konsolidacije svojih uporišta i geopolitičkih orijentacija, s obzirom na interes „kontinentalne jezgre“ – iako je Rusija bila oslabljena, pretrpivši ozbiljne gubitke, ona provodi danas svoju politiku te čuva svoju nezavisnost i suverenitet

kako na globalnoj, tako i na regionalnoj razini. U svojoj povijesti Rusija je nekoliko puta padala još i dublje, primjerice njena fragmentacija na prijelazu u 13. stoljeće. Zatim u vrijeme „smutnje“ (nevolja) i događaja iz 1917.-1918. godine, kada se zatekla u još jadnijem i slabijem stanju od današnjeg. No svaki je put, i u pravom trenutku, Rusija oživjela, a pravac njene povijesne geopolitičke orbite bio je obnovljen. Današnje stanje Rusije teško se može nazvati sjajnim i zadovoljavajućim, s geopolitičke točke gledišta, jer je „kontinentalna jezgra“ samo relativno nezavisna. Međutim to dodatno potvrđuje potrebu za okupljanjem i aktualizacijom odgovora na fenomen globalizma, odnosno izazov stvaranja teorijskih i praktičnih načela *multipolarnosti*.

Multipolarnost kao svjetski poredak

U sadašnjim uvjetima globalnih procesa, sažetak i razvoj „geopolitike Kopna“ nazivamo *multipolarnost*. To je izvanredan koncept koji zahtijeva razmatranje unutarnjeg sadržaja – u svim aspektima multipolarnost je *antiteza unipolarnosti*: u *tvrdom obliku* (imperijalizmu, neokonzervatizmu i izravnoj dominaciji Sjedinjenih Država), u *mekom obliku* (multilateralnosti) te u *kritičkome obliku* (antiteza je alternativnom globalizmu, postmodernizmu i neomarksizmu).

Tvrda verzija unipolarnosti (radikalni američki imperijalizam) zasniva se na ideji da je SAD posljednja utvrda komfora, sigurnosti i razvoja svjetskog poretka koja je danas okružena kaosom nerazvijenih društava i država. A multipolarnost tvrdi upravo suprotno: Sjedinjene Države su nacionalna tvorevina koja postoji među mnogim drugim nacijama, njene vrijednosti su upitne (ili, u najmanju ruku, relativne), njeni zahtjevi su nerazmjerni i apetiti pretjerani, neprihvatljive su metode vođenja vanjske politike i njen tehnološki mesijanizam je katastrofalan ne samo po kulturu nego po ekologiju u cijelom svijetu. U tom pogledu projekt multipolarnosti je tvrda antiteza globalizmu Sjedinjenih Država, kao tijelu koje metodički oblikuje unipolarni svijet, antiteza kojoj je cilj odlučno osporavanje, razbijanje i spriječavanje tog konstrukta.

Meka verzija unipolarnosti ne djeluje samo u ime SAD-a nego u ime „čovječanstva“, misleći pod time ekskluzivno na Zapad, odnosno na društvene zajednice koje pristaju uz univerzalizam zapadnih vrijednosti. Meka unipolarnost ne postavlja zahtjev za pritiskom putem sile, nego putem uvjeravanja – dakle ne primoravanjem, nego tako što će narodima i državama objasniti njihov gospodarski interes u svojem tipu globalizacije. Ovdje njihov „pol“ nije jedna nacionalna država (SAD) nego zapadna civilizacija, kao srž „čovječanstva“, u cjelini. Iako se katkad naziva „multilaterana“ unipolarnost (multilateralnost), ona je odbačena od strane multipolarnosti – jer je zapadnu kulturu i pripadajuće vrijednosti potrebno tumačiti u odnosu s mnogim drugim aksiološkim sklopovima i jednakovrijednim kulturama. Dakle u načelu multipolarnost različite vrijednosne sustave i kulture vidi apsolutno raznovrsnima i apsolutno jednakovrijednima. Slijedom toga Zapad u cjelini, i oni koji dijele njegove vrijednosti, doista i nema nikakvih razloga i dalje ustrajavati na univerzalizmu svojega tipa demokracije, ljudskih prava, tržišta, individualizma, individualnih sloboda, sekularizma itd., ni na izgradnji globalnoga društva na osnovi unipolarnih smjernica.

Protiv alternativnog globalizma i postmodernog antiglobalizma, multipolarnost promiče *kritičku tezu* da kapitalistička faza razvoja globalizma nije neosporna faza u društvenom razvoju te da je despotizam i preuzetnost diktirati različitim društvima bilo kakvu vrstu univerzalnoga povijesnog scenarija. U međuvremenu sabijanje „čovječanstva“ u jedan globalni proletarijat nije put ka boljoj budućnosti, nego inercijski i apsolutno negativni oblik globalizma – koji ne otvara nove vidike nego odvodi u degradaciju društvenih zajednica, kulture i tradicija.

Nadalje multipolarnost je apsolutno drugačiji pogled na prostor kontinenta nego u zagovornika bipolarnog svijetonazora. Multipolarnost je normativna i imperativna sa stanovišta *geopolitike* *Kopna* te se kvalitativno razlikuje od prevladavajućeg modela u svijetu Jalte i „hladnoga rata“. Bipolarni svijet oblikovan je na ideološkom principu kapitalizma i socijalizma, dva međusobno isključiva pola. Ali oni su se u određenom smislu natjecali, kao dvije varijante

prosvjetiteljstva, napretka i univerzalizma, dvije varijante isključivo zapadnoeuropske političke vizije društva. Iako se socijalizam u nekim parametrima podudara s „civilizacijom Kopna“, takva je organizacija društva zakazala tamo gdje Marx to nije predvidio, upravo tamo gdje je ta mogućnost bila isključena: u jednoj agrarnoj zemlji gdje je prevladavao tradicionalni stil života i imperijalna organizacija. Drugi slučaj (nezavisne) pobjede socijalizma je Kina, gdje je također prevladavalo agrarno i tradicionalno društvo poput ruskoga. Ako negdje narod oblikuje priliku za djelotvoran otpor globalizmu, onda je to u zemljama koje su očuvale svoje specifične socijalističke smjernice – a koje nisu suprotstavljene sudionicima tradicionalnog društva (arhaičkim, poljoprivrednim, nacionalnim itd.), odnosno u zemljama bivšega istočnog bloka i Euroazije, u Kini, Sjevernoj Koreji, Vijetnamu te u nekim zemljama latinoameričke kulture (npr. u Boliviji, Venezueli, Kubi itd.).

Multipolarnost se ne suprotstavlja unipolarnosti s pozicije posebne ideologije i suprotnog pola, nego to čini s pozicije mnogih ideologija, mnoštva kultura, svjetonazora i religija koje (svaka iz svojih razloga) nemaju ništa zajedničko sa zapadnjačkim liberalnim kapitalizmom. U situaciji kada More isključivo nastoji proširiti svoj unificirani ideološki sustav globalno, „civilizacija Kopna“ pokazuje se u više različitih svjetonazorskih i civilizacijskih sklopova kao efikasan prijedlog za stvaranje zajedničkoga fronta multipolarnosti protiv isključivosti Mora.

Multipolarnost nije u geopolitici isto što i konzervativni projekt, ona nužno ne podrazumijeva jačanje nacionalnih država. S jedne strane, nacionalne države u kolonijalnom, i u postkolonijalnom razdoblju, odražavaju zapadnoeuropske normative političke organizacije (koja ignorira religijske, društvene, etničke i kulturalne osobitosti u ljudskom društvu), a same nacije u određenom smislu produkt su procesa globalizacije. S druge strane, samo je manji dio od 256 zemalja koje su službeno nabrojane na popisu UN-a danas sposobno, ako bi bilo potrebno, same obraniti svoj suverenitet bez ulaska u blokove i saveze s drugim zemljama. To znači da se ne može svaku nominalno suverenu zemlju smatrati polom, budući da je stupanj strateške

slobode zanemariv u velikoj većini priznatih zemalja. Stoga ojačavanje westfalskoga sustava, koji opstaje danas isključivo mehanički, nije zadatak multipolarnosti.

Kao opozicija unipolarnosti, multipolarnost ne poziva na povratak u bipolarni svijet na osnovi neke nove ideologije – ni na učvršćivanje poretka nacionalnih država, ni na održavanje *status quo*. Sve takve strategije pogoduju isključivo globalizmu i središtima unipolarnosti – koji imaju jedan projekt, jedan plan, jedan cilj i jedan racionalni pravac kretanja k budućnosti. Svi su izloženi scenariji, u najboljem slučaju, apel za usporavanje globalizacijskoga procesa, a u najgorem slučaju (obnova bipolarnosti na bazi ideologije) to izgleda doista kao neodgovora fantazija i nostalgija.

Na taj način multipolarnost treba promatrati kao stvarni vektor usmjeren k budućnosti geopolitike Kopna. Ona je utemeljena na sociološkoj paradigmi, čija je dosljednost povijesno dokazana te realistično pristupa stanju stvari u modernome svijetu – prepoznajući osnovne trendove za njegovo moguće preoblikovanje. Na toj osnovi multipolarnost je ujedno otvoreni projekt u nastanku i vizija za unaprijeđenje svjetskog poretka.

§ 2. Multipolarni svijet i unipolarni trenutak povijesti

Odsutnost teorije multipolarnosti

Unatoč činjenici da se izraz „multipolarnost“ često koristi u današnjim političkim i međunarodnim raspravama, značenje samog pojma treba jasnije definirati jer različiti krugovi, pojedini analitičari i političari, ubacuju u njega svoja vlastita značenja. Neka temeljita istraživanja i solidne znanstvene monografije posvećene multipolarnosti teško se uopće mogu izbrojati na prste.⁹ Čak i ozbiljni članci na tu temu su posve rijetki.¹⁰ Razlog za to je očigledan: budući da SAD i zapadne zemlje danas postavljaju norme u političkom i ideološkom diskursu na globalnoj razini, po njihovim se pravilima o svemu može raspravljati – osim ako to nisu najoštriji i najbolniji izazovi multipolarnosti. Čak i oni koji su 1990.-tih godina smatrali da je unipolarnost samo „trenutna“¹¹ pojava, i da se „tranzicija“ treba odvijati prema nekom neodređenom novom modelu, danas su spremni raspravljati o bilo kojoj verziji osim o „multipolarnoj“. Tako, primjerice, moderni čelnik CFR-a Richard Haas govori o „ne-polarnosti“ misleći na stupanj globalizacije u kojem općenito izostaje potreba za nekim rigidnim središtem, odnosno da će ono samo po sebi otpasti.¹² Te lukavosti potvrđuju da je jedan od ciljeva globalizacije isključivo marginalizacija „civilizacije Kopna“. Logično je očekivati da će se teorija multipolarnost razvijati samo u zemljama

⁹ Murray D., Brown D. (ur.) *Multipolarity in the 21st Century. A New World Order*. Routledge, Abingdon UK, 2010.g.; Ambrosio Th. *Challenging America global Preeminence: Russian Quest for Multipolarity*. Anthony Rose, Chippenheim, Wiltshire, 2005.g.; Peral L. (ur.) *Global Security in a Multi-polar World*. European Institute for Security Studies, Chaillot Paper, Paris, 2009.g.; Hiro D. *After Empire: The Birth of a Multipolar World*. Nation Books, Yale, 2009.g.

¹⁰ Turner, S. „Russia, Chine and the Multipolar World Order: the danger in the undefined.“ // *Asian Perspective*. 2009. Vol. 33, №1. str. 159-184; Higgott R. *Multipolarity and Trans-Atlantic Relations: Normative Aspirations and Practical Limits of EU Foreign Policy*. --- www.garnet-eu.org 2010.g. [URL od 28. kolovoza 2010.g.]: <http://www20.iadb.org/intal/catalogo/PE/2011/07978.pdf> ; Usp. također Katz, M. „Primakov Redux. Putin's Pursuit of Multipolarism in Asia.“ // *Демократизация*. 2006. Vol.14, № 4. str.144-152.

¹¹ Krauthammer, Ch. „The Unipolar Moment.“ // *Foreign Affairs*. 1990/1991. Winter. Vol. 70, №1.

¹² Haass, R. „The Age of Non-polarity: What will follow US Dominance?“ // *Foreign Affairs*. 2008. 87(3). str. 44-56.

koje su eksplicitno orijentirane prema tom vektoru, k oblikovanju multipolarnih međunarodnih odnosa. U te države pripadaju Rusija, Kina, Indija i neke druge.

Poziv na multipolrnost također nalazimo u tekstovima i dokumentima europskih političkih protagonista (npr. bivši francuski ministar vanjskih poslova Hubert Védrine¹³).

Kopno kao geopolitička orijentacija

Sve dok postoji potreba za sustavnim i širim razvojem geopolitičke metode, s dužnim obzirom prema analizi fenomena nazvanog globalizam, moguće je s pozicije „civilizacije Kopna“ iznijeti neka opća načela i osnove teorije multipolarnosti. A u tim okolnostima geopolitika postaje osnova za oblikovanje teorije multipolarnosti.

Istaknimo sada neke teorijske osnove, temeljem kojih se može graditi ispravnu teoriju multipolarnosti. Danas nijedna religijska, politička, socijalna, kulturalna i ekonomska ideologija nije u stanju odjednom privući kritičku masu zemalja i civilizacija u jedinstveni planetarni front, nužan da bi se stvorila ozbiljna i djelotvorna antiteza globalizmu i unipolarnome svijetu. Posebnost je tog povijesnog trenutka („unipolarni trenutak“¹⁴) da vladajuća ideologija (globalni liberalizam/ postliberalizam) nema primjerenu, ustvari nikakvu simetričnu opoziciju. Zato je prijeko potrebno umjesto *nasuprotne ideologije* pozvati se na geopolitiku prema načelima Kopna. A to je moguće samo ako se sveukupne sociološke, filozofske i civilizacijske dimenzije multipolarne geopolitike shvati u krajnjem dosegu.

„Civilizacija Mora“ poslužiti će nam kao dokaz za ovu izjavu. Vidjeli smo već da se sama matrica te civilizacije ne pojavljuje tek u modernom razdoblju nego i u talasokracijskim carstvima antike (npr. u Kartagi), u staroj Ateni i u Mletačkoj Republici. Tako isto ni u samom

¹³ Izjava M. Huberta Védrinea, ministra vanjskih poslova o nastavku dubinskoga dijaloga između Francuske i Hindusa: o ulozi kulturalne uniformizacije i otpora u globalizaciji prema unipolarnom svijetu. New Delhi --- www.lesdiscours.viepublique.fr, 2000.g. Dostupno pod linkom [URL od 7.veljače 2000.g.]: <http://lesdiscours.viepublique.fr/pdf/003000733.pdf>.

¹⁴ Krauthammer, Ch. „The Unipolar Moment“. Op. cit.

modernome svijetu nisu atlantizam i globalizam odjednom prevladali nad drugim trendovima. To je načelo koje se otkriva u nizu društvenih formacija: „civilizacija Mora“ (kao geopolitička kategorija) kroz povijest je imala različite oblike, a svoj najpotpuniji i apsolutni oblik nalazi u globaliziranom svijetu i njegovim vrijednostima, gotovo planetarno rasprostranjenim. Drugim riječima ideologija modernoga mondijalizma samo je jedan od povijesnih oblika opće geopolitičke paradigme.

U slučaju „civilizacije Kopna“ bilo je povijesno potvrđeno da izravnu simetriju „civilizaciji Mora“ nije ostvarila nijedna liberalna ideologija. Komunistička ideologija samo je djelomično prihvatila geopolitičke vrijednosti „kontinentalnog društva“ – poput heroizma, kolektivismu, antiliberalizma (i to samo u određenom obliku euroazijskog SSSR-a te, a u manjoj mjeri na primjeru Kine), dok se neki ostali vidovi te ideologije – progresizam, tehnologija i materijalizam – loše uklapaju u osnovnu strukturu „civilizacije Kopna“. Tako danas čak ni u teoriji komunizam ne može izvršiti onu mobilizacijsku funkciju koju je imao u 20. stoljeću kao globalno rasprostranjena ideologija. S ideološke točke gledišta Kopno je danas rascijepljeno u fragmente, i bilo bi teško u bližoj budućnosti očekivati pojavu neke nove ideologije suprotne liberalnom globalizmu. Ali upravo na taj način geopolitičko načelo „civilizacije Kopna“ dodatno dobiva na važnosti, i ništa ne gubi u strukturi svoje paradigme – a to je polazište za oblikovanje teorije multipolarnosti.

Teorija multipolarnoga svijeta izravno se naslanja na geopolitiku, jer iz nje crpi svoja načela, ideje, metode i pojmove – to je dakle orijentacija koja zahvaća u široki spektar postojećih ne-globalističkih i antiglobalističkih ideologija, religija, kultura i socijalnih stremljenja. A njih je posve nepotrebno ukalupljivati da bi se preobrazile u nešto uniformno i sustavno. Te ideologije mogu nastaviti i kao lokalne i kao regionalne, odnosno može ih se integrirati u jedinstveni front sa zajedničkim stavom protiv globalizacije i protiv dominacije zapadne civilizacije na metaideološkoj razini te na paradigmatškoj razini oblikovati daljnji razvoj „civilizacije Kopna“. Sama bit pojma „multipolarnosti“ (ne samo u strateškome smislu nego također i u znanosti, religiji,

kulturi te na društveno-ekonomskom planu) sadržana je u momentu pluraliteta, u raznovrsnosti postojećih ideologija.

Ustvari multipolarnost je produžetak *Geopolitike 2* (geopolitike Kopna) u novom okruženju koje je obilježeno napredovanjem globalizma (atlantizma) na kvalitativno novoj razini i s kvalitativno različitim i novim zadacima. To je najvažniji aspekt multipolarnosti. Na taj način multipolarnost je u svezi sa širokom sociološkom strukturom u suvremenom svijetu, u kojem „civilizacija Kopna“ neposredno izražava svoje središnje *načelo pluralnosti* – odnosno svoje načelo očuvanja raznolikosti i raznovrsnosti svojega vlastitog ne-univerzalizma.

Tumačenje Heartlanda s obzirom na tri tipa geopolitike

Sudbina globalizacije u velikoj mjeri ovisit će o tome hoće li dostatno oslabiti, rascijepati i destabilizirati Rusiju, podvrgavajući fragmente Kopna (*Heartlanda*) izvanjskoj kontroli. Budući da se to do sada nije dogodilo, mogućnost za oblikovanje multipolarnog – ili kvadripolarnog svijeta – i dalje nije odstranjena, i dosljedno tome globalizacija je stavljena na kušnju. Tu činjenicu priznaju sve geopolitičke škole i struje, no propaganda odnosno pseudo-geopolitička istraživanja i publikacije povode se za neznanstvenim i nekim drugim ciljevima. U „geopolitici Mora“ – *Geopolitika 1* – sve je reducirano na ideju stvaranja imperativnog i poželjnog komadanja Kopna (njegovu marginalizaciju i fragmentaciju), kao uvjet globalizacije i konačno osiguravanje unipolarnosti, nepovratno, stvarno i završno. U pozadini takve geopolitike prema suvremenoj Rusiji, Zapad i Sjedinjene Države jedva prikrivaju strah od povratka Rusije čak i u nekom degradiranijem obliku, odnosno od njena ulaska u novu povijesnu orbitu, kako se to već događalo mnogo puta u njenoj povijesti.

No „geopolitika Kopna“ – *Geopolitika 2* – tumači ključnu ulogu Rusije, *Heartlanda*, u posve obrnutom predznaku od *Geopolitike 1*, tj. kao „civilizaciju Kopna“ gdje se sve zemlje imaju mogućnost razvijati na kontinentalnim načelima, suprotno od do sada prevladavajuće atlantističke, globalističke i unipolarne osnove. Na taj način Ruska Federacija očuvat će svoj strateški potencijal, političku nezavisnost

i teritorijalni integritet, a ujedno postaje osnova za razvoj multipolarnoga svijeta – odnosno četvrte zone, euroazijske – na način da u globalnoj reorganizaciji političkoga prostora zadrži potpunu kontrolu nad Svjetskim otokom (kako s obzirom na strateške i ekonomske interese Europske unije, tako i s obzirom na Kinu) kojem, prije ili kasnije, prijeti potpuna kontrola od strane suvremene globalne „jezgre“ – koja sve pripadajuće države nastoji prisiliti da prihvate tuđe zakone i načela, odnosno da budu rastvorene u „globalnome društvu“. Budu li pripadajuće zemlje u tome osamljene, nikad se samostalno neće moći oduprijeti kolonijalnim procesima.

Za *Geopolitiku* 3 („Priobalna zona“, Rimland), politička sudbina Rusije vrlo je značajna, kako s obzirom na buduću prisutnost *Heartlanda* u odnosu na „zemlje periferije“ kojima euroazijstvo daje mogućnost izbora strateške orijentacije, odnosno mogućnost kombinacije s određenim elementima „civilizacije Mora“ i „civilizacije Kopna“. U bilo kojem drugom slučaju sve se uloge tog područja svode na nulu, a te bi zemlje postale instrumentalizirane od strane SAD-a i neka vrst njihove „strateške kolonije“.

§ 3. Novo euroazijstvo i multipolarni svijet

Novo euroazijstvo kao svjetonazor

Novo euroazijstvo nalazi se najbliže teoriji multipolarnosti. Ovaj koncept ima korijen u geopolitici i djeluje *par excellence* s formulacijom „Rusija-Euroazija“ (kao „civilizacija Kopna“, *Heartland*). Istovremeno novo euroazijstvo razvija širok spektar ideoloških, filozofskih, socioloških i politoloških teorija, dakle ne ograničava se isključivo na analizu geostrategije i primjene. O čemu je točno riječ, ilustrirat će navodi iz *Manifesta* Međunarodnog pokreta „Euroazija“.¹⁵ Autori ističu nekoliko razina u novom euroazijstvu, odnosno to je konkretna primjena teorije multipolarnosti.

Prva razina: *Euroazijstvo kao svjetonazor (Weltanschauung)*

Prema autorima *Manifesta* pojam „euroazijstvo“ odnosi se na svjetonazor, *Weltanschauung*, jednu posve određenu političku filozofiju koja na originalan način spaja tradiciju s modernitetom, čak i s određenim elementima postmoderne. Euroazijski svjetonazor proizlazi iz tradicionalnog društva i njegovih prioriteta vrijednosti, on priznaje imperativ tehnološke i socijalne modernizacije (ali bez presijecanja kulturnih korijena) i teži prilagoditi svoj idealni program postindustrijskom i informacijskom društvu, koje neki nazivaju „postmoderna“.

«Formalna suprotnost između tradicije i modernizma uklonjena je u postmoderni. Međutim postmodernizam atlantskog tipa izjednačava ih s obzirom na indiferentnost i iscrpljenost njihovih sadržaja. Euroazijska postmoderna, naprotiv, smatra da je savezništvo tradicije i moderniteta moguće kao kreativan, optimističan energetska impuls koji potiče imaginaciju i razvoj.

U euroazijskom svjetonazoru svoje legitimno mjesto dobivaju i potisnute realije, odnosno stvari koje su bile zamijenjene u razdoblju prosvjetiteljstva – kada su svoje novo mjesto zadobile religija, etnos, carstvo, kult, legenda itd. Istodobno preuzeti su iz razdoblja moderne tehnološki

¹⁵ Vidi u 8. poglavlju ovoga rada 28 programskih načela i strategiju «Euroazijska misija», prema izboru tekstova iz *Manifesta* Međunarodnog pokreta «Euroazija», 2005.g. (Usp. *Евразийская миссия. Манифест Международного «Евразийского Движения»*. Международное Евразийское Движение, 2005. Prim. ur.)

bum, ekonomski razvitak, socijalna pravednost, oslobođanje od rada itd. Suprotnosti su prevladane stapanjem u skladnu i originalnu teoriju, s probuđenim svježim idejama i odlukama...

Euroazijski svjetonazor je otvoren i slobodan od svake dogmatičnosti. Može se primijeniti u najrazličitijim područjima povijesti, religije, socioloških i etnoloških otkrića, u geopolitici, ekonomiji, regionalnom zemljopisu, kulturologiji, u raznim tipovima strateških i politoloških istraživanja itd. Štoviše euroazijstvo kao svjetonazor podrazumijeva originalan razvoj u svakom pojedinom kulturnom i političkom kontekstu: euroazijstvo u Rusa neizbježno će se razlikovati od euroazijstva Francuza i Nijemaca, euroazijstvo Turaka od euroazijstva Iranaca; euroazijstvo Arapa od euroazijstva Kineza itd. Na taj način, dakako, sve glavne silnice iz njihovih pojedinih svjetonazora ostaju sačuvane u cjelini...

Sljedeće točke može se nazvati općim referentnim točkama svjetonazora euroazijstva:

- pluralizam i raznovrsnost sustava vrijednosti, suprotno obaveznoj dominaciji samo jedne ideologije (u našem slučaju, ponajprije, američke liberalne demokracije);
- tradicionalizam protiv destrukcije kulture, vjerovanja i obreda u tradicionalnom društvu;
- svjetska država kao država-kontinent, a protiv buržoaskih nacionalnih država i protiv „svjetske vlade“;
- prava naroda protiv svemoći „zlatne milijarde“ i neokolonijalističke hegemonije „bogatog Sjevera“;
- državnost kao vrijednost i samostalni subjekt povijesti, protiv obezličanja nacija i njihova otuđenja u umjetnim društveno-političkim konstrukcijama;
- pravičnost i solidarnost u društvu radnih ljudi, protiv eksploatacije, logike brutalnoga stjecanja i poniženja čovjeka po čovjeku.»¹⁶

16 Isto.

Druga razina: *Novo euroazijstvo kao planetarni trend*

Autori *Manifesta* objašnjavaju:

»Euroazijstvo na razini planetarnog trenda je globalni, revolucionarni, civilizacijski koncept koji se stalno postupno poboljšava (...) u pravcu da postane nova ideološka platforma uzajamnog razumijevanja, suradnje u snažnom i širokom rasponu država, naroda, kultura i vjeroispovijesti koje se razlikuju od atlantskog tipa.

Vrijedi pomno pročitati izjave najrazličitijih snaga po cijelom svijetu – političara, filozofa, intelektualaca – i uvjerit ćemo se da euroazijci tvore veliku većinu. Mentalitet je mnogih naroda, društava, vjera i država euroazijski, čak i kada sami o sebi to možda i ne nazrijevaju.

Pomislmo li na to mnoštvo različitih kultura, religija, vjera i zemalja koje se ne slažu s „krajem povijesti“ što nam ga nameće atlantizam, naša smionost će porasti s ozbiljnošću neuspjeha realizacije američkog strateškog koncepta sigurnosti za 21. stoljeće, s unipolarnim svjetskim establišmentom.«¹⁷

Treća razina: *Novo euroazijstvo kao projekt integracije*

Na sljedećoj razini novo euroazijstvo tretira se kao *projekt strateške integracije kontinenta Euroazije*:

»Koncept Staroga svijeta, koji obično obuhvaća Europu, može se promatrati i mnogo šire. Taj golemi multicivilizacijski prostor napučen je nacijama, državama, kulturama, etnosima i vjerama koje su jedna s drugom spojene povijesno i prostorno u njihovoj zajedničkoj dijalektici povijesti. Stari svijet ustvari je plod organskog razvoja ljudske povijesti.

Stari svijet obično se postavlja nasuprot Novoga svijeta, tj. američkoga kontinenta koji su otkrili Europljani, a koji je postao platformom za konstrukciju jedne umjetne civilizacije gdje su europski projekti moderne i prosvjetiteljstva zadobili svoj oblik... U 20. stoljeću Europa je shvatila svoju izvornu bit i postupno se kreće prema integraciji svih europskih država u jednu uniju koja može osigurati suverenitet na cijelom prostoru svoje vlasti, njegovu nezavisnost, sigurnost i slobodu.

Stvaranje Europske unije bio je kamen temeljac u misiji povratka Europe u povijest. Bio je to odgovor „Staroga svijeta“ na pretjerane zahtjeve

¹⁷ Isto.

„Novoga“. Promatramo li alijansu između SAD-a i Zapadne Europe – s dominacijom SAD-a – kao atlantistički vektor u europskom razvoju, onda se integraciju Europe u Europu europskih nacija, s prevlašću kontinentalnih zemalja (Francuska-Njemačka), također može smatrati euroazijstvom.

To postaje osobito jasno uzme li se u obzir teoriju da se Europa ne proteže geopolitički samo od Atlantika do Urala (Charles de Gaulle) nego i do Vladivostoka. Drugim riječima nepregledna prostranstva Rusije također legitimno obuhvaćaju područje Staroga svijeta koje ulazi u integracije... Euroazijstvo u tom kontekstu može se definirati kao projekt strateške, geopolitičke i ekonomske integracije sjevera euroazijskoga kontinenta, shvaćenog kao kolijevka europske povijesti, matica nacija i kultura tijesno isprepletenih jedne s drugima.

S obzirom na to da je Rusija u velikoj mjeri povezana s turskim i mongolskim svijetom (poput, usput rečeno, i predaka mnogih Europljana) i s kavkaskim narodima, kroz Rusiju – a paralelno i kroz Tursku – integracija Europe kao Staroga svijeta već poprima u punom dosegu oblik euroazijstva; i to ne u simboličkom nego također i u geografskom smislu. Ovdje euroazijstvo može biti sinonim za kontinentalizam.«¹⁸

Ove tri najopćenitije razine novog euroazijstva izlažu neke od pripremnihih osnova za oblikovanje teorije multipolarnosti. Ujedno to su temeljni pogledi na neke od najoštrijih izazova moderniteta, odnosno pokušaj da se primjereno odgovori na suvremene geopolitičke, civilizacijske, sociološke, historijske i filozofijske izazove globalizacije.

Raznovrsna „čovječanstva“ (The West and the Rest)

Sa motrišta teorije multipolarnosti postoji, dakako, „europsko čovječanstvo“ kao društvo zasnovano na vrijednostima zapadnoeuropskih aksioloških sustava. No uz njega postoji još mnogo drugih „čovječanstava“ – indijsko čovječanstvo, kinesko čovječanstvo, rusko-euroazijsko čovječanstvo, arapsko, islamsko, afričko, pacifičko, budističko, latinoameričko itd. A pritom njihove granice katkad se preklapaju te nastaju i „mikro-čovječanstva“ – odnosno etnosi i plemena unutar njih. Vrlo mala plemena Nivkha, Ketsa, Jukaghira, Šora

¹⁸ Isto.

i Setua u Euroaziji, Vedasi na Cejlonu i Pirahani u porječju Amazone, jednako su tako „čovječanstva“ sa svojim jedinstvenim jezikom, kulturom, obredima i tradicijom, sa svojom vlastitom racionalnošću, živim svijetom i *Daseinom*. I da bi se sve njih okupilo u zajednički planetarni ansambl, potrebno je prije toga temeljito proučiti njihove kulture, ući u njihovu bit, razumjeti ih i zavoljeti, shvatiti njihovu logiku – i to ne na način kao da ih gledamo izvana. U praksi to je gotovo nemoguće, no ipak može biti visok i plemenit cilj. To je cilj koji prihvaća za svoju misiju svaki pojedinačni svjetonazor multipolarnosti. Ali ne zato da bismo težili jedinstvu svih, nego da bismo poštovali i uživali u čudesnom izobilju različitih „čovječanstava“.

Teorija multipolarnosti negira horizont čovječanstva kao „imperijalističku“ i eurocentričnu apstrakciju te se spremno suprotstavlja takvom konceptu i s negiranjem razotkriva njegov bankrot i „kolonijalnu“, čak i „rasističku“ bit (doista od svojih je temelja taj koncept polazio od superiornosti zapadnih društava nad svim ostalima te tako predstavlja ako ne biološki, onda u svakom slučaju kulturni, socijalni i tehnološki rasizam).

U knjizi *Sukob civilizacija*¹⁹ američki politolog Samuel Huntington, oslanjajući se na radove engleskoga povjesničara Arnolda Toynbeea²⁰ (1889-1975.g.) upotrebljava formulaciju „the West and the Rest“. Ono što Trubecki misli pod „čovječanstvo“ je upravo taj „rest“ – sve osim Zapada – dok naprotiv globalisti i mondijalisti, kada kažu „čovječanstvo“, prije svega misle na Zapad; a kada kažu „ostatak“ onda misle na one koji tek trebaju postati „Zapad“ (neka vrst „nedovoljno razvijenih društava“, „podčovječanstva“).²¹ Za Trubeckoga je shvaćanje „čovječanstva“ ustvari antiteza „europskog humaniteta“, raznolikost postojećih kultura i tradicija. Europa je za njega invazivni imperijalistički univerzalizam i svi drugi („ostatak čovječanstva“ prema njegovoj terminologiji) žrtve su takve europske globalne politike (uključujući ekonomsku, kulturalnu, obrazovnu itd.). Međutim to nije bio isključivo

19 Huntington, Samuel P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order*. Simon and Schuster, New York, 1996.g.

20 Toynbee, A. J. *Comprehension of History*. Progress. Moskva, 1991.g.

21 Trubecki, N. *Europa i čovječanstvo*. София, 1929.g.

njen horizont, štoviše „različitost“ kultura u svijetu poništava se čak pod prijetnjom brisanja, nestanka, uništenja, raspada i reformatiranja i to je postalo globalnim zapadnim trendom.

A to su sve još uvijek otvorena pitanja, radi kojih teorija multipolarnosti ne prognozira u daleku budućnost. Ako globalizacijski projekt propadne, pojavit će se neki posve drugi problemi i izazovi za različite narode i društva na Zemlji. Trebaju li oni svi postati globalni ili ne, posve je nemoguće predviđati. No danas sva globalna problematika ima svoj pristran, instrumentalni i strogo ideološki karakter – i njeno je podrijetlo u zapadnjačkoj liberalnoj „jezgri“ koja kroz mnoge oblike manipulacije javnim mnijenjem obznanjuje svojevrstan informacijski rat ostatku svijeta.

Svako društvo temelji se na posebnoj antropologiji, odnosno ima posebnu zamisao o tome što je uopće čovjek. Ne postoji zajednička antropologija. Svako društvo rješava antropološke probleme na svoj način. Teorija multipolarnoga svijeta to prihvaća kao činjenicu koju se ne smije mijenjati. Stoga za svoj aksiom postulira antropologiju multipolarnosti, kao nešto što treba prepoznati i shvatiti, a ni u kom slučaju „nadilaziti“. Svaki pokušaj da se hijerarhizira ljudska društva vodi na jedan ili na drugi način u „rasizam“, pa iako danas biološki rasizam više nije u modi, ostaje tu i nadalje kulturni, ekonomski, socijalni i tehnološki rasizam kao osovina zapadnog svjetonazora. A danas i on mijenja svoj oblik: društva koja ne priznaju imperativ individualizma, slobode, tolerancije, sekularizma, ljudskih prava, političke demokracije i ekonomije slobodnog tržišta smatra se „inferiornima“, ili se na njih gleda kao na „zaostale“, „nerazvijene“, „arhaične“ i „totalitarne“ te ih se podvrgava nasilnom „poboljšavanju“ i „kulturaciji“ (u ekstremnom slučaju to je provedeno u Jugoslaviji, Iraku i Afganistanu).

*Savezništvo nacija protiv nametnutoga
globalizma (Nikola Trubecki)*

Svjetonazor euroazijstva zasniva se na apsolutno drugačijem pristupu: svako društvo ima pravo razvijati svoje strukture, svoje ideje o čovjeku na osnovi vlastitih povijesnih tradicija – bez obzira svidjalo se to ili ne njegovim susjedima. U graničnim slučajevima to može izazvati sukobe, drugdje pak skladnu kombinaciju i kreativni dijalog. A srž tog svjetonazora, u najmanju ruku – *da nikad ne smijemo suditi jedno društvo polazeći od kriterija iz drugih društava, a još manje iz rezultata tih usporedbi izvoditi ideološko načelo* – to je polazište za svijet multipolarnosti.

Prema istom načelu knez Nikola Trubecki napisao je knjigu *Europa i čovječanstvo*²² u kojoj je, mnogo prije globalizacije (u modernom obliku), upozorio da europski univerzalizam u sebi nosi smrtnu prijetnju cijelom ljudskom rodu jer niječe pluralitet europskih kultura. Početkom 20. stoljeća Trubecki je pozvao narode svijeta da se drže zajedno radi ulaska u odlučnu bitku s rimsko-germanskim svijetom i njegovim ne-utemeljenim kolonijalnim i imperijalnim zahtjevima. Drugi euroazijac, Pjotr Savicki, nastavljajući se na ideje Trubeckoga, redefinira položaj Rusije te u članku „Europa i Euroazija”²³ navodi da samo Rusija može postati glavnim osloncem u oblikovanju jednog svenarodnoga fronta otpora, usmjerenog protiv takve europske strategije.

²² Trubecki, N.S. *Europa i čovječanstvo*. Op. cit.

²³ Savicki P. N. *Kontinent Euroazija*. Арпаф, 1997.g.

3. POGLAVLJE

MULTIPOLARNOST I NJENE

TEORIJSKE OSNOVE

§1. Filozofija pluralnosti kao osnova za oblikovanje multipolarnoga svijeta

Pluriverzum umjesto univerzuma – GRECE

Teorija multipolarnosti zasniva se na filozofiji pluralnosti. Tu ideju također opsežno pojašnjava francuski filozof i geopolitičar Alain de Benoist u *Manifestu „2000“*, proglašenom od strane pokreta GRECE kojim predsjedava. Alain de Benoist poziva na shvaćanje svijeta kao „pluriverzuma“ za razliku od „univerzuma“. Na latinskom jeziku „univerzum“ doslovno znači „svođenje na samo jedno“. Neologizam „pluriverzum“ naglašava da cilj nije redukcija na jedno, a nije ni pojednostavljenje sustava, nego očuvanje pluralnosti i raznolikosti. Autori *Manifesta* u nastavku navode:

»Pluralnost je uspostavljena već u samom polazištu života koji se burno razvija kroz sve veću sofistikaciju. Pluralnost i raznolikost naroda, etnosa, jezika, običaja i religija primarna je osobina ljudskog roda. U odnosu na tu činjenicu moguće je zauzeti dva stava. Za neke ta živa kulturna različitost i raznolikost znači opterećenje, odakle i trend prema tome da se sve ljude, svih vremena i svugdje, reducira na ono što im je zajedničko, a to katkad može imati najiskrivljenije posljedice. Za druge, među koje pripadamo i mi, razlika je bogatstvo koje je nužno očuvati i kultivirati... Vjerujemo da je dobar onaj sustav koji je u stanju, kao svoj minimum, reproducirati barem onoliko kompleksne skupine kao što su one koje je apsorbirao. Istinsko bogatstvo svijeta sastoji se u različitosti kultura i naroda.«²⁴

24 *Manifest de la GRECE*. Labyrinthe, Paris, 2001.g.

Na taj način načelo pluralnosti u cjelini je prisutno u svjetonazoru euroazijstva.

Idealni izvori filozofije pluralnosti

Izvore filozofije pluralnosti potrebno je potražiti usporedno u više filozofskih učenja, pa navodimo sljedeće:

- Njemački romantizam braće Friedricha Schlegela (1772.-1829.g.) i Augusta Schlegela (1767.-1845.g.) te Friedrich Schelling (1775.-1854. g.), Friedrich Hölderlin (1770.-1843. g.), Ludwig Tieck (1773.-1853. g.), Adam Müller (1771.- xxx), Heinrich von Kleist (1771.-1811. g.), Novalis (1772.-1801. g.) itd.;
- Organicizam Alfresa Espina (1844.-1922. g.), René Wormsa (1869.-1926. g.), Paula von Lilienfeld-Toala (1829.-1903. g.), Alberta Schäfflea (1831.-1903. g.) itd.;
- *Lebensphilosophie* Friedricha Nietzschea (1844.-1900. g.), Wilhelma Diltheya (1833.-1911. g.) i Henrija Bergsona (1859.-1941. g.) itd.;
- Holistička tradicija u sociologiji F. Tönnisa (1855.-1936. g.), G. Simmela (1858.-1918. g.), W. Sombarta (1863.-1941. g.), M. Mossa (1872.-1950. g.), G. Duranda itd.;
- Kulturalna antropologija i etnosociologija Franza Boasa (1858.-1942. g.) i njegovih sljedbenika Alfreda Kroebera (1876.-1960. g.), Edwarda Sapira (1884.-1939. g.), Roberta Lovija (1883.-1957. g.) te Bronislaw Malinowski (1884.-1942. g.), Alfred Radcliffe-Brown (1881.-1955. g.), Claude Levy-Strauss (1908.-2009. g.), Richard Thurnwald (1869.-1954. g.), Wilhelm Müllman (1904.-1988. g.) itd.;
- Ruska slavenofilska i religiozna filozofija A.S. Khomyakova (1804.-1860. g.), I.V. Kireevskoga (1806.-1856. g.), K.N. Leontjeva (1831.-1891. g.), N. J. Danilevskoga (1822.-1885. g.), V. S. Solovjeva (1853.-1900. g.) itd.;
- Euroazijstvo N.S. Trubeckoga (1890.-1938. g.), P.N. Savickoga (1895.-1865.g.), G.A. Vernadskoga (1877-1973.g.), N.N. Aleksejeva (1879.-1964. g.) itd.;

- Fundamentalna ontologija M. Heideggera (1889.-1976. g.);
- „Konzervativna revolucija“ O. Spenglera (1880.-1936. g.), K. Schmitta (1888.-1985. g.), E. Niekischa (1889.-1967. g.), E. Jünger (1895.-1998. g.) itd.;
- Tradicionalizam R. Guénona (1886.-1951. g.), J. Evole (1898.-1974. g.), M. Eliadea (1907.-1986. g.) itd.;

Europskim i ruskim izvorima treba dodati i cijeli spektar moderne istočne filozofije:

- Japanska: Kitaro Nišida (1870.-1945. g.), Teitarto Daisetsu Suzuki (1870.-1966. g.) itd.;
- Indijska: Bal Gangadhar Maharaja Tilak (1856.-1920. g.), Sri Ramana Maharashi (1879.-1950. g.), Ananda Kumarasvami (1877.-1947. g.) itd.;
- Kineska: Kang Youwei (1858.-1927. g.), Liang Chi Chao (1873.-1923. g.), Sheng Youding (1908.-1989. g.), Liang Schuming (1893.-1988. g.) itd.;
- Iranska: Muhammad Iqbal (1877.-1938. g.), Ali Shariati (1933.-1977. g.), Muhammad Hussein Tabatabai (1982.-1981.g.), Murtaza Mattaheri (1920.-1979. g.), Seyid Hossein Nasr itd.;
- Arapska: Abdel Rahman Badawi (1917.-2002. g.), Hassan Hanafi, Nader El-Bizri, Hichem Djait itd.

Iako ovo golemo područje teorija, škola, ideja i autora možemo širiti u beskonačnost u svim smjerovima (zemljopisno i povijesno, u dubinu vremena), svi oni imaju neka zajednička obilježja, bez obzira jesu li nastali na istoku ili na zapadu, budući da se svi slažu najmanje u sljedećih sedam točaka:

1. Kritički pristup filozofskoj strukturi i vrijednostima zapadne civilizacije,
2. Odbijanje zapadnog zahtjeva za univerzalizmom,
3. Shvaćanje da je glavna osobina zapadnoeuropskog razvitka došla u slijepu ulicu u posljednjim stoljećima te kvalifikacija sadašnjeg stanja zapadne civilizacije kao kriznog i na rubu katastrofe,
4. Ne priznavanje mita o napretku i evoluciji,

5. Kritički pristup tehnološkom razvoju i viđenje najveće opasnosti u „oslobođenoj tehnologiji“,
6. Odbija se prihvatiti europsku racionalnost kao jedini moguć oblik racionalnosti,
7. Ustanovljuju pravo različitih kultura da idu svojim putem u bilo kojem odabranom smjeru.

Jednom riječju svi navedeni intelektualni trendovi streme k multipolarnosti te na svoj način podržavaju pravo na raznovrsnost, odnosno na različite načine podrivaju zahtjeve zapadnog liberalnog diskursa i globalizacije za dominacijom i za prednošću u zadavanju svojih normi. Tek malobrojni autori i škole, između ovih gore spomenutih, izravno se pozivaju na geopolitiku i na „civilizaciju Kopna“. Ali svi se oni, kao i mnogi drugi trendovi u modernoj filozofiji, mogu spomenuti kao izrazito „kontinentalni“ s obzirom na njihove sadržaje i ono što smo rekli o sociološkoj dimenziji geopolitike. Sve te škole i autori predlažu izgradnju društva na temelju *tradicija* koje su izvorne, koje se razlikuju kako od naroda do naroda, od kulture do kulture, u svakom mjestu na Zemlji. Svi oni potkrepljuju „pluriverzum“ kao antitezu „jednom svijetu“, univerzumu.

U svim tim radovima različitost je shvaćena kao sinonim za slobodu, za sam život i bogatstvo (K. Leontjev naziva to načelo „cvjetajućom kompleksnošću“²⁵). Ne kao „prijetnja“ i „teret“ kako to prikazuju „univerzalisti“. Ova stremljenja ujedno pozivaju da se podrži razlike između kultura i naroda, odnosno da ih se proširi, očuva i ponovno uspostavi. Raznovrsnost između ove i one kulture nipošto automatski ne završava u nužnom sukobu između njih. Sukobi se povremeno događaju, također se događaju i u univerzalnom svijetu. Nužno je težiti miru i harmoniji, dijalogu i simpatiji – jer se ni u kojem slučaju ne smije žrtvovati dinamičke strukture identiteta, kakve god one bile.

25 Leontjev, K. „Cvjetajuća kompleksnost. Odabrani članci.“ // Mlada gvardija, Moskva, 1992.g.

Jednaka prava svih kultura (F. Boas)

U tom je smislu ilustrativan i opsežan rad kulturnih antropologa (npr. iz američke škole Franza Boasa, engleske škole Malinowskoga i francuske škole Claude Levy-Straussa) te etnosociologa (R. Thurnwald) koji su, istražujući arhaične narode, došli do zaključka da je svijet u kojem žive ustvari struktura mitološkog mentaliteta, društvenih obrazaca i pogleda na prirodu, društvo, čovjeka, povijest, život, smrt, misterij, tradiciju itd., koji nose u sebi golemo kulturno bogatstvo – ako ne izvrsnije, onda apsolutno usporedivo s kulturom modernog zapadnog čovjeka.

F. Boas pisao je o tome u jednom od ranih pisama sa svojih ekspedicija na arktičko otočje Baffin:

»Često sam se pitao koje to prednosti naše *fino društvo* ima ispred društva *divljaka*, i što sam više upoznao njihove običaje pronalazio sam, da nemamo nikakvog prava gledati na njih s visoka... nemamo nikakvog prava kriviti ih za njihove modele i praznovjerja koja nama mogu izgledati smiješnima. Mi *visoko obrazovani ljudi* smo još mnogo gori, relativno govoreći...«²⁶

Ako smotreni i ozbiljni antropolozi dolaze do takvih zaključaka, nakon što su upoznali primitivna društva, što reći tek o višetisućljetnim kulturama Azije, Bliskoga istoka, Sjeverne Afrike ili Latinske Amerike?! Što reći o tisućljetnoj ruskoj kulturi? Svi ti kulturni, društveni i religijski fenomeni, od onih najvećih do mikroskopski malih, imaju svoju autentičnu vrijednost i razvijaju se prirodno. I svima njima prijete da ih pregazi valjak moderne zapadne civilizacije – koja primitivne kodove svoje dekadentne kulture nameće svima na globalnoj skali, zazivajući najmaterijalnije i najprimitivnije reakcije koje, doista, jesu univerzalne i opće. Međutim ti kompleksni oblici kulture i duhovnosti za sva su društva različita, odnosno upravo je to ono što ih čini neponovljivima, originalnima i autentičnima.

26 Cole, D. (ur.) „Franz Boas' Baffin Island Letter-Diary, 1883-1884.“ // Stocking George W.Jr. „Observers Observed. Essays on Ethnographic Fieldwork“, The University of Wisconsin Press, Madison, 1983.g. (str. 33.)

Važnost filozofije pluralnosti

Euroazijska inicijativa iz 1920.-tih godina vrlo je značajna za razumijevanje današnje globalizacije. Teza Trubeckoga o tome da „Europa prijeti čovječanstvu“, može se preformulirati u tezu o „prijetnji globalizacije“, a ideja P. Savickoga o ulozi Rusije-Euroazije u konstruiranju globalne antiatlantske alijanse nacija može se staviti u temelje strategije multipolarnoga svijeta. No sama negacija globalizacije, ili borba s unipolarnošću, ne može biti samoj sebi svrha jer dolazi iz posebne vizije i svjetonazora (apsolutno različitog od liberalnog, modernog europskog te osobito različitog od anglosaksonskog svjetonazora). Taj otpor ni na koji način nije reaktivan – odnosno ne opstaje na „mržnji“ i „odbacivanju“, nego je samodostatan i punovrijedan u sebi samom te podrazumijeva harmonično i prirodno otkrivanje potencijala svih društava (velikih i malih) na njihovom vlastitom i originalnom putu.

Dakle filozofija pluriverzuma, ili jednostavno raznovrsnosti, sadrži posebne vrijedosti koje se nalaze u samom temelju fenomena života. A to je ujedno i polazište za oblikovanje teorije multipolarnosti. Multipolarna filozofija različitosti tvrdi da prave vrijednosti mogu nastati samo unutar kultura koje su ih donijele na svijet, da je mnoštvo kultura bogatstvo ljudskog roda, a ne njegova nesreća, i da je čovječanstvo univerzalno samo u svojim najgorim manifestacijama zla i nedostatka uljudbe. Iako ta filozofija naravno ne zanemaruje posljedice, multipolarnost itekako odbacuje sve „uzroke“ globalizacije, sva polazišta univerzalističkog konstrukta.

§2. Pluralnost postojanja

Različita jedinstva

Pokazali smo da globalizam teži uspostavi *globalnog zajedništva* u svojim filozofskim izvorštima (barem je tako kod K. Axelosa, O. Finka, W. Desana itd.). Malo kome bi palo na pamet ovu tezu negirati. No stvar je u tome da svaka kultura shvaća i tretira „jedinstvo egzistencije“ na apsolutno različite načine. U dijelu o globalizaciji susreli smo se s

fenomenom „etnocentra“ i vidjeli smo da i najmanja plemena znaju kako svoj svijet zaokružiti u području koje nije predaleko od granica njihove naseobine. I sunce, i mjesec, i zvijezde, i nebo, i živi, i mrtvi, i elementi, i bogovi, i duhovi – sve je to zaokruženo u pojmu „etnocentra“ kao početnoj matrici globalizma. Tek s prelaskom u stanje „nacije“, pojedini etnosi gube autentičnost svojeg egzistencijalnog jedinstva, a samo ponekad i ponegdje narod kreće u potjeru, ulazi u povijest da bi svoju jedinstvenost obnovio. U teološki i filozofski razvijenim kulturama „jedinstvo egzistencije“ zadobiva još uzvišeniji smisao. U islamu ono je povezano s likom „tauhida“, odnosno s jedinstvom između vjernika i Allaha kroz održavanje vjerskih propisa. Arapski pojam „tauhid“ znači „dolazak do jedinstva“ ili „aktivno jedinstvo“.

Općenito ideja „jedinstva egzistencije“ u središtu je teologije svih monoteističkih religija. U kršćanskoj tradiciji ta tema osobito je rasprostranjena u pravoslavlju te u brojnim monastičkim praksama, poput hesihazma kojemu je u središtu pozornosti ideja zajedništva čovjeka i Boga kroz „obnavljanje jedinstva egzistencije“. Etimološki se pojam „jahudi“ u židovskoj tradiciji tumači kao derivat hebrejske riječi „ahad – jedan“ te je stoga „jahudi“ nositelj spoznaje jednoga Boga, samog monoteizma i „jedinstva egzistencije“ u tom narodu.

Na posve različite načine „jedinstvu egzistencije“ pristupaju Hindusi (kao dio filozofije „advaita Vedante“), različito budisti (koji na prvo mjesto stavljaju nirvanu i „napuštanje egzistencije“, a ne „jedinstvo egzistencije“), različito Kinezi (u dvije verzije njihove duhovne tradicije – konfucijanskoj i taoističkoj) i druge filozofski razvijene kulture.

U ruskoj religijskoj filozofiji V. Solovjeva, P. Florenskoga i S. Bulgakova, „jedinstvo egzistencije“ tumači se kroz kompleksnu i paradoksalnu teoriju o „sve-jedinstvu“.²⁷

Dakle shvaćanje raznih oblika zajedništva naširoko se razlikuje od *etnocentra* pa do velikih, i po svojem filozofskom i teološkom dosegu, religijskih kultura. „Jedinstvo egzistencije“ shvaća se različito, i nema

²⁷ Usp. Dugin, A. *Martin Heidegger i mogućnost ruske filozofije*. Op. cit.

te institucije koja bi mogla donijeti normativni sud o najispravnijem shvaćanju. Toj temi pristupamo kroz labirint isprepletenih duhovnih tradicija, jer samo istraživanje (bilo da nam je tradicija zarana bila zadana putem društvene zajednice, bilo da smo ju svjesno i namjerno odabrali) predstavlja težak zadatak na putu postajanja čovjekom.

K zajedništvu putem „jedinstva egzistencije“ svi polazimo s različitim pozicija, i putevi su nam također posve različiti. Ipak svi u određenoj mjeri možemo shvatiti duhovne strukture iz drugih kultura i religija, svi koji traže jedinstvo na neki su način slični ljudi. A to se odnosi i na pojedince koji polažu život na oltar duha, filozofije, religije, umjetnosti i znanosti, jer ljudi koji uglavnom žive u „svakodnevnom svijetu“ sami po sebi ne postižu to zajedništvo – nego u društvenoj zajednici ili posredstvom njenih duhovnih tradicija. Pokušaj da se cijeli ljudski rod ujedini u koliziju „egzistencijalnih jedinstava“ – prema zapadnjačkom, racionalno-logičkom i liberalnom individualističkom pristupu – predstavlja esenciju globalizma i ideologije mondijalizma, što definitivno odvaja mase od njihova zajedništva u narodu, integirajući ih i potapajući različita društva u vrtlogu beskrajnih fragmenata bez zajedničke osnove.

Tako suvremeni francuski filozof Marcel Conche kaže da više ne treba upotrebljavati riječ „svijet“ (*le monde*) kao nešto cjelovito. Od sada nadalje umjesto u svijet uronjeni smo u „ekstravagantni ansambl“.²⁸ Čak je i Kosta Axelos, inače apologet mondijalizma, tvrdio da je „s modernom globalizacijom svijet izgubljen“, što je primijetio tek nedavno.²⁹

28 Conche, M. *Lucrèce et l'expérience*. Éditions Fides, Saint-Laurent-Québec, 2000.g. Usp. također Conche, M. *L'aléatoire*. PUF, Paris, 1999.g.

29 „Mondijalizacija bez svijeta“ intervju s Kostom Axelosom --- www.radicalphilosophy.com 2005.g. [URL od 2. kolovoza 2010.g.]: <http://www.radicalphilosophy.com/pdf/mondialisation.pdf>.

*Potraga za cjelinom u „autentičnome
tubitku“ (Martin Heidegger)*

Na fenomenološkoj razini u svakodnevnom svijetu postoji niz različitosti: u etnosima, u jezicima i u društvima itd. Sve ono što je danas posvuda uniformno, jednoobrazni McDonald's, tinejdžerska moda, marke i brendovi, transakcije na tržištu, formalne demokratske procedure, tehnička oprema, mrežni protokoli, internacionalni govor na iskrivljenom engleskom jeziku, automobili i druga roba s pokretne trake – ni na koji način ne približava ljude „tubitku“; odnosno umjetne su sve izjednačiteljske mreže i društva, zbog apsolutno različitih pristupa ljudskim egzistencijama i njenim strukturama. Sam bitak ne otkriva se kroz tehnologiju, komfor, unificiranu robu i modne marke. Upravo suprotno, trebalo bi ga potražiti bilo gdje, osim u globalnome svijetu. Tumaranje u tom svijetu neće razotkriti planetarne horizonte nego će, umjesto toga, zatvoriti unutarnju dimenziju pojedine kulture i identiteta – prema filozofiji multipolarnosti, upravo duboke strukture koje mogu svima otkriti autentični put k „tubitku“ i otvorenosti.

Filozof Martin Heidegger uveo je pojam *Dasein* ili „tubitak“, opisujući strukturu čovjekova odnosa s bitkom. Prema Heideggeru *Dasein* je ona prva zbilja na koju se nadograđuje svako mišljenje, znanje, filozofija i kultura. Počelo je za teoriju multipolarnosti tvrdnja o pluralnosti *Daseina*, tj. uvjerenje da svako društvo, kultura, etnička i nacionalna zajednica ima svoj vlastiti „tubitak“, iz čega proizlaze i stvaraju se opći kulturni, društveno-politički, religijski i filozofski sustavi. Pluralnost egzistencije i istraživanje različitih „živih svjetova“, država i naroda, temelji se na istim osnovama – a to je ujedno i sama bit teorije multipolarnosti.³⁰

³⁰ Dugin, A. *Martin Heidegger i mogućnost ruske filozofije*. Op. cit.

„Europski humanizam“ (E. Husserl i A. Malraux)

Mnogo govori i to da je u 19. i 20. stoljeću pojam „europski humanizam“ bio vrlo često rabljen u europskoj kulturi (primjerice Edmund Husserl³¹, 1859.-1938.g. i André Malraux³², 1901.-1976.g., stalno primjenjuju taj pojam). To nije ni lapsus, ni slučajno odabrani izraz, jer se europska kultura zasniva na pretpostavci da je to napredan, najnapredniji hologram sveukupne globalne kulture. Slijedom toga europsko društvo sebe smatra algoritmom cjelokupnoga društva, iz čega proizlazi da je čovječanstvo tek prošireni koncept „europske uljudbe“ (najčešće, pritom, sa stanovišta ljudske nedovršenosti i zaostalosti).

Može se pretpostaviti da je horizont „čovječanstva“, kakav zagaraju globalizam i njegova ideologija, ustvari staro „europsko čovječanstvo“ – koje je sada, napuhano do planetarne veličine, projicirano na sve kulture i narode. Dakle globalisti ne otvaraju svijet kao cjelinu, nego ostaju zatvoreni unutar Zapada koji je u međuvremenu postao ne-planetarni Zapad. Ono što više ne izgleda i ne djeluje kao Zapad, pretvara se u nešto nalik Zapadu (s njegovom demokracijom, tržištem, tehnologijom, liberalizmom, individualizmom, ljudskim pravima, umrežavanjem itd.), nalik onome što je bilo prihvaćeno kao otvorena cjelina. Tako je ustvari globalizam postao ideologija – *apsolutizacije lokalnoga, ne otkrivajući ono općenito i cjelovito*. Tu „čovječanstvo“ nije ništa drugo nego instrumentalizirani ideološki koncept koji služi za ideološke operacije s formulacijom „čovječanstvo“ = „europsko čovječanstvo“ u svim pravcima. Dakako, u praksi, ta formula ne funkcionira, budući da svjetske kulture i velika većina svjetskog stanovništva pripada ne-europskom tipu uljudbe. Ali za Zapad i za mondijalizam to znači samo jedno: možda danas tu ne pripadaju, no već sutra će pripadati, neki dragovoljno a neki prisilno.

31 Husserl, E. *La crise de l'humanité européenne et la philosophie*. Philosophie, Paris, 2008.g.

32 Malraux, A. *La Tentation de l'Occident*. Grasset, Paris, 1926.g.

Odmicanje od horizonta čovječanstva

Ne postoji u euroazijskom svjetonazoru „čovječanstvo“, ni onaj humanitet kako ga shvaćaju globalisti. To je lažni, čisto tehnički koncept koji nema nikakve fenomenološke ni empirijske provjere. Nastao je u razdoblju moderne na temelju sekularnih humanističkih apstrakcija i ima čisto ideološko značenje, radi suprotstavljanja kršćanstvu i kršćanskoj ideji Boga u središtu svijeta i povijesti. Suprotno toj teološkoj tezi humanisti su iznijeli tezu da nije Bog taj koji stvara povijesti nego čovječanstvo. Sekularizacija kršćanske ideje o postanku svih ljudi iz prvoga čovjeka Adama u osnovi je koncepta „čovječanstva“. Odbacujući ideju „stvaranja“ kao „predrasudu“, protagonisti prosvjetiteljstva očuvali su humanitet kao izdvojeni fenomen, tada još kao sociopsihološku ideju – a poslije na osnovi Darwina, i posebnih bioloških i zooloških obilježja, *Homo Sapiensa*.

Ovdje se jasno uočava trag masonske ideologije koja prati temeljnu zamisao da sve religije i duhovne tradicije sadrže isti zajednički izvor i strukturu. Ti se pojmovi podudaraju s učenjem masonerije – koja teži nametnuti svoj model religioznosti i humaniteta univerzalno i globalno. Za njih su razlike između religija i kultura nešto sekundarno (za mase) i iskvarena parafraza istinske teorije (koja je rezervirana za duhovnu elitu). Sukladno tome i *ujedinjenje čovječanstva* u svijetu postalo je središnji cilj masonske političke aktivnosti, što objašnjava stalnu prisutnost masonerije u globalnim svjetskim inicijativama, organizacijama i udruženjima.³³ U svojem sekularnom, lažnom svjetovnom vidu, masonski koncept je svaka formulacija o „ujedinjenom čovječanstvu“.

³³ Thual, F. *Géopolitique de la franc-maçonnerie*. Dunod, Paris, 1994.g.

§ 3. Od pluralnosti mjestâ do pluralnosti vremena

Filozofija i antropologija mjesta

Svijet je raznolikost i to je, kao prvo, oblik egzistencije različitih društava, i kao drugo, vrijednost. Narodi, etnosi, zemlje i civilizacije razmješteni su na različitim područjima zemaljskog prostora, gdje imaju svoj različit „prostorni smisao“ („der Raumsinn“ po F. Ratzelu). Na taj način dolazimo do ideje o geografski raznoliko razmještenim kulturama, odnosno o kulturalnoj karti svijeta koju već predstavlja mozaik kultura i društava koje povezuju šire zajednice, ili na način da su jedni od drugih administrativno odvojeni nacionalnim granicama.

Teorija multipolarnosti bavi se ponajprije upravo takvom kulturalnom geografijom i antropografijom – odnosno *antropogeografskom kartom svijeta*. Upisani su prvi na toj karti narodi, etnosi, kulture i religije – kao složeni živi organizmi u zemljopisnom prostoru u kojem se dinamički razvijaju. Tako se oblikuje multipolarna karta pluralnosti „ljudskih mjestâ“, *kulturalna topologija svijeta*. Ona je opća matrica teorije, osnovni algoritam na koji se onda dodaju političke granice, ekonomske mreže, distribucija prirodnih bogatstava u prostoru, a zatim strateški vojni objekti. Primarno je društvo i njegova povezanost s prostorom, ostalo je sekundarno. Razlike između „ljudskih mjestâ“ određuju sve ostalo – uključujući i najglavnije tehnološke, i umjetno stvorene, oblike industrijskoga i vojnoga organiziranja prostora.

Dakle naša konstrukcija počiva na filozofiji prostora, odnosno sama filozofija mjesta koju A. Hettner naziva „horografija“ (ili „horologija“) ili učenje o kvalitativnom prostoru.³⁴ Golema raznolikost „ljudskih mjestâ“ tvori primarnu strukturu svijeta, i društva koja koegzistiraju u različitim regijama toga svijeta su istoga ranga, odnosno imaju jednaka prava, a odnosi među njima razvijaju se u skladu s logikom razvoja života – aktivna društva se šire, mobiliziraju, kreću, razvijaju, a pasivna se sužavaju, povlače i zatvaraju. Svi pokušaji da se taj proces kontrolira je svjesno rasistički, budući da automatski služi interesima jednog

³⁴ Hettner, A. *Die Geographie, ihre Geschichte, ihr Wesen und ihre Methoden*. Ferdinand Hirt, Breslau, 1927.g.

društva nad svima drugima. „Ljudska mjesta“ slijede scenarij uključen u strukturu njihove kulture, na osnovu kojeg rješavaju probleme u okolnom svijetu, transformiraju ga i preoblikuju. I sva ta društva čine to na svoj autentični, apsolutno originalni način.

„Teoriju mjesta“ razvio je čuveni japanski filozof Kitaro Nišida koji je, uhvativši se studiranja europske filozofije i ponajviše fenomenologije, došao do uvida kako usporedno s tipično europskim modelom racionalnosti, čije logičke operacije počivaju na principu „identiteta“ objekta, postoji i alternativna racionalnost (inherentna, primjerice, budističko-japanskoj kulturi) gdje umjesto „identiteta“ stoje „mjesta“.³⁵ To je K. Nišida nazvao „logikom mjesta“ („bašo“ je „mjesto“ na japanskom jeziku). Za razliku od „identiteta“ koji implicira krutu logičku konstrukciju – da/ne, istina/laž – logika mjesta zasnovana je na inkluzivnosti kao svojem početku, pa suprotnosti mogu koegzistirati a da jedna drugu ne isključuju – dakle usporedno, jedna kultura s drugom u sustavu složene konstrukcije „mjesta“ (*topoi*). Najviše „mjesto“ prema K. Nišidi je „praznina“ odnosno „ništa“ („mu“ na japanskom) koje u sebi obuhvaća sva druga mjesta, budući da se pojavljuje u njihovoj osnovi.

Država (kultura, društvo) je također „mjesto“ (*topos*) koje prethodi i zamjenjuje „ništa“, iako uključuje u sebi sve ostalo. Sva druga „mjesta“ (unutar države/društva) obuhvaćena su tim „mjestom“ jer čuvaju svoju jedinstvenost, različitost, osobitosti i protuslovlja. Sukladno tome i druga društva izvan Japana također su najviša „mjesta“, za sve što je u njima obuhvaćeno i što iz njih crpi svoju stvarnost i postojanje, i svoju svrhu. Filozofija K. Nišide i „bašo“ teorija savršeno pristaju u zajedničkom pristupu problemu mjesta, odnosno prostora u teoriji multipolarnosti.

³⁵ Usp. Nišida K. *Logika mjesta. Početak moderne filozofije u Japanu. (Logik des Ortes. Der Anfang der modernen Philosophie in Japan.* Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1999.g.)

Vrijeme kao sociološki fenomen (G. Gurvič)

Nakon upoznavanja s prostornim pluralizmom, na kojemu se temelji teorija multipolarnosti³⁶, treba nastaviti do višega političkog načela sadržanog u „pluralnosti vremena“. Kako su to pokazali klasici sociološke ideje (E. Durkheim, M. Moss i, osobito, rusko-europski sociolog Georges Gurvič³⁷, 1896.-1965.g.) „vrijeme“ je društvena kategorija te, stoga, u svakom društvu postoji neko posebno individualno „vrijeme“, ako ne i nekoliko njih istovremeno. To znači da su različita društva, čak i kada koegzistiraju, prisutna u istom fizičkom vremenu a različita u razdoblju svoje specifične povijesti i kulture. Različite religijske kulture imaju različite ideje o logici i cilju povijesti, o mesijanzizmu, o ciklusima i o ciljevima. Moderne nacionalne države barataju s fizičkim vremenom te, općenito, s posebnim zapadnoeuropskim modelom „vremena“. Postmoderna nosi sa sobom još jednu vremensku modifikaciju – posthistoriju u kojoj se aktivno recikliraju fragmenti iz prošlosti, kao primjerice u ironičnom vremenu.³⁸

Svako mjesto na Zemlji u kojem se smjestilo neko društvo ima svoje društveno vrijeme, često kombinirano iz različitih vremenitosti koje se međusobno preklapaju. Stoga je njihov povijesni sinhronicitet vrlo relativan: oni se tek odnose prema općeljudskom (točnije, zapadnoeuropskom fizičkom i kalendarskom računanju vremena), a druga njihova strana ostaje obmotana u složenim kontekstima lokalnih vremena. Pitanje nije u tome da su neka društva prošla veći put u općoj zajedničkoj logici povijesti, a druga svoj manji put (upravo to je rasistički pristup). Sama struktura vremena različita je u svakom društvu, pa nema razloga misliti da se ona sva kreću u istome smjeru. Neka se možda kreću baš u smjeru gdje su i europska društva, a druga se mogu kretati u apsolutno suprotnome smjeru, odnosno sukladno

³⁶ Martin Heidegger uglavnom je govorio o „prostornosti kao egzistencijalnom tubitku“. Usp. Heidegger M. *Sein und Zeit*. Niemeyer, Tübingen, 1986.g. Također u knjizi Dugin A. *Martin Heidegger i mogućnost ruske filozofije*. Op. cit.

³⁷ Gurvič, G. *Spektrum socijalnoga vremena*. D. Reidel, Dordrecht, 1964.g. Usp. također Dugin, A. *Sociologija imaginarnoga. Uvod u strukturalnu sociologiju*. Moskva, 2010.g. te Dugin, A. *Sociologija ruskog društva*. Moskva, 2010.g.

³⁸ Usp. Dugin, A. *Sociologija imaginacije*. Op. cit. Također A. Dugin. *Postfilozofija*. Moskva, 2009.g.

strukтури svoje svrhe vremena, no ona se isto tako mogu uopće nigdje ne kretati (kao u slučaju *etnocentra*). Ne postoji nikakav racionalni razlog da se društva izvlači iz njihova vlastita vremena i da ih se baca u okružje zapadnoga vremena, da ih se modernizira i na taj način učini suvremenima u globalnome trenutku. Za najveću većinu današnjih društava trenutak globalizacije, kao prirodni impuls njihove povijesti, još nije nastupio a možda nikada i neće. Stoga prisiljavati narode da se usklade s današnjim „globalnim trenutkom“ nije samo nerazumno nego predstavlja nasilje.

Pluralnost vremena kao norma

Teorija multipolarnosti slijedi pravac pozitivnog tumačenja raznovrsnosti, do same logičke granice, u svim sferama prirode i društva. Dakle ona ne predstavlja tek na brzinu sastavljen katalog ideja i koncepta skupljenih *ad hoc*, da bi se namah oponiralo unipolarnosti i globalizmu, nego je spremna provesti svoju analizu do najdubljih temelja u ljudskom društvu, sve do najviših filozofskih promišljanja ljudske egzistencije, prostora, vremena i svijeta. Budući da je svijet teorije multipolarnosti također multipolaran, diferenciran je u svakome pogledu i u svakoj projekciji. On predstavlja otvoreni pluriverzum u kojem se različiti živi društveni organizmi kreću u različitim smjerovima te se različitim brzinama miješaju i odbijaju jedni od drugih, sudaraju se ili stvaraju savezništva i unije. Ako ta živa struja egzistencije određenih ljudskih društava ima ikakvu zajedničku paradigmu, zakonitost ili algoritam, to ćemo najbolje razumjeti ako uronimo u to mnoštveno, pluralno i stalno diferencirajuće okruženje.

Takav multipolarni svijet (različitosti etnosa, kultura, nacija, društava i država) ne ograničuje ni u kojem slučaju horizont komunikacije, nego dodatno naglašava da je nužno temeljito uzeti u obzir kulturne osobitosti svih sudionika, na način da njihovi horizonti budu stvarni i opipljivi. Svijet multipolarnosti priznaje pluralnost vremena, i kao činjenicu i kao normativno stanje stvari. Različita društva žive u različitim vremenima, imajući na to puno pravo i razloge. Ta vremena mogu teći u različitim smjerovima, poput rukavaca, a mogu se stapati

i granati, ili mogu poput jezera mirno stajati. Nitko ne smije provoditi *vremenski diktat*, nametati drugima svoje umjetne razine i doba. Islamska društva računaju svoju povijest od hidžre. Kršćani od godine Gospodnje. Židovi od postanka svijeta. Budisti također imaju svoje kalendarske sustave. A i danas postoje narodi koji uopće ne poznaju vrijeme – čak ni cikličko (neka plemena australijskih Aboridžina), njima vrijeme ne treba i nitko im ga ne bi smio nametati.

4. POGLAVLJE

STRATEŠKE OSNOVE ZA STVARANJE MULTIPOLARNOGA SVIJETA

§ 1. Polovi i „veleprostori“

Koncept pola iz perspektive multipolarnoga svijeta

Poslije razmatranja idealnih filozofskih polazišta multipolarnoga svijeta, nastavljamo sa strateškim aspektima. Najprije treba u strateškome smislu definirati što se misli pod pojmom „pola“ u teoriji multipolarnosti.

„Pol“ nije samo kontrapunkt svijetu unipolarnosti i globalizaciji (u njihovom ograničenom smislu američkog imperijalizma, a također u širem, općenitijem zapadnjačkom smislu), nego jedna od sastavnica na karti svijeta s više različitih središta moći. Pritom polovi nemaju nikakvu dominaciju jedan nad drugim te omogućavaju različitim društvima (sve do mikrorazine) da slobodno izaberu savezništva kojima će se pridružiti. Tih polova mora biti više od dva. To je vrlo značajno, i ključno. Ta postavka proizlazi iz analize postojećeg stanja stvari. U ovom trenutku nijedna od glavnih velesila, pa čak ni neki blok glavnih sila, nema dostatan potencijal, koji bi mogao zahtijevati da bude samostalna strateška opozicija, naspram moći Sjedinjenih Država i zemalja članica NATO-a. Bipolarni svijet skončao je raspadom SSSR-a, a otada ne postoje neki ozbiljni pretendenti na status drugog pola. Stoga je francuski političar Hubert Védrine predložio upotrebu termina „nad-sila“ („hyper-power“) umjesto „velesila“ („super-power“) govoreći o SAD-u nakon 1991. godine. Tako je istaknuo njihovu sadašnju asimetričnu prevlast, iako je u postavci o dvije „velesile“ zapazio određenu simetriju (barem u strateškom potencijalu) sve do samog kraja.

Ni moderna Rusija, također ni Kina (kao najprikladniji kandidati za status „drugog pola“) nisu u stanju mobilizirati kapacitete i resurse dostatne za natjecanje sa Sjedinjenim Državama u strateškoj sferi. Rusija ima problema s ekonomijom, demografijom te mnoge neriješene socijalne probleme, za razliku od Kine u kojoj je sve u redu s obzirom na ta pitanja, ali joj nedostaju prirodni resursi i razvijena nuklearna infrastruktura. O nekim drugim pretendentima za drugi pol ne treba trošiti riječi. Strateški model multipolarnoga svijeta proizlazi upravo s te pozicije. Ako danas u svjetskim razmjerima ne postoji sila koja bi se mogla suprotstaviti isključivoj prevlasti Sjedinjenih Država, nužno je potrebno oblikovati koaliciju od nekoliko blokova koji bi, slijedeći vlastite strateške interese u regionalnom kontekstu pa čak i ako su im interesi u nekim pitanjima proturječni, na drugačijem tipu civilizacije i ideologije simultano mogli ustanoviti nekoliko polova, s obzirom na glavni strateški koncept *blokiranja američke hegemonije*.

Međutim u uvjetima u kakvima se danas nalaze neke zemlje, ni jedna od njih zbilja nije prikladna za ulogu pola, čak ni prema takvoj jednoj kolektivnoj i pluralnoj interpretaciji. Pol svijeta multipolarnosti, baš kao i svijeta općenito, morao bi biti kompozitan na način da predstavlja rezultat strateških integracija. Drugim riječima, one su uvjet ostvarenja strateških polova u multipolarnom svijetu.

Svaki pol multipolarnoga svijeta, u teoriji, trebao bi imati snažnu vojnu, ekonomsku, demografsku, političku, geografsku i civilizacijsku formaciju sposobnu da izvede stratešku integraciju, djelujući kao rezultanta u širokom spektru regionalnih interesa zajedno sa susjednim teritorijima (koje bi predstavljao u suočenju s izazovima globalizma i unipolarnosti). Pri tome taj pol morao bi se na odgovarajući način diferencirati u svojoj unutarnjoj strukturi, kako bi mogao postati središtem i privući raznorazne, često proturječne, regionalne sile i političke snage. Istodobno pol mora biti u stanju oblikovati sustav strateških partnerstava s drugim potencijalnim polovima, a u svijetu multipolarnosti čak i s onima s kojima ima lokalne sporove.

Europska unija je primjer tipične multipolarne tvorbe, i zato izgleda kao jedan od njegovih polova. To je politički prostor ujedinjen

civilizacijski, povijesno, kulturno ekonomski, socijalno, energetski itd. Podrazumijeva se da je Europa bila arenom krvavih obračuna europskih sila i njihova agresivnog antagonizma u najokrutnijim svjetskim ratovima, a sam njen teritorij – „mjesto Europe“ – postupno se integrira u nizu složenih i problematičnih situacija. Danas je ta tvorba dospjela do stupnja *federalne državne tvorevine* na čijem je čelu, makar i simbolično, zajednički predsjednik (Herman Van Rompuy). Njen je geopolitički i europski identitet dvostruki: postoje u njoj kako atlantska (More), tako i kontinentalna (Kopno) obilježja, iako je ona jedinstveno središte za različite sile.

Atlantski identitet Europe izražen je činjenicom da ona, u načelu, podržava unipolarni model, iako teži osigurati raspodjelu uloga unutar „jezgre“ („bogatog Sjevera“) tako da Washington, dok slijedi svoju globalnu strategiju, u obzir uzme i europske interese tzv. „multilateralni pristup“ – tj. multilateralizam. Kontinentalni identitet Europe (koji tradicionalno predstavljaju u prvom redu Francuska i Njemačka, a onda i druge veće industrijske zemlje, Italija i Španjolska) podržava multipolarnu orijentaciju, odnosno taj identitet slaže se s nezavisnošću Europe od SAD-a i s ograničavanjem američke hegemonije na globalnoj razini. Na taj način Europu bi se preoblikovalo u samoopstojno geopolitičko središte sila, koje se kao društveno-politički sustav ne temelji samo na liberalizmu, nego i na načelima *europske socijalne demokracije* – ne prema anglosaksonskom individualiziranom modelu, nego kao europsko kontinentalno zajedništvo i solidarnost. Na taj način ona bi omogućila nezavisnost europske vojne snage te bi, naposljetku, Europa zaživjela kao nezavisni pol. Ako se doista izbori nad atlantiatičkim utjecajima, i iako prevlada kontinentalni identitet u Europi, dobit ćemo Europsku uniju kao potencijalno dovršeni pol u multipolarnome svijetu.

A također moguće je zamisliti scenarij sličan europskim integracijama i u drugim područjima svijeta. Integracija postsovjetskog prostora oko Rusije, na sličnim načelima, jedna je od varijanti za stvaranje novoga pola. Štoviše glavni moment ovdje je integracija Rusije s Bjelorusijom, integracija s Ukrajinom na zapadu i s Kazahstanom na

jugu te stvaranje fleksibilnoga integracijskog područja koje će postati privlačno i ostalim susjednim zemljama – ne samo onima koje su prije tvorile SSSR nego i onima koje nisu (Bugarska, Rumunjska, Slovačka, Srbija, Makedonija na zapadu, Mongolija na istoku) oko tih četiriju „jezgrenih“ država.

Također i oko drugih država mogu se stvoriti analogni polovi, a postoje već oblikovani polovi stvoreni tijekom regionalnih integracija. Kina i Indija već predstavljaju gotovo dovršene polove po svojim demografskim obilježjima. Golem ekonomski potencijal Japana i nekih drugih „zmajeva Pacifika“ (Južna Koreja, Singapur i Tajvan), također dopušta pretpostavku o mogućoj koaliciji, a u slučaju takvih konfiguracija one mogu zahtijevati status pola. U daljnjoj perspektivi arapski svijet, integrirana Latinska Amerika i Transaharska Afrika također mogu postati zasebni polovi.

Zasebne i odvojene nacionalne države ne mogu biti pol u multipolarnosti. U nekim situacijama (Kina, Indija i Rusija) nacionalne države mogu postati integracijskom jezgrom, u drugim slučajevima (Europska unija, pacifička regija, Latinska Amerika, arapski svijet) – više je vjerojatno da će se pol formirati oko nekoliko jezgri. No u svim prilikama nužno je proći put strateške integracije, pa čak i nekih nesličnih područja da bi se dobio jedan dovršeni pol.

Prihvatimo li takve regionalne polove u integracijskim procesima na regionalnoj razini, odnosno sagledamo li da već sada postoje dva ili tri pola – osim SAD-a i područja njihovog prioritetnog utjecaja unutar dviju Amerika – dobit ćemo realan okvir multipolarnoga svijeta koji će u osnovi ograničiti američku hegemoniju i značajno blokirati tijek unipolarne globalizacije. Čak ako i svaki od tih polova uzet sam za sebe bude daleko iza moći SAD-a, njihov agregatni potencijal i koherentna diplomatska pozicija radikalno će izmijeniti današnju opću strukturu, distribuciju moći u svijetu.

Operativni koncept „veleprostora“

Svjetonazor multipolarnosti je takav da čak i u uvjetima regionalne integracije (na način stvaranja pola) zahtijeva da se u obzir uzime različitost lokalnih zajednica, organskih i kulturnih fenomena. Dakle za oblikovanje svijeta multipolarnosti i za provođenje integracijskih procesa bit će nužno imati na raspolaganju poseban konceptualni instrumentarij, fleksibilniji i razrađeniji od krutih modela nacionalne državnosti, budući da se izvodi u više zemalja istovremeno. Nije nipošto nužno, čak ni preporučljivo, spajati države s nekim drugima, ili stvarati nove države na osnovu nekoliko postojećih. Takav pristup nosi u sebi tragove europskoga univerzalizma iz vremena moderne, a upravo tome multipolarnost se nastoji oduprijeti. Stoga je mnogo korisnije operirati s konceptima koji mogu ispravnije opisati integracijske procese na strateškoj razini. U tom slučaju prikladan je glavni „veleprostor“ (razvijen na iskustvu američke integracije i dubljeg promišljanja teza Karla Haushoffera), dakle onako kako ga je postavio Karl Schmitt.³⁹

Koncept „veleprostora“ ima presudnu ulogu u filozofiji multipolarnosti. On naglašava strateški raspon integracije, uspostavlja njegove parametre, određuje posebne ciljeve i opisuje nužan minimum teritorija, demografske i ekonomske indikatore, razinu energetske opskrbljenosti te kulturne i povijesne granice između zemalja koje su subjekti integracije. Međutim on namjerno ništa ne govori u pogledu oblika državnog uređenja, administrativne kontrole u „veleprostoru“ i političkoga sustava koji oblikuje. Svaka specifikacija može samo štetiti. Štoviše, različiti „veleprostori“ mogu se posve drugačije politički organizirati. U jednom slučaju, oni se mogu ujediniti u zajedničku državu, u drugom – mogu posve očuvati već postojeće samostalne administrativne i političke oblike, u trećem mogu preoblikovati zajedničko područje na temelju nekih novih (kulturnih, religijskih ili etničkih) postavki. Nije toliko važan legalni status nove integrirane strukture, nego je od presudne važnosti njena strateška orijentacija – kako s

³⁹ Schmitt C. „Raum und Grossraum im Völkerrecht“. // Zeitschrift für Völkerrecht. 1940. Vol. 24, №2.

obzirom na uspostavu njenih granica, tako i s obzirom na kontrolna središta, veličinu i dosege.

„Veleprostor“ može postati načelom cjelokupne strategije multipolarnosti. *Multipolarni svijet treba shvaćati kao poredak više „veleprostora“* – kao mozaik sastavljen iz više različitih područja, a ne kao jedan globalni prostor.

Koncept „veleprostora“ može se mjeriti. U svojem maksimalnom obliku poklapa se s konceptom pola u sustavu multipolarnosti, kao jedan od njih nekoliko. No u krajnjem slučaju, prema istom pravilu, realističan pogled na ravnotežu sila i interesa predlaže više integracijskih područja nego što ima polova u svijetu. Istodobno predlaže se mnogo manje „veleprostora“ nego što ima službeno priznatih država. Dakle polovi svijeta mogu obuhvaćati i nekoliko „veleprostora“, područja u kojima je očuvana relativna nezavisnost struktura, autonomija i manjih sastavnica – država, etničkih i religijskih zajednica itd.

Status „civilizacije“ i princip „carstva“

Pogledamo li u povijest, dva su oblika socijalne integracije pretходила konceptu „veleprostora“ – prvo, kulturni oblik, čiji izraz je *civilizacija* te drugo, politički oblik, koji postaje vidljivim u obliku *carstva*. Civilizacija se pokazuje kao „veleprostor“ ujedinjen kulturom, načinom razmišljanja, terminološkim instrumentarijem zasnovanim na jednom ili na nekoliko jezika, u nekim slučajevima s religijom i kultom, no njoj nedostaje strateško jedinstvo i centralizirana administracija. Carstvo je, u prvom redu, upravo jedinstvo i centralizacija sa stanovišta političke moći, dok je kulturna bliskost zajednica koje čine neko carstvo sekundarna i izvedena.

Oba povijesna oblika „veleprostora“ razlikuju se u svojim kombinacijama lokalne različitosti (oblik vladavine, organizacija etničkog i religijskog identiteta, itd.) i jednoga izvorišta koje je zajedničko svima. Carstva mogu biti izgrađena na temelju neke civilizacije (npr. kod Aleksandra Velikog), dok iščezla carstva obično za sobom ostavljaju zajedničko civilizacijsko polje (npr. islamski svijet poslije raspada Kalifata). To pokazuje da su i *civilizacija* i *carstvo* povijesno međusobno

zamjenjivi fenomeni: jedno može postojati usporedno s drugim, ili biti podignuto na mjestu prvoga. To vrlo važno zapažanje ukazuje na kontinuitet koji postoji između civilizacije (kulturno jedinstvo) i carstva (političko jedinstvo). A taj kontinuitet izražen je u terminima prostora: i civilizacija i carstvo predstavljaju „veleprostore“ u geopolitičkom i sociološkom smislu; društvene zajednice smještene unutar tog prostora imaju neke slične paradigmatične sastavnice. Uzme li se u obzir da je društvena zajednica ta koja oblikuje prostor (H. Lefebvre), odnosno da njene strukture odražavaju i u isti mah konstituiraju taj prostor, postat će još lakše objasniti ovu pravilnost. Svi povijesni „veleprostori“ (također civilizacije i carstva) bili su smješteni u zadanim zemljopisnim područjima s promjenjivim granicama, ali sa zajedničkom jezgrom u strukturi pripadajućeg prostora. Na taj način može se zaključiti da teritoriji koji su jednom bili ujedinjeni mogu, prije ili kasnije u novom povijesnom valu, opet postati integrirani dio kôda – sve dok zajednička struktura prostora ostaje nepromijenjenom te, sukladno tome, dok odražava život društvene zajednice koja ga slobodno organizira i sebi prilagođava.

Za ovo može se navesti mnogo primjera. Stepske zone Euroazije ujedinjavao je ovaj ili onaj nomadski narod te su s periodičkom stalnošću ta područja postajala dijelom ujedinjenoga stepskog carstva, ili su bila pod nekoliko različitih carstava. Od Skita, Sarmata, Tuaka, Hazara, do Mongola i Rusa, ti teritoriji bili su obuhvaćeni u jedinstveni strateški prostor – pod periodički drugačijom etničkom jezgrom, drugačijim ideologijama i društvenim sustavima. Ta zona predstavlja geopolitički Turan, gdje su sve do danas prisutni tragovi zajedničke euroazijske kulture i civilizacije koju objedinjuju različiti etnosi, plemena i religije. To kulturno jedinstvo svoj maksimalni izraz nalazi u mongolskom razdoblju, a poslije u Ruskom Carstvu.

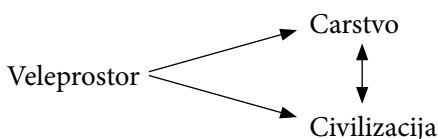
Drugi je primjer moderna Europa. Nekoć je ona bila prostor Rimskoga Carstva koji se prvo raspao u dvije sastavnice (Istočno i Zapadno Carstvo), a u moderna vremena bio je razdijeljen na suverene nacionalne države. Ipak europska kultura i europska civilizacija ostala je zajednička raznim europskim narodima te je, mnogo stoljeća poslije

nestanka carstva, političko jedinstvo Europe oživjelo s novom kvaliteto – u obliku Europske unije.

Ti primjeri ukazuju na to da je „veleprostor“, kao glavni koncept integracija u teoriji multipolarnosti, vrlo prikladan za izrazito ne slične fenomene, poput kulture i politike. „Veleprostor“ kao posebna kategorija objedinjuje te fenomene u sociološku matricu koja prethodi i koja oblikuje završni model za nekoliko različitih društvenih zajednica – na taj način shvaćen i doživljen „veleprostor“ funkcionira kao zajednički prostor.

Kako pojam *civilizacija* može imati političko i geopolitičko značenje, termin *carstvo* ustvari znači isto što i civilizacija.

Dakle, imamo formulaciju:

Grafikon 1. Veleprostor kao istoznačnost civilizacije i carstva.

Iz toga slijedi da kulturna i politička unifikacija nekog prostora imaju zajednički korijen te da se ovisno o specifičnim povijesnim uvjetima one međusobno prožimaju. Razmotrimo li ideje Samuela Huntingtona o sukobu civilizacija pod takvim kutom gledanja, vidjet ćemo da one nisu bez osnove te da se kulturno jedinstvo neke civilizacije može nadopuniti odgovarajućom strateškom komponentom; međutim kritičari Huntingtona to nisu uzeli u obzir jer su smatrali da je on precijenio značaj kulturalnoga čimbenika.⁴⁰ Dakle, ono što je danas „civilizacija“ može već sutra postati „carstvom“, a njihova zajednička matrica „veleprostor“ ujedno je osnova svakom kulturnom i političkom zajedništvu.

Općenito mogućnost promjene kulturnoga jedinstva u strateško pojašnjava radikalnost ideje „veleprostora“ i njegovu iznimnu vrijednost u svijetu multipolarnosti. Ako je oblikovan na prirodnom

40 Tomlinson J. *Globalization and Culture*. Polity Press, Cambridge, 1999.g.

povijesnom izboru – i u pogledu ciljeva razvoja pojedinih društava, i s obzirom na izbor kulturne paradigme – koncept „veleprostora“, kada to postane nužno, omogućit će model za oblikovanje kulture i politike. No sam koncept „carstva“ trebalo bi pritom poimati tehnički, izolirano od povijesnih konotacija. Ustvari kao politološki termin „carstvo“ i ne znači drugo nego strateško jedinstvo, uz očuvanje labavih lokalnih autonomija u različitim dijelovima cjeline, i na različitim stupnjevima njihove društveno-političke integracije.

U tom smislu „carstvo“ se teoretski kombinira s federalizmom, a proturječno je ideji nacionalne države koja kompletno unificira populaciju u pravnom, edukacijskom, lingvističkom i kulturalnom aspektu, iako ne operira s kolektivnim sudionicima (nasuprot carstvu koje pretpostavlja slabiju političku nezavisnost svojih sastavnica u njihovim nacionalnim granicama) nego s pojedincima, individuama.

Međutim ako „carstvo“ poslije svega zvuči odviše određeno, a „civilizacija“ odviše nejasno, pojam „veleprostora“ optimalno i najtočnije odražava samu bit teorije multipolarnosti.

§ 2. Struktura identiteta u multipolarnom svijetu

Novi nazivi sudionika

Teorija multipolarnosti mora u javnosti predstaviti svoj projekt i sudionike u vanjskoj politici i globalnim međunarodnim odnosima. Westfalski sustav je predlagao jednoznačni odgovor na to pitanje – nacionalne države. U razdoblju „hladnoga rata“ stvarni sudionici bila su središta ideoloških blokova dviju velesila. Međutim u globalizmu ostaje samo jedan sudionik – odnosno „jezgra“ globalnoga sustava ili „globalna vlada“.

Teorija multipolarnosti tu predlaže pluralni model sudionika, nove i originalne nazive sudionika i tijela multipolarnosti, koja označavamo kao „polove“ s legitimnim strateškim suverenitetom. To su vелеbne strateške formacije čiji će broj dakako biti ograničen – više od dva ali mnogo manje nego broj potencijalnih „veleprostora“. To znači da svaki pol mora posjedovati samostalnu kontrolu nad ujedinjenim vojnim snagama, jer je to tijelo pod zapovjedništvom strateške vlade u pojedinom polu. Samo najkrupnija pitanja bit će u nadležnosti višega strateškog tijela – primjerice rat i mir, uporaba ili neuporaba sile, nametanje sankcija itd. Ta funkcija danas približno odgovara ulozi Vijeća sigurnosti UN-a, ali u apsolutno drugačijem modelu – jer je to Vijeće u svojem opsegu pretjerano te ne odgovara na nove odnose snaga u svijetu i, sukladno tome, nedjelotvorno.

Vijeće sigurnosti *pol*a u multipolarnom konceptu može se također usporediti s dužnosnicima u dobro konsolidiranom vojnom bloku, poput NATO-a ili ODKB-a⁴¹.

Strateške odluke od makroekonomske, energetske, prometne važnosti u cijelom prostoru pod jurisdikcijom su istoga tijela koje mi nazivamo „pol“. Središta odgovorna za integraciju „veleprostora“ bit će na sljedećoj razini. Njihova struktura slična je strukturi konfederalnih država, gdje se pojedine odluke donose prema načelu *subsidiarnosti*

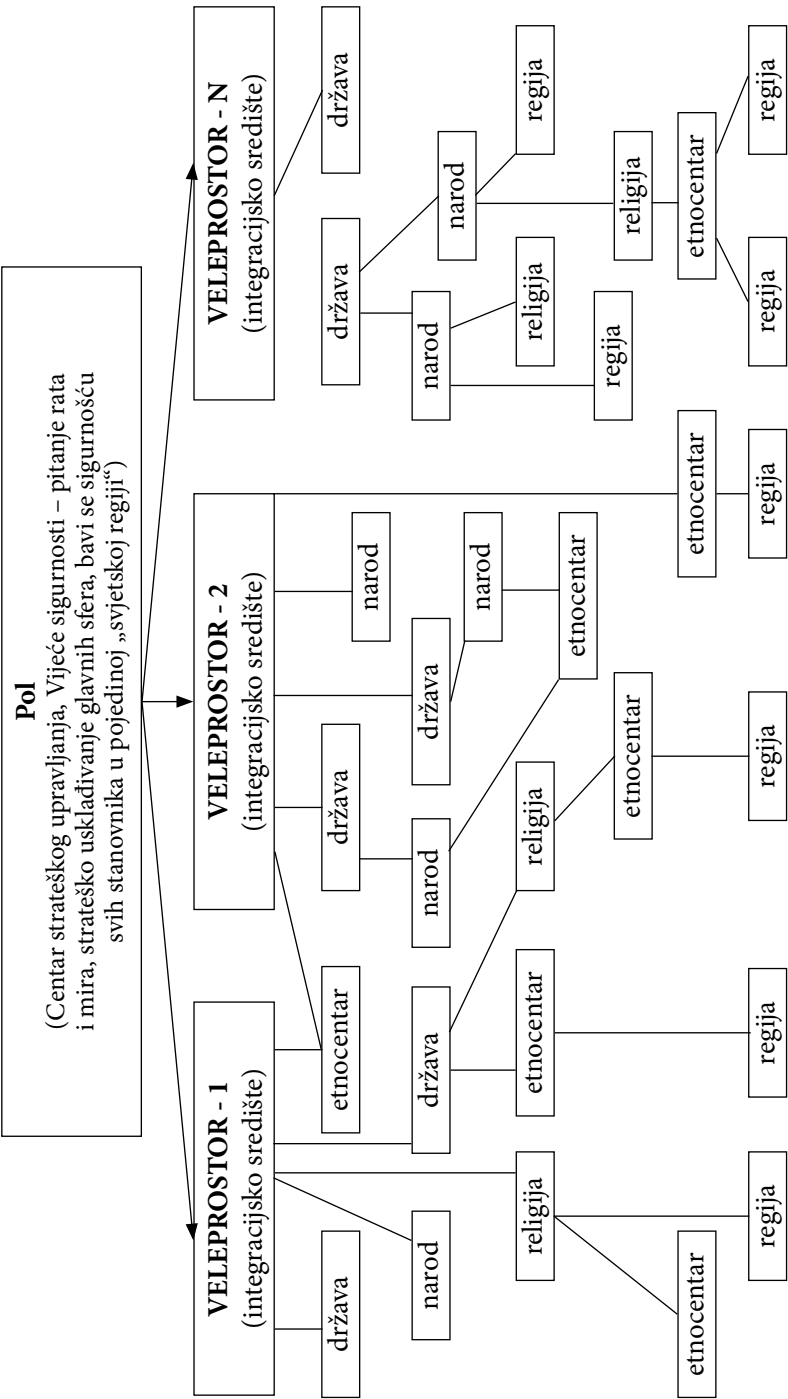
41 Vidi internetsko sjedište organizacije ODKB – *Организация Договора о Коллективной Безопасности*. Dostupno pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: www.odkb-csto.org.

– to znači, što je problem lokalniji, to više će se njegovim rješavanjem baviti niža tijela državne samouprave. Samo opća pitanja koja se tiču cjelokupnoga „veleprostora“ smiju biti pod jurisdikcijom „integracijskih središta“. Kako pravni status „veleprostora“ može znatno varirati, njegov pravni oblik u tijelima vlasti predstavlja – ili nadnacionalni organ, u kojemu sudjeluju čelnici država koje tvore „veleprostor“ (ako su nacionalne države očuvane), ili neki drugi oblik konfederativne ili federativne organizacije (kod tješnjih integracija).

Na još nižem nivou teorija multipolarnosti prihvaća vrlo labav oblik legalnih subjekata. To mogu biti nacionalne države ili različiti oblici društvenih uređenja kojima ne treba oblik nacionalne države, a sve strateške odluke mogu se donositi na višim razinama. Pitanja koja će pripadati u nadležnost tijela smještenih niže od središta „veleprostora“ bit će uglavnom socijalnog karaktera, tj. predstavljat će proces organizacije različitih društvenih skupina u skladu s njihovim kulturnim, povijesnim, etničkim, religijskim i profesionalnim posebnostima.

U cjelini „veleprostor“ predstavlja ukupnost mnogih društvenih sustava, različitih kvaliteta i dosega, a svaki od njih bit će organiziran sukladno prirodnom habitusu i povijesnim osobitostima. Izazov je multipolarnog pristupa da omogući maksimum diferencijacije društvenih sastavnica, na način da se zajednicama i društvima omoguće maksimalne slobode za razvoj samouprave i drugih oblika društvene organizacije. Etnocentri i narodi povijesno su konsolidirali državne tvorevine i religijske zajednice, a mogući su i novi oblici ujedinjavanja prema modelu multipolarnosti, bez postavljanja ikakvih obaveznih standarda. Sva pitanja koja se ne tiču najopćenitije strateške pozicije pola, i integracijskoga procesa, delegirat će se do najniže moguće razine slobodno. Svaki segment društva treba organizirati svoj opstanak i prostor u skladu sa svojim vizijama, snagama, mogućnostima, željama, tradicijama i imaginacijom – bez kontrole od strane posebnoga globalnog tijela.

Grafikon različitih sastavnica i polova u svijetu multipolarnosti može se prikazati na sljedeći način:

Grafikon 2. Struktura multipolarnoga svijeta.

Viša strateška kontrola koncentrirana je na razini pola, ali zahvaća vrlo ograničen krug pitanja koja se tiču najvažnijih tema značajnih za cjelokupno stanovništvo u pojedinoj „svjetskoj regiji“. Ispod toga su integrativna tijela, „veleprostori“. Potom slijedi složena konfiguracija manjih sudionika – koje obilježava sustav slobodnih aranžmana i ugovora (na dijagramu su prikazani oblici njihovog preklapanja), tako da među njima nema uspostavljene političke, upravljačke, zakonske, ni statusne hijerarhije. Svaka društvena zajednica, na kojoj god osnovi bila organizirana, treba sačuvati potpunu autonomiju u odnosu prema drugim tijelima, u svakom slučaju i ovisno o svakom specifičnom pitanju. Ponegdje može vjera biti iznad etniciteta i državnosti, a drugdje obrnuto, pa isti etnos, ponegdje vjerska zajednica ili kakav drugi oblik trajnog kolektiva, može pripadati različitim društvenim formacijama, državama, narodima, polovima itd.

Logika mjesta (jap. bašo) i pitanje identiteta (Kitaro Nišida)

U pojmovima multipolarnosti pitanje identiteta riješeno je u tipu organiziranja društva, ali ne u duhu europske racionalnosti nego u duhu „logike mjesta“ (*bašo* po Kitaro Nišidi⁴²); dakle na način da jedan identitet ne isključuje drugi nego se nameće drugome u svojoj cjelovitosti, uključujući čak i proturječne oblike – budući da su sva „mjesta“ (K. Nišida) čudna igra višeg identiteta „ne-postojanja“ (*mu*) u kojem je pred svakim čovjekom samo jedan izazov: dopustiti u sebi kulturu društva kao trenutak posvećenja. U tom procesu ljudi se pridržavaju samo glavnog pravila – da je kolektivni identitet važniji od individualnoga. Čovjek je određen ne samo time kojemu društvu pripada, nego i kojoj kulturi pripada njegovo društvo. Međutim društvo nije nešto što se izvodi iz čovjeka, nego je čovjek taj koji sebe izvodi iz društva. A kako su varijante raznih društava i razlike u njihovim nazivima velike, izgleda da može biti neograničen broj ljudskih identiteta i struktura. Kruti socijalni sustavi (poput etnocentara, primjerice) svode

⁴² Usp. Nišida, K. *Natčulnost i filozofija praznine*. (*Intelligibility and the Philosophy of nothingness*. East-West Center Press, Honolulu, 1958.g.); Usp. također Nišida, K. *An inquiry into the Good*. New Haven i London, Yale University Press, 1990.g.

individualni identitet na najmanje, gotovo ga reduciraju do ništice.⁴³ U drugim društvima, npr. u narodima i kulturama monoteističkih religija – značaj osobnosti je mnogo veći i kombinira se s drugim oblicima ne-individualne identifikacije (iako taj viši status pojedinca izvorno također nije ništa drugo nego posljedica pripadajućih društvenih pravila). U nacionalnim državama identitet individuum postaje dominantan, odnosno u građanskim društvima čak i ekskluzivan. No u tom slučaju ekskluzivnost pojedinačnoga identiteta također je rezultat specifične organiziranosti opće društvene paradigme, a nipošto izbor samih pojedinaca. Da bi se realizirao kao osobnost, pojedinac se mora smjestiti u društveni (izvan-individualni, normativni) kontekst u kojem je njegov izbor vrednovan kao poželjan.

Teorija multipolarnosti prihvaća *sve oblike identiteta*, pa u društvenom kontekstu ne predlaže *nikakvu hijerarhizaciju*. Jedan kolektivni identitet nije ni po čemu bolji ili gori od drugog, a vrijedi isto i za pojedinačne identitete, ako govorimo o društvu koje oprema osobnost autonomnom ontologijom. Taj pristup podrazumijeva poštovanje prema svim različitim društvenim sustavima, već samim tim što ustrajava na slobodi vlastita organskog formiranja.

Krute, odnosno otvorene i elastične identifikacije, također imaju smisla samo u specifičnom društvenom kontekstu te ih se ne može ni shvatiti, ni uspoređivati međusobno izvan društvenog konteksta. Prema Kitaro Nišidi, javni interes realizira se putem de-individualizacije percepcije vlastite prisutnosti.⁴⁴ Kada čovjek shvati da nije on taj koji živi već da kroz njega živi društvena svijest, on postaje svojim, otkriva svoje „mjesto“, svoj identitet. Nije nužno težiti k tome, dostatno je identificirati se sa zajedničkim (zajednicom, državom ili društvenom grupom). U tom slučaju nije bitno je li društvo dobro ili loše, je li vladar dobar ili je, naprotiv, tiranin i despot. Sve te procjene nemaju smisla i nisu vjerodostojne: potrebno je samo dobro služiti kolektivni identitet brišući svoj „ja“ radi dovršenja fenomena osobe u ljudskom

⁴³ Usp. Dugin, A. *Sociologija imaginarnoga. Uvod u strukturalnu sociologiju*. Moskva, 2010.g.; Dugin, A. *Sociologija ruskog društva*. Moskva, 2010.g.

⁴⁴ Nišida, K. *An inquiry into the Good*. Op.cit.

obličju – i cilj će biti postignut. Ako se dobro radi za svoju zajednicu, ako pojedinac istinski služi svog vladara, blago će biti postignuto i zajednica zdrava – i prema svakoj pojedinoj osobi.

Isto načelo važno je i u modernom zapadnom društvu – prođe li ono putem apsolutne osobe i apsolutne slobode do kraja (kako je u teoriji ponudio liberalizam), doći će i do fundamentalne ontologije „tubitka“ i do tradicije (ali s druge strane).⁴⁵

Nacionalna država i multipolarni svijet

Jedna od najvažnijih točaka teorije multipolarnosti tiče se nacionalne države. Suverenitet te društvene strukture već je bio izazvan u razdoblju ideološke suprotstavljenosti dvaju blokova („hladni rat“), a u doba današnjeg globalizma ova se tema dodatno zaoštrila.

Vidjeli smo da teoretičari globalizma govore o potpunoj iscrpljenosti „nacionalnih država“ i nužnosti da se vlast prenese na „svjetsku vladu“ (rani F. Fukuyama⁴⁶), ili vjeruju kako nacionalne države još nisu izvršile svoju misiju do kraja te da i dalje, još neko vrijeme u povijesti, nacionalne države moraju postojati kako bi bolje pripremile svoje građane za integraciju u „globalno društvo“ (stariji F. Fukuyama⁴⁷).

Iz analize multipolarnosti pokazuje se da su nacionalne države eurocentričan, mehanicistički i, donekle, u svom „početnom stanju“, globalistički fenomen (zamisao normativnoga individualnog identiteta, u obliku građanstine, pripremila je tlo tzv. „civilnom“ ili „globalnom društvu“). Cjelokupni globalni prostor podijeljen u teritorije nacionalnih država danas je izravna posljedica kolonizacije, imperijalizma i projekcija zapadnog modela na sav ljudski rod. Stoga nacionalna država ne nosi u sebi nikakvu samodostatnu vrijednost u multipolarnom svijetu. Teza o očuvanju nacionalnih država, u razradi teorije multipolarnosti, postaje značajnom samo u slučaju da države pragmatično prikoče nasrtaj globalizacije (ili da u njoj uopće

⁴⁵ Evola, J. *Fenomenologia dell'individuo assoluto*. Edizioni Mediterranee, Rim, 1974.g.

⁴⁶ Fukuyama, F. *The End of History and the Last Man*. Free Press, New York, 1992.g.

⁴⁷ Fukuyama, F. *State-Building: Governance and World Order in the 21st Century*. Cornell University Press, Ithaca, New York, 2004.g.

ne sudjeluju). S druge strane, međutim, ako država pod sobom krije složeniju strukturu – kao primjerice u slučaju nekih političkih jedinica u tzv. „Trećem svijetu“ gdje nacionalne države opstaju samo nominalno – tada u njima nacionalna država može izgledati mnogo složenijim modelom nego u tradicionalnom društvu.

Pozicija zagovornika multipolarnoga svijeta i tu je potpuno oprečna globalistima: ako nacionalna država provodi unifikaciju društva i potiče atomizaciju u njenih građana, tj. ako doista vodi dubokoj modernizaciji i vesternizaciji, takva nacionalna država nema nikakve vrijednosti i samo je instrumentalizacija globalizma. Takvu nacionalnu državu nije vrijedno čuvati i ona nema smisla u projektu multipolarnosti. No ako nacionalna država služi kao vanjsko lice za drugačiji društveni sustav – lice neke posebne originalne kulture, civilizacije i religije itd., takvu je državu potrebno podržati te joj omogućiti uvjete za njen razvoj ka skladnijim, a u duhu teorije multipolarnosti, i ka višim strukturama društvenog pluralizma.

Globalistička pozicija svemu je tome bitno suprotstavljena: globalisti pozivaju na uklanjanje nacionalnih država koje služe kao vanjski oblik tradicionalnim društvenim zajednicama (poput Kine, Rusije, Irana, i dr.), ili zagovaraju jačanje nacionalnih država isključivo s prozapadnim režimima, primjerice u Južnoj Koreji i Gruziji te u zemaljama Istočne Europe.

§ 3. Kvadripolarni raspored četiriju „svjetskih veleprostora“

Kvadripolarnost – poziv na panideju

Teoretska razmatranja u pogledu organizacije multipolarnoga svijeta – primijenjeno na današnje stanje stvari i strategije – ujedno su odgovor na uvjete današnjega svijeta i poziv na oblikovanje alternativne vizije razvoja. Taj model nazivamo „kvadripolarnost“ ili „četveropolni svijet“, prema strukturi sljedećih polazišta:

- Nova aktualnost geopolitike panideja (Coudenhove-Kallergi, K. Haushofer);
- Geopolitička strategija Rockefellerovog Vijeća za međunarodne odnose (CFR) i Trilateralne komisije u tri globalne regije svijeta (SAD, Europa, Pacifik);
- Uloga i mjesto današnje Rusije, temeljem analize globalne politike.

Primjenjujući geopolitička načela na stvaranje teorije multipolarnosti i odgovarajuću metodologiju, četveropolna varijanta (kvadripolarni svijet) izgledala bi približno jednako karti svijeta duž Zemljinih meridijana prema panideji K. Haushofera i njegove zamisli „svjetskih veleprostora“ koji, prema toj panideji, obuhvaćaju četiri globalno raspoređene zone.

U prvoj zoni smješteni su kontinenti dviju Amerika. To je prvi pol. Njegovo središte nalazilo bi se na sjevernoj hemisferi, u SAD-u. Taj model ponavlja Monroeovu doktrinu, odnosno status Sjedinjenih Država kao regionalne velesile, vrhunac čega je postignut koncem 19. stoljeća, kada se Sjeverna Amerika oslobodila europske kontrole te kada je uspostavljena kontrola nad zemaljama Latinske Amerike. U tom području – pod strateškom kontrolom Sjedinjenih Država – može se izdvojiti dva ili tri „veleprostora“. Dva u slučaju ujedinjenja u jedan „veleprostor“ SAD-a i Kanade, koji su bliski po svojoj društveno-političkoj i kulturalnoj strukturi i, prema istom parametru, drugi „veleprostor“ na području cijele Latinske Amerike. Tri „veleprostora“ pojavit će se u slučaju da se latinoameričke države – danas vrlo usko integrirane sa Sjedinjenim Državama i pod njenom potpunom

kontrolom – razdvoje od država koje teže stvoriti vlastitu geopolitičku zonu (tako da se razdvoje od utjecaja SAD-a, čemu očigledno teže Kuba, Venezuela i Bolivija te implicitno Brazil, Čile itd.).

Druga zona je područje Euro-Afrike. Polovinu te zone čini Europska unija, neosporni politički i ekonomski lider, koja je također za sve zone unutar pripadajućih meridijana glavno središte privlačnosti. Promotrimo li scenarij multipolarnosti i pravilnosti koje tu nije teško uočiti, kontinentalna orijentacija Europe prevladavala bi nad slabijim transatlantskim poveznicama (olabavljene ili posve prekinute), a cijela strateška pozornost Europe okrenula bi se prema jugu. Tu su moguća tri „veleprostora“ – sama Europska unija, arapski „veleprostor“ (uglavnom islamski) i transaharska (crna) Afrika. Sva tri „veleprostora“ snažno su obilježena svojim kulturno-civilizacijskim osobitostima, a njihove različitosti nipošto ne znače da se uzajamno isključuju. Zamjena pripadajućih društava u ta tri „veleprostora“ nije nedopustiva, jer multipolarnost podrazumijeva integracije u okvirima viših političkih i strateških tijela, prema modelu njihova međusobnog partnerstva. To podrazumijeva da se procesi međukulturne, socijalne, etničke i ekonomske razmjene mogu uspješno razvijati prema njihovoj prirodnoj logici, odnosno bez uplitanja izvana nametnutih univerzalističkih recepata. Društva mogu živjeti odvojeno i bez ukrštanja, ako bi bilo nužno, a generalno strateško planiranje izvodi se na razini opunomoćenih i kompetentnih predstavnika u svakom od tri pripadajuća „veleprostora“.

Sljedeća zona je ključna u cijeloj viziji multipolarnoga svijeta – Euroazija. Tu se Rusija pojavljuje u vidu nezavisnog pola. Istodobno u toj zoni postoji cijeli raspon vrlo značajnih regionalnih središta moći: Turska (posve moguće ako bude izabrala euroazijski, a ne europski put integracije), Iran, Indija i Pakistan. Ovdje imamo posla s nekoliko „veleprostora“ koji se međusobno isprepliću: rusko-euroazijski veleprostor obuhvaća Rusku Federaciju i ZND. Turska, Iran, Pakistan i Indija pojavljuju se kao „veleprostori“ za sebe, dok je Afganistan smješten na točki u kojoj se ukrštaju pritisci ostalih regionalnih središta (slično kao u Turskoj i Indiji, iako afganistanske zemlje zauzimaju ključan položaj

u odnosu na Indiju, kako su tom pitanju već odavno sustavno pristupili konstruktori Britanskoga Carstva⁴⁸).

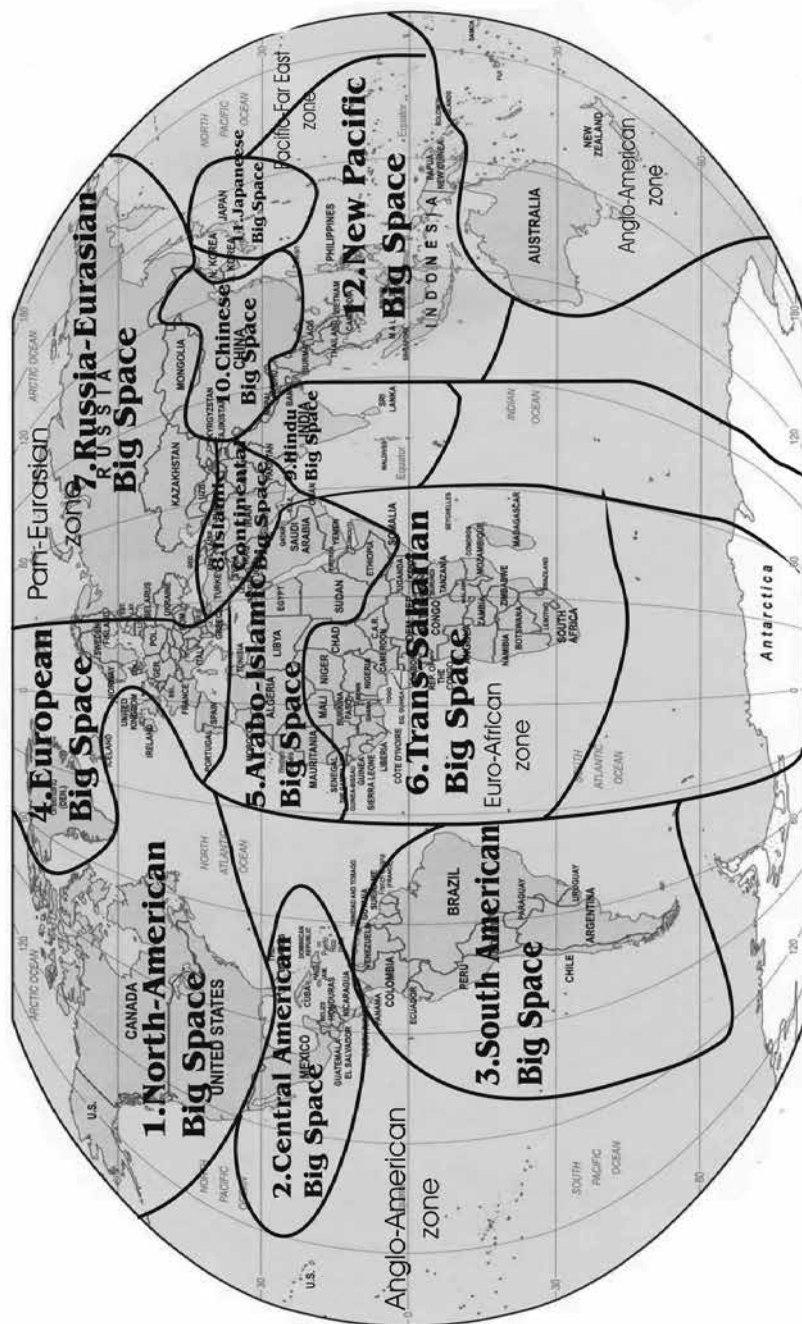
Već i sama mogućnost oblikovanja jednog takvog strateški konsolidiranog euroazijskog prostora, ono je protiv čega su svim svojim naporima usmjerene sile atlantizma i globalizma. Projekti Trilateralne komisije i CFR-a (Council on Foreign Relations), kako u razdoblju za vrijeme i poslije Drugoga svjetskog rata, tako i s obzirom na geopolitiku u „hladnom ratu“, imali su samo jedan cilj – onemogućiti integraciju Sovjetskoga Saveza s ostalim regionalnim središtima na njegovim južnim granicama. Upravo zato je invazija ruskih vojnih snaga u Afganistan izazvala vrlo ostru reakciju Sjedinjenih Država. Strateški, unipolarni svijet i proces globalizacije podrazumijeva da se strateška zona Euroazije nikad ne ostvari te da se svim silama onemogućiti Rusiji pristup na topla mora i njen integracijski potencijal. Međutim vrijedi i obratno: svijet multipolarnosti, organiziranje svjetskoga poretka na načelima „civilizacije Kopna“ ovisit će ponajviše o Rusiji i njenom uspjehu u ostvarenju i oblikovanju strateškog bloka s drugim središtima i sa zemljama Azije južno od svojih granica.

Naposlijetku četvrta zona je Pacifička regija, u kojoj i Kina i Japan svojataju ulogu nezavisnog pola. Ta zona može se konfigurirati i drugačije, budući da je ondje jak civilizacijski utjecaj Indije. Kina je „veleprostor“ sama po sebi (osobito uzevši u obzir koncept „Velike Kine“ pri čemu oni misle na Tajvan, Singapur i Hong Kong⁴⁹), a također i Japan ima sve pretpostavke za ostvarenje „veleprostora“ u pripadajućem središtu svoje geopolitičke, ekonomske, tehnološke i strateške orijentacije.

Kvadripolarnost se razlikuje od unipolarnog atlantističkog scenarija ponajviše u strukturi svojih geopolitičkih osi. One idu meridijanima od sjevera prema jugu. Integracijski polovi nalaze se na sjevernoj hemisferi, a njihov utjecaj ulazi duboko u područje južne hemisfere. Nasuprot tome atlantski model konstruiran je na načelu razdvajanja kontinentalnih sila (Rusije-Euroazije) na zapadu (Europe kojom je dominirao atlantizam) te na istoku (zemlje saveznice Sjedinjenih Država u regiji Pacifika, na prvom mjestu Japana).

48 Snesev, A. E. *Afganistan*. Moskva, 1921.g.

49 Babjan, D. *Geopolitika Kine*. Erevan, 2010.g.

Karta 3. Kvadripolarni svijet i raspored svjetskih „veleprostora“.

Rusija kao Heartland – Euroazija

Multipolarni svijet, i mogućnost za njegovo oblikovanje, izravno će ovisiti o glavnom čimbeniku – o položaju, stanju i postupcima suvremene Ruske Federacije u sljedećim godinama i dekadama, kada se odlučuje kakav zbilja treba postati „četvrti Zemljin *Nomos*“. On može biti globalistički i unipolarni, zasnovan na neoliberalizmu umreženoga društva, ili multipolarni i povezan s „rasporedom Kopna“ i s „četvrtom političkom teorijom“. Sve ovisi o tome hoće li, i može li stvarno Rusija izvršiti misiju i zadatak svog „prostornog smisla“ (njem. *Raumsinn*) u današnjem, presudnom, trenutku globalne povijesti.

Ova tvrdnja temelji se na trezvenoj i objektivnoj procjeni geopolitičkih činjenica. „Geopolitika Kopna“ operira s idejom *Heartlanda*, a na taj način stvara se cjelokupna vizija tog vektora kao temeljne „geopolitičke osi povijesti“ (H. Mackinder). *Rusija je Heartland!* Sva njena povijest i važnost sadržani su u tome. Rusija ima smisla samo kao „civilizacija Kopna“, *Heartland*. Upravo zato o njoj ovisi oblikovanje „četvrtoga Zemljinog *Nomosa*“.

Mjesto i uloga Rusije u multipolarnom svijetu

Za sve one koji se ozbiljno odupiru američkoj hegemoniji, globalizaciji i planetarnoj dominaciji Zapada (atlantizmu), sljedeća izjava treba postati aksiomom: *u ovom trenutku, sudbina svjetskog poretka odlučuje se isključivo u Rusiji, s Rusijom i putem Rusije*. Da bi multipolarnost zaživjela prijeko je potrebno (ali ne i dostatno) da Euroazija preuzme ulogu prirodnog lidera u stvaranju multipolarnoga svijeta. Kakvi god se procesi i događaji odvijali u drugim državama i društvima, oni su lokalne tehničke poteškoće s kojima će se globalizacija, prije ili kasnije, obračunati. Stvarna prilika za ostvarenje interesa euroazijskih država, društvenih i vjerskih zajednica u očekivanom multipolarnom svijetu, nalazi se u Rusiji i u njenoj politici. Pritom je posve nevažno kako ove ili one snage tretiraju Rusiju, njenu kulturu i tradiciju, rusku politiku, njene društvene modele itd. To je posve nebitno jer *središnju ulogu Rusije određuje struktura njene političke geografije*.

Poznato je da je njemački političar Karl Haushoffer, još u jeku rata s SSSR-om, i dalje tvrdio kako je ostvarenje kontinentalne misije Njemačke moguće samo u savezu s SSSR-om („kontinentalni blok“). Bjelogardijac P. Savicki predvidio je pobjedu boljševika u građanskome ratu 1919. godine, kada su se ovi pokazali sposobnima za konsolidaciju teritorija *Heartlanda*, i kada su Bijele potisnuli u zonu Obale, tzv. *Rimlanda* (tadašnje oslanjanje Bijelih na Antantu bio je posljednji dokaz njihova poraza i atlantističkog identiteta pokreta). Stoga, ne samo Rusi nego, također, i strani geopolitičari kontinentalne orijentacije (J. Parvulesco,⁵⁰ A. de Benoist,⁵¹ A. Chauprade,⁵² i mnogi drugi) danas govore o ključnoj ulozi Rusije za cjelokupnu moć Kopna.

Zadatak Rusije u toj situaciji je reorganizacija Kopna, s ciljem osiguranja istinskog suvereniteta za pripadajuće države. Budući da je to moguće samo u kontekstu multipolarnoga svijeta, taj „sebični cilj“ zadobiva planetarne razmjere. Svijet multipolarnosti mora se izgrađivati u različitim regijama simultano, kroz koordinaciju i suradništvo u oblikovanju „četvrtoga Zemljinog *Nomosa*“ i multipolarne osnove – prema kojoj će svaki sudionik u tom procesu očuvati svoju nezavisnost i slobodu izbora. Suverenitet Rusije izravno ovisi o tome može li kontinentalna Europa postići nezavisnost s obzirom na SAD, odnosno može li Kina očuvati i ojačati svoj utjecaj u regiji Pacifika. I Europa i Kina, kao i svi drugi potencijalni „veleprostori“, još i više ovisit će o sposobnosti Rusije da odbaci nasrtaje globalizma te da pomogne u oblikovanju euroazijskih kontinentalnih savezništava prema modelu „veleprostora“. Stoga je strateški cilj očuvanja vlastite nezavisnosti, u društvu posve različitom od ostalih društava, dodatni razlog da Rusija tijesno surađuje s potencijalnim partnerima u multipolarnom svijetu. Bez obzira na to koliko se činilo da su međusobno udaljena, savezništva trebaju osigurati strateške interese: nacionalnu sigurnost i suverenost.

50 Parvulesco, J. *Putin i euroazijski imperij*. Sankt-Peterburg, 2006.g.

51 De Benoist, A. *Protiv liberalizma*. Амфора, Sankt-Peterburg, 2009.g.

52 Chauprade, A. „Rusija se prepriječila SAD-u“. // Rusko vrijeme. № 2. 2010.g.

U buduće Rusija će provoditi tu aktivnu politiku na globalnoj razini. No Rusija ujedno predstavlja suverenu državu kao „središnje Kopno“ te posjeduje svoje goleme prirodne rezerve, neizmjeran teritorij na kojemu je održala stoljetnu tradiciju svoje nezavisnosti i, što nije manje bitno, svijest o svojoj povijesnoj misiji (u različitim oblicima u različitim etapama, od pravoslavno-kršćanske do socijalističke) te nuklearno naoružanje. Rusija je na taj način *ključ* za stvaranje multipolarnoga svijeta, zajedno sa svim drugim zemaljama i „veleprostorima“ koji se odupiru modelu unipolarne globalizacije na teritoriju Europske unije, Kine, itd.

5. POGLAVLJE

PRAKTIČNI KORACI I VEKTORI ORIJENTACIJA U SVIJETU MULTIPOLARNOSTI

Ruskoj eliti danas je povjerena odgovornost za sudbinu društvenog, političkog, ekonomskog i historijskog prostora Euroazije, Heartlanda. Isto kao što su konstrukti svijeta unipolarnosti i globalizma zasnovani na nekoliko generacija globalne američke i europske elite – putem biranih klubova, stručnih organizacija, intelektualnih korporacija, specijaliziranih obrazovnih institucija itd. – tako je i stvaranje multipolarnoga svijeta povjereno euroazijskoj eliti, uz obvezni minimum geopolitičkog i sociološkog obrazovanja, da odgovori na sadašnje i buduće izazove s kojima će se zasigurno susresti.

§ 1. Reorganizacija Heartlanda

Ciljevi

Nakon što smo u najopćenitijim crtama opisali strukturu multipolarnoga svijeta, možemo prijeći na ciljanu geopolitičku analizu posebnih vektora koji ga oblikuju. Tu razmatramo osnovne vektore koji mogu kvalitativno ojačati nagomilani potencijal Kopna, a od njegove geopolitičke aktivnosti doslovno zavisi „biti ili ne biti“ u multipolarnom svijetu.

Glavno načelo je strateška reorganizacija prostora koji okružuje Rusiju sa svih strana, tako da:

- Rusija ostvari izravan pristup vitalnim zemljopisnim točkama, lukama, toplim morima, resursima i ključnim strateškim pozicijama;
- osigura izravnim političkim utjecajem izmještanje vojnih baza SAD-a;

- onemogućiti daljnju integraciju u NATO pakt;
- doprinесе daljnjoj integraciji na euroazijskoj osnovi;
- favorizira razvitak novih društvenih sustava, različitih od globalističkog standarda;
- ojača položaj sila i savezništva koja se distanciraju spram globalizacije te prihvaćaju kontinentalnu i multipolarnu orijentaciju.

Za uspostavu multipolarnoga svijeta Euroazija mora konsolidirati i akumulirati resurse, mobilizirati socijalne strukture te prijeći u fazu pojačane geopolitičke aktivnosti, što zahtijeva pojačano političko djelovanje. Za to je nužna određena „geopolitička mobilizacija“ Kopna, odnosno promišljanje svih instrumenata, resursa i mogućih prednosti koje ne privlače pozornost u razdoblju inertnoga razvoja. Rusija pri tome mora učiniti geopolitički skok koji će ju snažno izdići do nove kvalitete. A također je nužno, najšire koliko bude moguće, iskoristiti njeno vodstvo u integracijskim procesima. Jedno je razmišljati o Rusiji i susjednim zemljama kao o nacionalnim državama – koje slijede svoje interese (kako to diktira natjecateljski, ako ne i suparnički pristup), a nešto posve drugo je potencijal susjednih zemalja procjenjivati kao dio jedinstvenoga strateškog prostora u nastanku. U tom slučaju potreban je posve nov diskurs za razvoj takve vizije i novih mogućnosti.

§ 2. Zapadna strategija Kopna: pregled ciljeva i prioriteta

Heartland i SAD

Razmotrimo sada opće uvjete *Heartlanda*, prema nekim glavnim vektorima koji sudjeluju u stvaranju multipolarnoga svijeta.

Prvi i najvažniji je zapadni vektor. Izgradnja modela međunarodnih odnosa na relaciji između Rusije i SAD-a, u današnjim okolnostima, predstavlja krajnje zahtjevnju i osjetljivu temu. S točke gledišta klasične geopolitike, postoji radikalna opozicija globalističkog (unipolarnog) scenarija i multipolarnosti, dok je strategija Sjedinjenih Država usmjerena isključivo protiv Kopna: za njegovo okruživanje, izolaciju, slabljenje, fragmentaciju i marginalizaciju. Ta strategija nije posve neovisna o

američkoj administraciji, odnosno o stavovima ovih ili onih američkih dužnosnika. Od vremena Woodrowa Wilsona izgleda da Sjedinjene Države ne znaju razmišljati i djelovati na drugačiji način – to je dakle konstanta jedne posebne globalne strategije koja je dovela do neospornih rezultata i koja je omogućila da Sjedinjene Države danas budu nadomak globalne dominacije. Nema tih razloga ni argumenata koji bi Sjedinjene Države odgovorili od strategija za ostvarenje njihove globalne hegemonije i konstruiranja svijeta, ponajviše zato što mnogi Amerikanci doista vjeruju da su ti ciljevi već postignuti.

Sve ono što Sjedinjene Države žele postići na euroazijskom kontinentu izravno se protivi strateškim interesima Kopna, oblikovanju multipolarnoga svijeta. Suprotnost u gledištima oko organiziranja euroazijskog političkog prostora apsolutni je aksiom, pa nisu dopuštene nikakve iznimke i nijanse. Sjedinjene Države očekuju isključivo ravnotežu snaga na način da *Heartland* maksimalno podrži unipolarnost i globalizam. Međutim „civilizacija Kopna“ zauzima posve suprotno gledište.

Ruske vlasti ne mogu a da ne razumiju stav predsjednika Rusije, Vladimira V. Putina, koji je u više navrata proglasio vrlo negativnu i točnu procjenu unipolarnoga svijeta, američke hegemonije (napose u tzv. „münchenskom govoru“⁵³). U ovom trenutku postoji asimetrija između svjetskih velesila i Ruske Federacije kao moćne, no ipak samo regionalne sile prema tumačenju s geopolitičkoga gledišta, odnosno radikalna suprotstavljenost Kopna i Mora, globalizma i multipolarnosti. U strateškim moćima SSSR je u mnogome nadmašivao Rusiju, ali u svoje vrijeme ipak nije prevladao bipolarnu napetost. Međutim u teoriji, tu napetost još manje je sposobna samostalno prevladati suvremena Rusija. Stoga Rusija neprestano mora djelovati u skladu s tom asimetrijom – izbjegavati izravne konfrontacije, na način da zakriva svoj položaj iza diplomatskih dvoznačnosti, a istovremeno da testira strukturu pritiska Sjedinjenih Država metodom pokušaja i pogrešaka,

53 Putin, V.V. „Transkripcija govora na Münchenskoj konferenciji o političkoj sigurnosti“. (Выступление и дискуссия на Мюнхенской конференции по вопросам политики безопасности. 2007.g.). Dostupno pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>

u potrazi za pukotinama i slabim točkama – i tako odvratiti lokalizirane udare na teritorijima koji su od vitalnoga interesa za Rusiju i za njeno „novo inozemstvo“ u Istočnoj Europi gdje uporno nastoji oblikovati nacrt savezništva. Rusija očekuje neposredne savezničke odnose, kako sa svojim zapadnim susjedima, tako i u Istočnoj Europi, dok Sjedinjene Države u tim zemljama vide isključivo područje svojeg interesa (ili neku vrst „sanitarnoga kordona“ koji će Moskvu spriječiti da uspostavi bližu suradnju s Europskom unijom itd.).

Rusija treba nastaviti model integracije s Ukrajinom i Bjelorusijom itd. sve dok Sjedinjene Države posve ne odustanu od „narančaste revolucije“ u Kijevu, odnosno dok nastoje zadržati stanje izolacije Ukrajine od Rusije te diskreditirati Bjelorusiju na svjetskoj razini – prvenstveno zbog njene nezavisne politike i jasne orijentacije predsjednika A. Lukašenka koji je za očuvanje unije s Rusijom. To znači da Rusija na planu međunarodnih odnosa u svim vodećim silama kontinentalne Europe (Njemačka, Francuska, Italija) mora ojačati prvenstveno energetske suradnju.

S druge strane Sjedinjene Države nastojat će na sve načine sabotirati te odnose kroz svoj utjecaj na istočnoeuropske zemlje, i stanovite političke krugove u Europskoj uniji (euroatlantizam) koji koče energetske projekte, stalno se protiveći rutama cjevovoda tako da se čak pokušava putem zakona osigurati mogućnost vojne intervencije, u slučaju problematične situacije u opskrbi energenata, očigledno u prvom redu s obzirom na opskrbu energentima iz Rusije.

U takvoj situaciji stalne geopolitičke napetosti koja stalno probija na površinu, teško je graditi konstruktivnu rusko-američku politiku. Uspješnost rusko-američkih odnosa mjeri se na svakoj strani obrnutim mjerilom: uspjeh Rusije u odnosima sa Sjedinjenim Državama mjeri se time koliko je Moskva, u krajnjoj liniji, uspjela ojačati Kopno. Uspjeh SAD-a mjeri se u toj zemlji ovisno o tome koliko je oslabljeno Kopno, Euroazija.

Heartland i Europa

Posve drugačiji model postoji u odnosu prema Europskoj uniji. U proširenoj varijanti teorije, *Heartland* kako je to 1919.g. formulirao H. Mackinder, uz Rusiju također spominje teritorij Njemačke i Srednje Europe. Tu postoji dubinska kontinentalna tradicija, kontinentalni identitet Europe koji ima svoje posebne, najrazličitije kulturalne, društvene i političke izraze. A to se može jasno vidjeti u suvremenoj politici Francuske i Njemačke te u manjoj mjeri na području Italije i Španjolske. Razvijanje strateškog partnerstva s tom europskom jezgrom od najveće je važnosti za Rusiju, budući da upravo na toj osnovi može oblikovati multipolarnost. U trenutku jednostrane i od Vijeća Sigurnosti UN neodobrene invazije koalicijskih zemalja (SAD i Velike Britanije) u Irak 2001. godine, obris jedne rusko-europske kontinentalne alijanse postaje očigledan u obliku osovine „Pariz–Berlin–Moskva“.⁵⁴ Tada su trojica predsjednika tih zemalja (J. Chirac, G. Schroeder i V. Putin) zajednički osudili akcije Washingtona i Londona, izražavajući dosljedno interes *Heartlanda* u proširenoj strukturi (Rusija + kontinentalna Europa). To je izazvalo paniku u SAD-u, kada je vrlo dobro shvaćeno da ta alijansa označava kraj američke globalne hegemonije⁵⁵, a Sjedinjene Države otada su aktivno okrenute ka rušenju te alijanse svim raspoloživim sredstvima.

Europska unija ima i druge sastavnice, primjerice u zemljama „nove Europe“ (zemlje bivšeg sovjetskoga bloka), čiji su vladajući političari u pravilu orijentirani proatlantski. Strategija tog sektora europske politike nije nezavisna te je potpuno ovisna o odlukama Washingtona. U duhu klasične anglosaksonske geopolitike Sjedinjene Države zainteresirane su za stvaranje „sanitarnoga kordona“ od istočnoeuropskih zemalja, pod izravnim strateškim utjecajem, kako bi se rascijepilo proširenu verziju „civilizacije Kopna“ (Rusija i Srednja Europa) na dva

⁵⁴ Grossouvre, Henri de. „Paris, Berlin, Moscow: Prospects for Eurasian Cooperation“. // World Affairs, Siječanj–Ožujak 2004.g. Vol. 8, №1.

⁵⁵ Hulsman, J. Cherry-Picking. „Preventing the Emergence of a Permanent Franco-German-Russian Alliance“. --- www.heritage.org, 2003.g. [URL od 3. rujna 2017.g.]: <http://www.heritage.org/europe/report/cherry-picking-preventing-the-emergence-permanentfranco-german-russian-alliance>.

dijela, poput klina. Mackinder je upravo tako vidio i put ka globalnoj dominaciji: „Tko vlada Istočnom Europom, taj zapovijeda Euroazijom, tko vlada Euroazijom taj zapovijeda Svjetskim Otokom; tko vlada Svjetskim Otokom taj kontrolira svijet.“⁵⁶ A ni danas nije ništa drugačije. „Sanitarni kordon“ proturuskih istočnoeuropskih nacionalnih država, koje nedovoljno snažno podnose odgovornost za vlastiti europski i kontinentalni identitet, podignut je kako bi poslužio starom cilju. Te zemlje su integrirane u NATO i planira se premještanje nekih dijelova američkog ABM sustava, očigledno usmjerenog protiv Rusije.

Naravno ruski odnosi s tim euroatlantskim zemljama neće se odvijati s lakoćom, budući da su njihovi politički režimi orijentirani proturuski, a usto oni nisu nezavisni i služe Sjedinjenim Državama kao sredstvo.

Projekt „Velike Istočne Europe“

Rusija s obzirom na Istočnu Europu predlaže jedan konstruktivan projekt koji se može nazvati „Velika Istočna Europa“. Taj „veleprostor“ teoretski se mora oblikovati na povijesnim, kulturno-etničkim i vjerskim osobitostima istočnoeuropskih zemalja. Kroz cijelu povijest Zapadne Europe slavenski narodi i pravoslavne zajednice nalaze se na njenoj periferiji: a budući da se njima nije pridavalo pozornost, one su slabo utjecale na razvoj opće socijalne, kulturalne i političke paradigme. Katolici su smatrali pravoslavne „istočnim shizmaticima“ („otpadnicima“ i „hereticima“), a sve Slavene često se tretiralo kao „drugorazredne“ ljude. To je naravno posljedica tipičnog eurocentrizma i ocjenjivanja kulturne razine nekog društva prema stupnju njegove sličnosti sa zapadnoeuropskim društvom. No Slaveni i pravoslavne kulture bile su i ostale bitno različite od rimsko-germanskih i katoličko-protestantskih društava. Dok se tu različitost u Zapadnoj Europi povijesno interpretira u prilog superiornosti rimsko-germanske kulture nad slavenskom, ili katolicizma nad pravoslavljem, može se zauzeti i drugačiji pristup temeljem multipolarnosti – odnosno može

56 Mackinder, H. *Democratic Ideals and Reality: A Study in the Politics of Reconstruction*. National Defense University Press, Washington D.C., 1996.g., str. 106.

se afirmirati posebnost istočnoeuropskih zemalja i država koje su nezavisne radi svojih vrijednih socioloških i kulturoloških različitosti.

Projekt „Velike Istočne Europe“ ujedno obuhvaća slavenske krugove (Poljake, Bugare, Slovake, Čehe, Srbe, Hrvate, Slovence, Makedonce, muslimane iz Srbije i Bosne te manje etničke zajednice, npr. Lužičke

Karta 4. Euroazijski projekt Velike Istočne Europe – nezavisno geopolitičko područje, prijateljsko kako prema Rusiji-Euraziji, tako i prema kontinentalnoj Europi.

Srbe), također i narode pravoslavne vjere (Bugare, Srbe, Makedonce – zajedno s Rumunjima i Grcima). Jedini istočnoeuropski narod koji ne potpada pod definiciju „slavenskih“ i „pravoslavnih“ su Mađari. No s druge strane njihovo euroazijsko, stepsko podrijetlo, zajedničko im je s drugim ugro-finskim narodima koji uglavnom naseljavaju područja *Heartlanda*, i posjeduju snažna euroazijska kulturna obilježja.

Na taj način „Velika Istočna Europa“ mogla bi postati nezavisnim „veleprostorom“ unutar ujedinjene Europe. Ali bi u tom slučaju ova društva i države trebale prestati s ulogom „sanitarnog kordona“, odnosno ne služiti nadalje kao pijuni u atlantističkoj geopolitičkoj igri tako da pronađu odgovarajuće mjesto u multipolarnome svijetu.

Sa stanovišta Kopna to bi bila optimalna alternativa.

Heartland i zemlje zapadnoga ZND-a

Razmotrimo sada odnos Kopna i zemalja ZND-a, koje su smještene zapadno od teritorija Ruske Federacije. Područja današnje Ukrajine i Bjelorusije bila su u početku sastavni dio, štoviše sama jezgra i središte Kijevske Rusije, ruske državnosti, područje odakle je započeo njen povijesni razvoj. Poslije oslobođenja od Mongola, Moskovski Veliki Knezovi, Vojvode i poslije carevi, brinuli su se za obnovu strateškog integriteta u sastavu prijašnje Kijevske Rusije, pod jedinstvenom vlašću pravoslavne slavenske države. Ujedno to je bio osnovni vektor vanjske politike. Bezbrojni ratovi protiv Litve, Livonskog reda te poslije (u razdoblju Sankt-Peterburga) protiv Osmanskoga Carstva, također su bili vođeni istim ciljem – odnosno radi restauracije jedinstvenog političkog prostora. Ruski politički sudionici i javni službenici vidjeli su uniju Velikorusa, Malorusa i Bjelorusa kao ispunjenje povijesnog vremena, po učenju Moskve. Budući da Ukrajina i Bjelorusija esencijalno pripadaju u zonu *Heartlanda*, integracija triju istočnoslavenskih država na optimalan način konsolidira stratešku strukturu, ostvarenje povijesnog cilja Rusije. Ta integracija je apsolutno nužna strateška točka – kako bi Euroazija postala nezavisan geostrateški pol, prvo u regionalnom a zatim i u svjetskom dosegu. Atlantistički geopolitičari od H. Mackindera do Z. Brzezinskog jasno su to razumjeli.

H. Mackinder je aktivno radio na stvaranju „Nezavisne Ukrajine“ u godinama Građanskoga rata, dok je Z. Brzezinski to činio u naše vrijeme – koncem 1980.-tih i početkom 1990.-tih godina. Pritom Brzezinski apsolutno ispravno zapaža da je mogućnost geopolitičkog oživljavanja Rusije, kao nezavisnog igrača „Velike Geopolitike“, izravno ovisna o njenom odnosu s Ukrajinom. Bez Ukrajine Rusija nije cjelovita ni u prostornom i strateškom, ni u demografskom i političkom smislu. Upravo zato Zapad (a posebno Sjedinjene Države) aktivno sponzorira „narančastu revoluciju“ u Ukrajini, kako bi tamo uspostavili svoj režim koji će bez zadržke odrediti vitalne interese Ukrajinaca, odrezati sveze s Rusijom i naposljetku ih integrirati u NATO vojno strateški pakt po hitnom postupku. U razdoblju između 2004. i 2009. godine, nakon uspješne izvedbe „narančaste revolucije“ ("orange" također podsjeća na Williama od Orangea i poraz Španjolaca u Nizozemskoj) događaji u Ukrajini odvijali su se točno po predviđenom scenariju. Poslije dolaska na vlast Viktora Janukoviča 2009. godine situacija se blago poboljšala i stabilizirala, odnosno iznova je otvorena prilika.

S obzirom na integraciju s Ukrajinom i Bjelorusijom, Rusija mora djelovati krajnje pažljivo – da u tom procesu ne ponovi greške iz vremena carističkog imperijalizma, također ni iz sovjetskoga razdoblja, kada su Ruse integracijski procesi skupo koštali. U tom pogledu multipolarnost vrednuje i pozitivno uvažava sve različitosti – u kulturi, etnicitetu, društveno-povijesnom smislu itd. Upravo to će odigrati najznačajniju ulogu – ostvarenje dijaloga s Ukrajincima i Bjelorusima na optimalan način ako ruska elita prihvati smisao multipolarnosti na odgovarajući način. S druge strane, posve je pogrešno multipolarnu integraciju tumačiti kao apsorpciju i stapanje, ili čak kao „rusifikaciju“ postsovjetskih zemalja. Rusija se ovdje ne pojavljuje kao nacionalna država sa svojim sebičnim interesima i ambicijama, nego kao „jezgra“ posve nove, pluralističke i policentrične formacije – u kojoj su sva pitanja centralizacije ujedno i najglavnija pitanja (rat, mir, savezništvo s vanjskim blokovima, transportni sustav, makro energetika, itd.). Sva druga pitanja rješavaju se na nacionalnim razinama, iako je posve očigledno da multipolarnost isključuje mogućnost uvođenja Ukrajine i Bjelorusije u NATO pakt.

Moldavija je posebno područje, teritorij koji je također djelomice tvorio Kijevsku Rusiju – područje u kojem su gospodarila slavenska plemena Uliča i Tivercija, među ostalim narodima, u prvom redu među potomcima antičkih Tračana, Moldavcima. Etnički su Moldavci srodni Rumunjima a po vjeroispovjedi su pravoslavci. Oni predstavljaju, s geopolitičke točke gledišta, tipično limitirano društvo u kojem se jasno prepoznaju čisto euroazijska obilježja, osobitosti istočnoeuropske kulture. Oblikovanje „Velike Istočne Europe“ na optimalan način riješilo bi problem Moldavije i integraciju s Rumunjskom, odnosno to je isključivo tehničko pitanje. No sve dok je Rumunjska član NATO-a i dio „sanitarnoga kordona“ podignutog protiv Rusije od strane atlantističkih stratega, njihova integracija narušila bi strateške interese Euroazije koji se razvijaju s obzirom na multipolarnost kao osnovni vektor.

Osnovni zadatci Heartlanda – zapadna orijentacija

Orijentacije u zapadnome pravcu stvaranja multipolarnoga svijeta, koje smo upravo nabrojali, nisu zamišljene da slijede jedna iza druge, nego da se odvijaju usporedno s drugim orijentacijama s kojima su međusobno povezane na različitim razinama. Na taj način odnos Rusije i SAD-a izravno će ovisiti o odnosima Rusije sa Zapadnom Europom, također i o odnosima između zemlja Istočne Europe i ZND-a s Rusijom, i obrnuto. To je jedan te isti geopolitički sustav u kojem se simultano odigravaju sve sastavnice opće strukture vanjske politike.

Zapadni vektor u stvaranju multipolarnoga svijeta u načelu se sastoji iz sljedećih zadataka Rusije-Euroazije:

- izbaciti iz igre Sjedinjene Države s europskog ozemlja, bez ulaska u izravne konfrontacije;
- doprinijeti kristalizaciji kontinentalnoga identiteta Europske unije;
- promicati projekt „Velike Istočne Europe“;
- spriječiti NATO u daljnjem napredovanju prema istoku i onemogućiti stvaranje „sanitarnoga kordona“ između Rusije i Europe;

- integrirati Bjelorusiju i Ukrajinu u jedinstveni strateški prostor;
- neutralizirati integraciju Moldavije i Rumunjske (sve dok je druga članica NATO-a).

§ 3. Južna strategija Kopna: pregled ciljeva i prioriteta

Bliski istok i uloga Turske

Pogledajmo sada na južnu orijentaciju ruske strategije. Moguće je označiti neke bezuvjetne prioritete za konkretnije oblikovanje multipolarnoga svijeta.

Isto kao u prijašnjem slučaju, krucijalno je pitanje učinkovitog stava protiv strategije Sjedinjenih Država u ovoj regiji. Američka strategija proglasila je da će prostor cijeloga svijeta biti područje njihovog nacionalnog interesa te da Sjedinjene Države imaju instrumentacijske strategije za redistribuciju regionalne ravnoteže sila u svoju korist na svakoj točki političkog prostora Zemlje.

Ostavimo li postrani situaciju sjevernoafričke regije, koja nije od izravnoga strateškog interesa *Heartlanda* (u današnjoj fazi), procesi koji se odvijaju na Bliskom istoku i dalje do regije Pacifika ipak ozbiljno ugrožavaju Rusiju. Odvojit ćemo geopolitičke subjekte na jugu i one na istoku nominalnom linijom u regiji Pakistana. Od Egipta i Sirije do Pakistana smješten je nominalno jug, a od Indije do područja Tihoga oceana (Japan) smještena je istočna orijentacija ruskog interesa.

Za Bliski istok Sjedinjene Države imaju svoj „veliki projekt“ – Veliki Bliski istok.⁵⁷ U njemu se posebice ističe „demokratizacija“ i „modernizacija“ bliskoistočnih društava te strukturna modifikacija nacionalnih država iz te regije (vjerojatno raspad Iraka, pojava nove države Kurdistan, moguća podjela Turske itd.). U cjelini opći smisao

⁵⁷ Achcar, G. „Greater Middle East: the US Plan“. --- www.mondediplo.co, 2004. [URL od 3. rujna 2017.g.]: <http://mondediplo.com/2004/04/04world> ; Također vidi članak „Greater Middle East Project“ --- [www.en.emep.org](http://en.emep.org), 2009. Dostupno pod linkom [URL od 3. rujna 2017.g.]: http://en.emep.org/index.php?option=com_content&view=article&id=53%3A-the-greater-middle-eastproject&catid=36%3Aarticles&Itemid=55.

tog projekta je ojačati vojnu prisutnost NATO-a u tom području, dakle oslabiti poziciju islamskih režima u zemaljama sa snažno razvijenim arapskim nacionalizmom (Sirija), i na taj način doprinijeti dubinskom uvođenju globalističkog obrasca u tradicionalne vjerske strukture društava u toj regiji.

Kopno (Rusija – Euroazija) zainteresirano je upravo za suprotni scenarij:

- očuvanje tradicionalnih društava i njihov prirodni razvitak;
- podrška arapskim zemljama u njihovim težnjama da izgrade društva na temeljima jedinstvene etničke i vjerske kulture;
- smanjenje i potpuni izostanak američkih vojnih baza po cijelom Bliskom istoku;
- razvoj bilateralnih odnosa sa svim regionalnim silama u tom području – ponajprije s Turskom, Egiptom, Saudijskom Arabijom, Izraelom, Sirijom, itd.

Povlačenje Turske iz NATO-a bilo bi najbolje jer bi Rusiji omogućilo snažno intenziviranje strateškog partnerstva s tom, po identitetu euroazijskom zemljom, gdje proporcije između tradicionalnog društva i moderniteta također podsjećaju na rusko društvo. Posljednjih godina su autoritativni i utjecajni turski političari sve glasnije govorili o mogućnosti istupanja Turske iz NATO-a – primjerice general Tuncer Kilinç⁵⁸, bivši šef Nacionalnog vijeća za sigurnost Republike Turske i mnogi drugi. Tijekom posljednjih desetljeća Turska je silno promijenila svoj geopolitički stil ponašanja, okrenuvši se od sigurne utvrde atlantizma prema nezavisnoj regionalnoj sili – koja je u stanju voditi nezavisnu politiku čak i kada to znači suprotstavljene interese prema SAD-u i NATO-u. Stoga je danas posve moguće govoriti o stvaranju osovine „Moskva–Ankara“, što je bilo posve nevjerojatno prije petnaestak-dvadeset godina.⁵⁹

58 Kilinç T. „Turkey Should Leave the NATO“. --- www.turkishweekly.net, 2007.g. [URL od 3. rujna 2010.g.]: <http://www.turkishweekly.net/news/45366/tuncer-kilinc-%F4c%DDturkey-should-leave-the-nato-.html>.

59 Dugin, A. *Osovina Moskva–Ankara*. Kaynak, Istanbul, 2007.g.

Osovina Moskva–Teheran

Dalje na istoku smješten je glavni element modela multipolarnosti euroazijskog sektora – to je kontinentalni Iran, zemlja tisućljetne povijesti, jedinstvene duhovne kulture i ključne zemljopisne lokacije.

Osovina „Moskva–Teheran“ glavni je vektor u oblikovanju onoga što je još K. Haushofer nazivao euroazijskom „panidejom“, sveidejom. Iran je onaj strateški prostor koji automatski rješava preobrazbu Euroazije u globalnu svjetsku velesilu. Ako je integracija s Ukrajinom za to nužan uvjet, strateško partnerstvo s Iranom je dovoljan uvjet. Potpuno je očigledno da u ovom trenutku Rusija nema ni želje ni mogućnosti pripojiti ta nezavisna područja, na kojima nikad u povijesti nije imala uspjeh, čak ni u mnogo povoljnijim uvjetima (svi rusko-perzijski ratovi donijeli su Rusiji tek djelomičnu prevagu, a doprinijeli su reorganizaciji južnog Kavkaza i područja Dagestana u njegovu korist). Također rusko i iransko društvo međusobno se razlikuju, to su kulture vrlo udaljene jedna od druge. Stoga osovina „Teheran–Moskva“ mora biti partnerstvo zasnovano na racionalnom strateškom partnerstvu – na geopolitičkom pragmatizmu – u ime ostvarenja modela multipolarnoga svijeta: ustvari jedinoga koji podjednako odgovara današnjem Iranu i Rusiji.

Kao i svako „priobalno područje“, tako i Iran u teoriji *Heartlanda* posjeduje dvojni identitet: može izabrati atlantizam, ili se može prikloniti euroazijstvu. Naša situacija iznimna je po tome što političke vlasti u Iranu, ponajprije nacionalistički i eshatološki nastrojeno šijitsko svećenstvo, zagovara krajnje protuatlantističku poziciju i uvjerljivo negira američku hegemoniju, a tu su i drugi segmenti društva koji nepokolebljivo ustaju protiv globalizacije. Budući da su u tome radikalniji i dosljedniji od Rusa, Iranci su logično postali neprijatelj broj jedan Sjedinjenih Država. U takvoj situaciji Iran nema mogućnosti da i dalje ustrajava na toj poziciji samostalno, bez oslanjanja na jaku vojno-tehničku silu: iranski potencijal pokazao bi se očigledno nedostatan u slučaju sukoba sa Sjedinjenim Državama. Na taj način ovaj povijesni trenutak prirodno ujedinjuje Rusiju i Iran u zajednički strateški prostor. Osovina „Moskva–Teheran“ rješava sve glavne probleme u obje

zemlje: omogućuje Rusiji izlaz na topla mora, a Iranu omogućuje jamca nuklearne sigurnosti.

U cijelom području Srednje Azije izbor današnjega Irana (koji je euroazijski, čim je protuatlantski) ujedno je i izbor Rusije, na strani kontinentalne geopolitike kojoj se suprotstavlja strategija Sjedinjenih Država. Rusija i Iran vitalno su zainteresirani za to da Amerikanci ne budu u blizini njihovih granica, budući da zagovaraju prestanak modela redistribucije ravnoteže snaga u korist američkih interesa u tom području. Sjedinjene Države imaju razvijen svoj plan „Velike Srednje Azije“⁶⁰, smisao kojeg je u cijepanju tog područja i pretvaranje u „euroazijski Balkan“ (Z. Brzezinski⁶¹) te izbacivanje iranskog i ruskog utjecaja. Taj plan predstavlja stvaranje „sanitarnog kordona“ – ovaj put na južnim granicama Rusije, što je usmjereno na odvajanje Rusije od Irana, isto kao što je zapadni „sanitarni koridor“ bio iscrtan da bi odvojio Rusiju od Europe (kontinentalizma). Taj „sanitarni kordon“ trebao bi obuhvaćati zemlje „Velikoga puta svile“ – preko Armenije, Gruzije, Azerbajdžana, Afganistana, Uzbekistana, Kirgistana i Kazahstana – koje se planira staviti pod izravni utjecaj Sjedinjenih Država. Prema njihovom scenariju prvi korak bilo bi smještanje nekoliko vojnih baza u Srednjoj Aziji te razmještanje američke vojne prisutnosti u Afganistanu (pod izlikom borbe protiv talibana i hvatanja Bin Ladena). Izazov za Rusiju i Iran je pokvariti taj projekt i reorganizirati politički prostor Srednje Azije tako da se iz tog područja ukloni američku vojnu prisutnost, zajedno s azijskim „sanitarnim kordonom“ te da oblikuju geopolitičku arhitekturu oko Kaspijskoga jezera i Afganistana na svoj način. *Strateški interesi Rusije i Irana ovdje se potpuno poklapaju*: ono što je dobro za Rusiju dobro je i za Iran, i obratno.

60 Starr, F. „A Greater Central Asia Partnership“ for Afghanistan and Its Neighbors. --- www.stimson.org, 2005.g. Dostupno pod linkom [URL od 7.rujna 2017.g.]: https://www.silkroadstudies.org/resources/pdf/SilkRoadPapers/2005_starr_a-greater-central-asia-partnership.pdf.

61 Brzezinski, Z. *The Grand Chessboard: American Primacy and Geostrategic Imperatives*. Basic Books, New York, 1997.g.

*Štete od nacionalne sebičnosti u rusko-iranskim odnosima
i instrumentalizacija mitova globalizma*

No to postaje jasno tek u slučaju kada ovu regiju pogledamo geopolitički, imajući u vidu imperativ konstruiranja multipolarnosti. Gledamo li na Rusku Federaciju i Islamsku Republiku Iran kao na dvije nacionalne države sa sebičnim i merkantilnim ciljevima, slika postaje manje jasnom. U tom slučaju na osnovi razlika između iranskoga i ruskoga društva stvorit će se polje za različite igre, u svrhu političkih manipulacija. Tako su za rusko javno mnijenje globalistička središta pripremila „mit o agresivnom islamskom fundamentalizmu“ u iranskom političkom sustavu, odnosno medijsko uvjeravanje da Rusija može dobiti „izravni udarac“ od strane iranskih vjerskih „bigota“ u određenom trenutku – uključujući i „vojni udarac“. Ta teza je bez osnova iz nekoliko razloga: realni strateški interes Irana, ako oni ikad prijeđu svoje nacionalne granice, isključivo je u smjeru Zapada. Iran pristupa šijitskom segmentu društva u Iraku (a to je većina) na najozbiljniji način, baš kao i pitanju Sirije i libanonskom Hezbolahu, palestinskom pokretu otpora (osobito njegovom šijitskom krilu – „Jihad-ul Islami“). Ruski muslimani su svi u biti suniti (osim predstavnika male vjerske azerbajdžanske ekspatske zajednice) i Iran nije nimalo zainteresiran i ne vrši nikakvu ideološku propagandu u Rusiji i u islamskim zemljama ZND-a. Pritom iranske vlasti su savršeno svjesne da je samo Rusija u stanju doista spriječiti grube oblike američke invazije. Naposljetku Iran i Rusija nemaju nikakve – čak ni odgođene – teritorijalne raspre u ovom trenutku.

Slični mitovi u pogledu Rusije (recitiranje epizoda o carskom imperijalizmu i sovjetskoj ideološkoj propagandi) lansiraju se u iranskome društvu s istim ciljevima – spriječiti, koliko god je moguće, stvaranje glavnoga okvira za sveukupnu moguću kvadripolarnu strukturu. Bilo bi čudno očekivati od globalističkih i atlantističkih geopolitičara da će hladnokrvno promatrati kako se rusko-iransko strateško partnerstvo, smrtonosno za globalnu hegemoniju SAD-a, stvara pred njihovim očima.

Afganistanski problem i uloga Pakistana

Ako je kaspiska regija primarno pitanje rusko-iranskih odnosa, tada je za preoblikovanje Afganistana nužno angažirati Pakistan. Ta zemlja tradicionalno je orijentirana čak i u zamahu atlantističke strategije u tom području iako je, dakako, Pakistan umjetno stvorena država od Britanaca prilikom njihova odlaska iz Zapadne Indije, kako bi stvarala dodatne probleme za regionalna središta moći. Ali posljednjih godina pakistansko se društvo bitno promijenilo i prijašnja pravocrtna proanglosaksonska orijentacija sve češće nailazi na otpor – posebice u pogledu neusklađivosti globalističkih standarda modernoga i postmodernoga društva s tradicionalnim i arhaičnim pakistanskim društvom. Iran je tradicionalno sustegnuo odnose s Afganistanom, što se očituje u činjenici da su Iran i Pakistan podjednako podupirali strane koje uzajamno ratuju u afganistanskom unutarnjem sukobu: Iran je podupirao šijite, Tadžike, Uzbekte i snage Sjevernog saveza, dok je Pakistan podupirao Paštune i njihovu radikalnu koteriju, talibane. U tim okolnostima Rusija je dobila priliku imati važan udio u strukturiranju novog Afganistana putem novog razvitka rusko-pakistanskih odnosa te, ponovno, uzimanje u obzir horizonta multipolarnosti, govori u kojem smjeru i na kojim osnovama treba razvijati odnose između Moskve i Islamabada – i koliko je nužno nastaviti u pravcu oslobođenja cjelokupnog teritorija Srednje Azije od američke prisutnosti: na način da se iskoristi sukob talibana i NATO snaga, i također na način da se stalno naglašava „osobitu poziciju Rusije“ u pitanju Afganistanaca, dakle ne podržavati neosporne „agresore“ koji, navodno, odvrćaju talibane a koji bi inače mogli predstavljati prijetnju za strateški interes Rusije. Naravno, čisto usput, to je još jedan običan mit koji su lansirali atlantisti i globalisti. Sjedinjene Države nikad nisu ništa učinile besplatno, a najmanje što bi pogodovalo interesima Rusije. Ako uđu u sukob s talibanima, za to će postojati njihovi ozbiljni strateški, vojni i ekonomski razlozi. A najočitiji razlog je potreba legitimiziranja američke vojne prisutnosti u regiji. Afganistan kontroliran od strane SAD-a i NATO oružanih snaga okvir je za azijski „sanitarni koridor“ – očigledno usmjeren protiv Rusije i Irana. To je pravi i jedini geopolitički smisao rata u Afganistanu.

Karta 5. Srednjoazijski i prikaspijski geopolitički romb.

Budući da Pakistan može bitno utjecati na talibane, Rusija bi trebala početi postupno pripremati nov model odnosa s pašunskom većinom u Afganistanu, kako ne bi Rusija morala platiti za zločine koje nije počinila, poslije – neizbježnog i poželjnog – odlaska američkih trupa iz te zemlje.

Geopolitički romb Srednje Azije

Cjelokupni prostor Srednje Azije geopolitički predstavlja geometrijski romb na čijim se kutovima – sjevernom i južnom – nalaze Moskva i Teheran (Rusija i Iran).

Između njih smješteni su (sa zapada na istok) Južni Kavkaz (Armenija, Gruzija, Azerbajdžan), Turkmenistan, Afganistan, Kazahstan, Uzbekistan, Tadžikistan i Kirgistan.

Nekoliko politički i ekonomski konsolidiranih država s regionalnim ambicijama (Armenija, Azerbajdžan, Kazahstan, Uzbekistan i Turkmenistan) te nekolicina krhkih i zavisnijih formacija (Gruzija,

Tadžikistan, Kirgizija) smjestilo se u tom području. Afganistan je okupiran od strane SAD-a i NATO vojske te predstavlja posve drugačiju pojavu.

U perspektivi svijeta multipolarnosti potpuno se podudaraju ruski i iranski opći uvjeti (koji zadovoljavaju strateške interese obje zemlje), odnosno strateški model koji se u tim zemaljama treba razviti. Tolerira se sve osim ostvarenja projekta „Velike Srednje Azije“ i „Velikog Puta svile“. Primjerice podjednako i Rusija i Iran ne vole proameričku orijentaciju u suvremenih Gruzijaca koji opravdavaju razmještanje američkih vojnih baza na gruzijskom teritoriju. U tom smislu Gruzija se postavlja nasuprot kompletnom regionalnom modelu i djeluje kao tvrđava atlantizma, globalizacije i unipolarnoga svijeta. Slika je još zamršenija u spornim pitanjima, s obzirom na to da u tom području Sjedinjene Države nemaju svoj geopolitički interes (npr. u pitanju Karabaha), a Rusija kao ni Iran u tom području nema svoje favorite. Čuvajući neutralnost s pozicije domaće politike, Iran više pomaže Armeniju a također i Rusija. Međutim i Rusija i Iran održavaju svaki svoje skladne odnose s Azerbajdžanom. Ta struktura promijenila se nešto malo posljednjih godina, poradi transformacije u turskoj politici koja sve više napušta stratešku kontrolu pod Sjedinjenim Državama. Slijedom toga turski utjecaj u Azerbajdžanu više nema neospornu atlantističku orijentaciju. Istodobno jedan dio armenskih elita sve uže surađuje sa Sjedinjenim Državama i globalnim tijelima, što također ne može proći neopaženo u rusko-armenskim i iransko-armenskim odnosima. Ali sve te modifikacije još ne prelaze razinu fluktuacija i ne mijenjaju postojeću korelaciju snaga. Ta situacija ostat će tako dugo dok se ne dogode neki odlučni pomaci po pitanju Karabaha – u kojem god pravcu oni bili.

U odnosu prema Kazahstanu, Tadžikistanu i Kirgistanu, Rusija treba pojačati integracijske procese na polju stvaranja carinske unije. Istovremeno poželjno je vratiti u integracijsko polje Uzbekistan, koji je prvo ušao u Euroazijsku uniju a zatim ju napustio. Spriječiti dezintegraciju Kirgistana koji je uzdrman unutrašnjim previranjima (i ne bez udjela vanjskih snaga) te uspostaviti djelotvorne kontakte s novim vlastima u Turkmenistanu.

Osnovni zadatci Heartlanda – južna orijentacija

Južni vektor u stvaranju multipolarnoga svijeta u načelu se sastoji iz sljedećih zadataka Rusije-Euroazije:

- izbaciti iz igre SAD u prostoru Srednje Azije bez izravnog sukoba;
- spriječiti SAD u dovršavanju projekta „Veliki Bliski istok“;
- stvoriti snažnu stratešku strukturu na osovini „Moskva–Teheran“ sve do vojno-političke integracije i uzajamnog postavljanja vojnih objekata na području obje zemlje;
- nastojati maksimalno prići Turskoj u njenom novom geopolitičkom kursu za nezavisnošću od američkog i globalističkog utjecaja;
- razbiti projekt „Velike Srednje Azije“ i reorganizirati regiju oko Kaspijskog jezera na „kopnenim“ osnovama (euroazijskim, multipolarnima) uzevši Kaspijsko jezero kao „unutrašnje jezero“ kontinentalnih sila;
- onemogućiti stvaranje azijskog „sanitarnog kordona“ između Rusije i Irana;
- integrirati Rusiju, Kazahstan i Tadžikistan u jedinstveni ekonomski i carinski prostor;
- razviti novi format odnosa s Pakistanom imajući u vidu njegovu transformaciju politike;
- ponuditi novu arhitekturu za Afganistan i doprinijeti njegovom oslobađanju od američke i NATO okupacije.

§ 4. Istočna strategija Kopna: opći pregled ciljeva i prioriteta

Osovina Moskva – New Delhi

Krenimo sada na istok. Tu vidimo Indiju kao nezavisni „veleprostor“ koji je bio glavna baza za osiguravanje britanske dominacije u Aziji u razdoblju „Velike igre“. U tom razdoblju bilo je za „civilizaciju Mora“ najvažnije zadržati kontrolu nad Indijom, zatim spriječiti svaku mogućnost ugroze od bilo koje druge sile – primarno Ruskog Carstva – s obzirom na nepodijeljenu kontrolu Britanaca u toj regiji. Afganska epika Britanaca bila je također povezana s time, kada su oni ustrajno pokušavali preuzeti kontrolu nad složenim ustrojem afganskoga društva bez vodstva samo zato da bi blokirali Ruse od moguće ekspedicije u Indiju.⁶² Takve perspektive već su teoretski bile proučene u doba cara Pavla I, koji je doista pokrenuo (organizirao i, pomalo naivno, isplaniirao) kozačku ekspediciju u Indiju (zajednički s Francuzima), kada je objelodanjen i pravi razlog njegova ubojstva (u organizaciji kojega je, kako iznose povjesničari, sudjelovao engleski ambasador u Rusiji lord Whitworth).⁶³

Danas Indija vodi politiku strateške neutralnosti, ali indijsko društvo, kultura, religija i vrijednosni sustavi nemaju ništa zajedničko s globalističkim projektom ni sa zapadnoeuropskim načinom života. Po svojoj strukturi Hindu društvo je apsolutno prizemljeno, zasnovano na nekoliko konstanti koje su se vrlo malo mijenjale tisućljećima. U svojim parametrima (demografija, razina modernog ekonomskog razvoja, integrirajuća struktura) Indija predstavlja dovršeni „veleprostor“ koji se organski uklapa u strukturu multipolarnoga svijeta. Rusko-indijski odnosi nakon oslobođenja Indije od Britanaca tradicionalno su bili vrlo topli. Na taj su način indijski vladari uporno naglašavali privrženost multipolarnom modelu. Pritom i samo indijsko društvo pokazuje se kao primjer multipolarnosti, raznovrsnih etnosa, kultura, lokalne kulture, vjerskih i filozofskih stremljenja koja se odlično međusobno

⁶² Snesev, E.A. *Afganistan*. Op. cit.

⁶³ Eidelman, N. *Gran vekov*. Moskva, 2004.g.

slažu, uza sve njihove unutarnje različitosti pa čak i proturječnosti. Indija je doista jedna civilizacija koja je – na pragmatičnim temeljima – po dovršetku kolonijalnoga razdoblja u 20. stoljeću dobila status „nacionalne države“.

Dakle u prilog projektu multipolarnosti, izgleda da je osovina „Moskva–Delhi“ još jedan potporanj u oblikovanju prostora euroazijske panideje, iako postoje u tom procesu i brojne okolnosti koje štošta kompliciraju. Poradi povijesne inercije, Indija i dalje održava tijesne veze s anglosaksonskim svijetom koji je bio u prilici bitno utjecati na indijsko društvo tijekom kolonijalne vlasti i projicirati svoje formalne sociološke recepte, klišeje i obrasce (napose uvođenjem engleskog jezika). Indija je usko integrirana sa Sjedinjenim Državama i NATO zemljama na polju vojne tehnike i atlantistički stratezi vrlo visoko cijene tu suradnju, budući da se to odlično uklapa u njihovu strategiju kontrole euroazijskog „priobalja“ (tzv. *Rimland*). Usto i sam mentalitet indijskoga društva odbacuje logiku krutih alternativa ili/ili, i za hindu mentalitet teško je razumjeti potrebu nepovratnog izbora između Mora i Kopna, između globalizacije i očuvanja identiteta njihove civilizacije.

No na regionalnoj geopolitičkoj razini, ponajprije u odnosu na prve susjede – Kinu i Pakistan – rezoniranje Indijaca je mnogo prikladnije za novu stratešku euroazijsku arhitekturu, i to bi trebalo iskoristiti za integraciju Indije u strukturu multipolarnoga svijeta.

Prirodno mjesto Indije je u euroazijskome prostoru u kojem ona može imati stratešku ulogu usporedivu s Iranom. A sama osovina „Moskva–New Delhi“ mora na posve drugačijim osnovama uzeti u obzir posebnosti indijske regionalne strategije i kulture. Budući da je slučaj Irana i Indije različit, moraju se primijeniti različite paradigme njihove strateške integracije.

Geopolitička struktura Kine

Sam predmet, tema Kine, predstavlja vrlo važno pitanje. U današnjem svijetu Kina svoju ekonomiju razvija tako uspješno zato što je pronašla optimalnu sredinu između očuvanja političke moći-vlasti reformirane Komunističke partije, s načelom liberalne ekonomije i mobilizacije kineskog kulturalnog zajedništva (u nekim slučajevima, u obliku „kineskog nacionalizma“), tako da ju mnogi označavaju kao dio jednog nezavisnog svjetskog pola na globalnoj ljestvici i proriču budućnost „novog hegemonu“. Po svom ekonomskom potencijalu Kina pripada među pet zemalja svijeta s najvećim BDP-om. Zajedno sa Sjedinjenim Državama, Njemačkom i Japanom tvori neku vrst kluba vodećih svjetskih trgovačkih sila. Kinezi sami nazivaju Kinu „zhongguo“ što doslovno znači „središnja zemlja“.

Kina je složena geopolitička cjelina u kojoj se može razabrati sljedeće glavne sastavnice:

- kontinentalna Kina – siromašna poljoprivredna regija slabo navodnjavana tijekom godine, naseljena uglavnom domaćim narodima koje ujedinjuje pojam „Han“;
- priobalna područja na istoku, središta ekonomskog i trgovinskog razvoja zemlje i pristupne točke globalnom tržištu;
- tampon zone naseljene miješanim stanovništvom (Mandžurija, Unutarnja Mongolija, Xingjian i Tibet);
- susjedne države – otoci s kineskim domaćim stanovništvom (Tajvan).

Problem kineske geopolitike sadržan je u sljedećem: Kina nema domaću tržišnu potražnju da bi razvijala svoju ekonomiju (siromaštvo kontinentalne Kine). Pristup međunarodnom tržištu putem razvitka priobalnog područja na Tihom oceanu snažno podiže životni standard, no stvara društvene nerazmjere između „obale“ i „kontinenta“, a također doprinosi jačanju vanjske kontrole putem ekonomskih odnosa i investicija koje prijete sigurnosti zemlje. Početkom 20. stoljeća taj nerazmjer rezultirao je kolapsom kineske državnosti, uspostavom vanjske kontrole od strane Velike Britanije te, naposljetku, okupacijom

priobalnih područja od strane Japana. Mao Ce Tung (1893.-1976.g.) izabrao je drugačiji put – centralizirati i posve zatvoriti zemlju. Kini je to dalo nezavisnost ali ju je osudilo na siromaštvo. Krajem 1980.-ih Deng Xiaoping (1904.-1997.g.) započeo je novi krug reformi, čiji je smisao bila ravnoteža između otvorenog razvitka u „priobalnom području“ te privlačenje stranih ulaganja uz očuvanje stroge političke kontrole nad cjelokupnim teritorijem Kine u rukama Komunističke partije radi očuvanja jedinstva zemlje. Upravo ta formulacija određuje danas geopolitičku funkciju moderne Kine.

Identitet Kine je dvojestven: postoji kontinentalna Kina i priobalna Kina. Kontinentalna Kina orijentirana je na sebe i na očuvanje svoje društvene i kulturne paradigme. Priobalna Kina sve više se integrira u „globalno tržište“ te, sukladno tome, i u „globalno društvo“ (odnosno postupno preuzima obilježja „sile Mora“). Ta geopolitička proturječja ublažava kineska Komunistička partija koja mora djelovati prema paradigmi Deng Xiaopinga – otvorenost omogućava ekonomski rast, a strogi ideološki i politički centralizam u siromašnim poljoprivrednim regijama u pozadini podržava relativnu izolaciju Kine od vanjskoga svijeta. Kina od atlantizma i globalizacije nastoji uzeti ono što ju osnažuje, a očistiti i odbaciti ono što ju slabi i razara. Peking je u međuvremenu uspio održati tu ravnotežu i to ga je uzdiglo među svjetske lidere. No teško je reći do koje granice se može kombinirati nespojivo: globalizacija jednog segmenta društva i očuvanje drugog segmenta u uvjetima tradicionalnog poretka. Rješenje te krajnje složene jednadžbe predodredit će sudbinu Kine u budućnosti te, dosljedno tome, algoritam njena ponašanja.

U svakom slučaju Kina snažno ustrajava na svjetskom poretku multipolarnosti i dan danas se protivi unipolarnom modelu Sjedinjenih Država i zapadnih zemalja. Jedina ozbiljna prijetnja sigurnosti današnje Kine dolazi od SAD-a – američka mornarica u Tihom oceanu može u bilo kojem trenutku uspostaviti blokadu uzduž cijele kineske obale i tako trenutno baciti na koljena kinesku ekonomiju koja posve ovisi o vanjskim tržištima. Napetost oko Tajvana s tim je u svezi, budući da je Tajvan snažna i promišljeno razvijana zemlja s kineskim

stanovništvom te predstavlja čisto atlantističko društvo integrirano u globalni liberalni kontekst.

U modelu svjetskoga poretka multipolarnosti Kina je označena ulogom pola u regiji Pacifika. Takva uloga bit će neka vrst kompromisa između globalnoga tržišta, koje Kina danas u golemom udjelu opskrbljuje industrijskom robom pa stoga opstoji i razvija se u uvjetima toga tržišta te kompletne zatvorenosti. U cjelini to odgovara kineskoj strategiji koja teži maksimalno ojačati ekonomski i tehnološki potencijal države prije nego nastupi trenutak neizbježne kolizije sa Sjedinjenim Državama.

Uloga Kine u multipolarnom prijektu

U odnosima Rusije i Kine postoje mnoga pitanja koja bi mogla spriječiti konsolidaciju napora za oblikovanje struktura multipolarnosti. Prvo je demografska ekspanzija Kineza na slabo naseljena područja Sibira, što prijeti radikalnim modifikacijama same društvene strukture ruskoga društva te nosi u sebi izravnu prijetnju sigurnosti. Po tom pitanju nužan uvjet ravnoteže i partnerstva mora biti stroga kontrola kineskih vlasti nad migracijskim tokovima u pravcu sjevera.

Drugo pitanje je utjecaj Kine u Kazahstanu, bliskom savezniku Rusije i vlasti koja je orijentirana prema Europi, posjeduje bogata prirodna nalazišta i goleme teritorije a posve je rijetko naseljena država. Kretanje Kine prema Kazahstanu također može postati kamen spoticanja. Ta oba trenda ometaju važno načelo multipolarnosti: prostornu organizaciju uzduž osi „Sjever-Jug“ a nipošto obratno. Pravac u kojemu Kina ima sve razloge za razvoj smješteno je južno od Kine, u području Tihoga oceana. Što mjerljivija bude kineska strateška prisutnost u tom području, to je čvršća i struktura multipolarnosti. Jačanje kineske prisutnosti na Tihom oceanu izravno se kosi sa strateškim planovima američke globalne hegemonije budući da je, sa stanovišta atlantističke strategije, osiguranje kontrole nad svjetskim morima ključ cjelokupne strateške slike svijeta kako ju vide Sjedinjene Države. Pomorske snage SAD-a na Tihom oceanu i njihovo strateško razmještanje vojnih baza u raznim dijelovima ove regije, kao i na Indijskom

oceanu na otoku San Diego, pogoduje očuvanju kontrole Sjedinjenih Država nad pomorskim prostorom – a to predstavlja glavni problem u reorganizaciji prostora Pacifika prema modelu multipolarnoga svijeta. Zato se povlačenje vojnih baza SAD-a mora smatrati ciljem multipolarnosti na globalnoj skali.

Geopolitika Japana i mogućnosti za multipolarni svijet

U tom dijelu svijeta Kina nije jedini pol. Po svojim ekonomskim parametrima Japan je regionalna sila te se, iako na asimetričan način, može uspoređivati s Kinom. Kao apsolutno ukorijenjeno i tradicionalno društvo, Japan je poslije 1945. godine u skladu s rezultatima Drugoga svjetskog rata postao zemlja pod izravnom američkom okupacijom, a strateške posljedice osjeća se do danas – Japan nije nezavisan u svojoj vanjskoj politici, američke vojne baze smještene su na njegovom teritoriju, a vojno-politička važnost Japana izgleda beznačajna u odnosu na njegov ekonomski potencijal. S teoretske točke gledišta, jedini organski put razvoja Japana bio bi uključivanje u projekt multipolarnosti, što podrazumijeva:

- uspostavu partnerskih odnosa s Rusijom (s kojom sve dosad nije zaključen mirovni sporazum – a takvu situaciju umjetno podržava SAD plašeći se ponovnog približavanja Rusije i Japana);
- restauraciju njegove tehnološke moći kao suverene sile;
- aktivno sudjelovanje u strateškoj reorganizaciji prostora na Tihom oceanu;
- uspostavu Japana kao drugog pola, uz Kinu, na cijelom prostoru Tihog oceana.

Za Rusiju bi Japan bio najbolji partner na Dalekom istoku budući da demografski, za razliku od Kine, ne predstavlja nikakav problem: Japan vitalno treba prirodne resurse (što bi Rusiji omogućilo da uz Japan u zaleđu tehnološki i socijalno opremi Sibir po brzom stopi rasta), a s druge strane Japan ima kolosalnu ekonomsku moć, osobito na polju visokih tehnologija, što je strateški važno za rusku ekonomiju. No da bi takvo partnerstvo uopće bilo moguće, potrebno je da Japan poduzme odlučne korake kako bi se oslobodio od američkog utjecaja.

U protivnom (s obzirom na današnju situaciju) SAD će Japan smatrati običnim oruđem američke politike za zauzdavanje Kine i mogućih pokreta Rusije prema Tihom oceanu. Zbignew Brzezinski apsolutno ispravno razmišlja o tome u svojoj knjizi *Velika šahovska ploča*⁶⁴ u kojoj opisuje optimalnu strategiju SAD-a u regiji Pacifika. Tako on podržava trgovinu i ekonomsko zbližavanje s Kinom (budući da je Kina na taj način uključena u „globalno društvo“) no ustrajava na formiranju vojnog strateškoga bloka protiv nje. Japanu, naprotiv, Brzezinski predlaže unaprjeđivanje vojnog strateškog „partnerstva“ protiv Kine i Rusije (ustvari smisao nije „partnerstvo“ nego aktivnije iskorištavanje japanskoga teritorija za strateško razmještanje vojnih objekata SAD-a) i snažno nadmetanje na ekonomskom planu, budući da je japansko gospodarstvo u stanju relativizirati globalnu ekonomsku dominaciju SAD-a.

Multipolarni svijet će tu situaciju procijeniti na posve suprotan način: kineska liberalna ekonomija nije vrijednost sama po sebi, štoviše ona povećava ovisnost Kine o Zapadu i njegovoj vojnoj moći, osobito u pomorskom segmentu, no ujedno stvara i pozadinu za oslobađanje Tihog i Indijskoga oceana od američke prisutnosti. Japan, naprotiv, zanimljiv je ponajprije kao ekonomska sila koja konkurrira zapadnim ekonomijama i koja je ovladala pravilima globalnoga tržišta (postoji nada da bi Japan u vlastitom interesu to mogao upotrijebiti u određenom trenutku), međutim ta zemlja manje je atraktivna kao partner multipolarnoga svijeta, sve dokle ostaje pasivno oruđe u rukama američke strategije. U svakom slučaju, optimalan bi bio scenarij oslobađanja Japana od američke kontrole i njegov izlazak u nezavisnu geopolitičku orbitu. U tom slučaju, teško je zamisliti boljeg kandidata za konstruiranje novoga modela strateške ravnoteže na Tihom oceanu.

U ovom trenutku, s obzirom na postojeće stanje stvari, moguće je rezervirati mjesto „pola“ u zoni Pacifika za dvije sile – Kinu i Japan. Obje države imaju ozbiljne osnove za ulogu lidera, ali ne i jedinoga neospornog lidera, bitno nadmašujući sve ostale zemlje u regiji Dalekoga istoka.

64 Brzezinski, Z. *The Grand Chessboard*. Op.cit.

Sjeverna Koreja kao primjer geopolitičke autonomije kontinentalne države

Vrijedi dati istaknuto mjesto Sjevernoj Koreji, zemlji koja nije podlegla pritiscima Zapada i ostala je vjerna svojim vrlo specifičnim društveno političkim modelima (Juche) bez obzira na sve pokušaje da ju se obori, diskreditira i demonizira. Sjeverna Koreja je primjer hrabrog i uspješnog otpora globalizaciji i unipolarnosti od strane jedne posve male nacije i u tome je njena golema važnost. Nuklearna Sjeverna Koreja očuvala je društvenu etničku izvornost, a isto tako i stvarnu nezavisnost, iako sa skromnim životnim standardom i cijelim nizom restrikcija „demokracije“ (shvaćeno u liberalnom, buržoaskom smislu). Ona je u dramatičnom kontrastu s Južnom Korejom, zemljom koja užurbano gubi svoj kulturni identitet (većina stanovnika Južne Koreje pripada protestantskim sektama), nesposobna učiniti i koraka u vanjskoj politici bez pogledavanja na to što će reći SAD, i s populacijom koja je više-manje lišena poteškoća (materijalnih ali ne i psiholoških). Na primjeru ta dva dijela povijesno i etnički jedinstvene nacije izbija na vidjelo moralna drama izbora između nezavisnosti i komoditeta, dostojanstva i materijalne sigurnosti, ponosa i prosperiteta. Sjeverna Koreja oslikava u sebi vrijednosti Kopna, a Južna Koreja vrijednosti Mora. Rim i Kartaga, Atena i Sparta, Behemot i Levijatan u kontekstu suvremenog Dalekog istoka.

Osnovni zadatci Heartlanda – istočna orijentacija

Istočni (dalekoistočni, azijski) vektor u stvaranju multipolarnoga svijeta u načelu se sastoji iz sljedećih zadataka Rusije-Euroazije:

- zajamčiti stratešku sigurnost Rusije na pacifičkoj obali i na Dalekom istoku;
- integrirati teritorij Sibira u zajednički društveni, ekonomski, tehnološki i strateški kontekst Rusije (s obzirom na katastrofalno stanje u demografiji ruske populacije);
- razvijati partnerstvo s Indijom koje obuhvaća i vojno-tehničko polje (na osovini „Moskva–New Delhi“);

- oblikovati uravnotežene odnose s Kinom podržavajući njenu politiku multipolarnosti i ohrabrujući njene aspiracije na status moćne pomorske sile na svaki način, no istovremeno spriječiti negativne posljedice demografskog širenja kineskog stanovništva prema sjeveru te prodor kineskoga utjecaja u Kazahstan;
- na svaki način doprinijeti smanjenju američke pomorske prisutnosti u regiji Tihog oceana, podržati uklanjanje njihovih pomorskih baza i drugih strateških objekata;
- ohrabriti oslobađanje Japana od američkog utjecaja i uspostavu nezavisne regionalne sile, što će omogućiti približavanje strateškog partnerstva na osovini „Moskva–Tokio“;
- podržati regionalne sile Dalekog istoka koje brane svoju nezavisnost od atlantizma i globalizacijskih procesa (Sjeverna Koreja, Vijetnam i Laos):

§ 5. Geopolitika Arktika

Važnost Arktika

Sjeverni vektor Kopna suočen je s problemom reorganizacije arktičkoga područja. Prostor pripojen Sjevernome Polu i Sjevernom ledenom moru bitno povećava njihovo značenje u tijeku razvoja zračne navigacije i osobito proizvodnje raketa, a također i poradi nastupajućeg pomanjkanja prirodnih resursa na svjetskoj razini. Najkraći trajektorij između Euroazije i Amerike ide preko Arktika a njegovi šelfovi obiluju dosad slabo istraženim prirodnim resursima (prema prvim procjenama, čak do 25 % svih neistraženih izvora nafte i plina na svijetu leže tamo). U takvoj situaciji, svaka stopa arktičkog tla ili iscrpavanje pomorskih granica zadobiva posebnu geopolitičku vrijednost.

Zemlje koje danas ističu zahtjev za kontrolom arktičkoga prostora jesu Sjedinjene Države, Kanada, Norveška, Danska i Rusija. Prve četiri su članice NATO pakta i predstavnice atlantskoga bloka. U ovom trenutku u zamahu je proces stjecanja nezavisnosti Grenlanda (sada je on autonomija unutar Danske) – ta nova zemlja pod vodstvom

Eskima-Inuita (kojih je manje od 60 000 na golemom prostoru Grenlanda) teško da će ubrzo, u nekoj doglednoj budućnosti, postati nezavisnom silom. Međutim na teritoriju Grenlanda postoje američke pomorske baze (Kanaq), pa je s geopolitičke točke gledišta ravnoteža snaga na Arktiku određena Rusijom i Sjedinjenim Državama (zajedno s ostalim predstavnicama atlantskoga bloka zemalja). Shvaćajući važnost arktičkih resursa, mnoge druge zemlje koje nemaju izravan pristup Arktiku, također razvijaju konstrukciju vlastite flote ledolomaca (primjerice Kina) – jer se na tom području očituje golemi strateški interes budućnosti.

Strateška sigurnost Rusije na sjeveru

Posljednjih godina Rusija je počela polagati mnogo veću pozornost na Arktik pomno pazeći na pravna pitanja, poduzimajući simboličke ekspedicije i ponovno opremajući vojno tehničke objekte u tom području na malo ubrzani način. Sve to može se smatrati konstruktivnim koracima kako bi se osigurala struktura multipolarnoga svijeta. Ako teritoriji Rusije-Euroazije postanu neranjivi na moguće napade s teritorija sjevernoameričkoga kontinenta, i ako budu u posjedu velikih i legitimnih dijelova arktičkih prirodnih ležišta sirovina, to će kvalitetno povećati vjerojatnost uspostave modela multipolarnosti. Stoga sve sile koje su na bilo koji način zainteresirane za multipolarni svijet poduprijet će arktičke zahtjeve Rusije koja, u ovom slučaju, ne djeluje samo kao jedna od nacionalnih država koja brine samo za vlastiti interes (resurse, energetiku, ekonomiju, sigurnost), nego kao geopolitička sila koja stvara uravnotežen i harmoničan svjetski poredak.

6. POGLAVLJE

INSTITUCIONALIZACIJA

MULTIPOLARNOGA SVIJETA

§ 1. Preoblikovanje suvremene strukture međunarodnog prava

Razine sustava međunarodnog prava

Razmotrimo поближе pitanje institucionalizacije multipolarnoga svijeta. Baš kao unipolarnost i globalizacija (mondijalizam), tako i multipolarnost označava konceptualni projekt, u kojem volja nužno prethodi pravnoj provedbi i zakonima. Zato multipolarnost ne može sama po sebi imati karakter zakona. Taj projekt je izvor međunarodnoga prava, točnije, njegova preoblikovanja iz postojećih u nove oblike. Niti Monroeova doktrina, niti zamisli Woodrowa Wilsona, niti „veleprostor“ K. Haushofera i K. Schmitta nemaju status zakona, ali jednom kada su te projekcije zaživjele (u cjelini ili djelomično), one su predodredile ravnotežu svjetskih sila u međunarodnoj politici te su slijedom toga dobile svoj pravni oblik u odgovarajuće vrijeme.

U sustavu međunarodnoga prava postoji nekoliko razina:

1. Glavna načela prema kojima djeluje kritični broj sudionika u međunarodnom procesu, koji su spremni braniti ta načela uporabom sile;
2. Interesi glavnih sudionika u globalnoj politici;
3. *Status quo* u kojem se aktualno nalaze neke sile;
4. *Status quo* u postojećim zakonima;
5. Izgledi budućih glavnih igrača.

Sve navedene razine u stanju su stalne dinamičke preobrazbe i neprestano utječu jedna na drugu. S obzirom na neke relativno stalne

strukture (gdje su suprotna stremljenja u ravnoteži), međunarodno pravo sadrži i neke promjenjive strukture (u kojima sudionici međunarodnih odnosa akumuliraju potencijal za promjenu općih pravila).

Prijelazno stanje sustava međunarodnog prava

U današnjem trenutku osnovna struktura međunarodnoga prava predstavlja sljedeće:

- westfalski sustav koji nacionalne države priznate od svjetske zajednice (koju predstavljaju UN) smatra suverenima (odnosno, njihove nacionalne vlade imaju pravo voditi politiku nezavisnu od sila koje se nalaze izvan njihovih granica) – to je „drugi Zemljin *Nomos*“ prema K. Schmittu;
- inertni ostatci Jaltskog sustava, bipolarni svijet koji je potvrđen članstvom u Vijeću sigurnosti UN u kojem pravo glasa imaju nuklearne sile – „treći Zemljin *Nomos*“ prema K. Schmittu;
- utjecaj „unipolarnog momenta“ i jednostranih proglašavanja i akcija SAD-a, i njihovih partnera u atlantističkoj koaliciji, odnosi se na sve ono što se može smatrati područjem nacionalnog interesa SAD-a (cjelokupni teritorij Zemlje proglašen je za takvo područje – takozvana *Rumsfeldova doktrina*, čiju formulaciju je u odnosu prema „preventivnim udarima“ tek malo, i to samo izvana, ublažio Barack Obama);
- određena načela globalizacije koja postupno poprimaju oblik transnacionalnih institucija (npr. Međunarodni sud u Strassbourgu), sustava s obveznim zakonskim uredbama o demokraciji, ljudskim pravima, slobodnom tržištu itd., koje postaju tzv. „univerzalne vrijednosti“.

U toj strukturi lako možemo prepoznati glavne vektore tranzicije. Dok se težina i zahtjevnost unipolarne globalizacije *povećava*, istodobno *slabi* sustav nacionalnih država i inercija ostataka bipolarnog svijeta. Pritom se veliki pomaci primjećuju u ubrzanom rušenju Jaltskog sustava i nestajanje ostataka bipolarnosti. Međutim pojavljuju se slučajevi koji su bez presedana u novijoj povijesti: okupacija Iraka, invazije vojnih snaga SAD-a i Velike Britanije na Irak 2001. godine,

eliminacija legalno izabranog predsjednika, postavljanje marionetske vlade i početak dezintegracije nacionalne državnosti u toj zemlji – a sve to pod lažnom isprikom kako Sadam Husein posjeduje „kemijsko oružje“, o čemu nikad nisu izneseni bilo kakvi dokazi; onda također i invazija na Afganistan i bombardiranje Srbije, pokazuju da važnost nacionalnog suvereniteta pojedinih država postaje sve više relativnom a njegova snaga i zakonska pozadina postupno slabe. Naposljetku nijedna među državama koje su prosvjedovale protiv invazije na Irak – bilo u Europi (Francuska, Njemačka), ili u Euroaziji (Rusija i Kina), nisu mogle političkim sredstvima tu invaziju spriječiti, ili se nisu usudile upotrijebiti argument sile, priznajući time ustvari „zakon mača“ i kršenje načela suvereniteta, što je omogućilo nastanak presedana koji, prije ili kasnije, također mogu poprimiti legalni status.

Dakle pred našim očima sustav međunarodnog prava prolazi svoju milenijsku preobrazbu iz „drugog“ i „trećeg“ Zemljinog *Nomosa* na „četvrti“. Iako tome istom teži unipolarna globalizacija, danas su izgledi mnogo povoljniji da „četvrtim Zemljinim *Nomosom*“ postane multipolarni svijet.

K pravnom statusu multipolarnosti

Pravni status multipolarnosti danas je najvažnija stvar u globalnoj politici. On odražava tijek bitke za strukturu „čtvrtoga Zemljinog Nomosa“, koji može biti ili unipolarni i globalistički, ili multipolarni. Na tom mjestu presijecaju se dva projekta buduće arhitekture – projekt Mora (globalizacija) i projekt Kopna (multipolarizam).

Riječ je o postupnoj institucionalizaciji globalizma i unipolarnosti, temeljem očuvanja njihovih elemenata iz prijašnjih legalnih modela („drugi“ i „treći“ *Nomos*). Određeni krugovi u Sjedinjenim Državama već sugeriraju izrazito distinktivnu formulaciju svojega legalnog modela te govore o prednostima „Lige demokracija“ umjesto Ujedinjenih naroda (koji predstavljaju paradigmu prijašnjih međunarodnih pravnih odnosa).⁶⁵ Prema toj zamisli „Ligu demokracija“ oni vide kao uniju država na čelu sa Sjedinjenim Državama, odnosno isključivo kao integraciju onih društava koja su spremna na potpunu poslušnost i implementaciju zahtjeva atlantizma i liberalne demokracije, sukladno strategiji Sjedinjenih Država na globalnom planu. Na taj način „Liga demokracija“ bila bi priznata kao jedini legalni i zakonski model u međunarodnom pravu, a sve države koje ostanu izvan tog pravca bile bi na legalan način klasificirane kao neposlušne, npr. putem uskraćivanja prava.

Formalizacija i zakonska legalizacija multipolarnog projekta još uvijek nije dovršena, no izvršene su određene akcije k pravnom statusu multipolarnosti. U nastavku ih detaljnije razmatramo.

⁶⁵ Sadašnji ambasador SAD-a pri NATO-u, profesionalni špijun N. Daalder i teoretičarka međunarodnih odnosa Ann Baefski, smatraju se autorima ideje o stvaranju „Lige demokracija“, a isto tako i sudionici „The Princeton Project“ (P. Schulz i Anthony Lake). Javno ju je izgovorio kandidat republikanske stranke J. McCain. „McCain, John, League of Democracies“. // Financial Times, 19. ožujak 2008. Vidi također Kagan, R. „The Case for the League of Democracies“. // Financial Times, 13. svibanj 2008.g. Projekt „Liga demokracija“ i njegova povezanost s globalističkim i mondijalističkim konceptima G. Sorosa analizirani su u članku Cliffa Kincaida, „McCain, Soros and the 'New Global Order'“. --- www.aim.org, 2008.g. [URL od 10. listopada 2017.g.]: <http://www.aim.org/aim-column/mccain-soros-and-the-new-global-order/>.

§ 2. Multipolarni svijet i ruska nacionalna sigurnost

Rusko-kineska deklaracija multipolarnosti iz 1997.g.

Vrijedi istaknuti činjenicu da se pojam *multipolarnosti* ne pojavljuje samo u govorima visokorangiranih političara nego i u brojnim službenim dokumentima. To se, dakle, može smatrati prvim korakom u institucionalizaciji tog koncepta, u njegovoj pravnoj formalizaciji.

Formula „multipolarni svijet“ primijenjena je možda prvi put u rusko-kineskoj deklaraciji potpisanoj u Moskvi 23. travnja 1997. godine. Pripremili su ju tadašnji veleposlanici Kine i Rusije u Ujedinjenim narodima, Sergej Lavrov i Wang Xuexian, a potpisali predsjednik Ruske Federacije Boris Jeljcin i šef KPK Jiang Zemin.⁶⁶ Izjavljuje se da je „bipolarni svijet postao prošlost te da mora nastupiti svijet multipolarnosti“.⁶⁷ U to vrijeme nitko nije mogao predvidjeti važnost ove formulacije koja, dakako, zaslužuje pozornost.

Strategija nacionalne sigurnosti Ruske Federacije do 2020. godine

Bliže današnjem vremenu nalazimo poziv za oblikovanje multipolarnoga svijeta u *Nacrtu nacionalne sigurnosti Ruske Federacije*, koji je sastavni dio „Strategije nacionalne sigurnosti Ruske Federacije do 2020. godine“, dokumenta koji je stupio na snagu po odobrenju dekreta predsjednika Ruske Federacije od 12. svibnja 2009. godine. Na samom početku, u prvoj točki dokumenta br. 537. spominje se multipolarnost:⁶⁸

«1. Rusija je nadvladala posljedice sustavne političke i društveno-ekonomske krize na kraju 20. stoljeća – zaustavljen je pad životnog standarda ruskih građana, zaustavljen nalet nacionalizma, separatizma

66 Usp. tekst Federacije američkih znanstvenika – FAS. Dostupno pod linkom [URL od 10. listopada 2017.g.]: <http://www.un.org/documents/ga/docs/52/plenary/a52-153.htm>

67 Isto.

68 „Strategija nacionalne sigurnosti Ruske Federacije do 2020. g.“ --- www.scrf.gov.ru, 2009. [URL od 20. rujna 2010.g.]: <http://www.scrf.gov.ru/documents/99.html>. Vidi također dokument pod linkom [URL od 10. listopada 2017.g.]: <http://static.kremlin.ru/media/events/files/ru/l8iXkR8XLAtxeilX7JK3XXy6Y0AsHD5v.pdf>

i međunarodnoga terorizma, spriječena diskreditacija ustavnog poretka, Rusija je očuvala svoj suverenitet i teritorijalni integritet, obnovljeni su kapaciteti za razvoj konkurentnosti, i Rusija je obranila nacionalne interese kao presudni subjekt u oblikovanju *multipolarnih* (nagl. A.D.) međunarodnih odnosa.»⁶⁹

Točka 25. istoga dokumenta kaže:

«25. Nacionalni interesi Ruske Federacije u dugoročnom razdoblju obuhvaćaju:

- razvoj demokracije i civilnoga društva te povećanje konkurentnosti nacionalne ekonomije;
- održanje nepovredivosti ustavnoga poretka, teritorijalnoga integriteta i suvereniteta Ruske Federacije;
- preobrazbu Ruske Federacije u globalnu silu, čija aktivnost je usmjerena ka podupiranju strateške stabilnosti uzajamno korisnih partnerskih odnosa u uvjetima *multipolarnoga svijeta* (naglasio A.G.D.).»⁷⁰

Multipolarnost se spominje i u točki 24. istoga dokumenta:

«24. Da bi zajamčila nacionalnu sigurnost, Ruska Federacija usporedno s postizanjem osnovnih prioriteta svoje nacionalne sigurnosti, koncentrirat će svoja nastojanja i resurse na sljedeće prioritete trajnoga razvitka (...) na stratešku stabilnost i ravnopravno strateško partnerstvo ojačano aktivnim sudjelovanjem Rusije u razvoju *multipolarnog modela svjetskoga poretka*.»⁷¹ (naglasio A.G.D.)

69 Isto.

70 Isto.

71 Isto.

Kritika unipolarnoga svijeta od strane

V. V. Putina i euroazijska teza

Pojam „multipolarnosti“ u taj je zakonski dokument, danas legitiman, prešao iz prijašnjih sličnih tekstova. Primjerice, nedugo poslije predsjedničkih izbora u siječnju 2000. godine, V.V. Putin donio je uredbu br. 24. „O konceptu nacionalne sigurnosti Ruske Federacije“.⁷² U prvome dijelu dokumenta, „Rusija u svjetskoj zajednici“, izravno je proglašena multipolarna orijentacija Rusije:

«Stanje u svijetu obilježeno je dinamičnom preobrazbom sustava međunarodnih odnosa. Po okončanju perioda bipolarne konfrontacije prevladala su dva trenda koji se uzajamno isključuju.

Prvi trend očituje se u jačanju ekonomskih i političkih pozicija znatnog broja država i njihovih integracijskih unija, u usavršavanju mehanizama multilateralne kontrole međunarodnih procesa. Pritom sve veći udio imaju ekonomski, politički, znanstveno-tehnološki, ekološki i informacijski čimbenici. Rusija će dati svoj doprinos u oblikovanju ideologije *multipolarnoga svijeta* uspostavljene na tim temeljima.»⁷³ (nagl. A.G.D.)

Kako ne bi bilo nikakvih iluzija o tome što stoji nasuprot multipolarnome svijetu, konstruiranje kojega je jasno proglašeno u tome tekstu, sljedeći paragraf izravno osuđuje unipolarni sustav svjetskoga poretka:

«Drugi trend očituje se u pokušajima stvaranja strukture međunarodnih odnosa zasnovane na dominaciji razvijenih zapadnih zemalja, pod vodstvom SAD-a u međunarodnoj zajednici koja je isplanirana za unilateralno, prvo vojnom silom, rješavanje ključnih problema globalne politike, izbjegavajući temeljne zahtjeve međunarodnoga prava.»⁷⁴

Takav pristup je izričito osuđen. Vladimir Putin dao je još izričitiju kritiku unipolarnoga svijeta u svojem poznatom „münchenskom

⁷² „O konceptu nacionalne sigurnosti Ruske Federacije“. --- www.businesspravo.ru, 2001.g. [URL od 7. rujna 2017.g.]: http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_11586.html.

⁷³ Isto.

⁷⁴ Isto.

govoru“ iz 2007. godine,⁷⁵ pokazujući odlučnost ruskih vlasti da se suprotstave američkoj hegemoniji i politici dvostrukih mjerila, s obzirom na dugoročnu strategiju Ruske Federacije. Uz ostalo, tom je prigodom izjavio sljedeće:

«Gotovo cijeli pravni sustav pojedine države, ponajprije dakako Sjedinjenih Država, prekoračuje nacionalne granice u svim područjima: kako u području ekonomije i politike, tako i u ljudskoj sferi – namećući se drugim državama.»⁷⁶

Svoj govor završava iznimno važnim riječima:

«Rusija je država s više od tisuću godina povijesti i u praksi je uvijek koristila privilegij vođenja nezavisne vanjske politike. Tu tradiciju mi ni danas ne namjeravamo mijenjati.»⁷⁷

Srž tih ideja bila je formulirana u „Nacrtu nacionalne sigurnosti u 2000. godini“, u kojem se u prvoj točki izravno poziva na geopolitiku, euroazijstvo i teme *Heartlanda*, dakle istovjetno Putinovim riječima iz Münchena:

»Rusija je jedna od najvećih zemalja svijeta sa stoljetnom poviješću i bogatim kulturnim tradicijama. Unatoč zamršenoj međunarodnoj klimi i poteškoćama unutarnjeg karaktera, ona objektivno i dalje ima važnu ulogu u globalnim procesima, osnaženu značajnim ekonomskim, znanstveno-tehnološkim i vojnim potencijalom, ali i zbog jedinstvene strateške pozicije na euroazijskom kontinentu.«⁷⁸

75 Putin, V. V. „Transkript govora na Münchenskoj konferenciji o političkoj sigurnosti“. --- www.kremlin.ru, 2007.g. Dostupno pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>.

76 Isto.

77 Isto.

78 Isto.

Nagovještaji multipolarnosti u ruskoj stručnoj javnosti

Vrijedi zapaziti da ni prvi dokument koji je Vladimir Putin potpisao 2000. godine, ni „Strategija nacionalne sigurnosti“, koju je potvrdio i predsjednik D. A. Medvedev, nisu izazvali zapaženiju diskusiju u ruskom društvu, no s druge strane rasprave o „münchenskom govoru“ vodile su se u krugu stručnjaka i u široj javnosti, odviše emocionalno i samo prigodno.

Štoviše može se primijetiti stalno oklijevanje ruske elite, u prvom redu RF MFA, da se ozbiljno odredi ideju multipolarnosti kao jasno definiranu viziju. Vjerojatno je razlog tome što bi svaka, manje ili više realna interpretacija multipolarnosti neizbježno rezultirala potrebom za specificiranjem brojnih pozicija što bi, iz objektivnih razloga, zasigurno oneraspoložilo Sjedinjene Države. Svaka ozbiljna konceptualizacija multipolarnosti vodi do oštro postavljene dileme – ili k unipolarnom, ili k multipolarnom svijetu, što podrazumijeva jasan i nedvosmislen izbor Kopna. No dok Sjedinjene Države konstruiraju unipolarni globalni svijet (kako to predlažu neokonzervativci i pristalice „Lige demokracija“, ili s „mlađim partnerima“ kako to predlažu apologeti multilateralanog pristupa te, osobito, administracija predsjednika Obame) i neće skrenuti s toga puta, svaka jasno artikulirana deklaracija Ruske Federacije o multipolarnosti značila bi izravan izazov Sjedinjenim Državama. Međutim ni rusko društvo, ni vladajuće elite još nisu spremne na takav obrat događaja. To je ono što stvara neslaganje teorije multipolarnosti i prakse, iako je ona jasno navedena u svim temeljnim ruskim dokumentima vojne i političke strategije te na planu međunarodnih odnosa. Istodobno se izloženost sukobu na razini geopolitičke situacije brižljivo uklanja, ili retušira, u svim javnim diskusijama i masovnim medijima.

No ipak bavimo se neprikosnovenom činjenicom: multipolarnost se nalazi zabilježena u temeljnim strateškim dokumentima Rusije i ima legitiman status u nacionalnoj legislativi te, slijedom toga, njena institucionalizacija već je na prijelazu milenija odmakla sa svojega prvog stupnja.

§ 3. Međunarodne organizacije i legalizacija jezgri u multipolarnom svijetu

Geopolitička analiza današnje uloge Ujedinjenih naroda

Sa stanovišta multipolarnoga svijeta moguće je također vrednovati Organizaciju Ujedinjenih naroda – u obliku u kojem ona postoji u aktualnoj geopolitičkoj situaciji. Ujedinjeni narodi označavaju ukupan rezultat globalizacije u prethodnom razdoblju, povezano s westfalskim sustavom te, djelomice, s bipolarnim svijetom. U Ujedinjenim narodima imamo posla s paradigmom međunarodnoga prava koja odgovara „drugom“ i „trećem“ Zemljinom *Nomосу* prema K. Schmittu, međutim danas u cjelini postupno prelazimo prema „četvrtom Zemljinom *Nomосу*“ (ili unipolarnome, ili multipolarnome). Upravo zato većina pristalica unipolarnosti i globalizacije sve češće diže glas kritike na UN, ili čak poziva na raspuštanje te organizacije.

Umjesto Ujedinjenih naroda, predstavnici rigidne amerocentrične unipolarnosti predlažu stvaranje „Lige demokracija“⁷⁹ na čelu sa Sjedinjenim Državama i s mondijalistima – zapravo „globalnom vladom“. To su ta dva pravca pravne provedbe novih odnosa snaga u svijetu. U takvoj situaciji UN postaje konzervativna institucija koja suspreže tendencije globalizacijskoga razvitka. Iako je isprva i sam UN bio izmišljen kao sredstvo „globalizma“ (poput Lige nacija, koja je bila preteča UN-a između Prvog i Drugog svjetskog rata), sada je struktura te organizacije zastarjela – kako s obzirom na kolaps bipolarnoga svijeta i izlazak socijalističkog lagersa i SSSR-a iz globalne arene, tako i s obzirom na njegov oblik koji koči institucionalizaciju i legalizaciju drugačije vizije svijeta.

U takvoj situaciji, bude li se globalizacijski proces odvijao po atlantističkom scenariju, neizbježno će nastupiti reformacija (počevši od modifikacije strukture Vijeća sigurnosti o čemu se već danas govori) a zatim i raspuštanje Ujedinjenih naroda. Ipak prijelazni uvjeti u sadašnjem trenutku dopuštaju onima koji podupiru multipolarni

⁷⁹ Sadašnji veleposlanik SAD-a pri NATO-u, profesionalni obavještajac N. Daalder i teoretičarka međunarodnih odnosa Ann Baefski smatraju se autorima ideje za stvaranje „The League of Democracies“.

svijet da također iskoriste Ujedinjene narode. U suočenju s aktivnijim unipolarnim i globalnim trendovima, budući da Ujedinjeni narodi ne predstavljaju instituciju multipolarnosti u čistom obliku – jer ispunjavaju privremenu i pragmatičnu obrambenu funkciju – oni nastupaju kao mehanička opozicija takvim težnjama putem same svoje strukture. Sjedinjene Države to odlično shvaćaju kada izlažu UN sve strožim kritikama, zamjeraju UN-ovu nesposobnost i neučinkovitost, prigovaraju UN-u što rasipa sredstva prikupljena za njihovo održavanje itd.⁸⁰ Zagovornici multipolarnoga svjetskog poretka to mogu dobro upotrijebiti, odnosno UN bi trebao svima poslužiti kao ekran za djelotvorniju organizaciju, prema načelima odgovarajuće institucionalizacije multipolarnosti. U protivnom UN djeluje kao jedan oblik svjetskog poretka na zalasku, institucija koja preživljava u sjeni postupnog raspadanja – jer samo produljuje i odgađa srozavanje koliko god je moguće – iako bi unutar postojećih granica mogli pokušati UN postaviti u temelj novih pravnih institucija.

Ako se ovu liniju slijedi svjesno i dosljedno (kako to Ruska Federacija upravo i čini, promovirajući svoju aktivnost u UN-u od 2007. godine i povećavajući svoj udio u financiranju te organizacije), moguće je doći do sljedećih rezultata:

- produljiti otpor procesu unipolarne globalizacije i na taj način dobiti na vremenu za pripremu pravih multipolarnih struktura i institucija (najvjerojatnije);
- transformirati UN u „multipolarnu strukturu“ u trenutku završne krize u odnosima sa Sjedinjenim Državama i poslije prelaska SAD-a na uspostavljanje „Lige demokracija“ (manje vjerojatno, budući da će se tome aktivno suprotstaviti atlantističke snage koje očito nikakvu instituciju neće prepustiti svojim strateškim neprijateljima, a da ne zadaju udarac).

⁸⁰ Primjer za to je republikanski senator Jesse Helms. Također vidi link [URL od 7. rujna 2017. g.]: <http://cubby.co/polisci/helms.html>. Imenovanje senatora J. Boltone koji je izričito zahtijevao „raspuštanje UN“, za predstavnika SAD-a u UN, gdje ga je imenovao George Bush Junior, također mnogo govori. Vidi članak Gill K. i Bolton J. pod naslovom „UN Nominee...“ od travanja, 2005. g. Dostupno pod linkom [URL od 20. rujna 2017. g.]: <http://www.nytimes.com/2005/04/12/politics/un-nominee-is-accused-of-bullying-analyst-on-intelligence.html>.

BRIK skupina – geopolitika „Drugog svijeta“

Osnivanje neformalnog kluba BRIK, oblikovanoga na osnovi četiriju zemalja – Brazila, Rusije, Indije i Kine, primjer je prvog približavanja razvitku multipolarne međunarodne strukture.⁸¹ Klub se sastoji iz četiri države: tri su euroazijske sile (Rusija, Indija i Kina) a jedna je latinoamerička – Brazil, sa snažno izraženom pripadnošću Kopnu, *Heartlandu*. Sve one predstavljaju „veleprostore“, budući da su neupitni lideri u svojim regijama.

Od 2006.g. skupina je proširena Južnoafričkom Republikom (eng. South Africa Republic), pa se otada zemlje BRIK-a izražavaju kao oblik geopolitičke svijesti sila koje, s jedne strane, imaju golemu postignuća na ekonomskom, vojno-tehnološkom planu te na polju resursa, a istodobno u biti iscrpljuju zemlje Zapada te u osnovi pretječu sve druge nezapadne zemlje. Tri sile posjeduju nuklearno oružje (Rusija, Kina i Indija) a Brazil je, prema nekim izvorima, također tome blizu.⁸² Kina i Indija broje zajedno više od dvije milijarde stanovnika. Rusija posjeduje goleme teritorije i prirodna blaga, a također čuva i visok vojn-tehnološki potencijal. Brazilska ekonomija razvijala se ubrzanom tempom što je prometnulo tu zemlju u regionalnog lidera i jezgru cijele Latinske Amerike. Stave li se zajedno strateški potencijali svih tih zemalja, povezano, bilo bi to u mnogim parametrima usporedivo sa strateškim potencijalom zapadnih zemalja, a u nekim aspektima čak bi ih i nadmašilo.⁸³

Vrijedi zapaziti da su pritom sve četiri zemlje u stanju aktivne modernizacije i one apsorbiraju – u različitom algoritmu – tehnološke mogućnosti dostupne u globalnome društvu i u globalnoj ekonomiji.

U unipolarnoj strukturi BRIK zemlje percipiraju se strogo odvojeno, kao posrednički pojasevi između „globalne periferije“ i „jezgre“.

81 *BRICs and beyond*. Goldman Sachs Global Economics Group, New York, 2007.g.

82 Rühle, H. „Is Brazil Developing the Bomb?“ // Der Spiegel Online, od 7. svibnja 2010.g. --- Vidi članak dostupan pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: <http://www.spiegel.de/international/world/nuclear-proliferation-in-latin-america-is-brazil-developing-the-bomb-a-693336.html>.

83 *BRICs and beyond*. Op. cit.

Taj unipolarni pristup postupno bi mogao integrirati elite u tim zemaljama s globalnom elitom dok, u pogledu masa u susjednim društvima, oni se mogu integrirati s nižim socijalnim slojevima, uključujući i ljude iz manje razvijenih zemalja, putem migracijskih prelijevanja te će naposljetku doći do gubitka kulturnih i civilizacijskih identiteta u tim zemljama. Okolnost da su globalni procesi napredovali i u BRIK zemljama daju razlog globalistima da vjeruju kako će se te zemlje postupno uklopiti u opći sustav unipolarnosti.

No s točke gledišta multipolarnosti funkcije BRIK-a mogu izgledati i posve drugačije. Kad bi te zemlje razvile zajedničku strategiju, formulirale konsolidirane pristupe osnovnim izazovima moderniteta, i kada bi razvile zajednički geopolitički model, dobili bismo dovršenu moćnu međunarodnu instituciju multipolarnoga svijeta, koja bi imala goleme tehnološke, diplomatske demografske i vojne resurse.

Zemlje BRIK-a može se promatrati kao potencijalan „Drugi svijet“.⁸⁴ U određenim parametrima one će se razlikovati kako od „Prvog svijeta“ („jezgre“ Zapada) tako i od „Trećeg svijeta“ (globalna periferija). Ako im se ne pristupa samo s kvantitativnih pozicija (resursi, ekonomija, populacija, tehnologija, itd.) nego i s uvažavanjem kvalitativnih osobitosti društva u tim zemljama, odnosno, s pozicije kulture i civilizacije, moguće je vidjeti BRIK kao nešto posve novo i originalno. U unipolarnoj perspektivi „Drugi svijet“ (BRIK) podliježe podjeli na dva segmenta – elite, integrirane u „Prvi svijet“ te mase, bačene u „Treći svijet“ i pomiješane s njime. To se na taj način zbiva inercijom i samim razvojem događaja. No ako BRIK ne bude svoju historijsku funkciju shvaćao samo kao neko razdoblje u uspostavi globalnog svjetskog sustava (I. Wallerstein), nego kao novu paradigmu koja će razviti drugačiju strategiju i očuvati proporcije između elita i masa unutar granica zajedničkoga civilizacijskog projekta, tada „Drugi svijet“ može postati ozbiljnom alternativom „Prvome“, odnosno pokazatelj puta (i spasenja) za „Treći svijet“. U tom slučaju format običnoga jednostavnog kluba zemalja koje imaju mnoge zajedničke crte, u ovom

⁸⁴ Khanna, Parag. *Der Kampf um die zweite Welt – Imperien und Einfluss in der neuen Weltordnung*. Berlin Verlag, Berlin, 2008.g.

trenutku razvoja, mogao bi organski prerasti u temelj moćne globalne organizacije sposobne da drugim sudionicima svjetskoga procesa diktira svoje zahtjeve, čak i u ultimativnome obliku (ako bi bilo nužno), a ne da samo iznosi vlastita mišljenja o odobravanju ili neodobravanju ove ili one akcije SAD-a i njegovih partnera (kako je to danas slučaj).

Pokušajmo zamisliti takvu situaciju. SAD se pripremaju otpočeti vojnu operaciju u Iraku. Francuska i Njemačka „ne odobravaju“ takav korak. A četiri nuklearne zemlje – Brazil, Rusija, Indija i Kina izričito kažu: „ne, neće to to učiniti!“. Oštrinu ultimatumata potvrdit će potencijal te skupine u geopolitičkom smislu. Sjedinjene Države mogu nanijeti nepopravljive gubitke svakoj od tih zemalja odvojeno – na vojnom, ekonomskom i političkom planu. No to je isključeno za sve pripadajuće zemlje zajedno.

Na isti način moguće je također rješavati druga pitanja, o kojima se mišljenja razilaze s obzirom na pristalice unipolarnosti ili svijeta multipolarnosti – Afganistan, Gruzija, Kašmir, Tibet, Xinjiang, Tajvan, Srbija a također i brojni lokalni problemi u Latinskoj Americi. Dakako Sjedinjene Države nastojat će onemogućiti situacije u interesu BRIK zemalja, odnosno razvoj zajedničke pozicije u svakoj od tih zemalja. Na to su sada stavljeni svi ulozi, budući da se odnosi mogu urediti sa svakom od zemalja „Drugoga svijeta“ pojedinačno. No smisao multipolarnosti upravo i jest u razvijanju pravila međunarodnoga poretka koja se neće podudarati sa specijalnim situacijama u kojima odvojena, možda velika, sila dobiva ono što želi, ali će se podudarati s glavnim načelom – kada Sjedinjene Države i njeni saveznici ne budu više u poziciji da iniciraju oštre sukobe po svojem nahođenju, ne računajući ni na koga drugoga. Invazija SAD-a na Irak nije se dublje ticala ni Kine ni Rusije, ni Indije ni Brazila. Invazija na Afganistan bila je u tom trenutku korisna za Rusiju (ili se barem takvom činila), a djelomice i za Indiju (blokirajući sjedište ratobornog radikalnog islama). No iz sličnih koraka od strane SAD-a mogao bi se prije ili kasnije takav obrazac pretvoriti u glavni oblik ponašanja i postaviti se kao temelj pravnoga modela – kako smo to vidjeli u projektu „Lige demokracija“. Nužno je, stoga, oštro zaustaviti SAD u takvim slučajevima – unaprijed, ali

ne samo iz razloga što je to u toj situaciji korisno ili nekorisno za ovu ili onu zemlju „Drugoga svijeta“. Upravo tu očituje se pravilo „divide et impera“ (podijeli pa vladaj). Ako „Drugi svijet“ bude konsolidiran putem zajedničke filozofije multipolarnosti, njene strategije i geopolitike, on će postati nedostupan za unipolarne intrige i moći će se kretati izravnim putem prema svojoj institucionalizaciji i pridavanju legalnog karaktera pravilima multipolarnosti.

Danas su BRIK kao organizacija na samom početku velikoga puta, i nitko ne obećava da će taj put biti lak. No ipak postojeći oblik kluba četiriju nuklearnih velesila već predstavlja neki oblik i prototip međunarodne strukture, koja se postupno može preobraziti u institucionaliziranu jezgru za razvoj multipolarnoga svijeta.

Šangajska organizacija za suradnju i njene geopolitičke funkcije

Sljedeća struktura koja ima attribute multipolarne institucije je Šangajska organizacija za suradnju (SCO).⁸⁵ Zamišljena je kao oblik stalnih konzultacija jednog broja velikih sila s euroazijskoga kontinenta s obzirom na regionalne probleme i izazove povezane sa svakim od njih. Sama ideja ŠOS svjedoči o multipolarnom pristupu, budući da je zasnovana na pretpostavkama kako lokalne probleme moraju rješavati zemlje i društva kojih se to izravno tiče. Pritom su globalna tijela postrani.

Rusija, Kina, Kazahstan, Kirgistan, Tadžikistan i Uzbekistan sudjeluju u ŠOS kao stalne članice: ustvari te zemlje su i osnovale tu organizaciju 2001. godine, nakon što je Uzbekistan odlučio pridružiti se „šangajskoj petorki“, koju su u razdoblju od 1996. do 1997. godine činile Rusija, Kina, Kazahstan, Tadžikistan i Kirgistan, dok je bilo u tijeku potpisivanje brojnih sporazuma o vojnoj suradnji između tih zemalja. Uza svu formalnu jednakost svih ŠOS zemalja sudionica, očit je disparitet njihovih potencijala: Kina i Rusija su utemeljitelji organizacije a druge zemlje između prijašnjih srednjoazijskih sovjetskih

⁸⁵ Internetsko sjedište organizacije distupno pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: <http://rus.sectesco.org>.

republika predstavljaju „tampon zonu“, u kojoj je ruska strateška prisutnost tradicionalno snažna dok kineska postupno raste. Šangajska organizacija za suradnju ustvari je bila stvorena kako bi koordinirala te procese i uzela u obzir poziciju srednjoazijskih zemalja, ali također kako bi riješila tehnička pitanja (borba protiv terorizma, švercanja droge, separatizma, organiziranog kriminala itd.).

Rusija i Kina nedvosmisleno izražavaju svoju orijentaciju prema multipolarnome svijetu, što se također posve podudara s pozicijom ostalih ŠOS zemalja sudionica. Stoga se tu organizaciju može smatrati jednom od multipolarnih institucija.

Znakovito je da Indija, Pakistan i Mongolija sudjeluju tamo kao zemlje promatračice, dakle, zamalo sve velike države koje su u izravnom odnosu s regijom Središnje Azije sudjeluju u ŠOS-u. Vratimo li se opet na strateške aspekte multipolarne teorije vidjet ćemo u ŠOS-u potencijal za formiranje dragocjene koalicije *Heartlanda* – odnosno četvrti pol, koji je ključan za konstrukciju kvadripolarne arhitekture. Rusija, Iran, Indija i Pakistan glavna su središta u zoni paneuroazijske ideje. Kina je također podrška u razvoju multipolarnosti kao susjedna velesila, i o njoj će itekako ovisiti konstrukcija svijeta multipolarnosti. Znači pođemo li od toga da zemlje promatračice sudjeluju u njoj na permanentnoj osnovi, u slučaju ŠOS-a imamo posla s vrlo moćnim instrumentom globalne politike koji je funkcionalno usporediv s BRIK zemljama (tim više što su tri od četiri BRIK zemlje prisutne u ŠOS-u, a također su međusobno povezane euroazijskim kontinentom).

Čak i preliminarna savjetovanja o unutrašnjim stvarima u takvom jednom sastavu već pretvaraju tu organizaciju u nezavisnu svjetsku silu. A posreće li se okolnosti, održavanje zajedničkih vojnih vježbi (koje se održavaju godišnje počevši od 2007. godine) može lako postati osnova za vojno-strateško partnerstvo, možda čak i za „Euroazijsku alijansu“ koja bi bila simetrična „Sjeveroatlantskome paktu“ (NATO).

U Šangajskoj organizaciji imamo još jedan primjer postupne pravne formalizacije multipolarnosti. A to što ŠOS-ove službene deklaracije stalno opovrgavaju da ta organizacija ima politički ili strateški karakter, to samo pokazuje kako njeni lideri pokušavaju maksimalno

odložiti trenutak izravne konfrontacije s globalizmom i unipolarnim svijetom. Riječ je o istoj logici kao i u izbjegavanju objašnjenja geopolitičkoga i strateškoga smisla *multipolarnosti* (o čemu smo raspravljali u prijašnjim poglavljima).

Integracijske organizacije u postsovjetskome prostoru

Razmotrimo nadalje neke bliže integracijske strukture koje su izravno povezane s *Heartlandom*. Tu pripadaju:

- Euroazijska ekonomska zajednica, skraćeno EEZ (Rusija, Bjelorusija, Kazahstan, Kirgistan i Tadžikistan);⁸⁶
- Organizacija dogovora kolektivne sigurnosti, skraćeno ODKB (Rusija, Bjelorusija, Kazahstan, Kirgistan, Tadžikistan, Armenija);⁸⁷
- Carinska unija (Rusija, Kazahstan, Bjelorusija);⁸⁸
- Ujedinjeni ekonomski prostor (Rusija, Kazahstan, Bjelorusija i Ukrajina);
- Unija Rusije i Bjelorusije.⁸⁹

Sve nabrojane organizacije dio su novih integracija euroazijskog kontinenta u novim uvjetima, jer su te integracije orijentirane ponajprije k Rusiji, odnosno k oblikovanju jedinstvenoga „veleprostora“ oko Rusije. Takav cilj i politička geografija zemalja sudionica pokazuje da su te organizacije orijentirane stvaranju multipolarnoga svijeta – odnosno prema stvaranju pola četvrte zone (paneuroazijska ideja) sa svim pripadajućim zemljama. S geopolitičke točke gledišta taj teritorij je čisto euroazijske i kontinentalne orijentacije. Treba također zapaziti da je euroazijski pristup integraciji još vrlo slabo razvijen i fragmen-tiran. A najvažnije je da – integracijski procesi u okviru euroazijskih organizacija nisu zasnovani ni na izravnom teritorijalnom širenju

86 Internetsko sjedište organizacije pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: <http://www.evrazes.com>.

87 Internetsko sjedište organizacije pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: <http://www.odkb-csto.org>.

88 Internetsko sjedište organizacije pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: <http://www.tsouz.ru/AboutETS/Pages/default.aspx>.

89 Internetsko sjedište organizacije pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: <http://www.soyuz.by>.

Rusije (kako je to bilo u razdoblju Ruskog Carstva), također očigledno ni na komunističkoj ideologiji iz sovjetskoga razdoblja. Stoga bi logično bilo pretpostaviti da će pristup integraciji postsovjetskoga prostora biti multipolaran i euroazijski, odnosno zasnovan na uzimanju u obzir kulturne, etničke i povijesne izvornosti pojedinih država koje ulaze u novi jedinstveni „veleprostor“, povijesno oblikovan s obzirom na spiralu razvoja *Heartlanda*. Određene korake u tom smjeru već su učinile političke vlasti Kazahstana čiji je predsjednik Nursultan Nazarbaev jasno izrazio vjeru u euroazijske perspektive.⁹⁰ On je bio i začetnik u novim integracijskim strukturama te je u MSU godine 1994. izložio još i više inovativan projekt oblikovanja „Euroazijske unije“ – kao izravne analogije Europskoj uniji, kada je predložio čak i projekt njena Ustava. Međutim ostali sudionici tih struktura, uključujući i samu Rusiju, tek trebaju pokazati pojačani interes za tu temu. Očigledno, kako smo vidjeli već više puta u prošlosti, to se može objasniti oklijevanjem poradi dodatnoga zaoštavanja u odnosu na globalizaciju predvođenu od strane Sjedinjenih Država.

Istodobno SAD savršeno razumiju da svi ti integracijski procesi u postsovjetskome prostoru znače dodatno jačanje Rusije-Euroazije, a slijedom toga oni predstavljaju prijetnju vojnoj hegemoniji Sjedinjenih Država. Ti strahovi svoj izraz imaju u službenim dokumentima, primjerice u „planu Wolfowitz“, gdje se inzistira da je glavni cilj američke sigurnosne strategije spriječiti bilo koji blok nezavisne politike, odnosno nezavisnosti spram pretenzija Sjedinjenih Država da kontroliraju integracije i ostvare svoj interes na teritoriju *Heartlanda*.⁹¹ Sjedinjene Države također razvijaju sustav alternativne organizacije postsovjetskoga prostora. Bit je plana SAD-a nastojanje da:

- izoliraju zemlje ZND-a od Rusije te da ih se približi Europskoj uniji i Sjedinjenim Državama;

⁹⁰ Dugin, A. *Euroazijska misija Nursultana Nazarbaeva*. Moskva, 2004.g.

⁹¹ *Prevenција pojave novog rivala*. („Prevent the Reemergence of a new rival“) --- National Security Archive, www.gwu.edu, 2008.g. Dostupno pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: <http://nsarchive2.gwu.edu/nukevault/ebb245/index.htm>. Vidi također „Draft Defense Planning Guidance.“ --- www.rightweb.irc, 2008. Dostupno pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: http://rightweb.irc-online.org/profile/1992_draft_defense_planning_guidance/

- nastave procese u postsovjetskom prostoru pridruživanjem tih zemalja u NATO;
- konstruiraju proturuskú koalíciju u prostoru ZND-a;
- zamijene politícke režime ZND-a (koji su prijateljski ili barem neutralni prema Rusiji) s prozapadnim, globalističkim i proturuskim režimima;
- rasporede amerícke vojne objekte u svim proameríckim zemljama.

S tom svrhom SDSA i, osobito, fond mondijalista G. Sorosa aktivno su izazvali „šarene revolucije“ u Ukrajini, Gruziji i Moldaviji (bilo je i nekih pokušaja u Bjelorusiji, Armeniji i Kirgistanu). A zemlje koje su potpale pod sferu utjecaja atlantizma stvorile su svoje vlastite proturúske koalícije – poput GUAM⁹² zemalja (Gruzija, Ukrajina, Azerbajdžan, Moldavija) ili efemernu „Zajednicu naroda demokratskog izbora“ (koju su proglasili Juščenko i Saakašvili godine 2005. – Ukrajina, Gruzija, Litva, Latvija, Estonija, Moldavija, Slovenija, Makedonija i Rumunjska).

Tako je cijeli postsovjetski prostor bio podijeljen u euroazijsku (integracijsku) i atlantističku (dezintegracijsku) zonu. Obje zone bile su uključene u procese pravne institucionalizacije, kako bi se fiksiralo legalne strukture u tim zemljama – ili kao unipolarne (atlantističke, globalističke), ili kao multipolarne (euroazijske). Unatoč činjenici da su integracijski procesi u postsovjetskome prostoru zajedno s njihovom institucionalnom formalizacijom provedeni na lokalnom planu, oni imaju globalnu važnost. To naposljetku znači ostvarenje nužnoga preduvjeta za multipolarni svijet – odnosno oblikovanje politíckoga prostora *Heartlanda*, koji također odgovara uspostavi kvadripolarne strukture, multipolarnosti.

No sve su integracijske strukture u postsovjetskome prostoru međusobno različite.

EEZ predstavlja ekonomsku strukturu okrenutu ujedinjenju ekonomija zemalja koje ju tvore.

⁹² Internetsko sjedište organizacije dostupno pod linkom [URL od 7. rujna 2017.g.]: <http://guam-organization.org>.

ODKB – Organizacija dogovora kolektivne sigurnosti je vojno-politička unija.

Carinska unija je mehanizam koji stvarno funkcionira od 2010. godine, a tek od tada integrira teritorije Rusije, Kazahstana i Bjelorusije u jedinstveno područje s posve jednakim ekonomskim sustavom (sve su transakcije, cijene transporta itd. u granicama ove Carinske unije definirane istim propisima, kao da su u istoj državi).

Državna unija Rusije i Bjelorusije je inicijativa potvrđena od strane političkih vlasti te je ratificirana u parlamentima obiju država, kako bi se stvorila jedna nadnacionalna državnost sa zajedničkim sustavom nadzora, zajedničkim parlamentom, itd. Iako unija dviju zemalja legalno postoji, praktično funkcioniranje te unije nailazi na cijeli niz poteškoća.

Ujedinjeni ekonomski prostor je inicijativa za ekonomsku integraciju koja je bila usvojena 2003. godine od predsjednika četiriju zemalja (Rusija, Kazahstan, Bjelorusija, Ukrajina). Od EEZ-a i Carinske unije razlikuje se prisutnošću Ukrajine za koju je predložen poseban status, budući da je ona tada trebala pristupiti WTO-u, Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, i ušla je 2008. godine. Integracija s Ukrajinom prolazila je mnoge poteškoće, pa nije slučajno da je ta zemlja postala članicom proturuskoga bloka *GUAM* – četiri države članice ZND-a (Gruzija, Ukrajina, Azerbajdžan i Moldova). Kada se predsjednik Ukrajinskog parlamenta L. Kučma počeo pažljivo približavati Moskvi 2003. godine, prozapadne snage (uz potporu SAD-a) izvele su „narančastu revoluciju“ sa ciljem spriječavanja ulaska Ukrajine u *UEP* – Ujedinjeni ekonomski prostor.

Dakle institucionalizacija integracijskih inicijativa u postsovjetskome prostoru, kako vidimo, nema lokalni nego globalni karakter, budući da njen uspjeh snažno povećava šanse stvaranja sustava multipolarnosti, dok bi neuspjeh dodatno ojačao pozicije zagovornika američke hegemonije i unipolarne globalizacije.

7. POGLAVLJE

MULTIPOLARNI SVIJET I POSTMODERNA

§ 1. Vizija multipolarnoga svijeta i postmoderna Kopna

Multipolarnost kao inovativni koncept „izvan kalupa“

Multipolarna teorija označava jedinstven pravac koji se ne može okvalificirati jednostavno u terminima „napretka“ i „konzervativizma“, „starog“ i „novog“, „razvoja i „stagnacije“ itd. Unipolarni pogled na povijest, isto kao i neke tome pripadne globalističke perspektive, zamišljaju povijesni proces kao pravocrtno gibanje od lošijega ka boljemu, od nerazvijenoga k razvijenomu itd. U tom slučaju globalizaciju se tumači s obzirom na univerzalnu budućnost, a sve što usporava globalizaciju tumači se kao inerciju, atavizam prošlosti i težnju da se zadrži *status quo* pod svaku cijenu. U svjetlu takve percepcije globalizam i "geopolitika Kopna" također pokušava definirati multipolarnost isključivo kao konzervativnu poziciju nasuprot „neizbježnim promjenama“. No ako je globalizacija postmoderna (globalno društvo itd.), multipolarnost je svojevrsan otpor postmodernizmu civilizacije Mora (koji sadrži elemente modernizma, čak i predmoderne).

No globalizaciju se može promotriti i pod drugim kutom, ako se ostavi postrani dogmatiku linearnoga napretka⁹³ (odnosno „monotoni proces“⁹⁴). U tom slučaju ideja vremena, kao sociološka kategorija na kojoj se zasniva multipolarnost, ocrtava jednu novu paradigmu i jedan apsolutno drugačiji koordinatni sustav. Multipolarnost, u usporedbi s unipolarnošću i globalizmom, nije ni poziv na povratak starom, ni

⁹³ De Benoist, A. *Protiv liberalizma*. Амфора, Санкт-Петербург, 2009.g.

⁹⁴ Dugin, A. „Protiv modernizacije“. // Однако, 2010. №10 (26).

puko očuvanje postojećega stanja. Multipolarnost ne inzistira ni na očuvanju nacionalnih država (westfalski svijet), budući da odbacuje obnovu bipolarnoga modela (jaltski svijet), ni na očuvanju transnacionalnoga stanja u kakvom se svijet danas nalazi. Multipolarnost je pogled u budućnost (kakav dosad još nije postojao), projekt restrukturiranja svijeta na posve novim temeljima i načelima, ozbiljna revizija aksioma na kojima se zasniva život modernoga društva – kako u ideološko-političkom, tako i u kulturno-društvenom pogledu.

Multipolarnost je, baš kao i unipolarnost i globalizacija, orijentirana na oblikovanje nečega što nikad prije nije postojalo, ona je dakle poziv na stvaralaštvo i slobodan duh, odnosno poziv na filozofsku potragu i težnju da se uspostavi bolje, apsolutnije, uređenije, skladnije i sretnije društvo. No karakter tog društva, njegova načela i vrijednosti, a također i metode u konstrukciji njegovih temelja radikalno su drugačije nego u globalista. Multipolarnost tumači budućnost kao mnogostruku, raznoliku, izdiferenciranu, nesličnu, drugačiju te je orijentirana očuvanju široke palete izbora, kolektivnoga i individualnoga identiteta, a u rubnim društvima i nekih drugih nijansi i identifikacijskih matrica. To je model „cvjetajuće kompleksnosti“ svijeta, u kojemu se mnoštvo raznih mjesta kombinira s mnoštvima raznih vremena, gdje se kolektivni i individualni akteri s mnogih razina upuštaju u dijalog kako bi kroz taj dijalog pronašli, a katkad preoblikovali, svoj identitet. Zapadna kultura, filozofija, politika, ekonomija i tehnologija vide se u tom budućem svijetu samo kao jedan od lokalnih fenomena, ni po čemu izvrsniji i bolji od kulture, filozofije, politike, ekonomije i tehnologije azijskih društava, pa čak ni arhaičkih plemena. Sve čime se ovdje bavimo u obliku različitih etnosa, naroda, nacija i civilizacija jesu ravnopravne varijacije „ljudskih društava“ („*menschliche Gesellschaft*“⁹⁵), neka su „razočarana“ (M. Weber) i materijalno razvijena, neka su siromašna i jednostavna, a opet „očarana“ (M. Eliade), sveta, jer žive u harmoniji i ravnoteži s okolnim životima (vidi 9. poglavlje, prim. prev.). Multipolarnost prihvaća i jedno i drugo, što god

⁹⁵ Thurnwald, R. *Die menschliche Gesellschaft in ihren ethno-soziologischen Grundlagen*. De Gruyter, Berlin, 1931-1934.g.

sebi izabere ovo ili ono društvo, no svaki izbor postat će smislen samo ako je donesen u povezanosti s prostorom i povijesnim trenutkom te stoga izbor ostaje lokalan. Ponajveći dio zapadne kulture, kada se promatra kao nešto lokalno, može oduševiti i pobuditi uživanje, no zahtjev za univerzalnošću i odvajanje od povijesnoga konteksta pretvara to u simulakrum, u kvazi-Zapad, u karikaturu i kič.

Multipolarni svijet u postmodernome društvu

Pogledamo li u prošlost, vidjet ćemo da nikad nije postojao međunarodni poredak zasnovan na načelu multipolarnosti. Stoga je najtočnije multipolarni svijet tumačiti kao projekt, plan i strategiju za budućnost, a nipošto kao inerciju i pasivan otpor globalizaciji. Multipolarnost tek treba ostvariti kao jednu radikalno drugačiju viziju postmoderne – različitu i od varijante budućnosti, i od varijante sadašnjosti kakvu zagovara unipolarna vizija, globalizam i zapadni univerzalizam.

Dakle u određenom smislu multipolarnost je također postmoderna (ne modernizam ni predmoderna), ali je u svojoj biti posve različita od vizije unipolarne postmoderne. Ona shvaća da je današnji svjetski poredak, a također i onaj od jučer (nacionalni i bipolarni), nesavršen i da zahtijeva radikalne izmjene. Multipolarnost nije utvrđivanje „drugog“ i „trećeg“ *Nomosa Zemlje*, po K. Schmittu, nego je *bitka za „četvrti Nomos Zemlje“*, dakle za ono što treba nastupiti umjesto prošloga i sadašnjega svjetskog poretka. Na taj način multipolarnost nije odbacivanje postmoderne, nego uspostavljanje radikalno drugačije paradigme – različite od one koju predlažu globalisti i zagovornici unipolarnog svijeta, kako u odnosu spram prevladavajuće neoliberalne varijante, tako i u odnosu spram kritičke pozicije antiglobalista i alterglobalista: multipolarni svijet svoju varijantu globalizacije ne temelji na istom univerzalizmu ni na neoliberalizmu, nego na posve suprotnim osnovama. To znači da je multipolarnost nešto posve različito – kako od globalizacije u razdoblju predmoderne i moderne, tako i od suvremenoga neoliberalnog globalizma i svih podvarijanti amerocentričnoga, unipolarnog imperijalizma; ona je dakle različita

i od ljevičarskoga antiglobalizma, i od desničarskoga alterglobalizma. Stoga teorija multipolarnosti, njena sustavna teorija i praksa na razini pravne formalizacije, izravno prelazi na oblikovanje tzv. *četvrte političke teorije*.

Ideja multipolarnosti prepoznaje da nacionalne države ne odgovaraju izazovima povijesti te da su, štoviše, one tek pripremne faze u nastavku aktualne globalizacije i globalizma. Svijet multipolarnosti stoga podupire integracijske procese u specifičnim regijama te ustrajava na tome da teritorijalne granice na odgovarajući način trebaju opisivati civilizacijske osobitosti pojedinih društava – jer su se unutar tih granica povijesno razvijale pripadajuće države. To je njeno postmoderno obilježje. Prema ideji multipolarnosti treba se povećati broj novih nedržavnih aktera u međunarodnoj politici. No ti sudionici trebaju biti, mnogo izraženije nego prije, povijesno razvijena organska i izvorna društva koja spajaju narode u određenom prostoru. Također je postmoderno obilježje da se ideja multipolarnosti odmiče od univerzalnih „velikih narativa“ (priča) i eurocentrizma, stroge logike sadašnje europske hijerarhije moći i pretpostavljenoga patrijarhalnog normativa. Umjesto toga multipolarnost priznaje vrijednost lokalnim, raznorodnim i asimetričnim identitetima koji odražavaju duh pojedine kulturne cjeline, pojedinih civilizacija kakve god ona bile, i koliko god se ostalima mogu činiti strane ili nedokučive. To je također postmoderno obilježje multipolarnosti.

Ideja multipolarnosti odbacuje Descartesovu podjelu na subjekt i objekt, mehanicistički pristup stvarnosti te afirmira integritet, holizam, i integralni pristup svijetu – ispred „geometrije stroja“ nalazi se organski i balansirani pristup utemeljen na „geometriji prirode“ (B. Mandelbrot). To zahtijeva ekologizam u rasporedu multipolarnoga svijeta, koji je suprotan konceptu „podvrgavanja prirode“ (F. Bacon) i označava prelazak na „dijalog s prirodom“ – a to je također važno postmoderno obilježje multipolarnosti.

*Unipolarni (globalistički/antiglobalistički)
postmodernizam nasuprot multipolarne postmoderne*

U geopolitičkim terminima može se reći da je multipolarnost kopnena, *telurokratska* varijanta postmoderne, a globalizam (jednako kao i antiglobalizam) njegova morska ili *talasokratska* varijanta.

Tu započinju i ozbiljna proturječja između teorije multipolarnosti i postmodernizma, ako se prema istom načelu prosuđuje njihovo oblikovanje budućega svijeta. Liberalni neomarksistički postmodernizam operira s osnovnim konceptima „individue“ te s linearnim „napretkom“ shvaćenim u perspektivi „oslobađanja individue“ i prelaska u „poslije-čovjeka“, kiborga, mutanta, rizoma i klona. Iako jedan i drugi pristup smatraju načelo individualnosti univerzalnim, na tom pitanju se ideja multipolarnosti oštro odvaja od glavne linije postmodernizma – jer je u središtu samo *društvo*,⁹⁶ kolektivna osobnost, kolektivna svijest (E. Durkheim) i kolektivno nesvjesno (C.G. Jung). Društvo je matrica postojanja: ono stvara pojedince, narode, jezike, kulture, ekonomije, političke sustave, vrijeme i prostor. Zato i ne postoji samo jedno društvo, nego mnogo različitih društava koja su jedno s drugim nesumjerljiva. Otkako su u zapadnoeuropskome društvu individuum postavili za „mjerilo svih stvari“, to apsolutno mjerilo prolazi samo u tom tipu društva. U drugim društvima to nije baš tako. A neće ni postati, jer su ta društva strukturirana na apsolutno drugačijim načelima. Zato se mora svakom društvu priznati neotuđivost prava da postavlja i oblikuje svoju stvarnost onako kako samo odabere, odnosno da prema vlastitim mjerilima postavi čovjeka kao svoju najvišu vrijednost, a isto tako mu može i ne pridavati središnju ulogu.

To isto vrijedit će također za poimanje „napretka“, jer je i samo vrijeme društveni fenomen.⁹⁷ Ono je u svakome društvu strukturirano na različite načine. U nekim društvima povijest pripisuje veću ulogu pojedincima, a u drugima uopće nikakvu. Prema tome ne postoji hijerarhijska predodređenost da bilo individualizam, bilo posthumanitet postanu vrijednosti u svim tipovima ljudskih društava na planeti.

⁹⁶ Dugin, A. *Sociologija imaginarnoga*. Op. cit.

⁹⁷ Isto.

To može postati sudbina Zapada, s obzirom na logiku njegove sadašnjosti i povijesti. No s ostalim društvima i narodima to ima samo postranične sveze te, čak kada je i prisutno u njihovoj kulturi, u pravilu je to na način izvanjski nametnutih, odnosno posredovanih ovih ili onih kolonijalnih recepata, tj. jedne te iste paradigme koja je tuđa u drugim kulturama i društvima. Dakle glavni je protivnik multipolarne ideje upravo kolonijalni imperijalistički i zapadni univerzalizam.

§ 2. Teorija multipolarnosti i globalizam

Multipolarni svijet protiv globalne politike

Razmotrimo sada s pozicija multipolarnosti i neke osnovne teorije globalizacije te u kakvom su one odnosu jedna spram druge i između sebe.

Teorija svjetske politike – J. Meyer, J. Boli itd. – polazi od stvaranja jedne integrirane svjetske države kojom bi upravljala nekolicina državljana, dakle maksimalno suprotno teoriji multipolarnosti koja predstavlja njenu *formalnu antitezu*. Jednako tako tezu o „kraju povijesti“ (brzom ili postupnom) F. Fukuyame, i svi ostali rigidno globalni unipolarni projekti opisuju kao poželjnu i vjerojatnu budućnost koja je u cjelini suprotna multipolarnosti. U tom slučaju između multipolarnosti i teorije globalizacije postoji odnos plusa i minusa, crnoga i bijeloga, odnosno radikalni i krajnji antagonizam *ili-ili* – ili „teorija svjetske politike“, ili teorija multipolarnosti.

Multipolarnost u globalnoj i u lokalnoj kulturi

Ponešto je teži slučaj u području „svjetske kulture“ (R. Robertson) i koncepta „transformacionista“ (E. Giddens i dr.), odnosno istaknuto kritičko veličanje globalizacije u duhu S. Huntingtona. Svi oni u svojim teorijama analiziraju ravnotežu dvaju trendova – univerzalizacije (čisti globalizam) i lokalizacije (R. Robertson) s uspostavom obrisa neke nove civilizacije (S. Huntington). Koliko god je stav teorije multipolarnosti prema univerzalizaciji nedvosmisleno antagonistički,

određeni skup fenomena koji se očituju u tijeku globalizacije kao njen sekundarni efekt može se, naprotiv, pozitivno vrednovati. Slabljenje društveno-političkoga konteksta u nacionalnim državama, makar u njihovim teorijama pokazuje se dvostrano: djelomice se funkcije tih država prenose na globalna tijela, a djelomice prelaze u ruke nekih novih, lokalnih sudionika. S druge strane, također zbog krhkosti i labavosti nacionalnih država, civilizacijski i vjerski faktor dobiva sve veću važnost. Taj skup fenomena u stvarnosti dobro prati globalizaciju, pa slabljenje prijašnjih modela u svjetskom poretku (države i ideologije) čini vrijedne sastavnice u stvaranju teorije multipolarnosti.

Sekundarni efekti globalizacije su povratak društava u specifičan prostorni, kulturni i, ponekad, vjeski kontekst. Oni mogu podrazumijevati i jačanje uloge etničkoga identiteta i pridavati veću važnost čimbeniku religije u lokalnoj zajednici. Sveukupno te fenomene može se shvatiti kao stratešku poziciju svijeta multipolarnosti, koju ubuduće treba učvrstiti, ubrzati i poduprijeti. U okviru „glokalizacije“ koju opisuje Robertson, multipolarnost je zainteresirana za „lokalizaciju“ i s njom je posve solidarna. Sam Robertson vjeruje da procesi „glokalizacije“ nisu predodređeni te da oni mogu prevagnuti na jednu i na drugu stranu. Prihvaćajući tu analizu, zagovornici multipolarnoga svijeta svjesno će poduzeti napor da procesi s „globalne“ prevagnu na stranu „lokalne“ kulture.

*Zaključci o multipolarnosti iz analize teorije
„svjetskoga sustava“ (World-System Theory)*

Teorija svjetskog sustava Immanuela Wallersteina zanimljiva je za teoriju multipolarnosti. Ona primjereno tumači ekonomski, politički i sociološki algoritam globalizacije, budući da „svjetski sustav“ (World-System Theory, prema Wallersteinu) predstavlja globalnu kapitalističku elitu okupljenu oko „jezgre“ – čak i kada njeni predstavnici dolaze iz zemalja „periferije“. Prema tom tumačenju „svjetski proletarijat“ postupno prelazi *od nacionalnoga prema klasnom identitetu*, odnosno „periferiju“ se ne definira samo temeljem geografskog položaja nego i temeljem socijalne personifikacije. Nacionalne države postaju sve

izrazitije mjestima u kojima se odvija taj mehanički proces – u prilog obogaćivanju oligarha i njihove integracije u nadnacionalnu jezgru (globalnu), odnosno pauperizacija stanovništva u migracijskim procesima te njihovo postupno miješanje s radničkom klasom iz drugih nacija.

To je u cjelini ispravna analiza sa stanovišta teorije multipolarnosti, iako se u obzir nije uzelo određene kulturne i civilizacijske faktore geopolitike (previd koji je također inherentan marksizmu u cjelini, koji je bio zaokupljen otkrićem ekonomskih mehanizama u društvenoj organizaciji). U današnjem svijetu između „jezgre“ i „periferije“ smješten je tzv. „Drugi svijet“ – odnosno različite formacije regionalne integracije, s obzirom na odgovarajući civilizacijski „veleprostor“. Prema logici I. Wallersteina njihovo postojanje ne mijenja ništa u općoj strukturi svjetskoga sustava te predstavlja tek korak u smjeru potpune globalizacije: integraciju elita u „jezgru“ i „internacionalizaciju masa“ koja se odvija puno brže nego u kontekstu nacionalnih država. Međutim prema logici teorije multipolarnosti, ta situacija u današnjem „Drugom svijetu“ radikalno se promijenila, budući da se u integracijskim strukturama između elita i masa pojavio model odnosa drugačijih od svega što je predviđala liberalna i marksistička analiza. Tu pojavu S. Huntington nazvao je *modernizacija bez vesternizacije*.⁹⁸ Bit je u tome da elita iz zemalja periferije, koja je zapadno educirana i koristi zapadne tehnologije, često djeluje na neočekivani način: budući da nisu integrirani u globalnu elitu, pojedinci se vraćaju u svoje društvo i u lokalnoj zajednici potvrđuju svoj kolektivni identitet, stavljajući u službu svojih država vještine kojima su ovladali te prestaju slijediti Zapad (čak se u nekim slučajevima pripadnici te elite otvoreno suprotstavljaju Zapadu). Vidimo da se faktor identiteta (često je to vjera) i civilizacijska pripadnost pokazuju snažnijima od univerzalističkog algoritma i tehnologije, odnosno od suvremene medijske modernizacije koja već desetljećima nameće zemljama „Drugog svijeta“ svoj algoritam.

⁹⁸ Huntington, Samuel P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order*. Simon and Schuster, New York, 1996.g.

Dakle proces društvene stratifikacije u pozapadnjačenim elitama (prema Wallersteinu), odvija se u suprotnom pravcu od očekivanoga – odnosno proces „modernizacije bez vesternizacije“ koji podrazumijeva regionalnu i lokalnu, a ne globalnu integraciju. Iako određene tendencije Wallerstein zanemaruje, njegova analiza omogućuje ispravnije razumijevanje multipolarnoga svijeta, a neki njegovi zaključci pokazali su se vrlo značajnima za ostvarenje projekta multipolarnosti.

Prava punina i integritet svijeta zahvaća se u lokalnom, ne u globalnom iskustvu; ono je drugačije od običnih iskustava jer je orijentirano u najmanje dva smjera. M. Heidegger je to nazvao „autentična egzistencija tubitka“.⁹⁹ S obzirom na to da ti procesi na globalnoj razini zahvaćaju sva moderna društva, teorija multipolarnosti u svojim se općim načelima uglavnom slaže s drugim globalizacijskim teorijama. Zahvaćanje svijeta kao cjeline postaje moguće jedino putem modifikacije egzistencije, a ne isključivo kroz akumulaciju nekih novih podataka, izraza, sastanaka, razgovora, informacija i znanja. Prema Heideggeru ljudi su natjerani proučavati nova mjesta te bijegom u krajolike izvan izvorne egzistencije oni nalaze personificirani lik „Čovjeka“, tj. neosobno, prosječno i pojednostavljeno biće koje u sebi izvorno iskustvo egzistencije zamijenjuje i rastvara, usredotočavajući se na svijest „znatiželje“ i „traća“ (kao dva oblika neautentičnog života).¹⁰⁰ Što su komunikacije u globalnome svijetu jednostavnije, to su i besmislenije. Drugim riječima, što su informacijski tokovi zasićeniji, to je manje ljudi u stanju razumjeti i odgonetnuti njihovo značenje. Stoga globalizacija ustvari ne doprinosi stjecanju iskustva o cjelini svijeta nego suprotno, od njega otuđuje i raspršuje pozornost na beskonačne nizove besmislenih krhotina, dijelova koji nisu istinski atributi cjeline. Različita društva stalno se sudaraju s globalnim horizontom, s izazovom globalizacije koja već pogađa praktički sva mjesta.

⁹⁹ Dugin, A. *Martin Heidegger i filozofija drugog počela*. Moskva, 2010.g.

¹⁰⁰ Heidegger globalizam naziva „planetarnim idiotizmom“, imajući na umu izvorno grčko značenje riječi „idiotes“ koja implicira one stanovnike polisa koji su lišeni građanskoga identiteta, tj. one koji ne pripadaju nekom narodu, kasti, cehu ni kultu, itd. (Dugin, A. *Martin Heidegger i filozofija drugog počela*. Op. cit.)

Zato što se globalizaciju danas osjeća u svim društvima, teorija multipolarnosti treba odgovoriti na izazove u planetarnom dometu – i to na način da se suprotstavi njenoj univerzalnoj ideologiji kao katastrofi, nesreći i tragediji čovječanstva. Tako shvaćen globalizam mora se prevladati, odbaciti i ukinuti. Svako društvo učinit će to na svoj vlastiti način, odnosno teorija multipolarnosti predlaže opću konsolidaciju i koordinaciju snaga u svim područjima svijeta. No struktura tog odbacivanja, da bi bila posve učinkovita, nezavisna i izgledna, mora postati multipolarnom – odnosno na jasan i nedvosmislen način predložiti konkretna rješenja.

§ 3. Otrov kao lijek

Mrežni ratovi i multipolarni svijet

Mrežni ratovi također su fenomen razdoblja globalizacije. Pri oblikovanju multipolarnoga svijeta treba se oboružati i metodologijom mrežnog ratovanja – u teoretskome, ali i u praktičnome smislu, jer ono treba biti sukladno strategiji za razmještaj oružanih snaga Ruske Federacije. Usvajanje središnje važnosti umrežavanja apsolutno je opravdana odluka koja će ojačati vojnu spremnost Rusije, jedne od vodećih sila u oblikovanju multipolarnoga svijeta.

Strategije za vođenje ratova imaju neke tehničke osobitosti na međumrežju. Opremanje zasebnih jedinica ruske vojske internetskim dodatcima (aparatom za praćenje, operativnom dvosmjernom komunikacijom, interaktivnom tehnologijom itd.) očigledno ne zahtijeva posebna pravila. Važnije je stoga razumjeti opći geopolitički značaj mrežnih ratova.

Mrežni rat, kako to izgleda iz razmjene mišljenja njegovih teoretičara, vodi se neprestano i u svim smjerovima – protiv neprijatelja, saveznika, kao i protiv neutralnih snaga. Mrežne operacije razvijaju se tako iz središta multipolarnoga svijeta. Pretpostavimo li da akter koji provodi neki mrežni rat nije država, nego neko tijelo koje cilja na stvaranje multipolarnoga svijeta (poput mrežnog rata SAD-a koji za cilj

ima uspostavu unipolarnog svijeta), treba imati na umu da u tom ratu sudjeluju različiti polovi (npr. Rusija, Kina, Indija, Iran itd.) koji stvaraju interferencije i rezonance, što izravno oblikuje i osnažuje važnost strategija IT-a. Prema načelu multipolarnoga svijeta svaki pol zainteresiran je za jačanje drugih polova te za slabljenje globalne hegemonije supersila. Tako mrežni rat u multipolarnom svijetu postaje sponatni rezervoar za konvergenciju pripadajućih sadržaja, što se pokazalo vrlo korisnim za djelotvornije geostrateško ratovanje.

Jačanje Kine je dobro za Rusiju. Sigurnost Irana je dobra za Indiju. Nezavisnost Pakistana od SAD-a pozitivno će se odraziti na situaciju u Afganistanu i Srednjoj Aziji itd. Usmjeravajući u svim pravcima umrežavanje i protok informacija, slika i videa koji su multipolarno „nabijeni“, mrežni ratovi postat će krajnje učinkovito sredstvo da se osiguraju interesi svih aktera u multipolarnom svjetskom poretku; svi oni automatski rade u interesima jednih i drugih i trećih itd. U tom slučaju koordinacija mora postojati na najvišoj razini predstavnika pojedinih zemalja u multipolarnome klubu (u pravilu su to šefovi iz pojedinih država), odakle će se točno koordinirati zajedničku strategiju sigurnosti. Procesi u međumrežju unijet će živost i dinamiku u opću strategiju informacijskog komuniciranja.

Sljedeće važno obilježje IT ratovanja je u naglašavanju *povećane osjetljivosti na početne uvjete*. Na kojoj je točki neki mogući sukob započeo, kakve su točno pozicije s tim u svezi zauzele zemlje koje u njemu sudjeluju te u kojem se informacijskom mediju to pojavilo kao vijest – pokazuje se presudnim za mrežno ratovanje. Stoga treba posvetiti veću pozornost pripremi medija, kako lokalnoga, tako i globalnoga. Ako je izračun međuodnosa snaga posljedica različitih koraka u informacijskom polju, a usto je i preliminarne priprema pouzdanih obrazaca bila ispravno učinjena, to može pogodovati izbjegavanju konfliktne situacije – odnosno potencijalnog protivnika može se na taj način uvjeriti u beznačajnost otpora, ili u opasnost kakve oružane eskalacije na terenu. Međumrežje na taj način postaje izravnim sudionikom u tradicionalnom ratovanju, jer se u informacijskim ratovima bitka vodi za utjecaj na javno mnijenje.

Stoga zemlje koje su se izjasnile s obzirom na svoju multipolarnu orijentaciju, mogu i moraju aktivno upotrijebiti međumrežne operacije u svojem interesu. Teoretičari mrežnih ratova s pravom ih smatraju za ključno strateško sredstvo, tzv. mrežnocentrične ili internetske operacije u skladu su s uvjetima postmodernog ratovanja. Multipolarnost prihvaća izazov postmoderne te započinje bitku za svoj tip suvremene postmoderne. Mrežnocentrične operacije i IT strategije su područja u kojima se danas vodi odlučujuća globalna bitka.

Dijalektika kaosa u multipolarnome svijetu

Fenomen kaosa je sljedeći primjer iste strategije – da „otrov postane lijek“. Sve češće se raspravlja o toj temi u suvremenim geopolitičkim tekstovima i u teorijama globalizacije.¹⁰¹ Zagovornici čvrstog unipolarnog pristupa (poput S. Manna¹⁰²) predlažu „upravljanje kaosom u korist jezgre“ (tj. u korist Sjedinjenih Država). Kaos doslovno afirmiraju, kao nered i anarhiju, također i određeni antiglobalisti i postmodernisti. Neki drugi autori u kaosu pokušavaju vidjeti zametke reda itd. Međutim fenomenu kaosa može se pristupiti i sa stajališta multipolarnosti.

Sam mitološki koncept „kaosa“, kao stanje suprotno „uređenosti“, plod je prevladavajuće grčke (i europske) kulture. Ta opozicija u svojem izvornom smislu podrazumijeva ekskluzivnost reda koji se, daljnjim slijedom razvoja filozofije, tumači kao racionalnost nasuprot isključivo negativnom konceptu iracionalnosti, tame i kaosa. Ali tom pitanju može se pristupiti i na drugačiji način, u manje ekskluzivnom smislu: kaos se ne tumači kao nešto suprotstavljeno redu, nego kao ono što prethodi oblikovanju logičke uređenosti. Kaos nije antismisao, nego matrica iz koje se treba razviti uređeni smisao.¹⁰³ Iako je u zapadnoeuropskoj kulturi kaos jednoznačan sa „zlom“, to nipošto nije u mnogim drugim kulturama. Multipolarnost odbija zapadnoeuropsku

101 Ramonet I. *Géo-politique du chaos*. Galilée, Paris, 1997.g.; Također isti autor, vidi *Guerres du xxe siècle – Peurs et menaces nouvelles*. Galilée, Paris, 2002.g.

102 Mann St. R. „Chaos Theory and Strategic Thought“. // *Parameters*. 1992.g. Jesen. № 55.

103 Dugin, A. *Martin Heidegger i mogućnost ruske filozofije*. Op. cit.

kulturu prihvatiti kao jedinu općeljudsku, pa se kaos tumači u svezi s redom i pridaje mu se određena pozitivna obilježja. Multipolarnost ne razmišlja u terminima kaosa i reda, nego svaki put zahtijeva objašnjenje – o kakvom kaosu i o kakvoj uređenosti govorimo, s obzirom na sadržaj jednoga i drugoga pojma za pojedinu kulturu. Iako svi otprilike naslućujemo kako se poredak shvaća u zapadnoj kulturi, treba se zapitati kao se shvaća kaos te, kako da ispravnije razumijemo njegov smisao primjerice u kineskoj ili u nekim drugim suvremenim euroazijskim kulturama? Ideja „Tao-a“ je ključna za kinesku filozofiju (ideja „Put-a“), a u mnogim tekstovima taj pojam definiran je izrazito slično opisu samog kaosa. Tako je i sa stanovišta multipolarnosti, jer razumijevanje uređenoga kaosa ovisi o pripadajućem civilizacijskom kôdu, a naša civilizacija ni u kojem slučaju nije isključivo zapadna. U geopolitičkom smislu „kaos“ je za globaliste sve ono što se ne uklapa u njihov set društveno-političkih i ekonomskih predodžbi, kao nešto što se opire uspostavi svjetskog poretka u toj *univerzalnoj* matrici. Pritom sve ono što je vrijedno za konstrukciju multipolarnoga svijeta koji ustrajava na drugačijim oblicima identiteta, sve ono što u sebi nosi klicu multipolarnoga poretka, pripada u klasu „teorije kaosa“. U tom slučaju "kaos" je potpora u konstrukciji multipolarnoga svijeta i njegov živi izvor.

Naposljetku kaos, kao istinski nered odnosno labavo organizirani spontani proces u nekom društvu, također se može razumjeti s pozicije multipolarnosti. Bilo da kaotična situacija (sukobi, neredi i nesporazumi) izrasta na prirodan ili na umjetan način, nužno je naučiti ih razlikovati, tj. ovladati vještinom *moderacije kaosa*. Budući da su kaotični procesi protivni uređenim strukturama, oni ne podliježu pravocrtnoj logici. No to nipošto ne znači da svi oni uopće nemaju svoju logiku. Kaos ima logiku, ali je ona složenija i obuhvatnija od algoritama nekaotičnih procesa. Sam je kaos dakle podložan znanstvenom istraživanju i već ga istražuju suvremeni fizičari i matematičari. Sa stanovišta primijenjene geopolitike vrlo lako i kaos može postati djelotvornim sredstvom pri oblikovanju multipolarnoga svijeta.

Globalna mreža multipolarnosti: Osedlati tigra!

Oblikovanje multipolarnoga svijeta podrazumijeva svijest o temeljnim aspektima globalizacijskih procesa. Vidjeli smo da, iako se multipolarnost protivi unipolarnosti i globalizmu, pitanje nije u odbacivanju suvremenih preobrazbi nego u izboru glavnih strategija za oblikovanje odgovarajućeg modela k ostvarenju željnih ciljeva, k multipolarnosti. Iako se ona frontalno suprotstavlja globalizaciji, također može preuzeti inicijativu da „otrov postane lijek“ (ili „osedlati tigra“,¹⁰⁴ izraz koji za isto koristi kineska tradicija) i to na način djelotvorne mrežne akcije. Ta strategija ponavlja logiku „modernizacije bez vesternizacije“, ali s općenitijom i sustavnijom primjenom. Određena društva se iskorijenjuju iz regionalne kulture posredstvom posuđene zapadnjačke tehnologije, što u nekim slučajevima dodatno pojačava pritisak Zapada. No multipolarnost predlaže konkretne strategije za mrežni sustav, koje bi mogle poslužiti kao opći algoritam za otpor u najrazličitijim društvenim okruženjima.

Tu opisujemo nekoliko primjera globalnih komunikacija, a sam fenomen *mreže i internetskog prostora* poslužiti će kao izvrstan primjer za strategije multipolarnosti. Iako je sama po sebi mreža neutralna, ona predstavlja rezultat niza postupnih preobrazbi u sociološkom tumačenju prostora, također i put kojim se „civilizacija Mora“ sve izraženije prorjeđuje: od mora, putem zraka, do razine infosfere. Dio mreže postaju strukture u kojima prevladava mehanički odnos između pojedinih sastavnica, izraženo ne-organskih. Drugim riječima međumrežje je sastavljeno od specifičnih elemenata koje od početka ne povezuje neki zajednički i kolektivni identitet. Mreže su sukladne viziji da se u čovjeku nadvlada sve humano te naposljetku vodi u posthumano – prednost zadobivaju automatizirani procesi gdje ljudska mjesta postaju zamijenjena nekim „relativnim prostorom“ (N. Luhman, M. Castells, itd.) u kojem je najrasprostranjenija „civilizacija Mora“ – u istoj mjeri (ne)stvarna, koliko je kardinalno i globalno raširena u međumrežju.

¹⁰⁴ Evola, J. *Cavalcare la tigre*. Roma, 2001.g.

Međutim, dok je u klasičnoj geopolitici postojalo između pozicije Kopna i pozicije Mora određeno nadmetanje, ovdje se oni preklapaju s obzirom na svoju praktičnu prisutnost, u jednom ili u više elemenata sociološke, kulturalne i filozofske stvarnosti – budući da u novim medijima sva različita društva svijeta ostvaruju strateški kontakt međusobno, a isto tako i sa „civilizacijom Mora“. Karl Schmitt naglašava¹⁰⁵ da je unatoč stvaranju globalnog carstva zasnovanog na pomorstvu španjolsko društvo očuvalo svoj strogo kontinentalni identitet koji se očitovao posebice u društvenoj organizaciji kolonija te u razlici između Latinske Amerike i anglosaksonske Amerike. U općem geopolitičkom tumačenju, razvijenost pomorstva nije isključivo obilježje „morskih sila“. Odnosno cilj je „kontinentalnih sila“, napose Rusije-Euroazije, ne samo da ostvare pristup svjetskim morima i oceanima nego da ostvare kontrolu nad svim pripadajućim obalama – tako da Kopno u *svom elementu* nadvlada sile talasokracije.

Multipolarni tabor također je ovladao tehnologijom mrežnih komunikacija, strukturnim pravilima i posebnim protokolima za djelovanje k ostvarenju zacrtanih ciljeva. Internet otvara nove mogućnosti i za manje sudionike: web stranice omogućuju da, na golemoj planetarnoj razini TNC, nijedna svjetska velesila ni po čemu nije različita od nekog pojedinca koji je ovladao vještinom programiranja. Isto vrijedi i za društvene mreže i blogove.

U antiglobalističkim teorijama Negrija i Hardta nalaze se prijedlozi lijevog anarhizma da se novonastale okolnosti okrenu u njihovu korist, dok pripremaju „masovni revolt“ protiv nadmoći „imperija“.¹⁰⁶ Nešto slično predlažemo i za teoriju multipolarnosti. No pitanje nije o kaotičnoj sabotaži sustava, kako ga postavljaju globalisti putem ovakve ili onakve „masovnosti“, nego o konstruiranju virtualnih mrežnih civilizacija koje bi povezivao određeni povijesni i zemljopisni teritorij, dakle zajednički kulturalni kôd. Virtualna civilizacija ustvari je projekcija određene civilizacije u internetskom mediju, ali pod pretpo-

105 Schmitt, C. „Die planetarische Spannung zwischen Ost und West“ (1959.g.) // Ur: prof. Pieta Tommissena, III. svezak *Schmittiana*, Brussel, 1991.g.

106 Hardt M. i Negri A. *Empire*. Harvard University Press, 2000.g.

stavkom ispravne konsolidacije trendova i osnovnih načela kulturalne identifikacije u novim medijima: a time se, uostalom, već koriste razne vjerske, etničke i političke snage nimalo globalističke, a nerijetko čak i antiglobalističke orijentacije, odnosno pojedinci koji djeluju uz pomoć različitih mrežnih alata te propagiraju svoje vrijednosne sustave i ideje na internetu.

Sljedeći oblik su nacionalne domene i razvijanje mrežnih komunikacija na lokalnim jezicima. S djelotvornim radom to je medij koji može doprinijeti jačanju kulturalne identifikacije u mladima, prirodno sklonijih uporabi novih tehnologija. Primjer „kineskoga interneta“, na kojem je zakonski i fizički ograničen pristup određenim vrstama web stranica koje, prema mišljenju nekih kineskih vladinih stručnjaka, mogu naškoditi sigurnosti u kineskom društvu. S pozicije jačanja multipolarnosti to podrazumijeva da su, u različitim društvima, čak i restriktivne mjere pogodne za ostvarivanje pozitivnih moralnih i društveno-političkih ciljeva.

Globalna internetska mreža sve je izraženije multipolarna, odnosno može postati vrijedan agregat ukrštenih i nezavisnih „virtualnih sadržaja“. Umjesto jedne mreže, treba se pojaviti što više različitih mreža i virtualnih izraza u specifičnom kvalitativnom prostoru. Na taj način mogu se integrirati različite sastavnice u zajedničku multipolarnu mrežu, diferenciranu i moderiranu na temelju multipolarne mrežne platforme. Naposljetku svi sadržaji koji se pojavljuju na mreži više ili manje vjerno odražavaju pojedine strukture ljudske imaginacije.¹⁰⁷ Shvaćene s pozicije multipolarnosti, povijesna svrha tih struktura u specifičnom kvalitativnom prostoru je golema, i teško bi uopće bilo zamisliti multipolarni svijet bez interneta.

Na praktičnoj razini, s obzirom na današnje uvjete, međumrežje se može promatrati kao sredstvo konsolidiranja aktivnih socijalnih skupina, pojedinaca i društava, pod egidom unapređenja i oblikovanja multipolarnih mreža i same teorije multipolarnosti.

¹⁰⁷ Dugin, A. *Sociologija imaginarnoga. Uvod u strukturalnu sociologiju*. Moskva, 2010.g.

8. POGLAVLJE

EUROAZIJSKA MISIJA: PROGRAMSKA NAČELA I STRATEGIJA

Nezadovoljnici cijeloga svijeta, ujedinite se!

*Slika normalnog svijeta*¹⁰⁸

- I. *Govori nam se (a to je hipnoza i propaganda) da „nema drugog puta“ (osim ovog sada), da će svaka alternativa biti „još i gora“.* Taj poznati ton kako „demokracija ima mnogo mana, a da su drugi politički režimi još mnogo gori, i da je bolje tolerirati ono što već imamo“... To su laži i politička propaganda. Svijet u kojem živimo je neprihvatljiv, i ne može ga se dalje tolerirati – on vodi u neizbježnu propast – zato je traženje alternative opći uvjet opstanka. Ako ne dokinemo *status quo*, tako da promijenimo smjer razvoja civilizacije, bit ćemo ne samo žrtve nego i sukrivci kraja koji otkucava. Tvrdnja kako „nije baš sve tako loše“, da je „prije bilo i gore“, da će „nekako već sve se urediti“ itd., namjerna je forma sugestije, hipnoze globalne oligarhije, namijenjena da uljulja ostatke slobodne savjesti, nezavisne i trijezne analize. Ta elita ne djeluje neposredno, kao u totalitarnim režimima u prošlosti – nego suptilno, iznutra, producirajući svoje dogme zdravo za gotovo, pa čak i kao neki slobodan, pojedinačni izbor. Ali ljudsko dostojanstvo sastoji se iz sposobnosti da izabere između „da“ i „ne“, između pristanka i odbijanja sadašnje situacije. Ništa i nikad, ni pod kojim okolnostima, ne

¹⁰⁸ Sažetak proglasa «Euroazijska misija: programska načela i strategija» ovdje objavljujemo temeljem izbora tekstova iz *Manifesta* Međunarodnog pokreta «Euroazija», 2005.g. (Usp. *Евразийская миссия. Манифест Международного «Евразийского Движения»*. Международное Евразийское Движение, 2005. Prim. ur.)

može automatski prouzročiti čovjekovo „da“. „Ne“ se može reći na sve, bilo kad i u bilo kojim okolnostima. Osporavajući nam to pravo, globalna elita osporava naše ljudsko dostojanstvo. To znači, ona je ne samo protiv čovjeka, nego i protiv čovječnosti, protiv ljudske prirode. I već samo to daje nam pravo da se pobunimo i obznanimo svoje radikalno „ne“ prema cjelokupnom poretku stvari, da odbacimo sve prijedloge i da se probudimo iz hipnoze, tako da ratificiramo naš drugačiji put, poredak i sustav, našu drugačiju sadašnjost i našu budućnost.

- II. *Kakav je u tom slučaju ispravniji svijet i koji je poželjan svjetski poredak? Ima li neka zajednička platforma i standard da se presječe postojeće stanje globalne patologije?* Slika normalnog svijeta i različitih snaga koje odbijaju prihvatiti aktualnu situaciju, može biti vrlo različita. Ako se zadubite u detalje alternativnih projekata, neminovno će iskrsnuti kontroverze u taboru onih koji podržavaju različite globalne alternative, njihovo jedinstvo i volja za otporom bit će paralizirana ako prevlada suparništvo u projektima i u konsolidaciji snaga nužnih za otpor. O normalnom i boljem svijetu mora se uvijek govoriti krajnje oprezno. Ipak postoje neka apsolutno očigledna mjerila i načela, koja nitko tko zna misliti ne može osporiti. Pokušat ćemo ih tu navesti:
- i. Normalna *ekonomija* neće biti onakva kakvu danas poznajemo. Potreban je novi model, alternativa današnjem sustavu spekulativnog financijskog, liberalnog kapitalizma. Alternative postoje u industrijskom (proizvodnom) realnom kapitalizmu, u islamskoj ekonomiji, u socijalizmu te u projektima usmjerenima na okoliš – kada su oni povezani s realnim sektorom u proizvodnji; a zatim i u traženju posve novih ekonomskih mehanizama i modela, uključujući obnovljive izvore energije, organizacije rada itd.
 - ii. S obzirom na oskudicu resursa *pitanja distribucije* moraju se rješavati na osnovi zajedničkoga plana, a ne kao dosada na osnovi egoističke borbe za kontrolu nad resursima. Svi ratovi za resurse – vojni i samo ekonomski – moraju se drastično suzbiti.

Čovječanstvu prijeti smrt, i u suočenju s tom činjenicom moramo se pokrenuti prema drugačijem odnošenju prema pitanju demokracije i resursa. U toj igri ne može biti pobjednika. Svi ćemo izgubiti. U normalnom svijetu svi ljudi na tu prijetnju trebaju tražiti zajedničke, a ne odvojene i pojedinačne, odgovore.

iii. Normalno i najbolje stanje ljudskog postojanja nije fragmentacija i rasipanje u atomizirane individualce, nego očuvanje kolektivnih društvenih struktura, održavanje prijenosa kulture, znanja, jezika, praksi i vjerovanja. Za čovjeka kao društveno biće liberalni individualizam je destruktivan i kriminalan. U svakom slučaju moramo spasiti raznovrsnost ljudskih društava – a iz toga slijedi da *društvena ekonomska orijentacija* mora prevladati nad liberalno-individualističkom.

iv. U društvu koje će s vremenom nastupiti, čovjek brine za očuvanje dostojanstva vrste, za svoj identitet, kako bi obranio svoju bit i integritet, a isto tako i strukture bez kojih se osobnost ne može razvijati i učvrstiti – npr. *obitelj, posao, javne institucije, sloboda i pravo svakog pojedinca da sudjeluje u izboru svoje sudbine*. Sve trendove koji vode k raseljavanju ljudi i njihovom raspršivanju, na način da cijele narode zamijene drugi univerzalni ljudski tipovi, trebamo zaustaviti ili okrenuti natrag. Čovjek je nešto što vrijedi sačuvati, čak i ponovno stvoriti.

v. Normalno društvo je ono u kojem ljudi, nacije i države mogu sačuvati vlastite tradicionalne oblike svojih ljudskih zajednica, oblike koje su stvorili narodi putem svojih povijesti i tradicije. One se mogu promijeniti ili preobraziti, ali ih se ne smije ukidati ili prisilno stapati u jedan jedini globalni *lonac za taljenje*. Različitost kultura i naroda je povijesno bogatstvo čovječanstva. Ukinе li se njih doći ćemo do ukidanja povijesti, do kraja višestrukog *braka između slobode i kulturnog bogatstva*. Globalizacijske procese koji se tome opiru mora se odmah sasjeci.

vi. Normalno društvo zasniva se na mogućnosti stjecanja znanja, na prijenosu znanja, na otvorenoj sposobnosti osmoze

svijeta, života, ljudskog bića na osnovu tradicije, iskustva, otkrića i slobodnog istraživanja. Sfera znanja ne smije biti polje virtualnoga spektakla, masmedijske hipnoze ni prostor za manipulaciju svijesću na globalnoj skali. Medijske surogate i strategije u virtualnom vremenu može se preobratiti u odgovarajuću *samorefleksiju uma*, baziranu na otvorenom izboru, iskustvu i realnom stvaralaštvu.

vii. Normalno društvo je ono u kojem postoji pozitivan horizont, nada u budućnost koja već nastupa. A da bi se to postiglo, nužno je napustiti zabludu da se stvari same po sebi odvijaju dobro ili, suprotno tome, pretpostavku da je katastrofa neizbježna. Smisao ljudske povijesti je u tome da je ona otvorena, da uključuje komponentu ljudske volje i sposobnost svih ljudi da *practiciraju svoju slobodu*. To čini budućnost zonom otvorenih mogućnosti. Sve zavisi od osobnog i odgovornog izbora, od naše akcije. No odbacimo li slobodu izbora i odgovornost, budućnost usprkos snazi odlučne volje možda nikad i neće nastupiti. Ili uopće neće biti ljudska.

viii. Normalno društvo je raznoliko i pluralno, policentrično. Mora sadržavati mnoge otvorene mogućnosti za mnoge kulture. Normalan je slobodan, a ne prisilni dijalog. Svako društvo za sebe smije odabrati ravnotežu između duhovnih i materijalnih komponenti. Međutim povijest pokazuje kako snažna prevlast materijalizma neminovno vodi u katastrofu. Zaboravljanje duhovne ljudske dimenzije pogubno je jednako za sve ljude. Današnje snažno *turiranje* prema pretjeranom materijalizmu mora se odvratiti snažnim obratom ka duhovnom načelu: *pravednosti i sklada kao vrijednostima koje su važnije od osobnog uspjeha i pohlepe*. Vrijednosti mogu biti bilo kojeg tipa, i u svakom normalnom društvu one bi trebale biti stavljene na prvo mjesto. Pravedno društvo je normalnije od onoga koje je zasnovano na sebičnosti pojedinačnih interesa. Pravo na probitak je očigledna opća norma, jer se radikalno suprotstavlja patologiji beznađa kojom smo danas okruženi. A jednom kada hipnoza

globalizma bude dokraja skršena, ta će se norma vratiti nazad u fokus stvari.

- III. *U normalnom društvu općenito se ne može bez autoriteta vlasti. Tako je uvijek bilo i bit će, u ovom ili u onom obliku. Autoritet vlasti također je potreban u globaliziranom društvu današnjice.* Međutim, taj autoritet nije u rukama globalne oligarhijske elite koja se sakriva pod maskom „demokracije“ i „disparatnih središta moći“. Iako izgleda da u svakom pogledu globalna oligarhija ima poluge moći u svojim rukama – kako izravne tako i neizravne jer djeluje i na način suptilne manipulacije – njihovom se autoritetu mora i može suprotstaviti. U normalnom društvu moć ne pripada anonimnoj političkoj i financijskoj eliti koja uporno vodi čovječanstvo k njegovom krah, nego onima koji su najbolji – koji su najsnažniji, najpametniji, najduhovniji i najpošteniji; odnosno vlast i autoritet trebali bi pripadati junacima i mudracima, umjesto mreži globalnih korumpiranih činovnika i lažljivaca, uzurpatora vlasti. Istinske poluge moći uvijek djeluju fokusiranjem mnogih volja u korpus izabranog i odobrenog autoriteta. Formiranje tog korpusa trebalo bi, u svakom društvu posebno, proizaći iz sklada njegovih povijesnih, društvenih, kulturnih i ponekad vjerskih tradicija. Ne postoji opća formula idealne vlasti. Demokracija u jednom društvu funkcionira, a u drugom je čisti fijasko. Monarhija se pojavi kao harmonična, a može se izroditi u tiraniju. Kolektivno vodstvo daje i pozitivne i negativne rezultate. Ne postoje univerzalni recepti koji bi odgovarali jednako u svim društvima. No svaka vlast (pa čak i izostanak vlasti), bolja je od one koja danas vlada i preuzima kontrolu nad globalnim čovječanstvom.
- IV. *Autoritet i norme proizlaze iz specifične povijesti u svakom pojedinom ljudskom društvu. Neke druge autoritete i standarde ljudi nikad i nisu trebali.* Stoljećima su nastajala pravila, uzori, ideali, zakoni i standardi koja su društva i narodi stjecali kroz mnoga stradanja, kušnje, pogreške i eksperimente. Stoga svako društvo ima neotuđivo pravo na svoj vlastiti standard i svoj

vlastiti sustav vrijednosti. Nitko izvana nema pravo kritizirati druge na osnovi vlastitog povijesnog iskustva. Ako se narodi i kulture nisu razvijali na isti način kao i njihovi susjedi, to ne znači da oni to nisu mogli, nego da u širem smislu oni to nisu ni htjeli. Drugim riječima, kako sâmo povijesno vrijeme tako i ljestvice uspjeha i promašaja ovise o autentičnim i originalnim kriterijima u svakom pojedinom ljudskom društvu. Zato je potrebno jednom i zauvijek prevladati svaku kolonijalnu i rasnu predrasudu, kategorički odbaciti sve pokušaje da se ova ili ona društva označava kao lošija, zaostaliya ili primitivnija od našega. Iako pravila ima koliko i društvenih zajednica, očigledan bi standard trebao biti dobar autoritet i pravo na vlastiti slobodan izbor.

Imperativ revolucije

- V. *Protiv sadašnjeg svjetskog poretka, koji shvaćamo kao nedopustivo zlo i patologiju koja neizbježno vodi u katastrofu i smrt ljudi, nužno je postaviti jedan alternativni standard „beau ideal“.* Globalna oligarhija se neće sama odreći vlasti ni pod kojim uvjetima. Bilo bi naivno misliti drugačije. Dakle zadatak je izbiti vlast iz njihovih ruku, ako bude potrebno i uzeti je silom. A to je moguće samo pod jednim uvjetom: da sve snage nezadovoljne današnjom situacijom djeluju istovremeno. Načela i strategije multipolarnosti jedinstvena su pojava novije povijesti, fenomen koji već u ovoj generaciji postaje planetarno rasprostranjen. S druge strane globalna oligarhija nameće svoju prevlast na planetarnoj razini u smjeru unipolarnosti. Sadašnji svjetski poredak ugrožava sve narode, države, kulture, vjere i društvene zajednice. Ne samo određene tipove i režime, ni bilo koji poseban objekt napada. Ta elita nastupa frontalno i totalno, nastojeći pretvoriti sva područja na Zemlji u zonu svoje kontrole. Ali u tim su područjima razna društva, razne kulture i narodi i vjere. Oni još nisu posve izgubili svoju autentičnost i originalnost. Globalizam i amerikanizam smrtonosni su za sve ljude jednako, to već svi razumiju i intuitivno osjećaju. No u sadašnjoj situaciji

nijedno društvo samo za sebe nema se snage samostalno oduprijeti svjetskoj oligarhiji. Pa čak ni ako se ujedine naponi ove ili one kulture, ove ili one regionalne zajednice koje prelaze granice pojedinih država, naše snage svejedno nisu izjednačene. Samo ako svi postanemo svjesni potrebe za radikalnom promjenom, moguća je pobjeda. Zajednički je standard akcija koja ni od koga ne zahtijeva da se bori za isti ideal, niti svojim uvjetima zadaje standarde drugima.

- VI. *Revolucija 21. stoljeća nije jednostavno ponavljanje revolucija iz 19. i 20. stoljeća.* Prijašnje revolucije ponekad su ispravno procijenile nedostatke svih triju režima protiv kojih su bile usmjerene. No ta povijesna panorama ne dopušta da se shvati najviralnije i najdublje korijene zla. Napad na doista patološka obilježja društveno-političke scene i nepoštene uzurpatorske vlasti, ujedinit će neke manje i slučajne povijesne i sociološke elemente koji još nisu posve odbačeni. Prijašnje revolucije često su s vodom izbacile i dijete, gađajući zlo, a pogodivši nešto što je, baš obratno, zavrijedilo očuvanje i restauraciju. Čisto zlo u prijašnjim je fazama bilo sakriveno, kamuflirano i katkad su i same te revolucije unosile nešto od duha, od onih smjernica i trendova koje su danas dovele do financijske, medijske i globalne tiranije oligarhije. Štoviše prijašnje revolucije najčešće su potjecale iz lokalnih uvjeta, pa čak i tamo gdje su tvrdile da su globalne one nisu posjedovale taj raspon. No današnji sustav protiv kojega je revolucija usmjerena, postao je već globalnim. Drugo obilježje prošlih revolucija bilo je da su one istaknule jasne alternativne društveno-političke modele, koji su najčešće tvrdili da su univerzalni. Stoga revolucija 21. stoljeća mora biti planetarna i pluralna u svojim krajnjim ciljevima. Sve nacije svijeta moraju se pobuniti protiv postojećeg svjetskog poretka na timski način, i u ime svojih vlastitih ideala. Da bismo imali budućnost, trebamo je zamisliti kao složeni buket, simfoniju vlasti koje su današnje vlastodržce spriječili u njihovom globalnom i oligarhijskom nasrtaju. Ako ih sve skupa ne skršimo

u ime drugačijih svrha i horizonata, nećemo dobiti buket nego budućnost u neprilikama.

- VII. *Od svih ideologija iz vremena modernizma danas su preostale samo ideologija liberalizma i ekonomija liberalnog kapitalizma.* Upravo tu su koncentrirane i svjetonazorske i ideološke matrice globalne oligarhije. Globalna oligarhija je otvoreno i skriveno liberalna. Liberalizam ima dvije funkcije: s jedne strane služi kao filozofska karta za očuvanje i širenje moći oligarhijske elite, što znači da djeluje kao izvršitelj njihove politike globalizma i amerikanizma; s druge strane, liberalizam omogućuje regrutaciju volontera i kolaboracionista u širokom spektru, klike koja isključivo služi tu oligarhijsku elitu. Prihvatanjem liberalizma, najrazličitiji pojedinci i politički vođe, birokracija, industrijalci, trgovci, intelektualci, znanstvena zajednica, mladi, u svakoj zemlji automatski stvaraju okolinu iz koje će se regrutirati globalistički kadrovi te putem njih uspostavljati mreže za prikupljanje informacija, organizirati centre utjecaja i lobije za transakcije i rješenja u korist transnacionalnih korporacija, svi oni koji će provoditi razne druge strateške operacije za uspostavu i nastavak prevlasti globalne oligarhije. Upravo zato bi glavna struja te revolucije trebala ustati protiv liberala u svim njihovim oblicima, protiv svih predstavnika liberalne, ideološke, političke, ekonomske, filozofske, kulturalne, strateške i tehnološke orijentacije. Liberali su oklop ispod kojega se skriva globalna oligarhija.

*Propast Zapada: Sjedinjene Države
kao zemlja apsolutnog zla*

- VIII. *Počeci današnje situacije nalaze se duboko u povijesti Zapada i u različitim društveno-političkim procesima koji su se odvijali na Zapadu.* Primjerice, u 16. stoljeću Europljani su ponovno oživjeli instituciju robovlasništva, koja je prestala postojati tisuću godina prije pod utjecajem kršćanske etike. Amerikanci su se okrenuli toj odurnoj djelatnosti u istom trenutku kada je

Europa počela razvijati teoriju humanizma, slobode mišljenja i demokraciju. Robovlasništvo je, dakle, bilo inovacija kapitalizma i buržoaskog poretka. Buržoaski sustav bio je instaliran u europske kolonije na drugim kontinentima. Sjedinjene Države utemeljene su kao kolonijalna država na ropstvu, individualizmu, egoizmu, prevlasti novca i opipljivih stvari, što je u moderno doba omogućilo da postanu krunom zapadne civilizacije i buržoazije. Postupno su bivše europske kolonije postale nezavisno središte moći i sredinom 20. stoljeća SAD su postale vodeća država zapadne civilizacije. Bio je to trijumf buržoazije, od kada su Zapadom zagospodarili individualizam, racionalizam, materijalizam i svakovrsni redukcionizam. Ne samo komunizam nego je i liberalni kapitalizam, kao krajnji izraz novog svjetskog poretka, bio formiran na istoj osnovi u obje polovine zapadnog društva (u SAD-u i u Europi). Po raspadu Sovjetskog Saveza, Sjedinjene Države ostale su bez socijalističkog bloka koji bi održavao ravnotežu sila. Američka vojna sila je danas glavni strateški čimbenik, a američki ekonomski sustav model za ostatak svijeta. Američki masovni mediji realno se poklapaju s globalnom mrežom, tako što se američki kulturalni klišeji oponašaju posvuda u svijetu. Idealizirana je američka tehnologija ispred svih drugih. No Sjedinjene Države također su poput diva kojim upravlja oligarhija, prema pravilima kolonijalnog imperijalizma i liberalnog kapitalizma, što odводи u neizbježnu katastrofu, nepravdu, eksploataciju, otuđenje i druga društvena zla.

- IX. *Svi katastrofalni trendovi našeg doba dolaze iz Sjedinjenih Država koje svojom predvodničkom politikom u cijelom svijetu jačaju i održavaju postojeći svjetski poredak: ekonomija SAD-a zasnovana je na prevlasti financijskog sektora koji je kompletno zamijenio vrijednost proizvodnje, klasični industrijski kapitalizam, a poljoprivredu da i ne spominjemo. Državljeni SAD-a zaposleni su uglavnom u tercijarnom, uslužnom sektoru, što znači da oni ništa konkretno ne proizvode.*

- X. *Financijski parazitizam Sjedinjenih Država primjenjuje se na cijeli planet jer su dolari, koje Federalne rezerve tiskaju bez ikakvih ograničenja, nametnuti ostatku svijeta kao rezervna valuta.* Na taj način svjetska ekonomija radi u interesu SAD-a bez obzira koliko je realno ta ekonomija učinkovita, ili nije. Usto Sjedinjene Države konzumiraju najveći postotak svjetskih zaliha prirodnih izvora *per capita*, trujući atmosferu otrovnim otpadom i milijardama tona smeća. Sjedinjene Države iscrpljuju prirodne izvore sirovina iz ostatka svijeta i uspostavljaju (putem vojno strateške, diplomatske i ekonomske prisile nad dobavljačima) cijenu sirovina iz koje moraju profitirati. Takav model svjetske ekonomske hegemonije SAD-a stvara glavnu neravnotežu i nepravdu i eksploataciju te je sve bliže neumitnom kolapsu prirodnih izvora sirovina.
- XI. *Američko društvo otišlo je dalje od bilo kojeg drugog zapadnog društva na putu atomizacije, individualizacije i kidanja društvenih sveza. Izgrađeno od imigranata iz raznih zemalja, američko društvo iniciralo je stvaranje otuđenog identiteta u svim narodima svijeta.* Razdvojen od specifičnog kolektiva, od svojih korijena, zapadnoeuropskom modelu bilo je omogućeno da se ostvari na teritoriju Amerike u čisto laboratorijskim uvjetima. Ondje je individualizam dosegnuo logički vrhunac, njihova društvenost (uključujući i socijalizam) ima najmanji opseg u usporedbi s drugim zapadnim zemljama (da ne govorimo o istočnim). Američko društvo bilo je zasnovano prvo na mješavini kultura, nacionalnih i etničkih skupina, na principu *melting pota*, „lonca za taljenje“. Organske etničke sveze u naroda koji žive u Sjedinjenim Državama slabe, a promovirano kozmopolitsko načelo prerasta u neku vrstu univerzalne norme. Upadi oružanih snaga Sjedinjenih Država i drugih NATO zemalja u Srbiju, Afganistan, Irak, Libiju, itd. na tragu su iste globalne političke misije – promicanje kozmopolitizma i desuverenizacije svjetskih država i naroda. Sjedinjene Države djeluju kao vodeća sila u lišavanju država neotuđivih prava na nacionalni

suverenitet, ulazeći u jednu po jednu bez pitanja, gdje god to odgovara interesima oligarhijske elite.

- XII. *Upravo je u SAD-u proces individualizacije dosegao svoje krajnje granice i krenuo izvan njih – k protuprirodnim eksperimentima za stvaranje post-ljudskih formi u globalnom čovječanstvu.* Uspjesi američkih znanstvenika u sferi kloniranja, genetskog inženjeringa i eksperimenti u razvoju hibrida, dopuštaju zamisao da ćemo jednoga dana svjedočiti pojavi globaliziranog i post-ljudskog čovječanstva. Nije pretjerano reći da su Sjedinjene Države, kao tvrđava militantnoga liberalizma, vidljivo utjelovljenje svih zala koja su poharala čovječanstvo, da su moćni mehanizam koji uporno vodi čovječanstvo prema konačnoj katastrofi. To je imperij apsolutnoga zla. A taoci i žrtve pogubnoga smjera tog carstva nisu samo svi narodi nego, također, i obični Amerikanci – koji su postali porobljeni, oguljeni, uskraćeni i do smrti progonjeni. Globalna oligarhija ruši sve njihove ideale i ne dopušta im opstojnost. Ona čini sve što može da osigura nastavak spavanja, da zajamči da se nikad više nitko ne probudi. Upravo u tu svrhu stvoren je virtualni svijet u kojem noć traje zauvijek, dok iluziju dana projiciraju kao uvjerljivu elektronsku simulaciju. To je svijet koji treba nestati.

- XIII. *Mediji koji imaju na savjesti stvaranje apsolutne lažne virtualne slike stvarnosti, dizajnirani u interesima oligarhijske elite, uglavnom su američki ili su produžetak američkih medija.* Djelujući isključivo za interes oligarhijske elite, oni svoje sustave zasnivaju na informacijskoj mreži Sjedinjenih Država. U američkom društvu mase stanovništva su krajnje ravnodušne i pate od pomanjkanja uljudbe, kombinirano s naivnošću ili s vjerovanjem u posve lažne i izmišljene opažaje (kakve distribuiraju putem industrije zabave, medija i drugim putevima). Takvo neznanje i stripovske predodžbe o svijetu, društvu, i stereotip povijesti itd., u kombinaciji s određenim tehničkim vještinama i kompetencijama, proširuju amerikanizam na sva društva u zoni njihova utjecaja. Izričito američki sustav znanja fokusiran

je uvijek na materijalni interes, pragmatizam koji je zasnovan na eksploataciji intelektualaca (koji su uglavnom imigranti iz drugih zemalja) – označava kulminaciju iskrivljenja sfere znanja radi propagandnih, novčanih i drugih utilitarnih, komercijalnih ciljeva i profita. Mnogi među njima iskreno vjeruju da će širenje takvog „američkog stila života“ za cijelo čovječanstvo donijeti dobitak, a zbunjeni su kada se suoče s odbacivanjem ili s nekom posve drugačijom, negativnom reakcijom (osobito kada je širenje tog stila života popraćeno vojnom invazijom i masovnim istrebljenjem lokalnog stanovništva, nasilnim iskorjenjivanjem tradicionalnih i vjerskih običaja te drugih ljepota u području njihove izravne okupacije). To što Amerikanci nazivaju „napretkom“, „demokratizacijom“, „razvojem“ i „civilizacijom“, ustvari je degradacija, kolonizacija, degeneracija i osobita paradoksalna forma liberalne diktature.

- XIV. *Važno je shvatiti da živimo u globalnoj Americi, i u tom smislu oni koji su protiv Sjedinjenih Država i američke hegemonije izvana, isto kao i oni koji su protiv globalne oligarhije iznutra, bore se protiv zajedničkoga neprijatelja.* Sjedinjene Države odavno nisu zasebna zemlja nego globalni fenomen. Stoga borba sa Sjedinjenim Državama ne može biti istog karaktera kao u povišnim ratovima koje su vodile država protiv države (ili koalicije država). Amerika je planetarni fenomen, i stoga je jedino djelotvorna borba ona koja se odvija simultano u cijelom svijetu. Nove revolucionarne snage često su raznorodne skupine – i desničari i ljevičari, ljudi različitih svjetonazora, etničkih i religijskih uporišta. Njih se treba promatrati kao dragocjen segment „Globalne revolucionarne alijanse“, zajedničkog fronta otpora. Na određeni način svi smo mi u nekoj mjeri dio američkog imperija – bilo izravno ili neizravno, i zasad nije poznato je li se lakše i sigurnije boriti s periferije ili u zemljama koje formalno već potpadaju pod izravnu američku kontrolu. Ono što je danas lako rješiv problem, već sutra može postati svakodnevna pojava. Svi smo, strogo uzevši, u posve sličnoj situaciji.

Ratovanje

- XV. *Uništimo li živac zla, oslobodit ćemo ljudska društva i povijest od parazitskoga vampira: globalne oligarhijske elite. Samo to može otvoriti izgleda za konstruiranje alternativne budućnosti. Po samoj svojoj definiciji revolucija je globalna, budući da je i oligarhijska elita danas raspršena po cijelom svijetu. Specifičnost oligarhije je da je njihova lokacija pokretna i fluidna, odnosno da su središta odlučivanja pokretna i raspršena. Stoga je vrlo teško udariti u njihovu jezgru te je potrebno fokusirati se na posve jasne teritorijalne utvrde oligarhijske elite; da bi se porazilo to umreženo zlo, bit će nužno iskorijeniti svaku njenu prisutnost u raznim dijelovima svijeta. Štoviše, nužno je infiltrirati se u samu tu mrežu, posijati ondje paniku, lom, ubaciti viruse i destruktivne procese. Radikalna destrukcija globalne oligarhije zahtijeva od revolucionarnih snaga ovladavanje mrežnim procedurama i učenje mrežnih protokola. Čovječanstvo mora pobijediti neprijatelja na njegovom terenu, zato što je danas cijeli svijet postao zonom koju na ovaj ili onaj način kontrolira neprijatelj. Borba za uništenje oligarhijske elite stoga mora biti ne samo zajednička, nego i sinkronizirana u različitim dijelovima svijeta, iako mjestimice mora biti asimetrična.*
- XVI. *Pitanje nije: boriti se ili ne, u svakom slučaju bit ćemo prisiljeni boriti se, nego je danas važnije – na strani kojeg ideološkog bloka se borimo te da točno odredimo neprijatelja. Globalna oligarhija iskorištava sukobe, zameće svađe i navodi neprijatelje da se bore jedni protiv drugih. Ona je za agresivne ratove, ona ih izaziva i to će nastaviti činiti ubuduće. Svi pokušaji da se rat izbjegne u praksi vode samo u nove ratove, svaki put sve nasilnije. Realizam nas tako primorava da ratu pristupamo nepristrano i ravnopravno. U čovječanstvu se vodilo ratove, a vodit će ih se do samog kraja. Većina religijskih proročanstava o budućnosti opisuje rat u terminima „posljednje bitke“. Rat stoga treba shvaćati kao društvenu, ali i kao kulturalnu zadanosť, svake ljudske egzistencije. On je neizbježan, ratu na taj način treba pristupati.*

Ratovi će pokositi čovječanstvo, pa zato svaki put trebamo naučiti ispravno analizirati sile umiješane u rat. Ta analiza kvalitativno se mijenja u danim okolnostima. Prijašnji ratovi vodili su se između etničkih skupina, ili između religija, ili između carstava, ili između nacionalnih država, a u 20. stoljeću između ideoloških blokova. Danas je na redu nova era ratovanja protiv globalne oligarhijske elite koja – sve dok provodi svoje planove i sve dok se izravno služi američkim snagama i NATO-vim vojnicima – organizira lokalne sukobe uvijek prema istom scenariju koji pogoduje interesima iste globalne elite. U nekim slučajevima su sukobi, ratovi i nemiri izazvani uz sudjelovanje mnogih skupina, a da nijedna ne predstavlja izravno interes globalne oligarhije; tada imamo posla sa situacijom kontroliranog kaosa, a manipulaciju tim kaosom procesuiraju američki stratezi još od 1980.-tih. U drugim slučajevima, oligarhijska elita zauzima se istovremeno za dvije zaraćene strane, manipulirajući njima da bi stekla prednost. Ispravna analiza modernog rata reducirana je, dakle, na određivanje algoritma ponašanja i izdvajanje taktičkih i strateških ciljeva, zasebno s obzirom na oligarhiju i s obzirom na Sjedinjene Države kao naciju. Ta strategija zahtijeva analitiku i nove metode zasnovane na revolucionarnoj i globalnoj svijesti. Bilo da u ratu sudjelujemo, bilo da smo promatrači, uvijek bismo trebali pokušati shvatiti skrivene strukture i pravu narav ratovanja, dovodeći ga u svezu s jasnim programom protiv svjetske vlade i globalne elite.

- XVII. *Novi uvjeti zahtijevaju usavršavanje vještina klasičnog ratovanja, ovladavanje novim ratnim područjima – uključujući mrežne, kibernetičke, virtualne zone. Ovladavanje tim područjem najvažniji je posao antiameričkog fronta, zato što virtualno područje mreže omogućuje djelotvornu uporabu asimetričnih oblika vojnih operacija. Ako već analiza vojne sile, konvencionalno oružje SAD-a i NATO-a, otkriva resurse na raspolaganju globalnoj oligarhijskoj eliti kao neusporedivo superiornije od cjelokupne vojne sile mogućih protivnika te da su šanse za pobjedu u nekom frontalnom sukobu ustvari ništavne – u području*

mrežnog ratovanja i kibernetičkih strategija odlučit će, međutim, drugi čimbenici. Ne malenu ulogu u tome ima kreativnost, nekonvencionalni načini mišljenja, inventivnost te sposobnost djelovanja „izvan kalupa“. U cyber-prostoru snage oligarhijske elite i revolucionarne kontraelite mogu na određenom stupnju čak biti izjednačene, makar i kratkotrajno. U tom otvorenom području visoke tehnologije, kreativnost pojedinaca usporediva je s visokobudžetnim poslovima transnacionalnih korporacija. Neke privatne internetske stranice i osobni blogovi u stilu talentiranoga vuka-samotnjaka itakako mogu privući javnost i imati utjecaj usporediv sa službenim izvorima informiranja u nekoj zemlji, odnosno usporediv sa širim medijskim izvorima koje financiraju globalisti. Na internetu se zahvaljujući mrežnim strategijama može voditi jasan i dinamičan cyber-rat protiv globalne oligarhije – uključujući softverske viruse, revolucionarno trolanje, agresija, preplavlivanje (floodanje), spamanje i korištenje botova, virtualnih i tzv. *socket-puppet* robotskih strategija. S obzirom na to, antiamerički front globalne kontraelite treba i jedno i drugo – vojne trenere i veterane žestokih sukoba klasičnog tipa, ali i vojnike-hakere, programere, sistem-administratore i izdvojene figure u globalnom mrežnom otporu. Cjelokupna stvarnost je danas „bojno polje“ – locirano kako *offline*, tako i povezano sa zonama u virtualnom prostoru. Moramo se pripremiti za vođenje sveobuhvatnog globalnog rata, proširujući zone borbenih operacija na sve raspoložive razine – od svakodnevnog ponašanja, životnog stila, mode, posla i dokolice, do ideologije, protoka informacija, tehnologije, umrežavanja i virtualnih svjetova. Gdje god se pokažu plamičci otpora prema globalizmu, američkoj ekspanziji i prevlasti globalne oligarhije, potrebno je usredotočiti napore planetarnoga antiameričkog fronta, poduprijeti pobunjenike, dati informacijsku potporu, vojnu pomoć, provoditi akcije svih vrsta kako bi se nanijela maksimalna moralna, fizička, grafička, ideološka, materijalna, ekonomska itd. šteta globalnoj oligarhiji.

Struktura „Globalne revolucionarne alijanse“ (GRA)

- XVIII. *Spektakl koji danas gledamo u tzv. „šarenim revolucijama“ ne sadrži ništa od prave revolucionarnosti. Te „revolucije“ organizirala je globalna oligarhija – pripremile su ih i podržavaju ih njihove mreže. „Šarene revolucije“ gotovo uvijek podižu protiv onih društava i političkih režima koji se aktivno ili pasivno odupiru globalnoj oligarhiji, suprotstavljaju se njihovim interesima i pokušavaju zadržati neku nezavisnost od oligarhijske politike, strategije, regionalnih poslova i ekonomije. „Revolucije u boji“ se tako pojavljuju selektivno, oslanjajući se na mrežu masovnih medija koje je razvila globalna oligarhijska elita. One su parodija revolucije i služe jedino u svrhe antirevolucije. Svatko tko se nije uključio u taj rat na strani revolucije, već samim tim pomaže globalnoj oligarhiji da održi i ojača svoju moć u budućnosti. Zakon modernoga globalnog društva je bezakonje, a sve njegove proporcije izvrnute su naopačke. S druge strane je samo ustrajni otpor i borba i revolt protiv *status quo*, koji pokušava ovjekovječiti njihov despotizam. U novim mrežnim i izvanmrežnim okolnostima imamo posla s bezakonjem razbojnika i manijaka, a njihovo zatiranje dužnost je svake normalne osobe koja misli na dostojanstvo vlastite vrste. Rat je naša domovina, naš element, naše prirodno i urođeno okruženje – u kojem se treba naučiti živjeti herojski, učinkovito i pobjedonosno.*
- XIX. *Nositelj nove svjetske revolucije mora biti svesvjetska kontra-elita. Ta kontraelita tvorit će „Globalnu revolucionarnu alijansu“ (GRA) kao kristalizaciju planetarnih subverzivnih revolucionarnih aktivnosti koje imaju za cilj razbijanje sadašnjeg svjetskog poretka i svrgavanje s vlasti globalne oligarhije i njenih slugu. To je organizacija novoga tipa, prilagođena uvjetima 21. stoljeća. Ni stranka, ni pokret, ni red, ni loža, ni sekta, ni vjerska zajednica, ni etnička skupina, ni klasa – u obliku kolektiva iz prijašnjih vremena – ne može poslužiti kao model ni struktura. GRA treba biti umrežena struktura, ali bez izdvojenog posebnog kontrolnog središta, bez fiksnog i stalnog članstva, jer ona nije*

ni skupina koja određuje smjer, ni trajni establišment, ni čvrsto određen algoritam akcija. GRA treba biti spontana, organski upisana u logiku globalnih procesa, nikad unaprijed planirana i nevezana za bilo koje posebno vrijeme i mjesto. Jedino takva mobilna prisutnost pružit će alijansi djelotvornost i imunitet protiv planetarnog globalnog ugnjetavajućeg sustava i svakog policijskog i političkog nadzora. Djelovanje alijanse treba se zasnivati na razumijevanju općih načela, ciljeva borbe, identiteta neprijatelja s obzirom na prepoznavanje katastrofalnog i neprihvatljivog stanja *status quo* – koje zahtijeva totalno uništenje, a također i razumijevanje uzroka, njegovih faza razvoja i procesa putem kojih je nastalo to stanje. Svatko tko to razumije je član GRA – svi koji ne prihvaćaju sadašnju situaciju i koji su spremni djelovati sukladno tome. Upravo zato je ona policentrična; ne može imati neko posebno teritorijalno, nacionalno, vjersko ili drugo središte. Alijansa treba djelovati bez obzira na granice, rase i religiju, na osnovi unutrašnjeg uvjerenja i prirodnog otvaranja novih prozora mogućnosti. GRA se pojavljuje čas ovdje, čas ondje, i uvijek tamo gdje ju globalna oligarhija najmanje očekuje. U tome je alijansa slična avangardnom performansu, vježbama zen-budizma, ali također uzbudljivoj igri na kraju svijeta. Pravila te igre mogu se lako mijenjati kako se igra bude razvijala, igrači mogu mijenjati svoja lica, identitet, osobnu povijest i druge individualne osobine (uključujući boravište i dokumente). Na taj će način GRA izazvati grešku u sustavu, kratki spoj u funkcioniranju ovako postavljenog globalnog sustava. To nije moguće provesti nekim unaprijed pripremljenim planom: globalna oligarhija će to vrlo brzo otkriti i poduzeti preventivne mjere. GRA aktivizam mora se fokusirati na posvećeniju nepredvidljivost – kombinirajući osobne herojske akcije s kolektivnima, uvijek i u svim segmentima stvarnosti.

- XX. „Globalna revolucionarna alijansa“ je namjerno asimetrična – potencijalno u njoj mogu sudjelovati države, aktivisti, političke partije i pokreti. Skupine ali i pojedinci samostalno. Sve što je protiv moći globalne oligarhije, frontalno i postrani, treba se

uzeti u obzir kao teritorij djelovanja GRA. Budućnost je onoliko stvarnija i slobodnija, koliko svi narodi i kulture, sve civilizacije i politički pokreti, sve države i izolirani pojedinci uspiju odstraniti američku hegemoniju, globalnu oligarhiju i njen financijski sustav. A to se može postići jedino kombiniranim naporima svih koji nisu zadovoljni. Nitko ne treba biti isključen iz revolucionarne alijanse. Svi koji su protiv *status quo* i koji vide korijen suvremenog zla u liberalizmu, globalizmu i amerikanizmu, trebaju se osjećati punopravnim sudionicima u zajedničkom GRA frontu.

- XXI. *Prema načelu „Globalne revolucionarne alijanse“ kategorički je zabranjeno svim pripadnicima i pristašama bilo kakva kritika antiameričkih režima, odnosno svih onih država čija se politika bitno, makar i minimalno, razlikuje od strategija globalne oligarhijske elite. Oni koji budu podlegli trikovima svjetskoga sustava totalne dezinformacije i budu vjerovali insinucijama upućenima protiv takvih antiameričkih režima, zaslužuju prijezir. Ne možemo isključiti ni to da je riječ o provokatorima, koji nastoje rascijepiti redove kontraelite. Obdržavanje tog pravila, kao i njegovo kršenje, poslužiti će da se s velikom vjerojatnošću utvrdi prikladnost, odnosno neprikladnost svih koji tvrde da sudjeluju u GRA.*
- XXII. *Ista načela „Globalna revolucionarna alijansa“ primjenjuje u procjeni različitih pokreta, stranaka, religija, nacionalnih i političkih organizacija. Nije bitno jesu li njihovi ciljevi dobri ili loši, sviđaju li nam se ili ne sviđaju njihovi vođe, jesu li njihove vrijednosti jasno definirane ili nisu. Važno je nešto drugo: bore li se oni protiv oligarhijske elite ili, naprotiv, održavaju i služe funkcioniranju ovog svjetskog poretka. Ako su ono prvo, automatski ih se smatra pripadnicima GRA. Ako su ono drugo – onda pripadaju u tabor svjetskog zla i satelita globalne oligarhijske elite; u tom slučaju oni ne trebaju očekivati milost i sažaljenje. Osobito bitan ovdje je kriterij orijentacije u slučajevima neslaganja: oni pokreti, političke stranke, vjerske skupine i ostala udruženja koja sukobe i natjecanje s drugim pokretima istoga ranga stavljaju iznad*

imperativa suprotstavljanja globalnoj oligarhiji, neizravni su suradnici te oligarhije ili njeni nesvjesni instrumenti. Globalna oligarhija zlonamjerno huška jednu skupinu protiv druge, kako bi obje odvušla od borbe protiv nje same. Zato se u GRA mogu uvrstiti samo one skupine (vrlo velike, poput nositelja svjetskih religija, a također male skupine i izolirana udruženja građana na zajedničkoj platformi) koje su svjesne činjenice da je u svakom lokalnom i regionalnom sukobu glavni neprijatelj najčešće skriven – odnosno to je oligarhijska elita. A da bi se porazilo neprijatelja, skupine trebaju težiti solidarnosti i jedinstvu. Oni koji se opiru tom principu zapravo igraju na strani globalne oligarhije i krivi su skupa s njima po svim točkama optužnice.

XXIII. *Isto načelo „Globalne revolucionarne alijanse“ može se primijeniti ne samo na odvojene pojedince koji zauzimaju poziciju odbacivanja globalne oligarhijske elite, nego i na neke njihove kritičare.* Takvi već jesu članovi GRA sami po sebi, znali to oni ili ne, izjašnjavali se kao takvi ili to nijekali. Nije nužno od takvih ljudi zahtijevati jasnu poziciju: iz tehničkih razloga, u određenim situacijama to za njih može biti suvišno (kao i za sve nas). Potrebno je samo procijeniti štetu koju praktički nanose globalnoj oligarhijskoj eliti i polaziti od toga. Program koji oni zastupaju posve je irelevantan. Može nam biti blizak, a može biti i posve stran. Potrebno je vrednovati te ljude prema dosegu i učinkovitosti otpora i njihove subverzije, destruktivnosti koju mogu uzrokovati u odnosu na zajedničkog neprijatelja. Ako je ta razina visoka, oni zavrjeđuju punu i bezuvjetnu podršku GRA. I u tom slučaju, opet bi bilo pogrešno, čak i zločin, uzimati u obzir omalovažavajuće i lažne klevetničke informacije koje protiv tih ljudi proizvode globalni mediji ili njihovi nacionalni sateliti. Kada globalna oligarhija stavi neke aktiviste na crnu listu, GRA ih mora podržati. Najčešće je sve što se pripisuje toj osobi namjerna krivotvorina od početka do kraja. No ni to nije bitno – čak ni ako su globalističke insinuacije posve istinite, ni to ne mijenja na stvari – mi živimo pod ratnim zakonom, a junak je svaki onaj koji je u stanju nanijeti maksimalnu

štetu neprijatelju (a ne samo onaj tko je uzoran, moralan, ili ima druge ljudske kvalitete važne u društvu u vrijeme mira). Revolucionar ima vlastitu etiku: to je učinkovitost i uspješnost u njegovoj borbi protiv načela globalnog despotizma.

XXIV. *Koji god da su navedeni motivi pojedinih snaga i različiti naponi da se odbaci status quo, da se suprotstavi globalnoj oligarhiji, liberalizmu Sjedinjenih Država i globalizmu, sve to treba shvatiti kao jedinstvenu savezničku frontu.* Povijest 20. stoljeća pokazuje da svako udruživanje zasnovano na zajedničkim ciljevima, čak i ono najmasovnije (primjerice u slučaju komunističkoga sustava i komunističkih partija u svjetskim razmjerima, koje su djelovale praktički globalno) ima svoju restriktivnu polugu zbog koje ne može prevladati određena ograničenja. S tim je povezan i pad socijalizma u svijetu: kada su ujedinili sve što je bilo moguće oko antikapitalističkih inicijativa, s jasno definiranim pozitivnim ciljevima postavili dogmu srezavši sve drugačije interpretacije, komunisti su iscrpili sve revolucionarne izvore marksizma i nisu okupili kritičnu masu nužnu za stvarnu pobjedu nad kapitalizmom. Izvan marksističkog pokreta ostavili su goruće slojeve konzervativnih, vjerskih, nacionalnih pokreta; jednako nepopustljivi s obzirom na globalni kapitalizam, s kojim nisu dijelili specifičnu komunističku utopiju. Zapad je tim rascjepom zadobio prednost i bio u stanju poraziti sovjetski blok. Taj ishod moraju vrlo ozbiljno uzeti u obzir revolucionari 21. stoljeća. Ako danas budemo nastavili inzistirati na slaganju oko svih ciljeva koje predlažemo kao alternativu globalnoj kapitalističkoj oligarhiji i svjetskoj dominaciji SAD-a, osuđeni smo na neizbježan neuspjeh i sami u ruke neprijatelja stavljamo smrtonosno oružje. No ipak slabost globalne oligarhije nalazi se u činjenici da alternativne revolucionarne snage djeluju u svim zonama, da su projekti „Globalne revolucionarne alijanse“ raznovrsni u svakom društvu, od jednog do drugog svjetonazora, čak i unutar jedne te iste civilizacije, od jedne države ili stranke do druge te od jednog do drugog sudionika pojedinačno. Ta protuslovlja u ciljevima maksimalno oslabljuju tabor svih

zagovornika pozicije očuvanja *status quo* te omogućuju uvjete za zbacivanje globalne oligarhijske elite s vlasti. Upravo je to glavno načelo, strateška kičma GRA u svijetu.

- XXV. *„Globalna revolucionarna alijansa“ mora se napajati duhom slobode i nezavisnosti na prvom mjestu, a tek potom tražiti materijalna sredstva za realizaciju pojedinih operacija i projekata.* Postoje situacije u kojima se čovjek ne može nositi s vanjskim okolnostima, silama prirode, moći usuda. Katkad se čovjek suočava s preprekama koje je nemoguće savladati, koje su iznad njega samog. No bit ljudskoga leži u činjenici da čak i trpeći brutalnu silu i pritiske okolnosti, čovjek može moralno pristati ili ne pristati na ono što se zbiva, može reći svoje „da“ ili „ne“ u svim okolnostima. Time što spominjemo temu stvaranja „revolucionarne alijanse“, zanemarujući razlike u ciljevima poradi jednog zajedničkog neprijatelja, pogađamo najranjivije mjesto u postojećem sustavu, provaljujemo njegovu šifru – umanjujemo osnovu imperijalne strategije globalne oligarhije, Sjedinjenih Država kao predvodnice globalnog Zapada i financijskog kapitalizma, globalističku igru i pomirujemo sve proturječnosti u pripadnika savezničkih snaga. Otpor započinje uvijek od volje, a nikad s pitanjem sredstava. To je smisao ljudskog dostojanstva. To je najvažnije pravilo u razvoju GRA. U njenom je središtu samo takav pobjednički duh: kada kaže „ne“, on time presuđuje okolnostima te svojom nedvosmislenom osudom priprema podlogu za buduće rješenje. U neslaganju s postojećim svijetom ljudski duh teži promjeni, čak i onda kada posljedice njegove rasudbe nisu vidljive odmah, produhovljena akcija nikad nije mrtvo slovo na papiru. Duh je taj koji pokreće povijest, društvo i ljudski život. Samo duh pokreće ljudsku povijest. U duhu, u njegovoj bolesti, u njegovoj slabosti, u njegovom opadanju, u njegovoj paraliziranosti, trebamo tražiti korijen moderne patologije, i ona se može izliječiti samo duhom.

*Vizija budućnosti: svijet multipolarnosti
i ravnopravne mogućnosti*

XXVI. *Mora se misliti na to da su naše vizije različite, čak i disparatne te da se neki programi mogu međusobno podudarati ali i isključivati. No ta okolnost postat će prednost ako shvatimo da naše pojedinačne norme i vizije nisu ni univerzalne, ni obvezne svima, ni ekskluzivne na način da su imperativ drugima.* Možete ući u bitku bez ičega, na osnovi negativne procjene današnje situacije i radikalnog neslaganja, nezadovoljstva s onim što se događa. A možete se osloniti na postojeće resurse, u svakom stupnju. Resursi za implementaciju globalnih revolucionarnih aktivnosti, za totalni planetarni rat, mogu se crpiti odasvud, bez obzira na njihov izvor i sudbinu. Tu se doista može uklopiti sve – veliko i maleno, tradicionalna oružja i nove tehnologije, infrastruktura cijelih država i međunarodne platforme, kreativnost odvojenih pojedinaca koji se herojski pridružuju borbi protiv globalne oligarhijske zvijeri itd. Muslimani, ateisti, kršćani, socijalisti, anarhisti, konzervativci, libertarijanci, fundamentalisti, sektaši, naprednjaci, zeleni, tradicionalisti, teško će moći nastaviti zajedno ako budu pokušavali širiti svoju viziju budućnosti na susjede, čak štoviše, na cijelo čovječanstvo. Uz različite i disparatne vizije budućnosti, moramo naučiti da ih vidimo u njihovom lokalnom, a ne samo u univerzalnom kontekstu: islam za muslimane, kršćanstvo za kršćane, socijalizam za socijaliste, ekologija za zelene, fundamentalizam za fundamentaliste, nacija za nacionaliste, anarhija za anarhiste, i tako dalje – to treba biti način osmišljavanja budućnosti. A da bi se neke od tih alternativnih budućnosti mogle oživotvoriti, potrebna je zajednička snaga, napor svih koji izvjesnu sadašnjost i budućnost vide u pluralnosti. To je glavno otkriće revolucionarnih strategija 21. stoljeća. Alijansa se protivi jednoj jedinoj budućnosti za sve – ona se zauzima za buket budućnosti, za čovječanstvo prepuno raznovrsnih nijansi i boja, načina i varijanti, putokaza i horizontala u kojima se grabi naprijed, i u kojima se vraća korijenima.

XXVII. *Budućnost se mora zasnivati na principu solidarnosti, na društvima kao organskim cjelinama. Svaka kultura dat će svoj odgovor u posebnoj duhovnoj i religijskoj praksi.* No iako su sve one raznolike, kulture imaju i nešto zajedničko. Ne postoji takva kultura, religija ili država, koja uzdiže materiju, novac, fizičku ugodu, mehaničku učinkovitost i vegetativno zadovoljstvo na najviši stupanj vrijednosti. Bezoblična materija nikada ne može biti zamjena za vrijednost. A upravo suvremenu vrstu posve materijalističke civilizacije izgrađuje, u globalnim razmjerima, oligarhijska elita, iskorištavajući najosnovnije, najopipljivije porive i najprimitivnije nagone čovječanstva. Iz najtamnijih dubina duše prodiru energije kojih se sramimo, poluživotinjske, poludemonske, koje tamo drijemaju i teže k materiji da bi se spojile s organskim, fizičkim bićem. Te sluzave energije, otporne na vatru, na svjetlost, na koncentraciju i uzdizanje, jesu onaj kičmeni stup što ga iskorištava i kultivira globalni sustav, neprestano tražeći zabavu i užitak. Taj dubinski sloj duše, odnosno glas tjelesnosti, narušava svaki oblik kulture, svaki ideal, svaku normu, kakva god ona bila. Ali to znači i da se tijekom povijesti može odvratiti od vječnoga konzumerističkog ciklusa – od utrke za materijalnim užitkom, od konzumacije privida i besmislenih prikaza. Svaka kultura suprotstavlja se tim primitivnim apetitima, energijama duhovne entropije i raspadanja, i to na sebi svojstvene načine. Raznovrsna društva označavaju koordinate svojih vlastitih normi, u duhu svojih tradicija i ideala za budućnost. Vizija GRA je, dakle, multipolarna i solidarna u svojoj raznolikosti, jer se svi moraju izboriti protiv istoga zajedničkog neprijatelja, globalne oligarhije. U svakom je slučaju forma a ne deformacija, ideja a ne materija, ono što uzdiže ljudski duh. U srcu svake norme stoji opće dobro, istina i ljepota. Svi narodi imaju svoje ideale – iako obično posve različite, ipak im je zajedničko shvaćanje ideala. Dan je za pobunu i probuđenje iz sna.

XXVIII. *Nacrt budućnosti treba duboko promisliti i ostaviti otvorenim. Narodi i društva trebaju taj nacrt odabrati a ne ga usvajati kao nešto nametnuto i definirano. „Globalna revolucionarna alijansa“*

treba se, dakle, obraćati svima i svakome, mora otkrivati sve o svojim ciljevima i zadacima, o svojim planovima i budućim horizontima. Alijansa GRA ne smije nastojati nametnuti ili narediti nikome ništa. Također GRA ne obećaje, ne nagovara i ne vodi do nekog posve određenog mjesta, ona ostaje misterijom za sve. GRA inzistira na općem probuđenju, na totalnoj mobilizaciji; i da se prodorom u opću svijest o otvorenoj katastrofi koja se nadvila i svakodnevno pogoršava, oblikuje novi transparentniji svijet – iako na posve tragičnim temeljima, on mora ostati otvoren svim ljudima. Liječnici znaju da oporavak nije moguć bez sudjelovanja pacijentove volje, i da neće pomoći nikakvi trikovi, ni izvanjske metode. Glavni saveznici GRA su sami ljudi, društvo, kultura i sveukupno čovječanstvo, koje je dužno otresti se liberalnoga, vampirskog američkog oligarhijskog šljama i probuditi svoju unutrašnju snagu duha. Narod mora ponovno osvojiti život, svaki pojedinac mora prodisati punim plućima – u skladu sa svojim umom na koji se slobodno može osloniti svaki pojedinac. Tek takva vizija GRA može djelotvorno biti ostvarena i više neće biti potreban otpor. Mnogi će narodi sami stvarati iz sebe, i jedino za sebe, sve ono što im je stvarno potrebno.

9. POGLAVLJE

HORIZONTI IDEALNOGA CARSTVA¹⁰⁹

Čuju se katkad prigovori da „četvrta politička teorija“ ne nudi nikakve afirmativne i pozitivne slike o budućnosti, nego da se samo bavi nečim što mnogima izgleda kao puka „apstrakcija“. Htio bih ovdje odgovoriti na te kritike i skicirati u kratkim crtama kako vidim tu budućnost.

Ovo što slijedi nije, dakako, ništa više od znanstvene metafore. Pa opet, to je ono kako bi svijet i društvo trebali izgledati nakon pobjede, ili još u tijeku borbe za „četvrtu političku teoriju“.

Društvo bi trebalo biti strukturirano u hijerarhijskom obliku zasnovanom na eidetsko-egzistencijalnom načelu, odnosno, stupanj intenziteta po kojem netko živi eidetski bitak (bitak Ideje) trebao bi sadržavati hijerarhijski kriterij. Ovo se tiče ni manje ni više nego različitih „katova“ tj. stupnjeva egzistencije, postojanja Anđela. Trebalo bi proglasiti za dogmu da je ono što kroz nas živi Anđeo, a ne mi sami. I što je blistavije i intenzivnije to što kroz nas živi, to je viša hijerarhijska razina onoga kroz koga taj Anđeo živi, i susljedno tome, to je manji individualni element onoga kroz kojega to živi. Anđeo i *ego* prisutni su u osobi u obrnutom razmjeru: što je veći Anđeo, to je manji *ego*. Što je neka osoba skromnija i sklonija asketizmu, i što je manje „individualna“, to je viši rang koji će ona zauzeti u istinskoj hijerarhiji. U ljudi koji su smješteni najviše ne bi trebalo biti ničega „individualnoga“, egoističnoga, ni „materijalnoga“. Njihovo bogatstvo bi trebalo biti svedeno na minimum, krajnje smanjeno. Tu kao antropološki model

¹⁰⁹ Izvornik Eurasianist internet archive, A.G. Dugin: ГОРИЗОНТ ИДЕАЛЬНОЙ ИМПЕРИИ; dostupan pod linkom URL [1. studenoga 2017.g.]: www.geopolitica.ru/article/gorizont-idealnoy-imperii.

može poslužiti monasticizam. Autoritet, hijerarhijska razina i moć rastu srazmjerno s ukinućem individualnog elementa a jednako raste i sjaj koji isijava iz asketskog truda. Dobar vladar je onaj tko ništa ne želi prisvojiti za sebe. Umjesto toga, on već ima sve, ali uzeto zbirno i eidetski na način maksimalnog obogaćivanja unutrašnjeg vida egzistencije. Nešto slično tome bilo je u Srednjem vijeku obznanjeno u učenju o „dva kraljeva tijela“.¹¹⁰

Dobroga vladara, ili vođu, obilježuje, dakle, jedna vrst osobnog asketizma i nesklonosti prema materijalnom. Svako posezanje za materijalnim prouzročit će katkad čak i tjelesnu, prirodnu bol i izazvati nelagodu i prijezir od strane viših likova u tom Platonopolisu izgrađenom prema egzistencijalnim načelima. Upravo zato je u mnogim religijama svećenicima i vladarima bilo zabranjeno baviti se fizičkim radom, a ponekad čak i dodirivati predmete u njihovom prirodnom obliku, odnosno prije nego što su bili obrađeni na posvećen način. Ta zabrana fizičkog rada održala se i do danas u pravoslavlju kad je riječ o svećenstvu.

Tako, dakle, na čelu stoji filozof-kralj koji sukladno tome predstavlja biće u kojemu nema individualnosti. Taj filozof-kralj, filozofski car, u biti se ne razlikuje od utjelovljenja osobnog Anđela. On je oblik kao takav. Ustvari, pogledamo li na monarhijsku, imperijalnu ideju, vidimo odjeke tog učenja u kojem je kralj bio metonimijski pôl cijeloga društva, cijele kulture i naroda. Kralj je Anđeo, sav narod. On je ta istinska osoba, koja nadvisuje i individuu i kolektiv, odnosno društvo. Otuda i sakralizacija kraljeva sve do točke njihova pobožanstvljenja u starome Egiptu, Babilonu, Iranu itd.

Na činjenicu da je svaka osoba potencijalni kralj podsjeća se u pravoslavlju pri ceremoniji vjenčanja, kada nevjesta i mladoženja drže carsku krunu. U svojoj naravi, čovjek je *homo regius*. On je jednako toliko kralj i Anđeo, koliko je i čovjek.

Državom treba vladati filozof-kralj, apsolutno transparentan, lišen bilo kakvih individualnih svojstava. Njegov individualni element treba

¹¹⁰ Kantorovič, E. *Dva kraljeva tijela. Istraživanje srednjovjekovne političke teologije*. Институт Гайдара, Moskva, 2013.g.

biti toliko sićušan da je poželjno sakriti sve što imalo podsjeća na njega, pa čak i njegovo tijelo, njegovu sliku itd. Bit će bolje da nitko ne vidi filozofa-kralja kao nešto izvanjsko. Svi bi ga trebali poznavati kao unutrašnjeg vladara, kao „gosta iznutra“.

Filozof-kralj mora biti skriven. Štoviše, njegovo postojanje mora biti toliko intenzivno da transcendiraju granice postojanja. On će djelovati u ne-djelovanju (taoistički ideal savršenog vladara je onaj koji sve izvršava ne-djelovanjem, odnosno Wu-Wei). S obzirom na njegovu duboku i dubinsku povezanost s apofatičkim, on neće postojati u onom postojećem, odnosno, obratno, on će postojati u nepostojećem. Filozof-kralj je kao onaj koji nije, i on nije onaj koji jest. On treba biti lagan, prozračan, uvijek otvoren prema bezdanu koji on predstavlja u Platonopolisu iz „četvrtke političke teorije“. Možda će on sa svojim podanicima komunicirati iza zastora, možda iz dubine kakve pećine, ili čak putem proročišta. On ne bi trebao ništa govoriti, ali ne bi trebao ni šutjeti: trebao bi samo davati znakove, ako bismo tako mogli parafrazirati ono što Heraklit kaže u fragmentu 93 „Delfijske Pitije“:

ὁ ἀναξ οὐ τὸ μαντεῖόν ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς, οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει ἀλλὰ σημαίνει

Heraklitu je bitno da kralj „niti izgovara, niti skriva svoje mišljenje, nego ga pokazuje znakom“. Smisao se nalazi između riječi i tišine. Filozof-kralj operira znakovima-značenjima, u polutišini, u laganom kraljevskom šapatu iz kojega se smisao prenosi poput duha, neposredno.

Filozof-kralj stoji u središtu Platonopolisa. On sam je Platonopolis. U njemu, kao na svetu mjestu, odvija se epifanija čovjeka. A taj je filozof-kralj dakako okružen i drugim filozofima, posvećenicima koji žive poput anđeoskih bića. To mogu biti redovnici, asketi, kontemplativci, sanjari, matematičari, ljudi udubljeni u promišljanja posve nekorisna koja nisu nikome potrebna. Aristotel je rekao kako postoji korisno znanje (φρόνησις) koje se umnožava s godinama i najveće je u razumnoj starosti, a postoji i nekorisno znanje (σοφία) koje je dostupno neposredno, bez obzira na dob, i koje ni se povećava ni smanjuje – ono ne služi ničemu drugom nego je u sebi samodostatno, znači

vrijednost po sebi. Za Aristotela to beskorisno znanje, mudrost, σοφία, jest ono najviše i najaristokratskije. Vladari Platonopolisa morali bi biti takve, „sofijske“ osobe.

Filozofi će letjeti i surfati na dupinima, koji će također biti filozofi. Visoko gore iznad svih lebdjet će zrakom Veliki Gavran.

Dolje na zemlji, pak, su nordijski berserci, ratnici-plemići. Oni su Čuvari, „čuvari bitka“ (Heidegger). Ti ratnici će biti krajnje zastrašujući, strašni toliko da se nitko neće htjeti s njima boriti. U vojsci će služiti borbeni zmajevi i agresivni borbeni pijetlovi.

Tko je ispod? Zanatlije? Predlažemo da se tu kastu uopće ne razmatra. Treća kasta je kasta Pjesnika i Poljoprivrednika.

Proizvodnja je pjesništvo. Artokracija (Wagnerovo načelo). Ljudi trebaju jesti umjetničke proizvode.

Umjetnost je najgrublja ljuska neke ideje, njena materijalizacija, njena plazmacija. U našoj politici, svaki predmet morat će prvo i ponajprije biti lijep. Ne-lijepi predmeti bit će podvrgnuti uništenju.

Ekonomija će biti ukinuta i ekonomisti otpušteni.

Ukinuto će biti i privatno vlasništvo. Radit će Sunce. Zemlja i vrijeme pripadat će *eidos*-u. Neće biti banaka, ni velikih zemljoposjeda. Rilke i Heidegger govorili su o tome kao o „prijenosu težine iz ruku trgovaca u ruke anđela“.

Neće biti ni automobila, osim vrlo, vrlo lijepih.

Plesanje će biti jedna od najvažnijih umjetnosti. Ples će postati politička dužnost. Svi će plesati kolo, a tango, twist i bossa nova proglasit će se obavezima. Svatko će morati znati plesati. Državni službenici, kao u Kini, morat će uz uobičajeno slikanje još i pisati poeziju.

Odnos prema poljoprivrednicima bit će svet. Sav život bit će prilagođen poljoprivrednicima. Stanovništvo će biti pastirsko i zemljoradničko. Poljodjelski rad, uzgoj žita, grožđa, pekarstvo, krušni proizvodi... jednako kao i uzgoj goveda, ovaca i koza, bit će podignuti na razinu državne ideologije. Kad ugledaju žitni klas, ili magarca, a da ne govorimo o poljodjelcu i pastiru, svi građani Platonopolisa dočekat

će ih pjesmom. Na čelu ljudskoga roda bit će Kruh i Vino. Bikovi koji govore, s Mjesecom među rogovima, posluživat će Kruh i Vino umornim putnicima.

Posvuda okolo bit će vrtovi i šume i divlje životinje skupa s domaćima. Vukovi će svladati zanate i pomagati ljudima u popravljanju kola i u napjevima.

Poljodjelci će nositi dugačke brade isprepletene zrelim klasjem. Najinteligentniji među šumskom braćom, medvjedi će također obrađivati polja. Svinje će se hraniti same ili će si izabrati glavnu svinju za zapovjednika.

Žene će biti opskrbljene keramičkim posudama sa svježim mlijekom i dat će im se veliki, najljepši šeširi.

To je društvena vertikala.

A sada o horizontali.

Bit će to jedno golemo Carstvo. Raskošni krajobrazi i raznolikost politika bit će svojstveni toj državi. Potrebno je ponovno uspostaviti načelo Imperija. Uz trofunkcionalan sustav (filozofi, ratnici i zemljoradnici), Carstvo može obuhvaćati enklave najrazličitijih stvorenja, od Amazonki do dvoglavih, pticonožnih i bezglavih bića, do cigana i Evenkija¹¹¹ i tsl. Može to biti čak i sirenska republika ili sekte koje se okupljaju u šumi pod upravom neke domovinsko-šumske skupštine. Možemo čak zamisliti i neki kongres anđela ili tatarski Kurultai.

Ohrabrivat će se tipološki pluralitet političke i antropološke kreativnosti. Televizija i tisak bit će otkazani, budući da ionako uvijek izbacuju kojekakve beznačajne besmislice.

Odjeća će imati svoje značenje. Tijelo je omotač *eidos*-a, a odjeća je omotač tijela. Svatko će imati različitu odjeću, no uvijek u bojama i zadivljujuće lijepu, koja će privlačiti pozornost. Ljudi će primjećivati odjeću i suditi po odijelu. Postojat će apsolutni kult odijevanja. Ljudi će najveći dio svog vremena trošiti na odijevanje i na mijenjanje odjeće.

¹¹¹ Rus. Эвенки – zajedničko ime za turanske narode koji nastanjuju područja u Sjevernoj Aziji. (Prim. ur.)

Hrana će biti u najvećoj mjeri ekološki čista i dijelit će se besplatno, na dar. U Carstvu će biti nevjerojatnih količina kobasica, sireva i lješnjaka.

U pogledu spolova, žene će biti visoko cijenjene u Carstvu jer su zanimljivije od muškaraca (i mnogo ljepše). Muškarce to neće nimalo smetati, poglavito zato što će zavist biti ukinuta dekretom. (Prvi dekret bit će ukidanje zavisti, ljubomore, i vlasništva; zavist će se kažnjavati s tri bršljanova šuta za zavidan pogled i šest za ljubomornu riječ.)

Žene će voljeti Carstvo i radovati mu se svakoga jutra pozdravljajući sunce.

Promijenit će se i moralnost. Riječ „zlo“ bit će isključena iz rječnika zajedno sa svim ružnim izrazima. Umjesto njih uvest će se stupnjevani pojam „manjega dobra“. Manje dobar je onaj tko ukrade, recimo, zemlju u trgovini. On zaslužuje manje ljubavi i manje poštovanja nego onaj tko je zamolio za žemičku i dobio ju. S blagim smješkom.

Svi će se osmjehivati i smješkat i na pogrebima, jer ako je ovaj svijet tako lijep, kakav li je tek onaj idući... I smrt će se tada shvaćati kao povratak k *eidōs*-u (ἐπιστροφή).

Zakona neće biti. Onaj tko je pametan, hrabar i lijep, taj je ispravan.

Obrazovanje će se sastojati iz visoke metafizike, teologije, angelogije i heideggerijanizma za najmlađe te Kyoto škole. Svatko će na taj način učiti.

Ratnici će uz to još učiti gimnastiku i umjetničko klizanje.

Pjesnici će učiti strane jezike, svatko po deset do petnaest jezika.

Poljoprivrednici neće trebati učiti ništa osim plesati tango i bossa novu. Oni su već posve dostatno mudri u svojem svetom radu.

Takvo bi, otprilike, bilo društvo koje predlažemo izgrađivati kao cilj *četvrte političke teorije*.

BIBLIOGRAFIJA

a) Ruska literatura

1. Арендт Х. Истоки тоталитаризма. – М.: ЦентрКом, 1996.
2. Бауман З. Текучая современность – Санкт-Петербург: Питер, 2008.
3. Бродель Ф. Динамика капитализма. Смоленск: Полиграмма, 1993.
4. Бродель Ф. Материальная цивилизация, экономика и капитализм, XV–XVIII вв. в 3 тт. – М.: Весь мир, 2006.
5. Бурдьё П. Поле науки. – М.: Институт экспериментальной социологии, СПб.: Алетейя, 2002.
6. Вебер М. Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990.
7. Гегель. Феноменология духа. Санкт-Петербург: Наука, 1994.
8. Генон Р. Восток и Запад. Великая триада. – М., 2005.
9. Генон Р. Кризис современного мира. – М.: Арктогея, 1991
10. Генон Р. Царство количества и знаки времени. – М., 2004.
11. Данилевский Н. Россия и Европа. – М., 2007.
12. Делёз Ж. Складка. Лейбниц и барокко. – М.: Издательство Логос, 1997.
13. Делёз Ж., Гваттари Ф. Тысяча плато. Капитализм и шизофрения. Екатеринбург: У-Фактория; – М.: Астрель, 2010.
14. Дюмон Л. Homo hierarchicus: опыт описания системы каст. – М., 2001.
15. Кун Т. Структура научных революций. – М.: Прогресс, 1977.
16. Латур Бруно. Нового времени не было. Эссе по симметричной антропологии. СПб.: Изд-во Европейского ун-та в Санкт-Петербурге, 2006.
17. Макиавелли Н. Государь. – М.: Планета, 1990.

18. Маркс К., Энгельс Ф. Манифест Коммунистической партии/Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. – 2-е изд. – Т. 4. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1955.
19. Миллс, Ч. Р. Властвующая элита. – М.: Иностранная литература, 1959.
20. Негри А., Хардт М. Империя. – М.: Праксис, 2004.
21. Негри А., Хардт М. Империя. Указ. Соч.
22. Негри А., Хардт М. Множество: война и демократия в эпоху империи. – М.: Культурная революция, 2006.
23. Основы евразийства. – М.: Арктогея-Центр, 2002.
24. Самнер У. Народные обычаи. – М., 1914.
25. Сорокин П.А. Социальная и культурная динамика. – М.: Астрель, 2006.
26. Тойнби А. Постигание истории. – М.: Прогресс, 1991.
27. Трубецкой Н. С. Европа и человечество/ Трубецкой Н. С. Наследие Чингисхана. – М.: Аграф, 2001.
28. Трубецкой Н. С. Наследие Чингисхана. – М.: Аграф, 2000.
29. Фейерабенд П. Против метода. Очерк анархистской теории познания. – М.: АСТ; Хранитель, 2007.
30. Фуко Мишель Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи, выступления и интервью – М.: Праксис, 2002.
31. Фукуяма Ф. Идеи имеют большое значение. Беседа с А.Дугиным. //Профиль. 2007.
32. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек. – М.: АСТ, 2004
33. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек. – М.: АСТ, 2004.
34. Хабермас Ю. Политические работы. – М.: Праксис, 2005.
35. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне. – М.: Издательство «Весь Мир», 2003.
36. Шмитт К. Диктатура. – СПб.: Наука, 2005
37. Шпенглер О. Закат Европы. Образ и действительность. – М.: “Наука”, 1993 .

b) Strana literatura

1. Acharya Amitav, Buzan, Barry (eds.). Non-Western international relations theory: perspectives on and beyond Asia. London: Routledge, 2010.
2. Adler E. Communitarian international relations: the epistemic foundations of international relations. N.Y.: Routledge, 2005.
3. Angell N. The Great Illusion - a Study of the Relation of Military Power to National Advantage. London: Heinemann, 1910.
4. Ashley R. Living on Border Lines: Man, Poststructuralism and War/ Derian Der, Shapiro M.J. (eds.). International/Intertextual Relations: Postmodern Readings of World Politics Lexington, MA: Lexington Books, 1989.
5. Ashley R. The Achievements of Poststructuralism/ Steve Smith, Ken Booth, Marysia Zalewski (eds.). International Theory: Positivism & Beyond, Cambridge: Cambridge UP, 1996. C. 240-253.
6. Ashley R. The Eye of Power: The Politics of World Modeling. // International Organization. Vol. 37, No. 3 Summer 1983.
7. Ashley R. The Powers of Anarchy: Theory, Sovereignty, and the Domestication of Global Life. // Derian D. (ed.) International Theory: Critical Investigations. London: MacMillan, 1995.
8. Barkin J.S. Realist Constructivism: Rethinking International Relations Theory. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
9. Batistella D. Theories des relations internationales. P: Presse de Sciences Po, 2003. Brown Chris. Understanding International Relations. Basingstoke: Palgrave Publishing, 2005.
10. De Benoist, A. Protiv liberalizma, Амфора, Санкт-Peterburg, 2009.g.
11. Buzan B., Little R. International Systems in World History. Oxford: Oxford University Press, 2010.
12. Buzan Barry, Acharya Amitav: Conclusion: on the possibility of a non-Western IR theory in Asia. // U: International Relations of the Asia-Pacific, 7 (3). 2007.
13. Buzan Barry, Acharya Amitav: Why is there no non-Western international relations theory?: an introduction. //International Relations of the Asia-Pacific, 7 (3) 2007.
14. Buzan Barry, Little Richard. International Systems in World History: Remaking the Study of International Relations. Oxford: Oxford University Press, 2000.

15. Wiley-Blackwell in association with the International Studies Association, Chichester, UK., 2010.
16. Clinton W.D. The realist tradition and contemporary international relations. Baton Rouge: LSU Press, 2007.
17. Clough P. T. Feminist Thought. Cambridge: Blackwell Publishers, 1994.
18. Cobden R. Political writings. 2 vol. London: Fisher Unwin, 1903
19. Cohen R., Kennedy P. Global sociology. N.Y.: New York University Press, 2007.
20. Cox R., Schechter, M. The Political Economy of a Plural World: Critical Reflections on Power, Morals and Civilization. Routledge: London and New York, 2002.
21. Cox R.W. Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method / Gill S. (ed.). Gramsci, Historical Materialism and International Relations. Cambridge: Cambridge University Press, 1983.
22. Cox R.W. Production, Power and World Order: Social Forces in the Making of History. Columbia: Columbia University Press, 1987
23. Cox Robert W. Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method. // Millennium 12. 1983.
24. Cox Robert W. Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory. // Millennium 10. 1981
25. D'Anieri P. International Politics: Power and Purpose in Global Affairs. Boston: Cengage Learning, 2009.
26. Darian Der J. (ed.), International Theory: Critical Investigations. London: MacMillan, 1995.
27. Darian Der J. Introducing Philosophical Traditions in International Relations. // Millennium, Vol. 17, No. 2. 1988.
28. Derian James Der, Shapiro Michael J. (eds.). International/ Intertextual Relations: Postmodern Readings of World Politics. Lexington, MA: Lexington Books, 1989.
29. Devetak R., Burke A., George J. An Introduction to International Relations: Australian Perspectives. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
30. Donneli J. Realism and IR. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
31. Doyle M. Liberalism and World Politics. // American Political Science Review, 80(4), 1986.

32. Dumont L. *Essais sur l'individualisme. Une perspective anthropologique sur l'idéologie moderne*. Paris: Le Seuil, 1983.
33. Dumont L. *Homo Æqualis I: genèse et épanouissement de l'idéologie économique*. Paris: Gallimard/BSH, 1977.
34. Dunne T., Kurki M., Smith S. *International relations theories: discipline and diversity*. Oxford:Oxford University Press, 2007.
35. Edkins J., Vaughan-Williams N. *Critical theorists and international relations*. N.Y.: Taylor & Francis, 2009.
36. Eisenstadt S.N. *The Civilizational Dimension of Modernity: Modernity as a Distinct Civilization*. // *International Sociology*, 16(3) 2001. C. 320-340.
37. Elshtain J. B. *Women and War*. NY: Basic Books, 1987.
38. Enloe Cynthia. *Bananas, Beaches and Bases: Making Feminist Sense of International Politics*. London:London: Pandora Press 1990.
39. Everett D. *Don't Sleep, There are Snakes*. New York: Pantheon Books, 2008.
40. Sumner W. *Folkways*. Boston: Ginn, 1907.
41. Finnemore Martha. *National Interests in International Society*. Cornell: Cornell University Press, 1996.
42. Fox J. *Paradigm Lost: Huntington's Unfulfilled Clash of Civilizations Prediction into the 21st Century*. // *International Politics*, 42, 2005. pp. 428–457.; Henderson E. A., Tucker, R. *Clear and Present Strangers: The Clash of Civilizations and International Conflict*. // *International Studies Quarterly*, 45. 2001.
43. Frost M. *Towards a Normative Theory of International Relations & Ethics and International Relations Consensus*. Cambridge: CUP, 1986.
44. Fukuyama Francis. "After Neoconservatism". // *The New York Times Magazine*. 2006-02-19.
45. Furtado C. *A nova dependência, dívida externa e monetarismo*. RJ: Paz e Terra, 1982.
46. Geertz Clifford. *Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture/ Geertz Clifford. The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books, 1973.
47. Gilpin R. *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order*. NY, 2001.

48. Gray C.S. War, peace and international relations: an introduction to strategic history. N.Y.: Taylor & Francis, 2007.
49. Griffiths M. International relations theory for the twenty-first century: an introduction. N.Y.: Routledge, 2007.
50. Griffiths M., O'Callaghan T., Roach S. C. International relations: the key concepts. New York: Taylor & Francis, 2008.
51. Guzzini Stefano. A reconstruction of Constructivism in IR. // European Journal of International Relations Copyright. Vol. 6(2) 2000.
52. Guzzini S., Leander A. Constructivism and international relations: Alexander Wendt and his critics. N.Y.: Routledge, 2006.
53. Haass Richard N. The Age of Nonpolarity. What Will Follow U.S. Dominance. // Foreign Affairs. May/June 2008.
54. Halliday Fred. Rethinking International Relations. London: Macmillan, 1994. Haraway Donna. A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist- Feminism in the Late Twentieth Century. // Simians, Cyborgs and Women: The Reinvention of Nature. New York; Routledge, 1991. C.149-181.
55. Harris Lee. Civilization and Its Enemies: The Next Stage of History, New York, The Free Press, 2004.
56. Harrison Lawrence E., Samuel P. Huntington (eds.), Culture Matters: How Values Shape Human Progress. New York: Basic Books, 2001.
57. Hiro Dilip. After Empire. The birth of a multipolar world. NY:Nation books, 2009.
58. Hobden S., Hobson J.M. Historical sociology of international relations. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
59. Hobden Stephen, Hobson John M. Historical sociology of international relations. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
60. Hobden Stephen. International Relations and Historical Sociology: Breaking Down Boundaries& L.NY:Routledge, 1998.
61. Huntington Samuel P. (ed.) The Clash of Civilizations?: The Debate. // Foreign Affairs, New York, 1996.
62. Huntington Samuel. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. London: Simon, 1996.
63. Jackson R., Sorensen G. Introduction to International Relations. Oxford Univeristy Press, 2010. Reus-Smit Ch., Snidal D. The Oxford Handbook of International Relations. Oxford University Press, 2008.

64. Kampf David. The Emergence of a Multipolar World.// Foreign Policy. Oct. 20, 2009. <http://foreignpolicyblogs.com/2009/10/20/the-emergence-of-a-multipolarworld/>
65. Kaplan R.D. Imperial Grunts: On the Ground with the American Military, from Mongolia to the Philippines to Iraq and Beyond. NY: Vintage, 2006.
66. Katzenstein Peter J. (ed.) The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics. New York: Columbia University Press, 1996.
67. Kegley C. W., Blanton L.B. World politics: trend and transformation. Boston: Cengage Learning, 2009.
68. Kelsen H. Reine Rechtslehre. Vienna, 1934.
69. Kennedy Paul. The Rise and Fall of the Great Powers. Unwin Hyman, 1988.
70. Keohane Robert O. After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy, Princeton, 1984.
71. Keohane Robert O., Nye Joseph S. Power and Interdependence: World Politics in Transition. Boston: Little, Brown and Company, 1977.
72. Khatami Mohammad. Dialogue among civilizations: a paradigm for peace. NY:Theo Bekker, Joelen Pretorius, 2001.
73. Klotz A., Lynch S. Strategies for Research in Constructivist International Relations. N.Y.: M.E. Sharpe, 2007.
74. Köchler, Hans (ed.). Civilizations: Conflict or Dialogue? Vienna: International Progress Organization, 1999.
75. Krauthammer Ch. The Unipolar Moment. // Foreign Affairs. 1990/1991 Winter. Vol. 70, No 1.
76. Krauthammer Charles. The Unipolar Moment Revisited. //National Interest, volume 70, pages 5-17. Winter 2002.
77. Lebow R.N. A cultural theory of international relations. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
78. Lebow R.N., Lichbach M.I. Theory and evidence in comparative politics and international relations. Palgrave Macmillan, 2007.
79. Lederach John Paul. Preparing for Peace. Syracuse: Syracuse University Press, 1996; Richmond Oliver P. Peace in International Relations. London: Routledge, 2008.
80. Linklater A. Critical Theory and World Politics: Citizenship, sovereignty and humanity. L,NY: Routledge, 2007.

81. Little R. The balance of power in international relations: metaphors, myths and models. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
82. Little R. The Balance of Power in International Relations: Metaphors, Myths and Models. Cambridge University Press, 2007.
83. Ludwig Wittgenstein: Philosophische Untersuchungen. Kritisch-genetische Edition. Herausgegeben von Joachim Schulte. Wissenschaftliche Buchgesellschaft. Frankfurt 2001.
84. McCain John. America must be a good role model. //Financial Times March 18, 2008.
85. Mearsheimer John J. E. H. Carr vs. Idealism: The Battle Rages On. // International Relations, Vol. 19, No. 2.
86. Michael M.S., Petito F. (eds.). Civilizational Dialogue and World Order: The Other Politics of Cultures, Religions, and Civilizations in International Relations. Palgrave-Macmillan, 2009.
87. Morin, E., Le Moigne, J.-L. L'intelligence de la complexité. Paris: L' Harmattan, 1999.
88. Nye Joseph S. Jr. Soft Power: The Means To Success In World Politics. PublicAffairs, 2004.
89. Nye Jr., Joseph S. Bound to Lead: The Changing Nature of American Power. New York: Basic Books, 1990.
90. Onuf Nicholas. World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations. Columbia: University of South California Press, 1989.
91. Petito F. Dialogue of Civilizations as Global Political Discourse: Some Theoretical Reflections. // The Bulletin of the World Public Forum 'Dialogue of Civilizations'. vol. 1 No. 2. 2004.
92. Petito F., Odysseos L. (2006) Introducing the International Theory of Carl Schmitt: International Law, International Relations, and the Present Global Predicament(s). // Leiden Journal of International Law, vol. 19 no. 1. 2006.
93. Petito F., Odysseos L. The International Political Thought of Carl Schmitt: Terror, liberal war and the crisis of global order. London and New York: Routledge, 2007.
94. Petito Fabio. Dialogue of Civilizations as Global Political Discourse: Some Theoretical Reflections. //The Bulletin of the World Public Forum 'Dialogue of Civilizations', vol. 1. No. 2, 21-29. 2004.
95. Reus-Smit C., Snidal D. The Oxford handbook of international relations. Oxford: Oxford University Press, 2008.

96. Reus-Smit Ch., Snidal D. *International Relations*. Oxford:Oxford University Press 2008.
97. Richmond O.P. *Peace in international relations*. N.Y.: Routledge, 2008.
98. Robertson R. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London: Sage, 1992.
99. Rosenau J. *Turbulence in World Politics: A Theory of Change and Continuity*. Princeton, 1990.
100. Rosenau J., Fagen W. *A New Dynamism in World Politics: Increasingly Skillful Individuals?*. //JSTOR. *Studies Quarterly*. 41. 1997.
101. Ruggie John. *What Makes the World Hang Together? Neo-utilitarianism and the Social Constructivist Challenge*. // *International Organization* 52, 4, Autumn 1998.
102. Rupert M. *Producing Hegemony: The Politics of Mass Production and American Global Power*. Cambridge: Cambridge University Press. 1995
103. Russett B. M., O`neal J. R., Cox M. *Clash of Civilizations, or Realism and Liberalism Déjà Vu? Some Evidence*. // *Journal of Peace Research* 37. 2000.
104. Russett B., Starr H., Kinsella D. *World Politics: The Menu for Choice*. Boston: Cengage Learning, 2009.
105. Safire William. *The End of Yalta*. //New York Times. July 09, 1997.
106. Said Edward. *The Clash of Ignorance*. // *The Nation*, October 2001.
107. Salmon T. C. *Issues in international relations*. New York: Taylor & Francis, 2008.
108. Savarkar Vinayak Damodar. *Hindutva*. Delhi: Bharati Sahitya Sadan, 1989.
109. Schmitt C. *Der Leviathan in der Staatslehre des Thomas Hobbes*. Berlin, 1938.
110. Schmitt Carl. *Völkerrechtliche Grossraumordnung mit Interventionsverbot für Raumd fremde Mächte- Ein Bitrag zum Reichsbegriff im Völkerrecht*. Berlin: Duncker & Humblot, 1991.
111. Sen Amartya. *Democracy as a Universal Value*. //Journal of Democracy 10.3. 1999.
112. Shapiro M. J., Hayward R. Alker (eds.) *Challenging Boundaries: Global Flows, Territorial Identities*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 1996.

113. Sharp P. Diplomatic theory of international relations. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
114. Sheeran P. Literature and international relations: stories in the art of diplomacy. Bogmin: Ashgate Publishing, Ltd., 2007.
115. Shilliam R. International Relations and Non-Western Thought: Imperialism, Colonialism and Investigations of Global Modernity. N.Y.: Taylor & Francis, 2010.
116. Shimko K.L. International Relations: Perspectives and Controversies. Boston: Cengage Learning, 2009.
117. Smith S. M., Booth R., Zalewski M. (eds.). International Theory: Positivism and Beyond. Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
118. Telò M. International relations: a European perspective. Ashgate Publishing, Ltd., 2009.
119. Tickner A.B., Wæver O. International relations scholarship around the world. N.Y.: Taylor & Francis, 2009.
120. Tickner J. Ann. Gendering World Politics. Columbia University Press. 2001.
121. Tickner J. Ann. Hans Morgentau's Principles of Political Realism. A Feminist Reformulation/Derian D. (ed.) International Theory: Critical Investigations. London: MacMillan, 1995.
122. Vincent R.J. Human Rights and International Relations. Cambridge: Cambridge University Press, 1986.
123. Walker Rob. B. J. Inside/Outside: International Relations as Political Theory, Cambridge: Cambridge UP, 1993.
124. Wallerstein I. After Liberalism. New York: New Press, 1995.
125. Wallerstein I. Decline of American Power: The U.S. in a Chaotic World. New York: New Press, 2003.
126. Wallerstein I. Geopolitics and geoculture: essays on the changing world-system. Cambridge: Press Syndicate, 1991.
129. Wallerstein I. Historical Capitalism, with Capitalist Civilization. London: Verso, 1995.
130. Wallerstein I. The End of the World As We Know It: Social Science for the Twenty-first Century. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1999.
131. Wallerstein I. Utopistics: Or, Historical Choices of the Twenty-first Century. New York: New Press, 1998.

132. Wallerstein I. *World-Systems Analysis: An Introduction*. Durham, North Carolina: Duke University Press. 2004.
133. Walt S. *Taming American Power: The Global Response to U.S. Primacy*. W.W. Norton, 2005; Idem. *American Hegemony: Its Prospects and Pitfalls*. // *Naval War College Review*, Spring 2002.
134. Walton Dale C. *Geopolitic and the great Powers in the Twenty-first Century. Multipolarity and the revolution in the strategic perspective*. L;NY:Routledge, 2007.
135. Waltz K. *Man, State and War*. Columbia University Press. New York: 1959.
136. Waltz K. *Man, the State, and War*. Columbia University Press. New York: 1959.
137. Waltz K. *The Spread of Nuclear Weapons: A Debate Renewed*. W. W. Norton & Company. New York: 1995.
138. Waltz K. *Theory of International Politics*. McGraw Hill. New York: 1979.
139. Walzer Michel. *Thinking Politically*. Yale: Yale University Press, 2007.
140. Walzer M. *Thick and Thin: Moral Argument at Home and Abroad* Notre Dame, IN: Notre. Dame University Press, 1994.
141. Weber C. *International Relations Theory: A Critical Introduction*. N.Y.: Taylor & Francis, 2009.
142. Wendt Alexander. *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, 1999.
143. Wendt Alexander. *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press, 1999.
144. Wight Martin. *Systems of States*. Leicester: Leicester University Press, 1977.
145. Wilkinson P. *International Relations. A Brief Insight*. New York: Sterling Publishing Company, Inc., 2010.
146. Woolf Leonard. *International Government*. London: Allen & Unwin, 1916.

„Pol“ nije samo kontrapunkt svijetu unipolarnosti i globalizaciji (u njihovom ograničenom smislu američkog imperijalizma, a također u širem, općenitijem zapadnjačkom smislu), nego jedna od sastavnica na karti svijeta s više različitih središta moći. Pritom polovi nemaju nikakvu dominaciju jedan nad drugim te omogućavaju različitim društvima (sve do mikrorazine) da slobodno izaberu savezništva kojima će se pridružiti. Tih polova mora biti više od dva. To je vrlo značajno, i ključno. Ta postavka proizlazi iz analize postojećeg stanja stvari. Bipolarni svijet skončao je raspadom SSSR-a, a otada ne postoje neki ozbiljni pretendenti na status drugog pola. Stoga je francuski političar Hubert Védrine predložio upotrebu termina „nad-sila“ („hyper-power“) umjesto „velesila“ („super-power“) govoreći o SAD-u nakon 1991. godine.

Ni moderna Rusija, također ni Kina (kao najprikladniji kandidati za status „drugog pola“) nisu u stanju mobilizirati kapacitete i resurse dostatne za natjecanje sa Sjedinjenim Državama u strateškoj sferi. Rusija ima problema s ekonomijom, demografijom te mnoge neriješene socijalne probleme, za razliku od Kine u kojoj je sve u redu s obzirom na ta pitanja, ali joj nedostaju prirodni resursi i razvijena nuklearna infrastruktura. O nekim drugim pretendentima za drugi pol ne treba trošiti riječi. Strateški model multipolarnoga svijeta proizlazi upravo s te pozicije. Ako danas u svjetskim razmjerima ne postoji sila koja bi se mogla suprotstaviti isključivoj prevlasti Sjedinjenih Država, nužno je potrebno oblikovati koaliciju od nekoliko blokova koji bi, slijedeći vlastite strateške interese u regionalnom kontekstu pa čak i ako su im interesi u nekim pitanjima proturječni, na drugačijem tipu civilizacije i ideologije simultano mogli ustanoviti nekoliko polova, s obzirom na glavni strateški koncept *blokiranja američke hegemonije*.

Cijena: 130,00 kn

ISBN 978-953-7864-15-6

